

ІЗРАЇЛЬСЬКАЄ

ФЭНТЭЗІ

ЛЕВІЯТАН З ВАВІЛОНІІ

ГАГАР ЯНАЙ

СКРАДАЛЬНИК

ЛЕКАЇ

ЛОГВІНАЇ

Трылогія
«ЛЕВІЯТАН З ВАВІЛОНІІ»

Ізраільскае фэнтэзі

הגר ינאי
הלווייתו מבבל

Гэтая кніга выйшла
пры падтрымцы
Пасольства Дзяржавы Ізраіль
у Мінску

ГАГАР ЯНАЙ

~ ЛЕВІЯТАН З ВАВІЛОНІІ ~

КНІГА ПЕРШАЯ

СКРАДАЛЬНІК
ЛЕКАЎ

Пераклаў з іўрыту
ПАВАЛ КАСЦЮКЕВІЧ

Логвінаў

Эля і Ёнатан, звычайныя ізраільскія школьнікі, трапляюць у залюстроўе, у паралельную з нашым сусветам цывілізацыю Вавілонскай імперыі, дзе, суладна пераплятаючыся, уладараць магія і навуковыя тэхналогіі. Падлеткі павінны вырваць бацьку з цэпкіх лап злачынных падарожнікаў між сусветамі і іх фармакалагічнага кодла, а таксама выцягнуць маму з бяздоннай прорвы душэўнай хваробы.

У Вавілоніі герояў падпільноўваюць цмокі-кракадзілы, утрапёныя служкі змрочных культаў, небяспечныя паўстанцы, зухаватыя кантрабандысты, а самі героі паспытаюць здраду, расчараванне, сяброўства і каханне.

Створаны аўтаркай сусвет шмат у чым грунтуецца на міфалогіі і культурных кодах цывілізацый Старажытнага Усходу: сумерскай, акада-вавілонскай і ханаанскай.

ISBN 978-609-492-032-8

© Nagar Yanay, 2006

© Павал Касцюкевіч, пераклад на беларускую мову, 2024

© Lohvinau Publishing House, 2024

Вось, Ён расцягнуў вакол Сябе святло Сваё і закрывае глыбіні мора.

Ёў 36:30

Спачатку была бездань. І былі моры, рэкі і зборы водаў. Увесь свет быў салодкая цемра, і тлустая грязь, і глыбіні ў глыбінях, ажно да глыбінь, у якіх нельга вызначыць абрысаў, — і ўсё было першаснай, пракаветнай жызкай. І ў глыбінях раіліся стварэнні бездані і цемры — левіятаны, цмокі, змеі бягучыя і змеі пакручастыя.

Хагі Даган “Габрэйская міфалогія”

РАЗДЕЛ 1

МЕЛОДЫ ЧОРНАГА КРАКАДЗІЛА

Паліцыянты вечна нешта абмінуць увагай. І заўжды — гэта самая важная дэталё.

Са сваёй схованкі пад сходамі, ухутаны руплівай рукой у коўдру і пачаставаны кубкам гарачай какавы (такое ўражанне, што ў паліцыі яго афіцыйна прызналі саплівым дзіцём), Ёнатан назіраў за завіханнем дэтэктыўнай брыгады. Яны толькі што завяршылі абглядаць і вывучаць кухню, а таксама балкончык для пральнай машыны. Грунтоўна патапталі кветнік, а таксама грады з салатай і духмяным гарошкам.

Цяпер паліцыянты падняліся на другі паверх даследаваць спальню. Калі б Ёнатана ў той момант убачыла Эля, яна б узлавалася і заявіла, што ён лічыць сябе пупам зямлі і вялікім разумнікам, а ўсе астатняе чалавецтва на яго думку — дурні і масоўка. І што такія паводзіны, абавязкова б дадала яна, вельмі ўласцівыя хлопцам-падлеткам.

Аднак Элі побач не аказалася. Страшны, жудасны дзень для іх абаіх! Можа быць, самы цяжкі ў жыцці, калі не лічыць той чорнай даты, два гады таму. Але тады, прынамсі, з імі быў тата.

Сённяя яны самі адны. Эля хавалася ў дамку, які пабудавала сабе на галінах персідскага бэзу. Яна заўсёды ўцякала туды, калі хацела апынуцца ў кампаніі адзінага чалавека, на якога магла цалкам пакласціся, — сябе самой. Ёнатана пакінулі на догляд паліцыянткі — пульхнай, з густымі бровамі дзяўчыны, якая папрасіла называць сябе Маран, хоць па рацыі яе гукалі па прозвішчы — “сяржантка Хаён”. Маран дала свой мабільнік пагуляцца, аднак Ёнатан засумаваў ужо праз пару хвілін. Апарат выявіўся дапатоным. Нейкі дзіцячы садок у параўнанні з ягоным і захаванай у ім выкшталцонай калекцыяй гульняў. Ягоны тата не меў патрэбы ў нейкіх там святах ці днях народзінаў, каб пабыць шчодрым і ўважлівым да сваіх дзяцей. Тата проста любіў дарыць усякае-рознае, пажадана складанае і дасціпнае, бо верыў, што такія штукі трэніруюць дзіцячы розум і пашыраюць далягляды. Прыгадаўшы бацьку, Ёнатан панурыўся.

З трымценнем адчуў, як на плечы быццам навальваецца бетонная пліта.

Хуткая дапамога прыехала і забрала тату. Не тое каб Ёнатан з Эляй часта бачылі санітараў за працай, але падлеткі па мужчынскіх тварах імгненна скемілі, што сітуацыя збіла з панталыку нават прафесіяналаў.

— Ты такое бачыў калі-небудзь? — спытаў адзін санітар другога.

Згледзеўшы Ёнатана і Элю, медыкі змоўклі.

— Калі тата зможа вярнуцца дахаты? — спытала Эля. Ёнатану падалося, што яна вось-вось заплача.

Санітары спагадліва пераглянуліся, маўляў, дзяўчынка не разумее ўсяго.

Адзін з санітараў паклаў ёй руку на плячо.

— Ён ачуняе, даражэнькая, ён будзе ў поўным парадку! Ты проста не ўяўляеш, якія магчымасці маюць сённяя дактары. У бальніцах вяртаюць да жыцця нават тых, у каго спынілася сэрца.

Нешта ў заспакаяльным і нібыта аўтарытэтным тоне слоў санітара прымусіла абаіх адчуць на спінах халадок ліпкага страху.

— Наш тата таксама ўрач, — сказаў Ёнатан. — А яшчэ навуковец. Яго імя — доктар Імануэль Маргуліс.

— Я ў курсе, — кіўнуў санітар. — Ведаю пра ягоную дзейнасць з газет. Ваш бацька дае надзею многім людзям. Але кожнаму чалавеку іншым разам самому трэба дапамога, і цяпер падтрымаць яго — наша чарга.

Ёнатан і Элі ўжо мелі горкі досвед, які вучыў ні на кога не разлічваць, асабліва на людзей, якія абяцаюць дапамогу і падтрымку.

Яны пераглянуліся са страхам у вачах. Аднак санітары былі надта занятыя, каб заўважыць гэта, — яны выйшлі на вуліцу з насілкамі. А Ёнатан намагаўся скласці адзіную карціну ўсіх тых неверагодных падзей, што пачалі здарацца ад учарашняга ранку.

Той ранак пачаўся абы-як. Быў першы дзень ліпеня, самы пачатак летніх канікул. Тады, калі іншыя дзеці і падлеткі паспяшаліся на мора або ў кіно ці хоць паехалі цягацца па гандлёвым цэнтры, Ёнатан і Эля ўжо ведалі, што прыспеў час адведаць маму. Яны вельмі любілі яе, ім яе вельмі не ставала. Але напярэдадні візіту, які адбываўся чатыры разы на год, у іхнім доме на вуліцы Фіялкавай запанаваў змрочны настрой. Тата, які зазвычай паводзіў сябе рассяяна, але намагаўся дэманстраваць бурлівую весялосць, раптам зрабіўся змрочным. Праўда, падчас суботняга сняданку ён паспеў яшчэ пацешыць дзяцей падгарэлымі блінцамі, на якіх намаляваў кляновым сіропам смайлікі.

— Аг, вы перараслі такія хохмы, — пасур'ёзнеў ён. — А я каторы год іх паўтараю...

З тае самае прычыны тата адмовіўся, калі дзеці папрасілі яго паварушыць вушамі, — хоць гэтым умельствам ён шчыра

ганарыўся. Яны ведалі, што іншым разам ён едзе адведаць маму без іх і тыя візіты надта засмучаюць яго (праўда, было падобна, што патрэба хадзіць у госці да некаторых сваякоў засмучала яго значна больш).

У машыне, па дарозе на поўнач краіны, яны моўчкі сузіралі праз акно заараныя палі, якія змянялі лясы з соснамі на скалах. Авеяны прыгодамі краявід са светлых часоў іх сям'і цяпер падаваўся далёкай ілюзіяй. Ёнatan успомніў пяшчотны дотык матуліных рук і водар лавандавага мыла і міжволі наструніўся.

У дажджлівыя выхадныя мама распавядала яму і Элі гісторыі, якія адшуквала ў вялізных навуковых кнігах. Тыя гісторыі захаплялі ўвагу куды больш за дзіцячыя казкі. Але два гады таму ўсё — хрусь і папалам. Роўна на ягоны дзясяты дзень народзінаў.

“Які настрой будзе ў мамы сёння?” — гадалі ўсе, пакуль машына заязджала ў рыпучую, з цяжкім жалезным замком браму. Яны ўдыхнулі паветра, якое зрабілася празрыстым і нечым злавесным.

Ёнatan прасіў у душы, каб мама не выглядала надта змучанай, нібыта яе акунулі ў каламутныя, нябачныя астатнім воды. Найбольш хацелася, каб яна не плакала, бо тады Ёнatan пачуваўся вінаватым і бездапаможным. Калі Ёнatan зірнуў на сады і лужкі, што атачалі трохпавярховы будынак, які колісь намагаўся набыць выгляд моцнага і ўсмешлівага, але цяпер стаяў выцвілы, нямоглы, абмыты дажджамі і абвеяны вятрамі, дык падумаў здзіўлена: як увогуле нехта можа тут ачуняць і вярнуцца здаровым да людзей? Строгі шэраг вузкіх і доўгіх вокнаў аніак не цешыў вока, а толькі дадаваў яшчэ думак пра бункер, у якім акапаўся вораг.

Яны павіталіся з медсястрой, якая сядзела за стойкай рэцэпцыі, і падняліся на другі паверх. Там і знайшлі сціснутую ў крэсле-гушкалцы маму Тами. Мама сядзела на супраць акна, але ў яго не глядзела.

— Прынеслі табе тарцільеткі з мюсямі, — паведаміў тата Імануэль са знарочыстай весялосцю. — Мы іх спяклі разам.

Для ўсіх — у тым ліку для яго самога — голас таты прагучаў як у дыктара ў рэкламе. Тамі Маргуліс падняла вочы. І Ёнатан пабачыў, як яны напухлі, і падумаў, што мама праплакала ранак навылёт.

Прыгожы твар быў азмрочаны, засмучаны. Цёмныя валасы — яна імі так ганарылася! — збыталіся і выцвілі, нагадвалі набрынялае дажджамі птушынае гняздо. Кончыкі пальцаў з абгрызенымі пазногцямі біла дрыготка.

Мама выглядала горш за ўсе папярэднія візіты. Горш нават за тое лета, два гады таму, у той чорны дзень, калі хуткая забірала яе з Фіялкавай вуліцы.

— Імануэль... — прамовіла яна. — ЁН вярнуўся.

— Ды не можа быць! Нейкае абы-што. Лячэнне мусіла дапамагчы.

— Не, толькі пагоршала. Я адчуваю, што мяне накрывае.

У час, калі бацька мераў пульс мамы і глядзеў на язык і вочы, Ёнатану і Элі не трэба было крыўляцца, нібы яны страшна цікавяцца навуковымі працамі, кнігамі, што ахайнымі шэрагамі цясніліся на паліцах, хоць было ясна, што ўладальніцы цяпер не да іх.

— У фізічным плане ты здаровенькая, любая. Хадзем пагуляем пад сонцам. Свежае паветра пойдзе табе на карысць.

— Я не магу. Я баюся.

— ЯГО?

— Так.

— Але яго не існуе, Тамі. Ты сама яго выдумала. Ён адно жахлівы сон, ілюзія.

— Гэта не так, Імануэль. ЁН ІСНУЕ. Глыбока ўнутры сябе я адчуваю, як ён варушыцца.

— Што існуе, дык гэта твае дзеці. Вось, паглядзі на іх, стаць тут у палаце перад табою. Ты ім патрэбна.

Мама зірнула на дзяцей, і па яе твары пакаціліся слёзы.

— Вы некалі зможаце дараваць мне?! Я б хацела быць з вамі, але не магу. І баюся, не змагу ніколі.

— Ат, усё будзе добра.

Бацька рэзка, ледзьве не садраўшы, адшмаргнуў край фіранкі.

— Ты проста стомленая. Хутка ачуняеш. Абяцаю, Тамі. Будзеш здаровенькая. Я над гэтым працую і магу сказаць, што фінальная формула гатовая і дзейнічае. Не стае толькі пары апошніх штрыхоў.

— Прашу, Імануэль, больш не трэба лекаў! Мне ад іх толькі горш.

— Але гэта не “яшчэ адны лекі”, залаценькая, гэта ФІНАЛЬНЫЯ лекі.

Тамі апусціла галаву, маўкліва ўпілася вачыма ў свае калені, і Імануэль нервова падскочыў.

— Я ў кабінце Шапіры, — сказаў ён і выйшаў з палаты.

Ёнatan і Эля засталіся з мамай сам-насам. У іх невялікай сям’і ў Ёнатана з мамай былі, мусіць, самыя цесныя адносіны. Малым хлопчыкам ён быў упэўнены, што мама можа чытаць ягоныя думкі, і нават цяпер падазраваў, што гэта паранейшаму так, адно што мама гэта хавае, каб не ўганяць яго ў сорам. Са свайго боку, ён мог адчуваць усе адценні яе прыгнечанасці і часам нават мог прадбачыць, што мама стане рабіць.

Але цяпер колішняя блізкасць ніяк не дапамагала. Наадварот. Больш за сястру, і нават больш за бацьку, Ёнatan адчуваў уласную паразу. Быццам яму ў рукі патрапіў рэдкі дыямент, а ён не ўтрымаў яго і разбіў.

Ёнatan пакусваў губу, сеў на кукішкі ля матчынага крэсла-гушкалкі, квелячы надзею, што яна раптам усміхнецца і ўскудлаціць яму валасы.

З кута палаты Эля ўсё роўна як дроцікам стрэльнула ў брата пагардлівым позіркам. Хоць ёй самой вельмі хацелася, але яна адчувала, што надта дарослая, каб вось так

песціцца да мамы. Хоць яна ніколі не выказвалася, аднак Ёнатан ведаў, што сама для сябе сястра вырашыла пакінуць распешчанага малодшанькага для мамы, а для сябе падрыхтавала больш эфектную і эфектыўную ролю.

— Пачакай тут, — сказала яна Ёнатану. — Пайду гляну, што яны там задумалі.

Ёнатан пачуў у яе голасе метал, і яго захлынула хваля супраціву.

Можа быць, сапраўды здарылася тое, чаго прагнула Эля, — каб яго напоўніў сорам за тое, што ён незаслужана ходзіць ва ўлюбёнцах? Ён мусіць давесці ёй, а таксама маме і сабе: ён таксама можа быць карысным.

— Не, — сказаў Ёнатан. — Застанься тут, Эля. Сёння мая чарга.

Эля, на дзіва, не супраціўлялася, можа, употай нават усцешылася магчымасцю застацца з мамай. Абое яны цураліся спадара Шапіры — ён быў не з тых людзей, якому хацелася даверыць маму. Шапіраў кабінет месціўся ў самым канцы калідора, за невялічкім прыёмным пакоем. На шчасце, сакратарка, што сядзела ў прыёмным пакоі, пайшла на абед. Ёнатан зрабіў выгляд, што цікавіцца акварыумам у перадпакойчыку, і такім чынам яму ўдалося спакваля пракрасціся да адчыненых дзвярэй дырэктарскага кабінета.

Спадар Шапіра, размаўляючы з татам, як зазвычай слаўся перад ім лістом, апусціўшы вочы і кончыкамі пальцаў сціраючы ўяўныя плямы са стала. Разам з тым ягонае дыханне было перарывістае, як у атлусцелай таксы, якая пачала стамляцца ад пагоні за абяцанай сасіскай.

— Але калі ты будзеш гатовенькі? — джаліў ён тату. — Ужо два гадочки ад цябе адно абяцанкі-цацанкі.

— Цярпенне, Ішаягу! Легкадумнасць — не наш метада. На сёння прэпарат пакуль што не гатовы. А што, калі выявляцца пабочныя эфекты?

Спадар Шапіра зняў акуляры.

— Далібог, Імануэль... Ты ж бачыў Тамі. Колькі яна яшчэ зможа пратрымацца?

— Ты ж ведаеш, я высільваюся наколькі магу. Але прыспешыць працэсы не ў стане нават я.

— Яе дэпрэсія лекуецца электрашокам. Наша электракамерка абсталяваная паводле апошняга слова тэхнікі. Некалькі сеансаў электратэрапіі зробіць з яе новага чалавечка.

— Вось зараз ты кажаш абы-што, Ішаягу!

Шапіра стаў кусаць губы так, нібыта разважаў, але Ён тану падалося, што гэтыя развагі ніякім чынам не звязаныя з матчыным здароўем.

— Але я магу табе крыху дапамагчы, — зазначыў Шапіра.

Ён падышоў да шуфляды і дастаў адтуль дыск у пластыкавай каробцы.

Залацістая вокладка кружэлкі зіхцела ў яго маленькіх таўсматых пальчыках. Са свайго назіральнага пункту па-за акварыумам Ён тан бачыў вокладку. Там было выяўлена нешта-нейкае, тлустае і скарлючанае, якое нагадвае тоўстага чорнага ці то цмока, ці то кракадзіла або нават яшчарку з мікраскапічнымі лапкамі*.

Немаведама з якой прычыны ад малюнка яму стала млосна.

— Што гэта? — спытаўся тата.

— Музыка, а ты што думаў?

— Дзякуй. Музыкі мне не трэба. Замінае засяродзіцца.

* Пачвары падводнай безданы Танін і Левіятан з'яўляюцца на старонках Бібліі, Старога Запавету. На беларускую мову іх перакладаюць звычайна як "цмок" або "змей". Цікава, што ў сучасным ізраільскім іўрыце "левіятан" памяняў свой клас з паўзуноў на сысуноў і стаў "кітом", а міфалагічны "танін" зрабіўся абсалютна канкрэтным "кракадзілам". Таму назву гэтага рамана — "Лев'ятан мі-бабэль" — можна перакладаць з іўрыту і так, і гэтак, і гэтак — "Кіт з Вавілоніі", "Левіятан з Вавілоніі" і "Цмок з Вавілоніі".

— Гэта не шыла з перцам! — успыхнуў Шапіра. — Гэта хіт сезона. Музычка, якая акурат дапамагае засяродзіцца. Не ведаю, у якім дакладна племені яе запісалі, але падаецца, мелодыя мае дачыненне да цырымоніі, якую яны робяць, каб зліцца душамі з тым, на каго яны палююць. Тубыльцы зліваюцца з душой здабычы — ці з кім там яшчэ.

“Кляты этна-фолк!” — падумаў Ёнатан. Тата таксама паглядаў з недаверам, хіба з іншых прычын.

— Ты верыш у гэтую лухту?

— Ну, прынамсі, не нашкодзіць. Ты ўсё роўна ў тупічку, захрас у эксперыменціках.

— Кажу табе: я не захрас. Мне не хапае ўсяго толькі аднаго — апошняга — прарыву, і будзе фініш!

І ўсё ж, каб не абражаць спадара Шапіру, тата запхнуў кружэлку ў кішэню.

Потым яны разам вярнуліся дахаты, і ўсё панеслася па пакручастым схіле. Ці ж тая музыка мела дачынення да падзей учарашняй ночы? Адразу і не скажаш. Аднак раніцай, калі Ёнатан шукаў дыск, выявілася, што той знік.

Ён паспрабаваў звярнуць на гэта ўвагу паліцэйскіх дэтэктываў, калі яны абследавалі іх дом. Але гэта іх адно павесяліла:

— “Дыск з музыкай”? Ага-ага, ве-ельмі падазрона! Зараз па рацыі выклічам верталёт для пагоні. Але, містар Шэрлак Холмс, можа, пакуль засяродзься на менш падазроных доказах, скажам, на пабітай шыбе ў акне, слядах, дзірках ад куль або на плямах крыві?

Ёнатана злавалі следчыя. Навошта абсякаць канцы нітачак, калі ў цябе ўсё роўна няма ніводнай лепшай версіі? Найвялікшая праблема паліцыі на сёння — у доме не знайшлося аніводнага следу ўварвання. І тое, што здарылася сёння ноччу, аніж не магло здарыцца само па сабе.

...Імануэль усё ж вырашыў паслухаць музыку Шапіры. Уначы ўставіў кружэлку ў лабараторны камп'ютар. Да верху, то-бок да гасцёўні, данесліся толькі невыразныя зыкі з бухаючым водгуллем. Цяжкія бубны калацілі так, нібыта пачаўся каменяпад. Вялізныя караблі, якія сутыкаюцца з хвалямі, гіганцкія жорны стогнуць недзе ў тоўшчы зямлі... З Эляй і Ёнатанам здарылася тое, чаго амаль нікога не здаралася, — іх вочы самохаць заплюшчыліся, і яны заснулі на канапе перад тэлевізарам. Можа быць, цягучая музыка зняможыла іх. Яны не пачулі таго, што адбывалася ў сутарэнні, дзе была лабараторыя таты.

Доктар Імануэль мог атрымаць самую сучасную і прасунутую ў свеце лабараторыю па распрацоўцы медыцынскіх прэпаратаў. Псіхафармаколаг ад Бога, Імануэль Маргуліс спецыялізаваўся на даследаваннях эфекту ад псіхатропных лекаў, якія ўплываюць на ментальныя працэсы і настрой. Займаўся распрацоўкай лекаў супраць, можа быць, самай старадаўняй праблемы, якая зводзіла з розуму чалавечы род. Імануэль стаўся вядомы як вынаходнік “Эраса-ВМЕ-2”, таблеткі, якая дазваляла самым пераборлівым і крытычна настроеным людзям закахацца. У дадатак ён быў намінантам на Нобелеўскую прэмію ў галіне медыцыны як распрацоўнік “Каіна Х7”, магутнага антыбіётыку супраць віруса зайздрасці. “Каіна” ААН абвясціла адным з важнейшых сродкаў для рашэння міжнародных канфліктаў і спынення войнаў на Зямлі.

Але доктар Маргуліс вырашыў пабудаваць сваю лабараторыю ў месцы, дзе звычайна людзі абсталёўваюць трэнажорную залу або ладзяць камору, — у сваім сутарэнні. За яго спінай казалі, што гэтае nelaгічнае рашэнне прадыктаванае прывязанасцю да сына і дачкі. Тут, цокаючы языкамі, усе прыгадвалі і яго гаротную жонку. Шкада, што супраць той змрочнай хваробы, якая ахутала жончыну душу, доктар-чараўнік так і не знайшоў панацэі. Шкада, бо тады б доктар Маргуліс ператварыўся ў самага багатага чалавека на свеце.

Бо хто адмовіцца, праглынуўшы невялічкую таблетачку, стрэсці з уласнае душы тугу і цень змроку?

У кампаніі “Гіпакрыком LTD” лічылі гэтак сама. “Гіпакрыком” — найвялікшая ў свеце фармацэўтычная кампанія, канцэрн. Яна ўсяляк падтрымлівала даследаванні доктара Маргуліса і інвеставала ў яго астранамічныя сумы, забяспечвала ўсе бягучыя патрэбы, аплачвала ўсе выдаткі. Доктар Маргуліс адмаўляўся быць штатным супрацоўнікам — то-бок падначаленым, які падпарадкуецца загадам зверху, і таму ў кампаніі да яго ставіліся з дыпламатычнай абыходлівасцю, лічылі за своеасаблівага партнёра. Кампанія парупілася зліць журналістам інфармацыю, што “яе вядучы навуковец шчыльна наблізіўся да завяршэння распрацоўкі медыцынскага прэпарату, які ператворыць Чорную Панну Дэпрэсію ў рамантычны перажытак мінулых часоў”.

Настрой бадзёры ўдвая,
Цела пругкае ўтрая.
Калі розум — жарабя,
То здароўя — як ў каня!

— радасна ціўкалі рэкламныя песенькі “Гіпакрыкома” па радыё, тэлевізары ды інтэрнэце.

Лабараторыю ў сутарэнні на вуліцы Фіялкавай спраектавалі інжынеры кампаніі, эфектыўна выкарыстаўшы кожны сантыметр. А ў дадатак аснасцілі яе самымі сучаснымі прыборамі. Лабараторыя атрымалася невялічкай, але да апошняга цвічка — паводле найноўшага слова тэхнікі і прагрэсу. На кожнай драбязе, пачынаючы ад ручніка для выцірання рук і заканчваючы кухоннымі прыладамі (якія выглядалі як атамны рэактар у мініяцюры), красаваўся выгравіраваны або надрукаваны знак фірмы “Гіпакрыком” — чырвоная змяя, што авілася вакол серабрыстага шпрыца.

Доктар Маргуліс займаўся ў сваёй лабараторыі дні на вылет да самазабыцця, ажно іншым разам Ёнатану і Элі

даводзілася спускацца і літаральна выцягваць тату сілком. Сценкі лабараторыі будаўнікі абабілі супрацьшумавой ізаляцыяй. Хай унутры нават выбух або лямант — не пачуеш за сценамі.

...Сярод ночы Ёнатан з Эляй прахапіліся адначасна ў халодным поце.

Як выявілася, абое саснілі, што за імі гоняцца, іх сэрцы шалёна тахкалі. Аднак сон адразу ж забыўся, бо ў доме рабілася нешта дзіўнае. Спярга было цяжка вызначыць, што менавіта памянялася. Гадзіннікі перасталі тахкаць — першае, і ў суцэльнай цішы на экране тэлевізара стракацелі зіхоткія вясёлкі. Аднак Эля падумала, што выпадкова патрапілі на незнаёмы канал.

У паўзмрочным пакоі брат з сястрой пераглянуліся, пацягнулі насамі і вокамгненна сцямілі, што не так — пах! Хоць на дварэ стаяла летняя ноч, аднак дом поўніўся водарамі глыбокай зімы: наэлектрызаванага паветра, навальніцы, вільготнай глебы, падгарэлых тостаў, кропляў, што капаюць з лісцікаў гіяцынтаў*.

Той пах быў мацнейшы за ўсё, што яны ведалі да таго. Ён непрыемна казытаў ноздры, усё роўна як пах нейкага дзікага звера. Паветра ў доме быццам згусла трымцела, бы напоўненае звышмагутнай энергіяй.

Ёнатан зірнуў на экран тэлефона, які зіхцеў усімі колерамі вясёлкі і яўна з'язджаў з глузду. Валасы набрынялі такой колькасцю статычнай электрычнасці, што ажно варушыліся ды іскрылі.

— Выглядаеш як узлаваная бабуінка, — Ёнатан адпусціў шпільку ў бок Элі, чые чорныя кароткія валасы, таксама наэлектрызаваныя, стаялі на галаве строма.

— Ёлуп! — агрызнулася яна. — А пра тату ў сутарэнні ты падумаў?!

* Ізраільская зіма розніцца ад беларускай. Хутчэй яна нагадвае наш халодны травень: навальніцы і ўсеагульная квецень.

Ад гэтай фразы валосікі на спіне імгненна заварушыліся. Эля ачомалася раней за брата. Гады секцый кунг-фу і самаабароны зрабілі сваё. Яна асцярожна пакрочыла ў кухню, пасля нядоўгіх разваг выбрала важкі таўкачык і працягнула яго Ёнatanу. Яшчэ адна цвярозая думка — яна ўзяла сабе вялікі нож для мяса.

— Стань мне за спіну! — загадала яму, і першы раз за доўгі час ён быў рады падпарадкавацца сястры.

У лабараторыі панавала цемра — відавочна, электрычнасць вымкнула. Ім падалося, што нехта жывы зварухнуўся і цяпер назірае за імі.

Уключылі ліхтарыкі на тэлефонах. Цяжкі сейф валяўся на падлозе дагары нагамі, адамкнуты, а вакол — патаптаня слічкі, раструшчаныя таблеткі, вырваныя старонкі і пакрышаныя мензуркі. Каштоўны электронны мікраскоп ляжаў на падлозе, бы труп нейкай жывёлы з раскінутымі ножкамі.

Па маніторы камп'ютара ўверх і ўніз бегалі хвалі зіхоткіх колераў вясёлкі, рыхтык экран тэлевізара. Ужо потым дэ-тэктывы выявілі, што сам камп'ютар ператварыўся ў горку металалому і могілкі чыпаў, а ўсё, што было ўсярэдзіне, — знішчылася.

— Яны шукалі лекі! — выпаліў Ёнatan, і яму стала жудасна. Вочы працягвалі вандраваць, спыніліся ля вялікага алюмініевага рукамыйніка, які, мусіць, ва ўсеагульным вэрхале забіўся. Рукамыйнік быў поўны вады.

Ёнatanу падалося, што на падлозе пад рукамыйнікам у вільгаці вымалёўваецца след абцаса мужчынскага бота. Але перш чым ён паспеў спраўдзіць, ці гэта не вадой намалеваны мудрагелісты ўзор, або звярнуць увагу Элі, вада плёхнулася праз край і заліла адзіны доказ.

У куце лабараторыі дагары, нібыта яго туды шпурнула магутная сіла, ляжаў іх бацька. Выглядаў ён так, бы трапіў пад удар перуна. Валасы і векі абгарэлі. Абвугліліся нават кончыкі пазногцяў.

А паветра было густа насычанае водарам буры. На бацькавым твары кривавілі некалькі парэзаў, але, на радасць дзяцей, ён усё яшчэ дыхаў. Вялікі плакат перыядычнай табліцы элементаў, які зляцеў са сценкі, цяпер накрываў яго тулава. Эля хацела адсунуць плакат, каб паглядзець, ці няма дзе сур'ёзных ран. У гэты самы момант абое інстынктыўна адчулі, што нешта пад паперай робіцца надзвычайнае — скрыўленая бацькава пастава выклікала падазрэнне.

— Назад! — скамандавала Эля Ёнатану і пхнула брата ў грудзі.

— Я не баюся, — адгукнуўся той, аднак хлусіў — з макаўкі да пят Ёнатана біла дрыготка.

Праз Эліну спіну Ёнатан нічога не бачыў. Можа, у бацькі не хапае нейкай часткі цела? Ці нешта варушыцца, што варушыцца не павінна? Ці ў яго там з'явілася частка цела, якой не павінна быць?

Адказаў не было. Эля накрыва бацьку і ашаломлена заміргала.

— Звані ў паліцыю! — загадала яна.

Яе твар накрыва жаўтлява-бляклай жудою. Ногі яе саслаблі, і яна зрабіла тое, чаго ніколі не рабіла раней, — схпішы Ёнатана за руку, абаперлася на брата.

Часам высвятляецца, што паліцыя, якая вельмі нядбайна абыходзіцца з доказамі, дзеля разнастайнасці можа быць праніклівай, асабліва калі гаворка ідзе пра “бездапаможнага смаркача і кемлівую пятнаццацігадовую юначку” (фармулёўка Элі), якія засталіся адны. Інакш як можна патлумачыць раптоўнае з'яўленне іх зненавіднай цёткі, доктара Рыты Маргуліс-Фаркаш, якая, зрэшты, з'яўлялася іх адзінай цёткай?

Дакладна а пятай вечара ў дзверы з жахлівым посвістам заскавытаў званок. І каго мы бачым на парозе? Ну, ясна, цётку Рыту, абмытую слязьмі перажыванняў ды адначасова

з камплектам салодкіх і спагадлівых усмешак. На ходніку за цётчынай спінай стракацела мноства валізак, вырабленых са скурак гаротных, але модных жывёл: тхароў, насарогаў, катоў, — якіх расфарбавалі ў ружовы і зялёны колеры, а таксама ў складаны арнамент з клетачак і палосчак. Дзеці мусяць абагаўляць і захапляцца такімі індывідамі, як цётка Рыта, якая лічылася чалавекам каларытным і адметным.

Цёткай яна была зводнай. Яе бацькі ўсынавіла тату Ёнатана і Элі, калі той быў малым хлопчыкам. Гэтак яна стала іх адзінай сваячкай на ўсім белым свеце.

У сям’і Маргулісаў — так жартавалі — было больш акадэмічных званняў, чым нашчадкаў. Імануэль стаў доктарам псіхафармакалогіі і медыцыны. Тамі — доктарам старажытнай філалогіі, спецыялісткай па старадаўніх мовах. Цётка ж атрымала званне доктара антрапалогіі. Што азначала шматмесячныя знікненні ў такіх месцах, як Амазонія ці Мадагаскар. Цётка Рыта заўсёды не прыязджала, а выскоквала як Піліп з канпель, абвешаная валізамі, напакаванымі — так меркаваў Ёнатан — чарапамі ды косткамі.

Цётка Рыта мела разнастайныя звычкі. Сярод іх — дарыць пляменнікам пачварныя цацкі, якія выглядалі як лялькі вуду, а пахлі яшчэ горш. Або пакідала пасля сябе каляровыя сцежкі з сінтэтычнай бялізны і ванны, поўныя бруднай вадой. Не цётка, а дзіва дзіўнае. Да таго ж цалкам непадобная да іхняга таты, які вылучаўся атлетычнай камплекцыяй і вытанчанасцю, а таксама выбітнымі вушамі і зеленавата-маркотнымі вачыма.

Рыта была дзябёлая жанчына, чые плечы былі шырэйшыя за плечы любога вядомага дзецяў мужчыны. Вочы мела карыя, з шакаладным бляскам, рудую львіную грыву і загарэлую да бронзавага адцення скуру. Цягліцы на сцёгнах выпіналі як грэйпфруты, а сваімі ручышчамі цётка магла б задушыць мядзведзя. Адноўчы з адной яе валіз Ёнатан выцягнуў баявы лук. Лук вычасалі з матэрыялу, які нагадваў

бівень маманта. Калі Ёнатан спытаў, супраць каго яна ваюе, цётка адно зарагатала, маўляў, гэта музейны экспанат, а калі пляменнік яшчэ раз запусціць у яе торбу свае пальчыкі, яна на раз-два адчыкне іх.

— Мае салодзенькія сінічкі! — загыркала цётка Рыта ў замілаванні. — Такая трагедыя! У вашай лядоўні ёсць што ўзяць на зуб?

Ёнатан падаўся назад, адкінуты хваляй уласцівага цётчынага водару — такога густога, хоць сякеру вешай, фіміяму саладжавай парфумы, які прыхоўваў чорт ведае які яшчэ букет злавесных пахаў.

— Ты навошта сюды прыйшла? — суха запыталася Эля.

— Як навошта?! Каб абараніць вас! Вось уявіце, што ўзломшчык не знайшоў чаго шукаў. І захоча вярнуцца!

Адкуль цётка Рыта ведае, што ўзломшчык не знайшоў чаго шукаў? Бо на гэтае злачынства накладаўся паліцэйскі рэжым неразгалашвання і дэталі не фігуравалі ў навінах? Цётчыны словы толькі пацвердзілі падазрэнні Ёнатана — паліцыя гаварыла з ёй асабіста! Ён уздыхнуў. Дэтэктывы, мусіць, не такія дурныя, калі прыйшлі да высновы, што ўзломшчык можа, барані божа, вярнуцца. Ёнатан таксама гэта разумее. Праўда, намераў дзяліцца сваімі думкамі з Эляй ці цёткай Рытай у яго не было.

— Табе не трэба было прыходзіць, — шчыра заявіла цётцы Эля. — Я б сама дала рады малодшаму брату.

Слых разанула не толькі “малодшы брат”. У дадатак Ёнатан пачуў у голасе сястры ноткі ледзь прыхаванай раз’ятранасці. Эля з тых людзей, якія бавяць жыццё ў нецярплівым чаканні моманту, калі ўся адказнасць паваліцца ім на плечы. І цяпер ёй зусім не хацелася дзяліцца гэтым скарбам з Рытай. Аднак іх прыёмная цётка фыркнула як конь.

— Дасі рады? Ты?!

Ад гневу Эля запунсавела. Ёнатану стала крыўдна за сястру.

— Чаму мы не можам пераначаваць у дзядзькі Ноаха? — запытаўся ён, намагаючыся намацаць кампраміс.

Цётка Рыта пагардліва фыркнула яшчэ раз.

— Усэнсе, у Ноаха Зіпеля? Кінь дурное! Ён жа несапраўдны ваш дзядзька. І нават не зводны. Што гэты нікчэмнік стане рабіць, калі пачнецца сапраўды нешта жахлівае?

— Не такі ж ён і цяльпук, — зноўку пакрыўдзіўся Ёнатан, цяпер ужо за Ноаха.

Ім з Эляй Ноах падабаўся. Доктар Ноах Зіпель — адзіны татаў сябра. Калега па працы і перакананы халасцяк. Ноах і Імануэль паставілі на мэце выяўляць напоўніцу сваю мужчынскасць. Час ад часу глядзелі па тэлевізары баскетбол, гукаючы і лямантуючы пры гэтым з усёй сваёй змогі (праўда, дзядзька Ноах часта забываў назвы каманд-саперніц). Ноах нават вучыў тату курыць і піць піва — бо лічыў, што гэтыя заняткі асвечаныя аўрай мужчынскай рамантыкі. Ён ганарыўся сваёй калекцыяй люлек і цыгар, а асабліва пазалочанай запальніцай “Зіпа” з выгравіраванай на корпусе ігуанай. Тую запальніцу яму ўвапхнулі на блышыным рынку ўдвая даражэй за рэальны кошт.

Нягледзячы на гэта, з дзядзькам Ноахам было кайфова. Дакладна, прабавіць гэты вечар з ім было б прыемней. Аднак Рыта не хацела пра такі варыянт нават чуць.

— Ноах-шмоах, закруціла вам у галовах! Вам трэба абарона і клопат, таму застаняцеся са мною!

Гэтак вечар, цяжкі і без таго, ператварыўся ў катастрофу. Цётка Рыта падарыла ім прэзенты — нешта накшталт пудзілак куранят — і патлумачыла, што гэта ўлюбёныя цацкі дзяцей мікурачы, надзвычай прагрэсіўнага і цывілізаванага племені канібалаў, якое жыве ў рэзервацыі ля Вогненнай Зямлі. Потым Ёнатану давялося цішком закапаць прэзенты ў садзе, бо ад тых цыпянят жудасна тхнула. Эля, якая брыдзілася ўсяго, што звязана з кухняй, змушаная была гатаваць на вячэру спагэці. Цётка Рыта нязмушана струшчыла

сем восьмых рондаля і літасціва пакінула ім парачку абгрызеных макаронін на донцы.

— Але, мабыць, лепей іх не ежце! — схамянулася яна. — А то, барані божа, патаўсееце.

З выразам самаахвярнасці на твары цётка знішчыла рэшткі, і Ёнатану з Эляй не засталася нічога іншага, як задаволіцца ссохлымі крэкерамі, якія знайшліся ў шафцы.

— А цяпер нясіце мне кавы! — загадала Элі сытая цётка. Ёнатан заўважыў, што ў сястры торгаецца вока. Ой, што яна зараз зробіць! Яго працяла дрыготка. Аднак Эля пакуль што трымала сябе ў руках.

— Цукар або замяняльнік? — нават ветліва папытала яна.

— Цукру, пяць лыжак, калі ласка, — адказала цётка і адрыгнула.

Ёнатан стаў маліцца, каб сястра не ўзарвалася. На Рыціным баку была перавага вопыту і фізічнай сілы, але з асабістага досведу Ёнатан ведаў, што выпрабоўваць цярпенне сястры таксама не варта. Каб жа сённяшні вечар прайшоў мірна! Ён бы не хацеў стаць сведкам бойкі дзвюх дзікіх кошак.

Калі прыйшла ноч, цётка Рыта сышла на другі паверх, каб напоўніць сабе ванну з пенай і водарамі, і пакінула на падлозе калідора ружовы станік з сінтэтычнай шоўку, шлейкі ад панчоў са змяінай скуры, зялёныя пластыкавыя туфлікі на абцасах і мінімалістычныя майткі з намаляванымі кіслотнажоўтымі смайлікамі.

Ёнатан з Эляй сядзелі на канапе ў гасцёўні і бяздумна вытарэшчваліся ў тэлевізар.

Ёнатан міжволі адчуваў, як яго трывога мацнее праз тое, што Рыта замкнулася менавіта ў іх ванным пакоі, аднак намагаўся не паказаць трывогі Элі. “Спакуха, Рыта не ёсць геніем! Яна нічога не знойдзе”. Ён уздыхнуў. Якое шчасце, што дагэтуль ніхто не выявіў сакрэту, які ён захоўвае цэлы дзень!

У шафцы з лекамі, якая стаяла ў ванным пакоі, у абсалютна звычайным слоіку з парацэтамоламі-цытрамонамі ціхамірна ляжала новае татава вынаходніцтва.

Каштоўны скарб схавалі дзень назад, пасля вяртан-ня з клінікі ад мамы і да таго, як уначы здарыліся ўсе тыя экстраардынарныя падзеі.

Яны засталіся з татам удвух. Эля пайшла на гурток па верхавой яздзе (ці па плаванні, ці па дзюдо, ці на пінг-понг), і дома панавала цішыня. Бацька выглядаў заклапочаным і збітым з панталыку.

— Тата, нешта не так?

Імануэль ніколі не ставіўся да Ёнатана як да малага хлопчыка, не хаваў ад яго рэальнага стану рэчаў. Калі яны заставаліся сам-насам, ён без ваганняў дзяліўся з ім сваімі сумненнямі. Гэтага не здаралася ў прысутнасці яго старэйшай дачкі — часам здавалася, што тата асцерагаецца яе збыткоўнага імпульсу. Цяпер тата наморшчыў лоб і пацёр яго, нібыта пакутаваў на галаўны боль.

— Нешта ўсё мне не падабаецца. Шапіра хапае мяне за рукі... Хаця лекі амаль што гатовы. Не стае апошняга штры-ха. Але ўсе зрабіліся такімі нецярплівымі! Баюся, што на гарызонце замільгалі нейкія вельмі ўплывовыя сілы, якія будуць радыя выцягнуць з мяне лекі, не дачакаўшыся фінішнай прамой.

— Думаеш, яны паспрабуюць забраць іх сілком?

— Цалкам верагодна.

Ёнатан фанацеў ад дэтэктываў.

— Самае бяспечнае — схаваць рэчы навідавоку, у самым простым месцы, — сказаў ён ісціну, вядомую кожнаму ама-тару дэтэктыўных гісторый.

Татаў твар расквеціўся ўсмешкай.

— Малайчына!

Ён дастаў таблеткі з лабараторнага сейфа, засунуў іх у звычайны флакончык з пластыку ад таных таблеток

супраць мігрэні і паставіў яго ў шафку з лекамі ў дзіцячым ванным пакоі на другім паверсе.

— Не забудзься, вам іх нельга прымаць! — сказаў Ёнатану.

Таямнічы ўзломшчык уначы не знайшоў шуканага, бо тое, што шукаў, не знаходзілася ў стальным сейфе, а схавалася паміж сіропам ад кашлю і патрэсканым градуснікам. Аднак з прыходам цікаўнай і праніклівай цёткі Рыты паўстала пільная патрэба хованку памяняць. Ёнатан вырашыў, што, калі цётка выйдзе з ваннага пакоя, ён падымецца на другі паверх, пакладзе флакончык у кішэню і ўначы закапае яго ў садзе.

Аднак цётка не дала яму аніякага шанцу. Яна ўрачыста спуцілася са сходаў, захутаная ў сацінавы халат малінавага колеру, а мокрыя валасы былі ўхутаныя ў ручнік на манер турбана. Рыта ўселася на канапу паміж ім ды Эляй і закінула загарэлыя ступачышчы на стол.

— Стамілася я... — пазяхнула яна. — І я так за вас турбуюся, мае салодзенькія, ажно мая галоўка бо-бо. Эля, анёлак ты мой з крыльцамі, чаму б табе не злётаць на другі паверх і не прынесці цётачцы парацэтамольчык?

Ёнатан наструніўся.

— Эля сёння не пакладала рук, дык стамілася, — сказаў ён самым будзённым голасам, які толькі здолеў зымітаваць. — Я збегаю замест яе.

Аднак цяжкая рука прыёмнай цёткі імгненна лягла на яго патыліцу і прыціснула да канапы.

— З якога ляду табе стала не напляваць на сваю сястрычку, маё малое эгаістычнае мышаня?

Цётка была з закідонамі — пакуль прамаўляла, у прыліве зверскага замілавання балюча ўшчыкнула Ёнатана.

— Ды нармальна, я схаджу, — сказала Эля, не зважаючы на шматзначны позірк, які распачна дасылаў ёй Ёнатан. Яна накіравалася ў бок ваннага пакоя на другім паверсе і праз колькі хвілін вярнулася ў гасцёўню. У адной руцэ трымала

дзе белыя круглыя таблеткі, у другой — шклянку вады. Ён-тан запытаў самога сябе, ці ж гэта тыя самыя лекі, за якімі палюе ўвесь свет?

Рыта падазрона абгледзела і абнюхала таблеткі.

— Чаму парацэтамол у вас конскімі дозамі?

— Ды нармальныя таблеткі, — адгукнулася Эля. — Па табе відаць, што жыла ты, цётка, у адрыве ад цывілізацыі. Пі давай. Табе палепшае.

Рыта раскрыла аграмадны рот і была ўжо гатовая закінуць туды таблеткі, але Ён-тан зразумеў, што гэта апошні рубеж.

— Спыніся! — загадаў ён цётцы.

— Што такое?

— Гэта не парацэтамол.

— А што?

Ён ліхаманкава выдумляў цямную адчэпку.

— Эля хоча табе адпомсціць. Яна прынесла табе іншую таблетку.

— Кляты здраднік! — засычэла Эля, Ён-тан не паспеў ухіліцца ад яе калючага рэзкага ўдару нагой у сцягну. Але ўжо праз якое імгненне Эліна рука была абхоплена жалезнымі абцугамі Рыціных пальцаў.

— Ты хочаш натоўкаць мяне атрутай, юная лэдзі?

— Барані Божа, цётхна! Я толькі хацела... Спрабавала... Хацела дапамагчы табе разняволіцца.

— І што ты мне падсунула?

— Усяго толькі снатворнае.

— Снатворнае? — Ён-тан са здзіўленнем разявіў рот. Дзіўным чынам выходзіла, што ягоная хлусня выявілася праўдай. Нечаканы паварот ад сястры. Значыць, гэтыя таблеткі не з флакончыка з парацэтамолам. Ягонай сястры захацелася наслаць на зводную цётку заўчасны сон. А-ёй, ну навошта ён перашкодзіў! Якая грубая памылка!

— А дзе ты ўзяла снатворнае? — прымружыўшы вочы, запытала Рыта.

— У таты, — прызналася Эля. — Ён паклаў у наш ванны пакой усякія розныя медыкаменты.

— Шафка для лекаў у ванне?! Гм-м-м, цікавенька.

Яе цёмна-карыя вочы зазіхацелі іскаркамі — яе розум аналізаваў і рабіў высновы.

— Што яшчэ ваш тата пакінуў вам там?

— Анічога, нічога цікавага! — запанікаваў Ёнатан. Яшчэ да таго як словы вылецелі з рота, ён ведаў, што ўпароў жудасную памылку, бо толькі ўзбудзіў яшчэ большыя падазрэнні.

Цётка Рыта пасміхнулася як котка, якая знайшла, дзе ад яе хаваюць смятану.

— Ох! Ну колькі можна губляць у канапе свае цацкі?

Яна дастала з-за валіка пазалочаны дыск доктара Шапіры. Ёнатан здзіўлена вытрашчыў вочы. Ці не вытрасла яна дыск спрытным рухам фокусніка з рукава?

— Як ты яго знайшла? — запытаўся Ёнатан. — Учора дыск згубіўся — дэтэктывы яго так і не знайшлі.

— Дык значыцца, не згубіўся. Хараство! Такая музыка мне страшна падабаецца.

Ёнатан як след абгледзеў той дыск. Цяпер убачыў: спляскаяная злючая істота на вокладцы — гэта кракадзіл. Чорны і брыдкі з халодным драпежным позіркам.

— Калі ласка, не трэба яго слухаць, — папрасіла Эля. — Па шчырасці, мы гэты дыск цярэць не можам.

— Фе! Думаеце, я паслухаюся вас з вашым кепскім гус-там? — фыркнула цётка Рыта. — Што ты ўвогуле слухаш? Рыану?

Праз якую хвіліну дыск ужо быў у плэеры, і па пакоі разляцеліся сцішаныя басовыя рытмы. Цяжкія бубны грукалі каменяпадам, недзе вялізныя марскія лайнеры сутыкнуліся з магутнымі хвалямі, а падземныя трубы разявілі шырачэзныя горлы, і ад усяго гэтага падлога стала хадзіць ходырам.

Ёнатан і Эля міжволі адчулі, што іхнія вейкі зляпіў нейкі гарачы клей. Вочы самохаць заплюснуліся. Пакой плыў, іх зацягваў у свае абоймы ліпучы сон.

“Мне нельга спаць! — было апошняй думкай Ёнатана. — Я мушу не драмаць, інакш здарыцца паганае!”

Прачнуўся ён у паніцы, абліты халодным потам. Колькі часу мінулася? Якая гадзіна? У пакоі панавала замагільная цемра, і ў памяшканні зноўку стаяў моцны і вільготны пах навальніцы. Цётка Рыта знікла як цукар у вадзе, а Эля спала побач. З акрытым ротам, ціхенька сапучы.

— Прачынайся!

Ён стаў моцна тузаць сястру за плячук.

— Дзе я? Што здарылася?

Ён хутка патлумачыў.

— Трэба спыніць цётку Рыту, перш чым яна знойдзе! Там лекі для мамы, тата схаваў!

У доме панавала ціша, як і мінулай ноччу. Электрычнасць знікла. У доме панаваў паўзмрок — святло вулічных ліхтароў пранікала праз вокны. Брат з сястрой падняліся па драўляных прыступках, намагаючыся не рабіць шуму, ідучы следам за моцным пахам, напалоханыя ценямі, якія падаліся жывымі і пагрозлівымі. Дзверы ў ванны пакой на другім паверсе былі адчыненыя напалову. Яны звабліва варушыліся і скрыгаталі, не раўнуючы клікалі ў здрадлівую пастку.

— Стань за маёй спінай, — прашаптала Эля. — Я хутка заскочу ўсярэдзіну і выхаплю флакончык з шафкі.

— Не, Эля, гэта зраблю я. Я меншы і спрытнейшы за цябе.

— Ёнатан, ты не разумееш, гэта не дзіцячая гульня! Калі мы згубім лекі, то страцім шанц выратаваць маму.

— Дык давай зробім усё разам.

Адзін, два... тры! Яна палічылі да трох разам і кінуліся ў ванны пакой, з грукатам разнасцежыўшы дзверы. Дзверцы шафкі з лекамі былі адчыненыя, а на паліцах — пуста.

— Спазніліся... — прамовіў Ёнатан, ахоплены пачуццём няўмольнай катастрофы. — Я вінаваты.

— Цыц! — загадала Эля. — Нешта варушыцца за фіранкай пад душам.

І праўда — за душавой фіранкай прамільгнуў пухнаты коўзкі цень. Яны не гублялі ані імгнення. Эля адным махам адшмаргнула фіранку, але пабачыла, як цень, нібы спрытная акула, даў нырца ў брудную, са слядамі шызай пены, ваду, якую звыкла пакінула цётка Рыта. Вада заклекатала так, бы закіпела, а на паверхні набухлі аграмадныя каламутныя бурбалкі. Аднак калі Ёнатан засунуў у ваду палец, высветлілася, што вада халодная, як лёд.

— Злодзея трэба злавіць! — гукнуў ён.

Ён з Эляй разам скокнулі ў ванну.

Але раптам высветлілася, што ванна больш глыбокая, чым яны ведалі.

Магутны вір нечакана схапіў іх і стаў цягнуць на дно, засмоктваючы ў глыбіню, разрываючы вопратку, сціскаючы рэбры і сплюшчваючы лёгкія. Яны цяжка дыхалі і калацілі нагамі, распачна выгуквалі. Іх тулавы разрывала на кавалкі, горлы разрываліся без паветра, а насы і раты запоўніліся вадой. Эля моцна ўхапілася за руку Ёнатана. Ён зрабіў тое самае.

“Мы мусім выбрацца адсюль, — круцілася ў Ёнатанавай галаве. — Тата ў больніцы, маму трэба ратаваць, і ніхто, апрача нас, не паклапоціцца пра іх!”

Праз нястачу кіслароду нават гэтая думка пачала губляцца ў мазгавых звільнах. Ёнатан адчуў, што губляе прытомнасць, і гэтым разам яго чакае не сон, а нешта больш злавеснае і незваротнае. Поціск Элінай рукі аслаб. Ёнатан адчуваў, што яна таксама зараз самлее.

Аднак тым часам моц віру саслабла, і з гукам гнюснай адрыжкі іх вырыгнула вонкі, нібы яны жудасна абрыдлі водавароту. Ёнатану з Эляй спатрэбіўся доўгі час, каб ачомацца,

выплюнуць агідную ваду, перамагчы млоснасць і напоўніць лёгкія свежым паветрам.

— Дзе мы? — запыталася Эля.

Ясна было адно — у сваім ванным пакоі яны не засталіся. Яны стаялі ў плиткім і смярдзючым рэзервуары, поўным твані і раскі. Па-над імі на брыючым палёце завіс месяц з зухавата выгнутымі ражкамі. Над месяцам вісела, ззяючы сцюдзёным зеленаватым бляскам, шабля — нейкі выгнуты шлейф каметы, якая не належала знаёмаму Ёнатану і Элі малюнку неба. Краі густой цемры пунсавелі і чырванелі на гарызонце, бы паказваючы на блізкасць да горада.

Вакол рэзервуара пачуліся галасы на чужой гарлавай мове. Галасы, здавалася, аб нечым з імпэтам спрачаліся.

Выглядала на тое, што ім тут не надта рады.

РАЗДЕЛ 2

РЫНАК НЯВОЛЬНИКАЎ У ЭРЭДУ

Спатрэбілася два-тры крокі, каб выйсці з чорнай, алеістай вады, на паверхні якой плавалі саломінкі і казліныя кізьякі. Здаецца, рэзервуар быў паілкай для быдла.

Вакол яго стаялі розныя ездавыя жывёлы: коні, асядлачныя вярблюды, буйвалы, дзікія аслы, нізкарослыя і неўтаймаваныя (Ёнатан пазнаў іх з часопіса “Нэшнал Джэаграфік”). А таксама далей узвышалася нешта кшталту гіганцкіх авальных ценяў, якія розум адмовіўся ідэнтыфікаваць як сланоў. Бо што тут, халера, робяць сланы?* І куды мы, напрамілы божа, трапілі?

Ёнатан пачаў збянтэжана азірацца. У паветры, здавалася, можна было павесіць сякеру. Яно поўнілася моцнымі пахамі і, падавалася, назапасіла ў сябе цэлыя слаі старажытных, але і цяпер сакавіта-іскрыстых успамінаў. У роце стаяў салёна-салодкі смак, нібыта сакавітасць гэтага паветра такая насычаная, ажно можна было паспытаць на зуб, як спелы плод. Калі вочы цалкам прывыклі да цемры, Ёнатан заўважыў, што той нібы далёкі горад — не такі й далёкі. У адрозненне ад

* Усіх пералічаных жывёл і цяпер нярэдка можна сустрэць на абшарах сучаснага Ізраіля, а вось слана — дык наўрад.

начнога зіхцення знаёмых яму гарадоў, гэтае места было збольшага пакрытае імглой, нават ахутанае ёй.

Але цяпер яго ўвагу перахапілі галасы.

— Вось, паслухай, — шапнула Эля.

Яны прыслухалася, уражаныя.

— Дзіўна, — вымавіла яна. — Спярга мне падалося, што яны размаўляюць на замежнай мове, але раптам стала ясна, што я іх разумею.

— Ты што, не помніш? Гэтыя словы прамаўляла мама!

Значна раней, яшчэ да таго як яе памясцілі ў медыцынскую ўстанову “Ліванскія кедры”, Ёнатан чуў, як незразумелыя словы казала мама. Выходзіла ў яе мімаволі, у час, калі шукала акуляры або калі ціхенька спявала сама сабе ў думках. Ёнатан меркаваў, што яны маюць нейкае дачыненне да тых навуковых кніг, бо гучалі на старажытны манер. Ён заўжды адчуваў, што амаль іх разумее, бо яны раздражняльна танчылі недзе ля самай мяжы яго разумення. Аднак невядома з якой прычыны спасцігнуць іх розумам яму ніяк не ўдавалася. Самае дзіўнае — мама ніколі не помніла іх на памяць, нават не асабліва заўважала, як яны зляталі з яе вуснаў, бы ніколі не сумнявалася, што ўвесь час размаўляе на сваёй, зразумелай усім мове. Цяпер адбылося тое, чаго Ёнатан заўсёды ўпотаікі чакаў. Быццам сверб, пачуханы, сціх — і плаціну разумення прарвала. Быццам чалавек здолеў знайсці далёкую радыёстанцыю, якая шыпіць і свішча, слухач адчувае, што ён можа падладзіцца пад галасы вядоўцаў і знайсці патрэбную частату. І знаходзіць! Не мінула і пары хвілін, як Ёнатан няблага разумеў галасы — яны гаварылі нешта пра вадзі і пра нейкую небяспеку, якая можа выскачыць з вадзі*. Ёнатан прыгадаў: неяк Шапіра стаў дужа цікавіцца

* Трэба заўважыць, што Эля і Ёнатан маглі б разумець старадаўніх жыхароў Месапатаміі не толькі таму, што чулі сумерскія словы ад сваёй мамы-асіярылагіні. Справа ў тым, што сучасны ізраільскі іўрыт не надта далёка адышоў ад іўрыта біблейнага, які ў сваю чаргу роднасны

тымі словамі мамы, нават прасіў тату занатоўваць іх. Але ў Імануэля Маргуліса з мовамі было не надта, словы ў галаве не затрымліваліся.

Але ж у Элі з Ёнатанам не было часу паразважаць пра гэта ці пра тое, дзе шукаць злодзея, які скраў лекі, бо гоман вялікага, нечым напалоханага натоўпу імкліва накіраваўся на іх.

— Што тут адбываецца? — хацеў ведаць Ёнатан.

— Асцярожна! — папярэдзіла Эля, але ў тое ж імгненне на іх нехта наляцеў. Чалавек нават не азірнуўся. Накульгваючы, ён працягваў падбегаць рухацца далей.

— Не спыняйся! — кінуў ён праз плячо. — Уцякайце!

— Ад чаго ўцякаць? — крыкнуў услед Ёнатан, аднак уцякач адказаць не парупіўся. Датуль як яны паспелі асэнсаваць гэтую прапанову, людская хваля накацілася і вокамгненна ўцягнула іх у свой магутны струмень. Дзясяткі ног, малых і вялікіх, беглі як ветрам гнаныя, падняўшы тупат роўны статку бізонаў, які перасякае прэрыі. Апанутыя ў разнастайныя апранахі і анучы людзі ў натоўпе пхаліся і штурхаліся. І ад краю да краю нёсся спуджаны гул:

— Уцякайце, хавайцеся, ратуйцеся! АБУ ІДЗЕ!

Ёнатан з Эляй не вытрымалі націску, на месцы ўстаецца не змаглі, таму мусова пабеглі разам з іншымі людзьмі. Нетрывалыя пакуль ногі неслі іх па запыленай глебе ў бязладным лабірынце намётаў, прыбудоў, хісткіх буданоў і хацінак.

— Дзе мы? — заўважыў Ёнатан да Элі, часта перабіраючы нагамі.

— Не маю паняцця!

іншым старажытным семіцкім мовам. Да таго ж у іўрыт пратачыліся сумерскія, акадскія і арамейскія словы ды граматычныя канструкцыі. Таму факт, што ізраільскія школьнікі Ёнатан і Эля разумеюць людзей у акадскім горадзе Эрэду, не гучыць надта фантастычным. Са свайго боку, калі б старажытныя акадцы ці сумеры пачулі б сучасны іўрыт, ён бы ім, хутчэй за ўсё, падаўся б нейкім дыялектам мясцовых гаворак (за выключэннем такіх новых слоў, як “камп’ютар” і “пыласос”, вядома).

— А што мы ўвогуле тут робім?

— А я адкуль ведаю!

Натоўп, рухаючыся сярод таго, што нагадвала стан качэўнікаў, бязладны і неўпарадкаваны, пакрысе перацёк на гарадскую тэрыторыю, якая, у сваю чаргу, была забудаваная значна шчыльней. Быдла, што заступала дарогу, а таксама брахлівыя сабакі, пазнікалі, а вуліцы цяпер пакрывала засохлая і сцэментаваная гразь, а навокал па-ранейшаму панавалі заняпад і галеча.

— Хто такі Абу? — паспрабаваў Ёнatan запытаць мужчыну, які бег поплич. — Вы чаму ад яго ўцякаеце?

Але ўцямнага адказу, калі не лічыць спуджанага сапення, Ёнatan так і не атрымаў. Мужчына бег трушком, пасля пытання перайшоў на галоп, быццам яго магло дагнаць адно агучанае імя пераследніка.

Там часам частка натоўпу апынулася сярод вузкага завулка між нізкімі хліпкімі халабудамі з бяглай чырвона-шакаладнай гліны. Уцекачы стукалі ў дзверы, каб ім адчынілі, але дзверы заставаліся замкнутыя. Няма рады — давалося бегчы далей, а праз колькі дзясяткаў метраў спраўдзілася тое, чаго ўсе і баяліся. Завулак аказаўся тупіком. Ля сцяны ўкленчылі некалькі вартых жалю абадранцаў, скарыўшыся ўдару лёсу і чакаючы найгоршага.

Ёнatan прыціснуў руку да сваіх рабрын, якія смылелі. Ён паспрабаваў удыхнуць паветра.

— Эля, стоп-машына! Што мы ведаем пра гэтае месца? Мы ж трапілі сюды паўтары хвіліны назад. Можа, нам не варта даваць драпака? Можа, гэтыя людзі — навалач і зладзеі? Можа быць, той Абу — які-небудзь жандар ці паліцыянт? Можа быць, ён золата, а не чалавек, і дапаможа нам злавіць таго, хто скраў лекі?

— Каб мяне, клянуся смярдзючым пазногцем Бэрырона!*

* Габрэйскі бестыярыі, спіс фантастычных істот і месцаў, вядзе свой радавод ад Старога Запавету, на старонкі якога частка тых пачвар

У сіпатым голасе чужаніцы, які прамаўляў за спінай Ёнатана, сачыліся ноткі сарказму.

— ...Ну бачу, у нас тут разумнік адкапаўся.

Рука з вострымі кіпцямі схапіла Ёнатана за плячо і пацягнула назад, у нішу, што знянацку ўтварылася між дзвюма хаткамі, нібы дзірка паміж двума цэлымі зубамі. Усярэдзіне нішы было цёмна, як у коміне. Ёнатан з чымсьці сутыкнуўся і ўпаў на зблытаную купу рук і ног, якія належалі Элі і чужынцу. Уся тройца цяжка дыхала і пацела.

— Пакуль вы сваім бесстароннім вокам ацэньваеце вартасці Абу, я б раіў вам пакуль што ад яго нага вока схавацца, — саркастычна прамовіў голас. І дадаў: — Мушу папярэдзіць, спадарства: усім, з кім Абу меў дачыненні, выпала доля сардзінкі, якая выплыла на ранішні шпацыр паміж зубоў баракуды.

— А ты хто такі? — перапыніла гаваруна Эля.

Ёнатан не змог не заўважыць лёгкія ноткі недаверу ў яе голасе і не змог не захапіцца тым, як сястра захоўвае цвярозую развагу нават у такі момант.

— Прыватная асоба, — адказаў чужаніца без ценю крыўды ў голасе. — На ваша шчасце, вопытны ўдалец. Вы мне яшчэ ножкі цалаваць будзеце.

Ёнатан прамаўчаў. Ці ж чужаніца кажа праўду? Не разбярэш... Аднак нешта казалі Ёнатану не спяшацца, пачакаць. Пакуль яны прыслухоўваліся, што робіцца звонку і куды пабеглі пераследнікі. Колькі хвілін мінуліся ў цішы.

патрапіла з суседскіх эпасаў, сумежных Месапатаміі. У Цёмныя вякі з-за крайне непрыязнага стаўлення да сябе з боку багасловаў гэтыя персанажы “эмігравалі” ў Арабскі халіфат і Еўропу, дзе ў новай публіцы атрымалі сякі-такі кар’ерны рост і павышэнне адмоўнага статусу, каб патрапіць за адным заходам у фальклор і акультныя практыкі ўжо еўрапейскіх габрэяў. І вось, калі ласка, у рэшце рэшт бэрыроны, асмадзі, шатаны, ліліты і нааміткі з новым культурным багажом і рангам рэпатрыяваліся назад, на Блізкі Усход.

Паціху-патроху іх увага пераключылася на тое, як тут пахла. Эля першая наважылася падаць голас:

— Фу! Што гэта за страшэнны смурод?

— Смурод?! — перапытаў голас, гэтым разам сапраўды абражаны. — Пры ўсёй маёй павазе да зіхоткай дзевы ў беласнежным плашчы, якая толькі што вынырнула з чысцюткіх вод паілкі для скаціны, ШТО ТЫ ВЯРЗЕШ?!

Ёнатан зразумеў, адкуль даносіўся голас. Нягледзячы на самавіты тэмбр, чужаніца быў, выдавала на тое, ніжэйшым за яго. Яго прысадзістае цельца сціснулася паміж Ёнатанам і сценкай. Дзеля справядлівасці трэба заўважыць — ад чужаніцы сапраўды жудасна патыхала. Смурод можна апісаць як “пах мокрага казла, які патрушчыў пратухлыя яйкі і зажаваў усё разлезлай цыбуляй ды згнілай да газападобнага стану капустай”. Ёнатан, чья галава прыціскалася да грудзей чужаніцы, адчуў дотык курткі. Куртка падазрона пульсавала, і хлопец раптам скеміў, што футра ўвогуле не вопратка, а жывая скура жывой істоты.

— Так, гэта так, — здзекліва прамовіў голас, быццам уладальнік курткі-скуры прачытаў думкі.

Чужаніца знянацку ўвапхнуў у руку Ёнатана нешта даўгое і віхлястае. Спалохана мацаючы прадмет — можа, гэта жывая змяя?! — Ёнатан зразумеў, што ён трымае ў руках чыйсьці энергічны хвост.

Ёнатан закрычаў. Ці гэта Эля закрычала? Няважна. Фатальная памылка, бо лямантам яны выдалі сваю хованку. У наступнае імгненне іх знайшлі. Трапяткіх рыбак выцягнулі нератам з глыбінь нішы, у якой яны хаваліся.

— Каб вы гарэлі, як споднікі бабулькі Ліліт! Каб вас прагали, як быдла! — ад усяго сэрца абдорваў лаянкай чужаніца сваіх канваіраў, якія, трэба заўважыць, не вельмі былі ўражаныя. Адным рухам нехта вялікі закінуў усіх траіх у нешта накшталт сеткі, узваліў на сваю шырачэзную нечалавечую спіну, бы гэта быў мех з пакупкамі, і, валюхаючы,

пацягнуў перакулёных дагары нагамі паміж завулкамі. Ёнатан намагаўся спыніць хвалю ванітаў.

— Не разывайце ратоў! — крэкчучы, выдыхнуў чужаніца. — Маўчыце, ані слова! Дыпламатыю даверце мне. І мы вылезем адсюль цэлыя і жывыя, як шыцікі з норкі.

— Дай мне дыхаць, — натужліва вымавіў Ёнатан — вала-сатая далонь чужаніцы (ці гэта быў яго ступак?) закрывала яму рот і нос.

— Ціха, нахабы! — магутны голас скалануў спіну, якая не-сла іх.

Каб узмацніць эфект ад слоў, ён страсянуў сетку, і яны падскокнулі ў ёй, усё роўна як слівы ў авосьцы.

Ёнатан не даў рады млосці. Яго страўнік вывернула вонкі. Сківіцы раскрыліся, і выплюхнуўся пракіслы струмень ванітаў. Эля пачувалася не нашмат лепей.

Але пасярод усеагульнага гармідару ніхто не звярнуў на гэта аніякай увагі. Зрэшты, іх праз момант бесцырымонна шпурнулі, як мех з бульбай, на зямлю. Калі ім удалося падняць галовы, то яны ўбачылі, што апынуліся ў вялікім, сшытым са скур намёце, асветленым полымем паходняў.

Абу не быў паліцыянтам. Ёнатану цяжка было ўявіць такую паліцыю, якая б прыняла ў свае шэрагі такога чалавека. Шчыра кажучы, Ёнатан нават пачаў падазраваць, што Абу — увогуле не чалавек.

Той пахаджаў па намёце туды і сюды. Полымя адбівалася ў яго адпаліраваных, пакрытых серабрыстым манікюрам капытах.

— Колькі, думаеш, мы за іх атрымаем? — запытаўся ён скавычучы (ці, можа, рыкаючы?) пісарчука, які скруціўся на зэдліку ў куце і ў параўнанні з Абу выглядаў да болю чалавечным.

Ёнатан і Эля дагэтуль не маглі ачомацца ад шоку, які быў выкліканы з'яўленнем гандляра нявольнікамі. Той меў цела мажнага мужчыны — але ж галава! Галава была галавой

чорнага быка. Вельмі дагледжанай, трэба заўважыць, асобіны з адпаліраванымі рагамі, якія фарсіста адлівалі срэбрам. На пальцах чалавек-бык насіў важкія пярсцёнкі, а ў носе — выкшталцонае срэбнае колца, аздобленае дьяментам, што блішчэла над тоўстымі бычынымі губамі, вільготнымі ад бурбалак сліны, якія выляталі падчас гаворкі.

Дыскусія аб іх лёсе доўжылася ўжо каторы час, але рашэння дагэтуль не было.

Ёнatan, Эля і чужаніца сядзелі цяпер, звязаныя спінай да спіны, на падлозе ў намёце, пакуль бык мацаў іх цягліцы і зубы, пырхаючы ад агіды пры выглядзе іх запаскуджанай вопраткі.

— Адпусці нас зараз жа! У цябе няма права трымаць нас, тупая бычара! — пайшла на трэці заход Эля — і зноў была адкінутая на падлогу.

— Гэты хлопец дурней і брыдчэй за свайго брата, — прамовіў Абу.

Эля была скура ды косткі як на шаснаццацігадовую дзяўчыну. Апанутая ў джинсы. Яе твар абмызгала чорная грязюка. Таму, мабыць, яе жаночыя рысы не надта кінуліся ў вочы быку, які, падаецца, не вылучаўся вытанчаным густам. Ён убачыў у ёй хлопца, а Эля не спяшалася выправіць памылку. Вучылася яна хутка. Яна, можа, і не была гатовая да ўсіх гэтых узрушэнняў, але ж яе інтуіцыя, а таксама выгляд групкі напуджаных да смерці дзяўчат, якіх навязалі ля ўвахода ў намёт снапамі па некалькі чалавек, наглядна патлумачылі, што калі ты патрапіў у гэты варожы свет і выстаўлены на продаж як нявольнік, дык найлепш паступіцца гонарам і выдаваць сябе за хлопца.

— Гаспадару! — у прыліве ліслівасці затросся пісарчук. — Перш чым навесіць на іх цэннік, можа, спраўдзім, ці маюць яны медыцынскую страхоўку?

— Якая, на халеру, розніца, маем мы страхоўку ці не маем? — узлавалася Эля.

— Слухайце, вы што, з Глухменьполіса ці Задрыпозыніна? У каго няма страхоўкі, той — безгаспадарная маёмасць.

— Чаго-чаго?

— Той, хто не прайшоў медыцынскіх праверак і абследавання, можа з'яўляцца носьбітам эпідэміі, — выраз агіды і жаху праступіў у пісарчука на твары, і ён паспяшаўся памыць у пасудзіне з вадой бледныя, заплямленыя ў атрамант рукі, так, нібыта само згадванне хваробы можа стацца зразным.

— Напрыклад, Эпідэмія Цёмных Плям. Яна выбухнула зноўку, хіба не чулі? Таго, хто не можа дазволіць сабе заплаціць за свае медыцынскія аналізы, прадаюць у рабства або высылаюць у аздараўленчы лагер. І дайце мне веры, у гэты лагер вам патрапляць не трэба, — казаў далей пісарчук.

— Дзеці! — зароў Абу (бо ён, зрэшты, не прамаўляў, а рыкаў). — Хопіць тут гуляцца ў гульні! Калі апошні раз вы прыходзілі медыцынскае абследаванне?

Ёнатан з Эляй ашаломлена сціхлі. Перамовы з гандлярамі нявольнікаў — надзвычай карысны навук у рэальным жыцці. На жаль, у нашай краіне яго не ўключылі ў планы школьных заняткаў.

Сярод палоннікаў толькі чужаніца не страціў мужнасці. Ён укалоў локцем Ёнатана ў бок. Укол быў надта вострым, каб быць чалавечым.

— Так-так, гэтай вясной, — шапнуў яму за спінай. — Скажы яму, даўбешка: “Праходзілі гэтай вясной, вяльможны Абу”.

— Вясной, — механічна паўтарыў за чужаніцам Ёнатан.

— І хто аплаціў яго?

— Наш тата... о Абу, святло тысячы зор.

— І адкуль вы такія прыбылі?

— З вады, — шчыра прызнаўся Ёнатан. — Раз — і стаім мы, значыцца, пасярод сажалкі...

Нават калі б Ёнатан кінуў у намёт гранату, эфект ад яе наўрад ці быў бы большы, чым ад ягоных слоў.

— З сажалкі?! — Абу сваім рыкам амаль што патушыў агонь паходняў. А пісарчук бразнуўся з зэдліка.

— Яны прыбылі наўпрост знізу! А-а! — роў Абу.

— Заражаныя вірусам! — загаласіў пісарчук і спінай падаўся ў самы далёкі кут намёта. Там прыціснуў да твару белую марлеваю маску.

— Гасподзь Мардук, злітуйся з мяне, выратуй маю душу і адмый яе начыста ад усіх Цёмных Плям!

Чужаніца за спінай у Ёнатана здрыгануўся так, нібыта праз яго прайшоў ток.

— Вушы б мае не чулі! — загаласіў ён. — Ён гэта ўсё ж сказаў! Ну ідыёт, дыг годзе! Чаго ты зяпу разяваеш? Ты чаму мяне не паслухаў? Так у цябе яшчэ быў бы шанц.

— Усе супакойцеся, — сказаў Ёнатан. — Мы не пачуваем сябе хворымі. Мы ў поўным парадку.

— ГЭТАК думае кожны, хто заразіўся Плямамі! — адгукнуўся пісарчук. — Вы ў поўным парадку, адно свет вакол вас робіцца ўсё больш гнятлівым, задушлівым, паскудным і брыдкім. А праз хвіліну вы ўжо хапаеце зброю і робіце кепствы.

— У нас рукі звязаныя. Мы рухацца не можам, — разважліва нагадала Эля.

— Дык тады вы будзеце заражаць мяне сваімі згубнымі ідэямі і высмакчаце, як п'яўкі, святло з майго жыцця.

— Хопіць падціскаць хвост, як заяц, Азурпід!

Абу быў поўны злосці. Ён пахаджаў па нутраным перыметры намёта, кідаючы іскры са сваіх пасярэбраных капыт. Урэшце наблізіўся да дзяцей. Прымусіў іх падняцца на ногі. Потым упіўся ў іх вачыма.

— Яны не хворыя.

— Адкуль шаноўны спадар ведае?

— Яны не выглядаюць маркотнымі, або засмучанымі, або прыгнечанымі. Клянуса салодкім мёдам дочак Наамы! Яны не выглядаюць як тыя, каго грызучь дэмань сумнення.

— Дык, можа, пошасць толькі ў іх на пачатковым этапе?

— Калі яны могуць схаваць свае Плямы ад нас, яны таксама здолеюць утоіць іх ад пакупніка, якому собіць іх набыць. Пакуль хвароба праявіцца, мы паспеем іх збыць з рук. Раз — і ўцяхалі тавар. Урэшце, прапануем кліенту шалёную зніжку. Два срэбныя дынары за галаву, тры дынары таму, хто бярэ адразу двух. Танней толькі бясплатна. Нават цягаць іх на рынак будзе даражэй.

Ёнатана з Эляй шпурнулі на анучы, што валяліся ля дальняга кута намёта. Увага Абу цяпер скіравалася на дзіўнага, пакрытага смярдзючай воўнай чужаніцу.

— Ну-ну, хто тут у нас?

— Да вашых паслуг, спадар Абу, чый кулак, як дзіда Нуспірата.

— Да ўсяго яшчэ і кепскі ліслівец.

Абу схопіў чужаніцу за шыю, падняў высока ў паветры і панюхаў сваім сухім бычыным носам.

Ёнатан, які нарэшце здолеў як след абгледзець чужаніцу ўпершыню, шырока расплюшчыў вочы ад здзіўлення. Ніколі ён не бачыў такой істоты. Мела яна дзве пары маленечкіх крыльцаў, бескарысных. Апрача таго, змяіны лускавы хвост, які варушыўся як асобна ўзятая жывёліна. Нават у сваім незайздросным становішчы і вісячай паставе істота прымудрылася паволі чухаць задняй нагой у сябе за вухам.

— Ваша Бычыная Мосць, Пазузу да тваіх паслуг!

— Аг, халера! Дэман з трэцяй лігі, — зароў Абу і дазволіў істоце праслізнуць між пальцаў і паваліцца наўзніч на зямлю, як пабітае моллю футра.

— Нават лётаць не ў стане... З якой халеры ты ўцёк ад свайго гаспадара?

— Бо я ўсяляк набліжаў хвіліну, калі змагу ўбачыць вашы ясныя вочы, о Абу, уладар грашовых струменяў. Скажыце, ці маеце вы планы на вечар? Можна, дазволіце запрасіць вас на чарачку фінікавага бімбера, так бы мовіць, на сяброўскае рандэву?

Гэты досціп каштаваў Пазузу ўдару капытом, які падняў яго ў паветры, вытрусіўшы з ягонай скуры прусакоў і пыльную хвалю.

— Вось проста даю руку на адсячэнне, што афіцыйнай пячаткі дзяржкантролю аб рэгістрацыі ў якасці дэмана ў цябе няма, — прамовіў сакратар Азурпід з ноткамі дзяжурнай спагады ў голасе, кранаючыся бранябойных акулараў на носе.

— Ну-у... Калі шчыра вам сказаць, у мяне невялічкая праблемка з маёй ліцэнзіяй...

— Калі апошні раз ты праходзіў штогадовы агляд на прафесійную прыдатнасць?

— Эгм-м-м... Дайце ўспомніць. Было гэта ў Пальміры. Тры месяцы назад. Доктара клікалі доктар Шпарага, або Шпарагус, або Серпентус, нешта такое... Ён абышоўся са мной міла. Сказаў, што даўно не бачыў дэмана з такімі развітымі груднымі цягліцамі.

Пазузу зрабіў невялічкае дэфіле па скураным дыване, усё роўна як культурыст, які дэманструе мускулы. Потым пачаў збіваць кулакамі паветра як баксёр.

— Зараз усё спраўдзім, — сказаў Азурпід.

Ён прыцягнуў з кута намёта перасоўную тумбачку з шуфлядамі. З шуфлядак, які паадчыняліся ва ўсе магчымыя бакі, павывальваліся папірусы, пергаментныя скруткі і пераплеценыя скурай кнігі. Падчас гэтага буяння стыхій непарадку мізэрная постаць сакратара падавалася нямоглай і бездапаможнай. Пазузу зверавата ашчэрыўся. Але тут пісарчук адкрыў скрыню, і адтуль на волю выпырхнулі сонечныя зайчыкі і мітусліва забліскалі ў паветры.

— О не! — выгукнуў Пазузу. — Толькі не кажыце, што ў гэтага круцільшчыка бычыных хвастоў ёсць свае кішэнныя нячысцікі.

Кішэнныя нячысцікі нечым нагадвалі мініяцюрных зорчак з бліскавічнага залпу феерверку. Яны накінуліся на дакументы і пачалі хутка-хутка гартаць іх.

— Пашукайце там у каталозе дыпламаваных дэманаў і таксама зірніце ў апошніх прафесійных штоквартальніках, — стаў раздаваць ім загады Азурпід. І адразу атрымаў укус у нос. Кішэнныя нячысцікі ненавідзяць, калі ў іх працу ўмешваюцца без дай патрэбы. У іх моцнае пачуццё прафесійнага гонару, і заслужана. У імперыі ніводзін чыноўнік з Гільдыі Сакратароў не дасць рады стосам бюракратычнай дакументацыі без іх чыннага ўдзелу.

Калі нячысцікі, скончыўшы пошук, атрымалі вынік, то пашыхтаваліся ў паветры свіннёй. Праз імгненне іх эскадрылля абляцела намёт і сфарміравала сваімі целямі над галавой сакратара зіхоткі надпіс. Сакратар стаў прыглядацца да таго надпісу праз акуляры.

— Замрыце, бязмозгія чарцяняты! — сказаў ён і атрымаў яшчэ адзін укус. Нарэшце ён агораў іх экспертнае меркаванне.

— Нячысцікі пішучь, што ў апошняй версіі дзяржаўнага каталога ніякага Пазузу яны не знайшлі, — паведаміў ён з ноткамі мазахісцкай асалоды ў голасе.

— Так-так... — працадзіў Абу. — Значыцца, паважаны, жывём без ліцэнзіі...

— Без яе, роднёнькай, — паўтарыў пісарчук і аблізаў губу.

— Паскудная ночка! Усе, каго мы злавілі, выявіліся задрыпозным неліквідам. Цяпер патэнцыйны пакупнік мусіць у дадатак атрымаць ліцэнзію для сваёй пакупкі, а яшчэ заплаціць за ўсе неабходныя прышчэпкі і прайсці з пакупкай усе медыцынскія аналізы. Такі неліцэнзаваны дэман-недарака нікому не трэба!

— Мамай і таткам клянуса, што мой апошні гаспадар насіў мяне на руках, — прамовіў Пазузу. — Лётаў са мной, як дурань з дзвярмі.

— Адправім яго на ліквідацыю неліквіда, — вынес прысуд Абу.

— Ліквідацыю?!

— Так. Утылізацыю. Лекары дадуць табе ўкол, і — бывай здаровы, дэман скарбовы.

— Адбудзецца трагедыя.

— Але большай трагедыяй будзе выдаткоўваць на цябе ежу і марна чакаць, пакуль нехта нарэшце захоча цябе купіць.

— Абяцаю вам, што стану хітом продажу, — упрошваў Пазузу. — Гляньце, якім умельствам я валодаю.

Дэман надзьмуў шчокі, памахаў чатырма курынымі крыльцамі. Потым на манер маленькага цмока выдыхнуў з глоткі агнёвае паветра. Ахайная аблачынка куроідому прызямлілася на твар пісарчука і зрабіла яго падобным да абвугленай галавешкі.

— Ах ты монстр недароблены! — раз'ятрыўся пісарчук. — Каб цябе спляжыла матыка Адмуэля!

— Ціха! — выраўся рык з каровінага горла Абу, ажно затрэсліся сценкі намёта. — Ладна, дамова, смярдзюк. Сёння ўвечары мы выставім цябе на продаж, дамо табе адзін шанц. Але ж толькі адзін!

Рынак нявольнікаў у Эрэду лічыўся адным з самых брыдкіх месцаў у імперыі. Эрэду, з аднаго боку, не стаяў недзе на ўскрайку, проці ліха на ўзгорачку, з іншага — не хаваўся ў нетрах глухіх рэгіёнаў. З ім не суседнічалі адхоны Каўказскіх гор на поўначы або велічная Брама Армуза, што засланыла акіянскую магутнасць, на поўдні. Эрэду не месціўся за Маркангай і Кашгарам, на пустэльных плато ўсходу. Эрэду ні ў ніякім разе не ўваходзіў у лік горадападобных клак, што цясняцца ля марскіх берагоў па дарозе да крэпасці Акватэра і Геркулесавых слупоў на захадзе. Вось жа, Эрэду

быў плоццю ад плоці месапатамскай зямлі, старадаўнім горадам, які ведаў лепшыя часы, але цяпер занепадаў і марнеў у самым сэрцы гэтага самага Міжрэчча. На поўдзень ад Вавілона, на адлегласці за дзесяць, а мо і менш, дзён падарожжа ад яго. Ніякія іншыя гарадскія ўлады не дайшлі да такога стану, каб імперскія інспектары маглі знайсці на даручанай ім тэрыторыі безгаспадарную сажалку, праз якую выскачылі Ёнатан з Эляй.

Аднак у Эрэду магло здарыцца што заўгодна. Ён лічыўся сталіцай уцекачоў ад закону і гандляроў нявольнікамі, горадам, у якім абладжваліся самыя цёмныя справы валадарства.

Ёнатана і Элю, разам з Пазузу і яшчэ некалькімі злоўленымі гаротнікамі, прывезлі на рынак у кібітцы з кедравымі, моцнымі як сталь кратамі. Кібітку запрэгли ў пару быкоў, якімі кіраваў Абу. Яна ехала па вузкіх вулках, чые гліняныя сплясканыя халабуды бязладна лезлі адна на адну ці ляпіліся ў глухі мур.

Ёнатан заўважыў, што большасць уваходных дзвярэй стаіць адчыненая наросхрыст і знаходзіцца высока над зямлёй, а да іх з вуліцы вядзе забытаны серпанцін сходаў. На прыступках тых сходаў і на пляскатых дахах ішоў рух ніяк не меншы за той, што адбываўся на зямлі. Паўсюль на балконах і дахах ішоў актыўны гандаль рэчамі і гароднінай.

Трасучыся ў кібітцы, іншыя вязні ціснуліся па кутах, намагаючыся апынуцца як мага далей ад Ёнатана і Элі.

— Яны заразяць мяне хваробай, мама? — запыталася малая дзяўчынка.

— Не зважай на іх, даражэнькая. Не глядзі на іх і не слухай іх. Яны згніюць і рассыплюцца, а твая душа застанецца чыстая. Наш новы гаспадар паклапоціцца пра ўсе належныя агляды і лекарскія праверкі.

— Хто яны такія, адкуль узяліся? — захвалываўся стары, бяззубы сляпак. — Можа, варвары з нічыйных зямель? На

што яны хворыя? На гніенне нырак? На праказу костак? На псіхоз святога Тэсэя?

— Псіхоз святога Тэсэя? — зацікавіўся Ёнатан.

— Брыдкая хвароба, праз якую пры адным толькі позірку на быкоў і кароў чалавек ад жаху з'язджае з глузду, — падказаў Пазузу.

— Абу яна б яўна не спадабалася, — усміхнулася Эля.

— Усё значна горш, — адгукнуўся нехта ў кібітцы. — Яны вынырнулі з Прорвы і хворыя на Плямы.

— Мардук літасцівы! — прашаптаў стары. — Заразіцца ад іх менавіта цяпер, калі мне тры чвэрткі да смерткі? Каб мая душа страціла магчымасць перарадзіцца нанова?!

У сэрца Ёнатана пратачылася трывога. Каб не даць ёй завалодаць сабой, ён прыціснуў твар да кратаў.

Начному нявольніцкаму рынку не хапіла месца на цэнтральнай плошчы Эрэду — ягоныя шчупальцы працягнуліся да сумежных вулак, завулкаў і завуголля. Паміж дахамі павіслі палатняныя паветкі і кілімы, якія засланілі начное неба. Прастору цёмных гандлёвых радоў асвятлялі паходні, а дзе-нідзе — шклянны шар, у якім чорна-аранжавыя яшчаркі вывяргалі з горлаў блакітныя агеньчыкі, нечым нагадваючы фаеркі на газавай пліце.

— Як гэтыя яшчаркі не згараюць? — пацікавіўся Ёнатан у Пазузу.

— Чаму яны мусяць згарэць? Гэта ж саламандры. Мамай і таткам клянуся, яны халаднейшыя і спакайнейшыя за мяне.

Дэман быў яўна не ў гуморы. Ён паспрабаваў перагрызці кедравыя краты, але з энкам адмовіўся ад сваёй задумы пасля таго, як зламаў зуб.

— Дзякуй, што намагаўся нам дапамагчы, — прамовіў Ёнатан у спробе суцешыць яго.

— І што я з гэтага маю? Ты мне ўсё сапсаваў. Калі б ты слухаўся мяне, я б паспеў уцюхаць гэтаму неінтэлігентнаму быдлу якую казачку, а пасля мы б сядзелі ў якой-небудзь

сімпатычнай карчомцы ды смакавалі фінікавы бімбер за здароўе Святога Тэсэя, памінаючы добрым словам бычыную тупалобасць.

— Не зусім разумею, як бы мы ўсё гэта абладзілі... Але ўсё роўна — дзякуй, што паспрабаваў.

— Толькі вось не думай, што вы мне спадабаліся ці нешта кшталту таго... Проста я бачыў, як вы гэта робіце.

— Робім што?

Дэман уперыў у Ёнатана чырвоныя круглыя вочы.

— От, мазгоў у цябе як не было, так і няма. Я меў на ўвазе, што бачыў, як вы выходзіце з сажалкі. Тады я і падумаў, што вы, пэўна ж, ведаеце дарогу назад.

Ёнатан быў збіты з панталыку.

— Дарогу назад куды?

Ад распачы дэман тузануў сябе за барадзёнку.

— Ну, ТУДЫ! Уніз.

— Дык чаму б табе самому не скокнучь у сажалку і не вярнуцца куды табе там трэба?

— Вох-ох...

Пазузу драматычна выдаў уздых расчаравання, які, здаецца, вывяргаўся з усіх яго пор і адтулін адначасова.

— Адна справа скокнучь у смярдзючую жыжку, якая сягае табе да поясу. І дай ты мне веры, я спрабаваў гэта разоў дваццаць! І зусім іншая — сілай чараўніцтва расчыніць воды і даць нырца ў прыдонныя глыбіні, так бы мовіць, на дно ўсіх днішч.

— А я думаў, ты дэман... Хіба ты не можаш зрабіць усё што захочаш?

Гэтае простае пытанне зрабіла на Пазузу гнятлівае ўражанне. Дэмана агарнула такая распач, ажно ўваччу засвяціліся слёзы ды хітрая пыса ператварылася нават у трохі летуценную.

— Ты, пэўна, здзіўлены, што такі магутны дэман, якім ёсць я, не можа выканаць такую элементарную задачу.

Слушна, твая праўда. Мне сорамна, наколькі я саслабеў. Але што я магу зрабіць? За сённяшнім днём нават такі шляхетны дэман, як я, здольны адно зварыць яйкі ўкрутую. Дык што ўжо казаць пра тое, каб раскрыць дарогу назад...

— Куды ты хочаш вярнуцца?

— У Прорву, дадому-дахаты. Да матчынага ўлоння, нашай дарагой і вялікай маткі.

— У Прорву? Мне падалося, вы яе баіцеся...

— Але якая ў мяне альтэрнатыва? Мне ўжо млосна ад гэтай загрузлай па самыя вушы ў грахах імперыі з усімі яе недарэчна-саладжавымі законамі. Абрядла, колькі можна! Надумаў я сысці ў адстаўку. Вярнуць, так бы мовіць, пазыку. Сапсаваць ім маліну. Але каб даць з гэтага свету драла, трэба адкрытая акваторыя. Я ведаў, што за цяперашнім часам знайсці яе нялёгка. Паміж Брамай Армузскай затокі на поўдні і Араратам на поўначы не засталася ніводнай адкрытай лужыны. Аніводнай смярдзючай сажалкі! Аднак пры дапамозе майго розуму і інтэлектуальнай адвагі я зрабіў дзёрзкі марш-кідок на сотні кіламетраў. Там урэшце знайшоў гэтую вартую жалю годную сажалку, з якой пазней выпаўзлі вы. Месяцамі я сядзеў на яе беразе, паглыбляўся ў медытацыю і ўзносіў малітвы Эрэшхігаль, Чорнай Брамніцы, каб у патрэбны момант тая падарыла мне памяць прыгадаць адпаведныя чары або, прынамсі, скрасці іх у бліжняга свайго. І вось сёння ўначы, убачыўшы, як вынырваеце з вады вы двое, я падумаў, што злавіў Мардука за бараду. Але паколькі я добры дурань і маю адкрытае сэрца, то паверыў, што пасля таго, як я пазбаўлю вас ад Абу, вы, са свайго боку, зробіце ласку мне і пакажаце дарогу назад.

— Прабач, — прамовіў Ёнатан. — Я быў бы рады паказаць табе, але сам я не...

Іх гутарка перарвалася, бо кібітка пачала страшэнна валюхацца і трэсціся. Абу сцэбануў быкоў і стаў пакрысе манеўраваць, каб завесці іх на стаянку.

Яны апынуліся ў самым цэнтры рынку. Вакол круціўся вір прадаўцоў і пакупнікоў. Гандляры паказвалі свой тавар на падмостках, так бы мовіць, тварам. Выстаўленыя на продаж нявольнікі па тых падмостках дэфілявалі, а галасістыя крычалы нахвальвалі іх умельства і ўласцівасці. Элі рынкавыя падмосткі нагадалі подыум на паказах моды, які яна бачыла па тэлевізары. Яна сказала самой сабе дзякуй за тое, што не адкрыла Абу свой пол, і накінула на плечы і грудзі тоўстую баваўняную накідку, якую знайшла ў кучы ануч. У вочы кінулася, што ў некаторых выстаўленых на продаж нявольнікаў адсутнічалі чалавечыя рысы.

Увагу Ёнатана найбольш прыцягнула дарожка на канцы завулка, вакол якой тоўпіліся ўсхваляваныя пакупнікі. Па той дарожцы цякла ручаінка, складзеная з прыгожых і годных жанчын (або стварэнняў жаночага полу). Яны ўразлілі Ёнатана найбольш. Усе яны былі высокія, рухаліся зграбна і велічна, нібы іх падтрымлівалі-абвямалі струмені паветра. Іх скура зіхцела ўсімі магчымымі адценнямі сіняга і фіялетавага, ад светла-бэзавага і блакітна-шызага да васільковага, бірузовага і каралеўскага індыга. Іх сцёгны аздаблялі маленечкія званочки, якія звінелі пры найменшым руху.

Вочы Ёнатана неадрыўна сачылі за зграбнай, бадай, тут самай смуглай, жанчынай з гіпнатычным тварам колеру сіне-фіялетавага атраманту. Сабраныя валасы аздабляў россып зіхоткіх каменьчыкаў, і яе вочы колеру дажджавой хмары чароўна касабочылі. Яна злавіла позірк Ёнатана і даслала яму ў адказ усмешку і паветраны пацалунак.

Па спіне Ёнатана прабегла дрыготка — зубы прыгожай жанчыны, белыя і бліскучыя, выявіліся спічастымі і крыва-жэрнымі іголкамі.

— Хто гэта? — запытаўся ён у Пазузу.

— Дочки Наамы, нааміткі. Дэманіцы. Але ў іх ліцэнзія. Вельмі папулярныя дзеўкі, як ты паспеў заўважыць. Ці не кожны мужчына мроіць, каб у яго была свая персанальная

наамітка. У гандлёвых пунктах краіны нааміткі — даражэзны тавар, але толькі ў Эрэду на іх шалёныя зніжкі.

— Пакупнікі іх не баяцца?

Пазузу ашчэрыўся ўсмешкай.

— Нааміткі вельмі небяспечныя, але не больш, чым любы іншы дэман, што знаходзіцца тут згодна з дамовай. То-бок на справе яны ўвогуле бяспечныя. Паводзяць сябе як свойскія коткі, інакш ім добра вядома, што іх чакае.

— Ты пра якую дамову кажаш?

— Пра дамову з Мардукам, вядома.

— З кім-кім?

Пазузу закаціў свае чырвоныя вочы да столі клеткі.

— Божа, хлопча, да цябе трэба прывыкаць! Зрабі ласку — расцісні мне нахабу-кляшча пад левай лапаткай, пакуль я патлумачу табе, што тут да чаго. Як, на тваю думку, быў створаны свет?

— Вялікім выбухам?

— Лухта! Спачатку была Тыямат, Маці-Прорва, і яе магія. Усіхняя Маці: яна змяшчала ў сябе першасны сусвет. Яна і была першасным сусветам! А мы, дэмань, зрабіліся яе ўлюбёнымі дзецьмі. Мы нарадзіліся, калі яе думкі сталі церціся адна аб адну і яна ўсвядоміла сябе самой. Атрымаліся мы самыя розныя, невыразныя яшчэ, усякія: малыя, як камарыкі, і аграмадныя, як кантыненты. Сто мільёнаў яе абліччаў — гэтаксама як усе сто мільёнаў колераў вясёлкі ёсць абліччамі святла.

— А што з родам чалавечым?

— З вамі? Ой, ну мы стварылі вас з гразі як цацак, каб з вамі гуляцца і не нудзіцца ў цемры. З гразі ў князі! Але Адмуэль, першы чалавек, падкінуў задачку. Мы стварылі яго без рота — навошта ж нам лішнія праблемы? — але той змог распячатаць свае вусны і вымавіў першае слова. І слова — о-па! — ператварылася ў душу. Тая вярнулася і пасялілася ў ягоных грудзях. На гэтым этапе Адмуэль і двое яго сыноў разавілі лапы, як вароны. Кожнае вымаўленае ім слова вызваляла

з гразі дробных бажкоў, якія стварылі святло і зоркі ды ўсіх жывёл і расліны, якімі мы ў свой час не парупіліся заняцца. Цела Адмуэля было зроблена з гразі старой закваскі, але душа ўтварылася з чарадзейных слоў, над якімі ў нас улады не было. Цела Адмуэля раструшчылася і памерла, але яго душа заляцела ў новыя купы гразі, і Адмуэль вярнуўся да жыцця. Тады мы ўжо не маглі кантраляваць нашыя цацкі, і ягоная душа працягвала нараджацца зноў і зноў. Усе людзі ў тую эпоху прыходзілі ў гэты свет раз за разам, безупынна.

— І што здарылася потым?

— Тая эпоха доўжылася тысячу гадоў, да таго самага дня, пакуль рэінкарнацыя Адмуэля, якога ў тым пакаленні клікалі “валадар Эльдэголь”, не вырашыла пабудаваць зікурат-хмарачос.

— Ты кажаш пра Вавілонскую вежу?*

— Я кажу пра зікурат-хмарачос. Так яго назвалі, і пра ўсякія іншыя назвы мне не вядома. Дык вось, зікурат-хмарачос мусіў дасягнуць зорак. Так далёка ад Прорвы, каб зробленае з гразі чалавечае цела перастала паміраць, а душа не мусіла забываць веды, якія здабыла, і штораз губляць сілы, якія назапасіла, каб шукаць сабе кожнага разу новы дом.

— Суперідэя! — ухваліў Ёнатан.

— Ат! Як ты разумееш, Тыямат-Прорва абразілася да глыбіні душы. Тыямат асцерагалася, што людзі набяруцца моцы і наробяць ёй клопату. Выбухнула жудасная вайна, з аднаго боку — людзі са сваімі створанымі багамі, Тыямат са світай паслугачоў — з іншага. Калі Тыямат пабачыла, што вось-вось пацярпіць паразу, то дыхнула са сваіх глыбін на лагер валадара Эльдэголя і паразіла яго Эпідэміяй Цёмных

* Шэраг вучоных-бібліеістаў прасочвае сувязь легенды пра Вавілонскую вежу з будаўніцтвам у Двурэччы высокіх веж-храмаў, якія зваліся зікуратамі. Вяршыні вежаў служылі для адпраўлення рэлігійных абрадаў і астранамічных назіранняў. Самы высокі зікурат вышыней 91 м знаходзіўся менавіта ў Вавілоне.

Плям. Мінула колькі часу, Эльдэголь прачнуўся і ўбачыў, што ўсе валяюцца ў распачы покатам. Яго ваяры, лежачы ў брудзе, плакалі ад невыноснай тугі і нямогласці. У іх не ставала моцы нават устаць на ногі. Карысці ад іх цяпер было як ад казла малака (мы з дэманамі так рагаталі, ледзьве не напусцілі ў порткі!). Ад захліснулай яго трывогі валадар Эльдэголь ашалеў. Стаў голасна наракаць, што Эпідэмія руйнуе самы дарагі чалавечы орган — душу — і што Тыямат намагаецца ўсіх ператварыць назад у гразюку. Разам з двума сынамі — Ашпербошэтам і Нуспіратам — ён ускараскаўся на верхатуру зікурата-хмарачоса, які ўжо быў вельмі і вельмі высокі. Яны ўжылі асаблівы заклён і стварылі Мардука, зіхоткага, як стальное сонца, бога.

Мардук выявіўся мацнейшым за ўсіх астатніх бажкоў, разам узятых. Ён сабраў войска людзей і багоў і даў дыхту Мацеры-Прорве, паказаў, як трэба ваяваць. Я быў там, і ведаю, што кажу. Гэта, мусіць, самае жудаснае і самае фантастычнае відовішча, якое я бачыў у жыцці. Чорныя маланкі смалілі з неба, зямля ванітавала лавай і расплаўленай сталлю. Войскі, якія ствараліся зранку, ужо апоўдні перамалоліся ў пыл.

— Хто перамог?

— Мардук. Ён адолеў Тыямат. Але перад адступленнем яна ператварыла зямлю ў балота, і зікурат-хмарачос разваліўся і патануў. Але ўсё ж Тыямат пацярпела паразу. Яе выгналі ў падзем'е і загарадзілі праход назад салёным морам і падземнымі водамі. Усё адбылося тысячы гадоў назад, і так паўстала гэтая імперыя. Але Тыямат усё яшчэ сядзіць глыбока пад зямлёй.

— Вось чаму Абу ахапіла паніка, калі ён пачуў, што мы вылезлі з сажалкі!

— Менавіта. Кожная крынічка глыбейшая за кубак гарбаты лічыцца тут жудаснай небяспекай. Ва ўсёй імперыі ўсе студні і калодзежы забраныя ў металічныя краты, абапал

рэчак вышнуроўваюцца лініі аховы. Калі прыйдзеш на бераг мора, то хваль ты не пабачыш. Замест вады — гіганцкі мур, што цягнецца ў абодва бакі далёка-далёка. Зроблены ён будзе са шкла, з электрасільфідным полем, праз якое не можа праскочыць найменшае чарцяня.

— Калі ты дэман, дык што ты робіш тут наверху? Хіба ты не павінны быць застацца ўнізе, у бездані?

Пазузу пачухаў пад пахамі.

— Канешне, я ваяваў на баку Тыямат. У яе чароўны характар і прыемныя манеры, асабліва калі пазнаёмішся асабіста. А людзі — як бы гэта сказаць далікатна — не на наш густ. Але тады яе перамаглі, і яна адступіла. А быць увязненым на тысячу гадоў глыбока-глыбока пад зямлёй — такая сабе перспектыўка. І тут з'явілася Дамова. Мардук заключыў з намі, дэманамі, кантракт. Нам дазволілі падняцца на зямлю і быць часткай імперыі (насамрэч яны проста не змаглі абысціся без нашых чар з гразюкай). Але за падоранае пасведчанне для жыхарства на зямным абшары мы вымушаныя былі пайсці на ахвяры і істотныя ўступкі. Вяльможы, сыны і вучні Ашпербошэта, самі вартыя жалю, убачыўшы нас, са страху затрымцелі. Яны лічылі, што Прорва можа праз нас падняцца і адваяваць імперыю назад. Каб скарыстаць нашы сілы, яны мусілі нас аслабіць. І так вынайшлі адметныя сродкі, прэпараты, якія мусяць сціраць нам памяць. Іх біялагічна актыўныя рэчывы знішчылі нашы здольнасці карыстацца магічнымі сіламі Вялікай Мацеры. Ці ты чуў калі пра дэманформ? Бр-р-р! Кожны раз, калі колюць гэтую брыдоту, мяне працінае жудасны галаўны боль і найдрабнейшыя чары развейваюцца па мазгавых завулках, як дым. Сумесь ртуці і беладонны? Паскудства і заўчаснае старэнне. Сульфаракват? Гэты медыкамент проста выцягвае з мяне жаданне жыць. Нас тут трымаюць за нявольнікаў. Другарадныя служкі, якія са звязанымі за спінай рукамі мусяць рабіць усю брудную працу, якой не хочуць займацца людзі. Вось хто

мы. Раз на год мы мусім прайсці поўную праверку па лініі “Камітэта па ліцэнзаванні дэманаў і рэптылоідаў” (скарочана — КалДыр, жудасная інстанцыя!) і давесці, што ты не жырафа, то-бок за справаздачны перыяд не ўчыніў аніводнага недазволенага чараўніцтва. Дазволеныя чараўніцтвы — такія ж па прыемнасці, як мыццё грамадскіх унітазаў, і такія ж апетытныя, як гнілы кабачок. Таму калі ты не кішэнны нячысцік з мазгамі курыцы, то, хутчэй за ўсё, коўзнешся з глуздоў.

Ёнатан яшчэ запытаў Пазузу, чаму дэмань не паўсталі супраць такога рэжыму, але гутарка перарвалася — дзверы ў клетку адчыніліся, унутр залезла рука Абу і схапіла дэмана за шкірку.

— Прывітанне, смярдзюк, сёння твая ночка! Тут намалёваўся кліент з эканом-класа, шукае дэмана-камунікатара.

— О Ігэрэт, дачка Махлата, злітуйся! — застагнаў Пазузу. — З усіх пасадак, што існуюць у свеце, мяне будуць катаваць менавіта дэманам-камунікатарам!

Але праз тое, што яго выкінулі на сцэну, ён паправіў фарсіста грабенчык валасоў на макаўцы і надзьмуўся, як певень перад бойкай.

Кліент, смуглы мужчына, быў апрануты ў цяжкі ваўняны балахон. За ім, катаючы за тоўстымі губамі жуйку, крочыў меланхалічны вярблюд.

— Я ваджу караваны з таварам праз саляную пустэльную ў Парфію, — патлумачыў ён Абу. — Мой апошні дэман-камунікатар у мінулае паездцы сапсаваўся. Можа быць, праз спёку ці нястачу вады, таму я мусіў яго ўсыпіць.

Пазузу скурчыўся, ягоныя патыліцу і плечы працяла дрыготка. Парачка спалоханах прусакоў выскачыла аднекуль з шыі і дала драпака прэч — усё роўна як пацукі з карабля, які сабраўся тануць.

— Я прапаную дэмана, у цудоўным стане, як наўюткі, — інтымна загыркаў Абу. — У яго мора матывацыі, а як вы ведаеце — валявыя якасці — гэта ў дэмана самае важнае.

Кліент абгледзеў дэмана ад макаўкі да пят і з недаверам памацаў крылцы.

— Ну не ведаю... Ты ўпэўнены, што гэтая мадэль прыставаная для камунікацый з эфірам і духамі?

— Не сумнявайся!

— У мяне такога ніколі не было. Выглядае ён крыху... гм-м-м... алдскульнай мадэллю.

— А якая мадэль была ў цябе раней?

— Афрырон. Вось махіна! Мне заўжды падабалася назіраць, як электрычнасць сыходзіць з неба і зіхціць у яго на шыкоўнай лусцэ — бо ў яго была луска, а не жаласная поўсць, як у гэтага.

Цяпер Абу дэманстраваў свае здольнасці слацца лістом перад кліентам. Яго вушы адтапырыліся і падаліся крыху назад, а твар расквеціўся ўгодлівым і пакорлівым выразам, як на пысе цялушкі.

— Афрырон, вядома, мадэль магутная. Ты, мабыць, зможны гаспадар, калі мог дазволіць сабе ўтрымліваць такое. Але, хачу табе заўважыць, той Афрырон не падыходзіў да гарчай пустэльні. А вось Пазузу — тое цалкам пустэльная мадэль. Вытрымлівае тэмпературу сорак градусаў без кроплі вады цягам некалькіх тыдняў.

Пазузу збянтэжана закашляўся, але цяжкая далонь Абу, што лягла яму на плячо, умомант суцішыла той кашаль.

— Можна яго выпрабаваць? — папытаўся кліент.

— На здароўе. Прашу.

Кліент прымружыў вочы, пасмактаў ніжнюю губу і ўперыў вочы ў Пазузу.

— Можаш сказаць, якая сітуацыя з бавоўнай цяпер на біржы ў Но-Амоне?

Пазузу ўскінуў зрэнкі ў неба, нібыта падключаўся да схаванага касмічнага струменя, і загаварыў самавітым, пафасным голасам, які нагадаў Ёнатану голас тэлевядоўцаў у навінах.

— Каціроўкі растуць. Купляйце бавоўны столькі, колькі ўлезе, бо прарокі прагназуюць засуху ў раёне Ніла, таму тэндэнцыя на рост працягнецца.

— А як там гандаль ляпіс-лазурам у Бадахшане?

— Падзенне попыту і затаварванне. Зараз у каштоўныя камяні інвеставаць не рэкамендуецца.

— Як дома маецца мая жонка?

— Цудоўна. Перадае буські і прывітанкі.

— Ах ты мярзотнік! Я ўвогуле халасцяк.

Мужчына ў ваўнянай накідцы падняў руку, каб выцяць Пазузу. Дэман з пераляку ўкусиў першае, што патрапіла на гарачы зуб, і, на вялікі жаль, гэтым першым выявіліся пальцы кліента. Той залямантаваў, і моцным штуршком дэмана вярнулі ў клетку. Ясная рэч, ён бы атрымаў належнае яму ад раз'юшанага Абу пакаранне, калі б не пужлівы шэпт, які ў тую хвіліну разляцеўся па рынку: “Ціха, асцярожна, ідзе доктар Некрасептус!”

РАЗДЗЕЛ 3

ДОКТАР НЕКРАСЕПТУС

Як акінуць вокам, усе наведнікі рынку падаткнулі вопратку і насунулі свае турбаны ці хусткі бліжэй на вочы, расправілі нябачныя столкі на халатах і напусцілі на твары прыязныя міны цалкам здаровых і добрапрыстойных грамадзян, бо здаля данеслася, што яснавяльможны спадар доктар яўна не ў гуморы.

Некрасептус быў каржакаватым мужчынкам, чыя чорная квадратная барада складалася з тонкіх косак, напамаджаных алеем, якія, адпаведна з найноўшай варажбіцкай модай, дасягалі ягоных грудзей. Апануты ён быў у белы лекарскі халат. На руках нацягнутыя гумовыя медыцынскія пальчаткі, а на адным пальцы паверх тонкай гумы зіхацеў пярсцёнак. Шыю абвіваў залаты нагрудны шчыток, на якім арабескамі праступалі літары, што складаліся ў словы здароўя і супакою і пры хадзе зіхацелі. Аднак твар Некрасептуса быў змрочны і змардаваны. Шчасліўцы, якія родзяцца ў шаноўнай гільдыі імперыі — Гільдыі Варажбітаў, — мусяць дзень і ноч шчыра радавацца жыццю і сваімі прывілеямі. Дык чаму ў Некрасептуса такі кіслы твар?

Заснавальнік Гільдыі Варажбітаў, легендарны Ашпербошэт, старэйшы сын Адмуэля, быў першым лекарам-святаром. Чалавечыя душы тады былі маладыя і каштоўныя, і Ашпербошэт прысвяціў жыццё ахове іх цэльнасці і здароўя, а таксама абароне іх перад хцівасцю дэманаў, разнастайнымі шкоднікамі і варожымі замовамі Прорвы. Ашпербошэт праславіўся як светач чалавецтва. Бачыў усе рэінкарнацыі душ, якія патраплялі яму на вока. Мог адразу пабачыць розніцу між нікчэмнай драбязой і велічнай магутнасцю. Ён прызначыў асістэнтамі сваіх законных сыноў і байструкоў*. Гэтак і паўстала Гільдыя Варажбітаў — адмыслоўцаў-душазнаўцаў.

Пасля падзення зікурата-хмарачоса душы Адмуэля, Ашпербошэта і Нуспірата недзе прапалі. Прынята лічыць, што яны працягваюць пераўвасабляцца. Ад Адмуэля — у сыноў імператара, ад Ашпербошэта — у прадстаўнікоў Гільдыі Варажбітаў, ад Нуспірата — у ваяроў. Аднак ніхто сёння больш не можа вызначыць, хто дакладна ёсць хто. Паколькі перавяліся настаўнікі і павадыры, каб навучаць заклёнам, дык Варажбіты адкрылі Школы па красамоўстве і мыслярстве. У апошнія стагоддзе ў гэтыя школы пасылалі вучыцца таксама дзяцей, якія не змаглі вывесці свой радавод ад караня Ашпербошэта (зрэшты, тысяча гадоў — гэта вам не цацкі-пецкі!). А паколькі моц і ўплыў Варажбітаў у імперыі толькі расце, у Школы красамоўства і мыслярства пхнуцца і жук і жаба. Там, можа, больш не выкладаюць першародных магічных умельстваў, але, без сумневу, Школа — найлепшыя дзверы, праз якія можна патрапіць у кабінет чыноўніка-ўрадніка з вельмі добрым заробкам. Даказаўшы кроўную сувязь з сям'ёй аднаго з другарадных рабоў Ашпербошэта эпохі Вялікай вайны, бацькі Некрасептуса змаглі ўладкаваць яго ў прэстыжную вавілонскую школу. Ніхто не чакаў, што Некрасептус калі-небудзь выб'ецца ў дзяржаўную

* Байструк — пазашлюбнае дзіця.

эліту. Ён паволі церабіў сваю кар’еру паміж цырымоніямі і заняткамі па рыторыцы, малітвамі, слоўнымі медытацыямі і практыкаваннямі па стварэнні пазітыўнага ўнутранага краявіду. Аднак Некрасептус выявіўся хлопцам дбайным і ўпартым. Мара пра Вярхоўны Кансіліум Варажбітаў у Вавілоне, легендарную раду, якая падпарадкоўваецца наўпрост імператару, вярэдзіла ягоны розум. Чаму гэта ён не можа апынуцца ў ліку абраных?

Але на сённяшні дзень ягоная кар’ера забуксавала. Некрасептус апынуўся ў Ніпуры, на пасадзе правінцыйнага лекара. Жыць можна, але статус невысокі. Некрасептус пакутаваў на пякотку, язву і выбухі гневу. Цяпер ён быў асабліва не ў гуморы, бо пагалоска аб узмацненні паўстанцаў і новы ўсплёск Эпідэміі сталіся прычынай таго, што Кансіліум паслаў яго ў Эрэду — усё роўна як нейкага дробнага клерка, — каб праінспектаваць узровень гігіены на рынку нявольнікаў.

Ёнatan заварожана пазіраў на постаць, якая набліжалася. Самае цікавае было не ў нашыйным шчытку з надпісам, які нагадваў магазінную шылду, і, ясная справа, не кіслы твар вяльможы, а дзве целаахоўніцы, якія крочылі крыху ззаду. Ёнatan са здзіўленнем упіўся ў іх вачыма. Найлепшы спосаб апісаць тых целаахоўніц — гэта прыпадобніць іх да двух слупоў каляровых віхур, якія безупынку віруюць. Целаахоўніцы страката зіхацелі і выглядалі цвёрдымі і празрыстымі, як цукеркі-лізунцы. Іх бліскучыя вочы стралялі па баках так, нібыта дэзынфікавалі наваколле ледзянымі лазерамі.

— Хто гэта? — запытаўся Ёнatan Пазузу.

— Цьху! — з агідай сплюнуў дэман. — Сільфы. Анёлы-недамеркі.

— А якое яны маюць дачыненне да лекара?

— Яны прысвячаюць свае нікчэмныя жыткі служэнню Мардуку. Можна сказаць, яны сёстры міласэрнасці пры лекарах-святарах.

Некрасептус і дзве яго спадарожніцы церабілі дарогу пасярод рынку нявольнікаў. Натоўп паслухмяна расступаўся перад імі хвалямі адліву. Лекар ступаў з манаршай нетаропкасцю, кідаючы сям-там слова, аглядаў нявольнікаў у клетках.

Калі ён наблізіўся, то спыніўся роўна насупраць кібіткі. Ёнатан зіркнуў на сільфу, што стаяла бліжэй. Слуп каляровага рухомага паветра здаваўся зробленым з лёду, бязлітасным і бяздушным. Сільфа нахіліла ў бок Ёнатана галаву так, нібыта ацэньвала.

Знянацу ад яе стаў патыхаць моцны водар нарцысаў і касачоў, які нагадаў Ёнатану пах пшыкалкі для асвяжэння паветра. Ёнатан зледзянеў. Нават усцешыўся, што яго ад сільфы аддзяляюць моцныя кедравыя краты.

— Як гешэфты, спадар Абу? — запытаўся Некрасептус.

— Дзякуй Мардуку, абы не было горш.

Ёнатану падалося, што бык баіцца сільфаў і з усяе змогі імкнецца ўнікнуць кантакту з іх ільдзіста-бліскучымі крыламі. Нягледзячы на гэта, Абу наважыўся засланіць кібітку з вязнямі ад дапытлівых вачэй сільф і стаў перад кратамі. Гэты ход не схваўся ад доктара Некрасептуса, у чых вачах прамільгнуў драпежна-кашэчы бляск.

— Што ты хаваеш ад мяне, спадар Абу?

— Ды нічога асаблівага, яснавяльможны спадар доктар. Ат, пара нявольнікаў.

— Маю спадзеў, ніхто з іх не хворы на Эпідэмію?

— Як можна! Вы ж ведаеце, на мяне можна пакласціся. Я гандляр са стажам, шаную законы і правілы.

— Калі ў вас хворы нявольнік, то ён можа заразіць увесь рынак.

— Барані Мардук, такога няма, яснавяльможны спадар доктар!

— Бо нам тады давядзецца знішчыць усю біяпрадукцыю, якая тут ёсць, а таксама накласці на цябе штраф у памеры тысячы залатых дынараў.

— Клянуса мамай і таткам, я спыню такую эпідэмію сваім целам, не дам ёй ходу!

Некрасептус выпрастаў свой зацягнуты гумовай пальчаткай пальчык і жэстам загадаў Абу адысціся. Яго вочы, аглядаючы Ёнатана, засяроджана бегалі туды і сюды.

— Калі ўсе ў цябе здаровыя, дык чаму той хлопчык у куце выглядае так меланхалічна?

Бык здрыгануўся, нібыта яго ўкусілі пад хвост.

— Хто, ён?

— Ён, ён... Выглядае, што вось-вось заплача.

— Ды не маркотны ён! Ты трохі памыляешся, яснаваль-можны спадар доктар. Хлопчык ён вясёлы. Як верабейчык. Усю дарогу сюды спяваў і танчыў. Ён проста... гм-м-м... галодны.

Некрасептус тыцнуў пальцам Ёнатану ў рабрыну.

— Не выдае, што ён галодны, спадар Абу! Выдае, што ён задумаўся.

— Ну ясна, хлопец поўны думак. Кемны юнак. Разважае, як яму стаць яшчэ весялейшым. Як стаць больш карысным. Ён думае, як стаць сардэчным і прыязным — якасці, якія патрабуюць ад служак у кожным доме.

— Сапраўды? — Некрасептус дастаў з кішэні халата медыцынскі альманах і стаў гартаць. — Зараз пабачым. Першыя сімптомы Змрочнай Пошасці: 1. патухлыя вочы; 2. кончыкі рота апушчаныя долу; 3. аслаблыя на выгляд валасы; 4. адсутнасць апетыту; 5. агульны выраз і настрой — змрочны.

Ён загарнуў кніжку і сунуў назад у кішэню.

— Мяне тузаюць змрочныя прадчуванні, спадар Абу. Гэты хлопец нешта задумаў. Ёсць адчуванне, што душа яго разбураецца і Прорва ўжо пачала лезці праз яго вонкі!

— Не-не-не! — бык распачна аблізаў губы, а яго вочы забегалі. — Залаценькі Некрасептусік, чаму б табе не ўзяць гэтага хлопчыка? Ці яго брата — ці нават іх дваіх — у якасці

падарунка ад мяне? Ты зможаш скарыстацца імі ў сваёй гаспадарцы. Тавар прэміум-класа. І з цягам часу ты сам ўбачыш, што яны цалкам здаровенькія. Ведаеш што? Вазьмі ў даважак гэтага дэмана, які стаіць за іх спінамі. Ён нізенькі, але такі разумненькі. Будзе вам цудоўным хатнім дэманам.

— Ты здзекуешся, спадар Абу? Што я буду з гэтымі адкідамі рабіць? Мая сільфа дасць табе бланкі. Аформіш увесь свой багаж на знішчэнне ў панядзелак, і будзь ласкавы заплаціць дзве тысячы дынараў гатоўкай.

— Можа, ёсць які іншы спосаб? Клянуся, ва ўсіх гэтых складаных працэдурах патрэбы няма. Можа, праверыш хлопчыка альматаскопам? Вось пабачыш: ён здаровы як бык, то-бок як я. Або ты.

Некрасептус уздыхнуў.

— Ты просіш мяне ўжыць такую дарагую альматаскапію ў такім нікчэмным выпадку?

— А чаму не? Вазьмі гэту драбязу на знак маёй удзячнасці.

Бык зняў з пальца срэбны пярсцёнак з бірузой і працягнуў лекару. Некрасептус з недаверам паважыў упрыгожанне на зацягнутай у гумовую пальчатку далоні. (Выдавала, што сярод мужчын пярсцёнкі тут карысталіся папулярнасцю.)

— А таксама вазьмі гэнае. І вось гэнае, хоць яно напамін пра адну чароўную паненку.

Некрасептус уздыхнуў.

— Так, дык што я магу зрабіць для цябе, спадар Абу? Возьмем дзіця і зробім яму альматаскапію. Але мушу папярэдзіць. Калі ён хворы, мае сільфы проста тут і цяпер дадуць яму смяротны ўкол.

Ёнатан, Эля і Пазузу мусілі па загадзе вылезці з клеткі, рукі за спіну, і пакрочылі цугам па рынку. На чале працэсіі — лекар-святар і сільфы, а ў канцы шкандыбаў чалавек-бык, пільнуючы, каб ніхто не адстаў.

— Што яны са мной зрабяць? — шэптам папытаўся ў Пазузу Ёнатан, які крочыў за ім услед.

— І не пытайся. Альматаскапія — самае зняважлівае і па-скупднае, што можна зрабіць жывому чалавеку.

Каб сказаць, што гэтыя словы падтрымалі Ёнатана, дык не скажаш.

— Табе яе ўжо рабілі?

Дэмана аж скаланула.

— Хвала Самаэлю, не! На шчасце, я дэман, ува мне няма ніякай схаванай сутнасці, у якой можна было б пакалупацца.

Ёнатан нічога не зразумеў, але зрабіў выснову, што працэдура не надта прыемная.

— А ўхіліцца ніяк нельга?

— Пасля таго як цябе прывяжуць да крэсла, дык не.

Яны сунуліся па завулках у бок выхаду з рынку і нарэшце прыйшлі ў высокі раскошны дом, які выглядаў як дзяржаўная ўстанова. У процівагу да каструбаватых халабуд з гліны, што тырчалі вакол, гэты быў пабудаваны з каменя, на падкрэсленым аддаленні ад іншых пабудоў. Яго фасад быў аздоблены пабеленымі вапнай літарамі, напісанымі тым самым мудрагелістым шрыфтам, якія Некрасептус насіў на грудзях: “Стваральнае слова, пераможнае слова, слова-панацэя”.

На даху камяніцы, па-над дэкаратыўнай брамай, стаялі два крылатыя быкі, выразаныя з базальту.

Сільфы адчынілі дзверы, і ўся працэсія зайшла ў вялізнае памяшканне, прахалоднае і цёмнае. Ёнатана ахапіла непрыемнае пачуццё. Небяспека вісела ў паветры, нібыта яго завялі ў былую падземную катавальню, са сценак якой на яго дыхнулі людскія пакуты.

Яны зразумелі, што камяніца была адной вялікай залай. А лекар-святар апынуўся ў сваёй штаб-кватэры. Панавала сіняватае святло, крыніцай якога было некалькі клубкоў саламандраў. Над цэнтральнай часткай залы проста ў паветры вісела, можа быць, самая мудрагелістая махіна, якую ў сваім жыцці давялося бачыць Ёнату.

Махіну сканструявалі з неверагоднай колькасці срэбных пруткоў, трубак і колцаў, шкляных колбачак, зубчатых колаў усіх магчымых памераў, а таксама саманаводных тэлескопаў, павелічальных і памяншальных шкельцаў, крышталікаў, што ашчэрыліся вострымі пікамі святла.

Каб абгледзець гэтую хісткую і павукападобную канструкцыю, што завісла ў паветры, давялося закінуць галаву. Унутры Ёнатана ўсё сцялася, калі ён убачыў невялікае крэсла, чорнае і скуранае, што гайдалася ў паветры на драгах. Адна сільфа стала спускаць яго на зямлю пры дапамозе калаўрота. На падлакотніках і ад спінкі крэсла звісалі папругі для завязвання. Уся канструкцыя нагадала Ёнату электрычнае крэсла. Чым больш ён набліжаўся да яго, тым больш унутры мацнела ўпартая думка: “Хай там што, але я нізавошта не сяду ў гэтае крэсла!”

Ён злёгка наступіў Элі на нагу і паказаў вачыма ў бок дзвярэй. Эля зразумела з аднаго позірку. Гады жыцця побач — нягледзячы нават на ўзаемныя прэтэнзіі — стварылі паміж імі глыбокае параўменне. Упершыню Ёнatan быў рады, што яго сястра — свавольная пафігістка. Можа бегаць хутчэй за яго і біць мацней, і ў бліжэйшыя пару хвілін гэта здольнасць вельмі прыдасца. Абое неўзаметку абгледзелі пугу на сваіх руках і азірнуліся ў бок сільфы-канваіра.

— Яна дужая? — шэптам запытаў Ёнatan. Пазузу спалохана кіўнуўшы, прашаптаў у адказ:

— Ты, хлопча, пра гэта нават не думай!

Але ж самога дэмана да чорнага крэсла не збіраліся прывязаць. Ёнatan разумеў: яму ні ў якім разе нельга трапіць да махіны ў лапы.

Ёнatan з Эляй ведалі дакладна, калі трэба пачаць дзейнічаць. Адзін, два... тры! Крэсла прызямлілася на падлозе, яны ў той жа момант развярнуліся, абмінулі сільфу з двух бакоў і прыпусцілі ў кірунку дзвярэй. Сільфа зрэагавала імгненна. Яе рукі, як каляровыя тарнада, узвіліся ў паветра,

каб схапіць уцекачоў. Эля спрытна ўхілілася. А вось Ёнатан — не, бо не надта адбегся, не змог на хаду вільнуць убок. Адчуў, што патрапіў у празрыстае рукаво сільфы. Раптоўны подых сцюжы, які прайшоў праз яго вантробы, амаль што вытрас з яго душу. Думкі імгненна выпарыліся, ператварыўшыся ў рэдкі туман, які лёг на падлогу. Дзе ён? Хто ён такі? Ціхая, нібыта чуеш яе праз сценкі ліфта, музыка зайграла ў глыбінях свядомасці. Навошта ўцякаць і ад каго? Раптам Ёнатан адчуў, што яго ўсё задавальняе, ён тут пахваляваўся, а цяпер ён спакойны і нікуды не спяшаецца. Па інерцыі ён яшчэ сунуўся наперад, але ногі ўжо зрабіліся ватнымі. Куды ён хоча трапіць? Усё ж і так цудоўна...

У наступны момант Ёнатан атрымаў моцнага плескача ў патыліцу. Эля не цырымонілася — знайшла дзейсны спосаб вярнуць брата на цвёрдую зямлю.

— Ёнатан, не спі!

Удар выкрасіў іскры з вачэй і строс паморак. Ёнатан апрытомнеў і ўбачыў, як на яго са страхам глядзіць сястра.

— Чакай мяне! — закрычаў ён.

Аднак цела яшчэ не жадала яму цалкам падпарадкоўвацца. Хоць яно працягвала бегчы і ўжо апынулася ля выхаду.

— Глядзі! Ззаду! — закрычала Эля.

Ёнатан павярнуў галаву, адно каб зірнуць, як на яго кідаецца Абу і шпурляе ў яго нешта. І праз імгненне Ёнатан ужо кідаўся, аблытаны сеткай.

Эля працягвала змагацца. Пераможаная, яна вярнулася ў залу, чухаючы ногі і голасна мармычучы. Пазузу закаціў свае вочы ўгору, як чалавек, які назірае няякасную камедыю, канец якой даўно вядомы.

“Калі ён спрабуе ўцячы, значыць, яму ёсць што хаваць”, — зрабіў выснову Некрасептус. Ён ухапіў Ёнатана за падбароддзе і, ацэньваючы, упіўся позіркам. Яго сінія ястрабіныя вочы, зрэнкі якіх былі дробныя і колкія, усё роўна як вастрэе іголки, прымусілі Ёнатана скалануцца ад агіды.

Без усякага супраціўлення Ёнатана прывязалі да крэсла. Сільфы паволі паднялі яго ўгору. Адна з іх націснула на ўключальнік. Махіна прачнулася і загалёкала. Дапытлівыя тэлескопы павярнулі да хлопца свае галоўкі, не раўнуючы як жывыя змеі, а крышталікі сталі кружляць вакол, усё адно як шпіёнскія спадарожнікі.

— Электрасільфідная энергія, — шапнуў Пазузу Элі. — Без яе імперыя была б пячорнай цывілізацыяй.

Пасля шчаўчка крэсла стала ў сыходную пазіцыю. Галаву Ёнатана заключылі ў жалезную клетку. Дзясяткі сталёных шпілек упіліся ў павекі, не даючы ім міргаць. Аграмаднае павелічальнае шкло, якое лунала побач з яго галавой, спынілася ля левага вока. Моц павелічэння не ўкладвалася ў галаву. Ёнатан падумаў, што знаходзіцца ўнутры гіганцкага афтальмометра шалёнага аптаметрыста*.

Яго апанавала пачуццё бездапаможнасці. Вось зараз праз яго нешта такое прасунуць, нешта-нейкае ўварвецца і праткне яго, а ён не зможа нават хоць крыху бараніцца.

Доктар Некрасептус быў халодны, як лёд. Сядзеў на зэдліку і пры дапамозе кнопак і рычажкаў наладжваў сістэму павелічальных лінз.

Тонкі струменьчык халоднага поту пацёк па лбе Ёнатана. Змахнуць яго юнак быў не ў стане. Ён быў не ў змозе нават паварушыць пальцам.

— Што яму робяць? — запыталася Эля Пазузу.

Дэман маркотна варухнуў усімі чатырма крыльцамі.

— Хочуць зазірнуць у нутро.

— Навошта?

— Правяраюць на Плямы. Грамадзянін імперыі павінен засведчыць, што яго душа жывая і здаровая. Кожны мусіць праходзіць гэты рытуал чатыры разы на год.

Ёнатана тым часам апанавалі пакутлівы адчай таго самага гатунку, што прымушае чалавека, які патрапіў у зубасты

* Урач, спецыяліст па вачах.

капкан, перагрызці самому сабе нагу. Ён ахвотна адпілаваў бы цяпер сабе нагу ці руку, калі б гэта дапамагло яму ўцячы. Юнака зацягвала ў вір нейкая вычварная працэдура, якой у свеце Ёнатана проста не было месца. Права выбару хлопца пазбавілі.

Пазузу каўтнуў так, нібыта яму зрабілася моташна.

— Дзякуй літасцівай Самангелоф, у мяне няма душы... Ваша чалавечая душа не прызначаная для раскрыцця і расшыфроўкі. Калі ў ёй знайшлі нейкія вашыя дробныя сакрэцікі — хай сабе. Ці там яшчэ розныя грахі, тоны пустых слоў, піраміды хлусні ці жменькі паскуднёных вычварэнняў. Але тут усё значна горш. Унутры душы месціцца ваша чалавечая сутнасць. Нават вам самім лепш не ведаць, што знаходзіцца ўсярэдзіне душы. Мінуйшчына, сучаснасць, будучыня — пры нараджэнні ўсё-ўсенькае схаванае ад вас. Я б лепш памёр, чым даць нейкаму мясцоваму кастаправу, грэбліваму пыхліўцу, зазірнуць туды сваімі дапытлівымі вочкамі.

“Я таксама”, — падумаў Ёнатан. З яго вуснаў зляцеў ціхі энк, пакуль твар доктара Некрасептуса набліжаўся да прыбора. Сіняе ястрабінае вока, павялічанае ў тысячы разоў праз сістэму лінз, зазірнула Ёнатану проста ў зрэнку. Яно ўварвалася бесцырымонна і балюча.

Дробнае вока-шпілька цяпер ператварылася ў аграмадзіну, і Ёнатан адчуў, як яно лезе ў яго вантробы, блукае ўсярэдзіне яго душы, як дома. Яго наведала, мусіць, найгоршае з адчуванняў у ягоным жыцці. Ён паспрабаваў скурчыцца і ўхіліцца ад усёпранікальнага позірку, аднак без плёну. Праз уторкнутыя іголки павекі не заплюшчваліся. Некрасептус паглядзеў у вока хлопца праз аграмаднае павелічальнае шкло гэтак, як глядзяць навукоўцы на мікроб праз мікраскоп. Ёнатан адчуў, што ўсё яго жыццё цяпер навідавоку: успаміны, таямніцы, надзеі, недарэчныя сны. Пасля гэтага пагардлівага позірку звонку ўнутры выбухнуў

прыступ нянавісці да самога сябе. Ён ніколі не пачуваўся такім нікчэмным, марным нулём без палачкі.

— Думаеш, ён нешта знойдзе? — запытала Эля Пазузу.

— А халера яго ведае! Усе ведаюць, што Прорва з кожным днём мацнее. Апошнія гады Варажбіты б'юцца ў істэрыцы. Могуць кінуць чалавека ў здараўленчы лагер толькі за тое, што ён любіць піць каву адзін, без кампаніі, або яму не хочацца падымацца з ложку раніцай. Усё можна палічыць “экстрэмісцкім уплывам Прорвы і глыбінь”.

Адчуўшы ўсю напружанасць моманту, абое замаўчалі. Адчуў гэта і Ёнатан.

Цыклапічнае вока Некрасептуса разгублена заміргала. Сістэма лінз і крышталёў, зумкаючы, паехала за ім услед. Ёнатан зазірнуў у гіганцкую зрэнку, што вывучала яго, і са здзіўленнем убачыў, што Некрасептус збянтэжана лыпае вачыма. З незразумеласцю і нават агаломшана паглядаў лекар-святар на Ёнатана.

Гандляр нявольнікамі, які стаяў ля махіны, таксама нешта западозрыў.

— Што ты там бачыш, яснавяльможны доктар?

— Га? Нічога.

Некрасептус працягваў абследаваць Ёнатана, і выраз агаломшанасці і шчырага здзіўлення на яго твары толькі мацнеў.

— Не можа быць! — мармытаў ён самому сабе.

— З хлопчыкам нешта не так?

— А-а, не, з хлопчыкам усё так. Відаць, у прыборах нешта сапсавалася.

— У яго Цёмныя Плямы?

— Не. Я б не сказаў.

— Ды што тады?

— Можа, дасі мне працаваць? — занерваваўся і гыркнуў Некрасептус.

Хлопчык выразна бачыў, як Некрасептус сіліцца зразумець і класіфікаваць тое, што ўнутры Ёнатана хаваецца

і ўцякае ад разумення, і як гэтая аграмадная зрэнка лекара натужліва пашыраецца.

— Неймаверна! — паўтарыў Некрасептус.

— Дай таксама зірнуць, — папрасіў Абу. — Можа, хлопец каштуе больш, чым я думаў.

— Дзе там! Хлопец нікчэмны, такія — тры капейкі пучок.

Некрасептус порстка згарнуў працэдуру праверкі. Ён адвёў вочы ад сістэмы лінз і загадаў сільфам апусціць Ёната на падлогу. Сільфы выключылі махіну. Тая зноў зрабілася маўклівай гарой зубчатых колаў і шкельцаў.

Ёнату пабляжэла. Яго біла дрыготка, усяго накрыла хваля агульнай млявасць і абьякавасці да жыцця. Ён пачуваўся настолькі крохкім і датклівым, ажно стаў асцерагацца, што калі зробіць адзіны неасцярожны крок, то рассыплецца, як лядзяш.

— Цікава-цікава... — прамовіў Некрасептус і паглядзеў на Элю. — Хочацца зрабіць праверку таксама ягонаму браціку-акрабаціку.

Абу перасмыкнуў плячыма.

— Ды рабі, яснавяльможны, як хочаш...

Некрасептус даў быў адмашку сільфам цягнуць Элю ў махіну, аднак шум чыхсьці галасоў, які штохвіліны мацнеў па той бок уваходных дзвярэй, прымусіў яго спыніцца.

— Што там такое?

— Не маю паняцця, — адказаў бык. — Можа быць, якая п'яная сварка. Але за сённяшнім днём гэта таксама можа выявіцца вылазкай паўстанцаў.

— Паўстанцаў?!

Коскі на барадзе Некрасептуса раздражнёна страсянуліся.

— Службоўцу майго рангу нельга рызыкаваць, я — надта каштоўная персана. Трэба вярнуцца ў бяспечнае месца. Давай заключым дамову? Ты дасі мне сваіх нявольнікаў, а я скасю ўсе твае штрафы і спагнанні.

— Мне падаецца, вас надзвычай цікавіць гэты хлопчык, — заўважыў Абу. — Да вашага ведама, ён каштуе як найменей шэсць дынараў золатам.

— Ат, зноў ты таргуешся! Давай іх задарма — або ліквідацыя ўсяго тавару і штраф.

Нарэшце бык як бы змірыўся і неахвотна пагадзіўся.

— Ну, добра, бяры ўжо іх.

Некрасептус і сільфы, хапатліва сцапаўшы трафеі, выставілі быка з залы, а самі выйшлі праз іншыя дзверы. Агні і фарбы рынку білі Ёнатана малатком па галаве. У яго ніяк не атрымлівалася вярнуць сябе ў рэальнасць. Не ўдавалася зноў адчуць каштоўнасці ўласнага жыцця. Спробы ісці даваліся з вялікай цяжкасцю — трэба было сабраць усю волю ў кулак. Некрасептус крочыў проста ў яго за спінай, паклаўшы руку на плячо. Ён глядзеў, каб хлопец не збіўся з дарогі і ішоў роўна. Ёнатан ішоў бы мыла з'еўшы і быў апошнім чалавекам на гэтай вуліцы, хто слухаў гучныя выкрыкі, які даляталі з усіх бакоў.

— Уцякай хто можа! Паўстанцы ідуць!

— Паўстанцы?

Кожная цягліца ў целе Некрасептуса напялася. Пачуўшы гучныя крыкі папярэджанняў, сільфы напоўніліся каляровымі струменямі святла і выпрасталі крылы.

— Халера іх не возьме, гэтыя тутэйшыя адкіды! Як, у імя імператара, яны змаглі пратачыцца ў горад?

— Паўстанцы набіраюць ваяроў у сваё войска, — загукаў нейкі гандляр, які хвастаў пугаю запрэжаных у воз быкоў. — Хапаюць усіх і ўсё, што можна схапіць! Хавайце вашы тавары!

— Дык нават нявольнік не пагодзіцца пайсці з імі, — грэбліва сказаў лекар-святар. — Бо жыццё бунтаўніка, запаскуджанае інфекцыяй, завершыцца банальнай смерцю, пасля якой няма ніякага нараджэння нанова.

— Можа быць. Але я б не даў рукі на адсячэнне, што нявольнік захоча сабе сабачае жыццё, няхай і з працягам.

Невялікую групу адціснулі да парога нейкага дома. Сільфы абаранялі сваіх экранам халоднага святла.

Абапал завулка ўсчаўся вэрхал. Постаці ў чорных плашчах і з закрытымі маскамі тварамі паскакалі на заплямленых потам і пенай конях, цярэбчы шлях паміж клетак і памостаў. Вершнікі трушчылі, тапталі і секлі кайданы. Забіралі кожнага мужчыну, якога ўдалося схопіць. Ёнатан і Эля бачылі, як Абу біўся з чорнай постаццю. Яго праціўнік ударам, які прыйшоўся паміж рагоў, збіў гандляра нявольнікаў з ног. Але сільфы не дазволілі чорным постацям наблізіцца да групы. Здаецца, коні баяліся каляровага святла сільфаў, бо кожны раз, што вершнік спрабаваў скіраваць яго ў бок сільфаў, коні з жаласным іржаннем уставалі на дыбкі.

Эля з завязанымі рукамі адчула, што гэта яе шанц. Цішком-нішком яна ступіла крок наўзбоч. Не тое каб гэта было надта цяжка, паколькі цяпер увага Некрасептуса цалкам скіравалася да яе брата. Самым краёчкам свядомасці Ёнатан сцяміў, што збіраецца рабіць Эля, але адчуванне абыякавасці і млосць пакуль пераважвалі, не дазваляючы яму далучыцца да сястры. Ягонае жыццё выявілася такім пустым і нікчэмным! Дык якая розніца, як і дзе ён тое жыццё пражыве? Пазузу завагаўся, перавёў позірк ад брата да сястры. З хітрым бляскам уваччу ўрэшце спыніў выбар на Элі, шуснуўшы ёй за спіну. Адзін з вершнікаў, які ляцеў у іх бок, збіў мячом вялікі збан, аскепкі разляцеліся наўкола.

— Бяжым! — гукнула Эля Ёнатану і прыпусціла ў бок го-рада.

Той паспрабаваў ухіліцца ад рук Некрасептуса, але неда-статкова спрытна. Адна з сільфаў схопіла Ёнатана за каўнер кашулі, другая сцапала гаротнага Пазузу, чый хвост захрас пад колам воза. Эля адзіная змагла вырвацца.

— Хапайце вунь таго юнака! — загаласіў Некрасептус. — Я заплаціў за яго дзежку грошай. Хто зловіць, таму ўзна-гарода! Ён — мая ўласнасць.

Сільфы пагналіся за Эляй. Тая намагалася схваца ад іх пад перакуленымі вазамі і ў натоўпе іншых уцекачоў. Ёнatan ведаў, што яна хутка знікне ў адным з завулкаў. Схваецца, пакуль не сціхне гармідар, і, урэшце, калі зможа — вернецца і вызваліць яго.

І гэта было дакладна тое, што хацела Эля зрабіць. Яна ўжо дабегла да канца завулка. Ёнatan чакаў, што сястра вось-вось дасць нырца і знікне ў прасторы. Аднак ззаду на поўным скаку набліжаўся не заўважаны Эляй вершнік. Ёнatan хацеў крыкнуць, папярэдзіць. Ды ягонья галасавыя звязкі ўсё роўна як заклінавала, з іх не вылецела ні гуку. Вершнік падсцёбнуў каня, адным махам схапіў Элю і закінуў на сядло. Тая штосілы брыкалася і лямантавала.

Эля забылася, што на ёй мужчынская вопратка. З гледзішча паўстанцаў, яна падыходзіла для вярбоўкі ў ваяры. Ёнatan бачыў, як вершнік імчыць і звозіць Элю ў аблачыне пылу і крыкаў, што ахутала зруйнаваны нявольніцкі рынак. Потым — як ляціць паміж купамі адкідаў і разбураных памостаў ды ўрэшце знікае на скрыжаванні завулкаў.

— Знайдзі скрадальніка бацькавых лекаў! — даляцеў да Ёнатана здаля Элін крык. — Не хвалюйся, я вярнуся і знайду цябе!

“Я таксама буду цябе шукаць!” — хацеў крыкнуць Ёнatan, але ягоны крык чамусьці захрас у глотцы.

Доктар Некрасептус нахіліўся да яго, схапіў за падбароддзе, зноўку спрабуючы зазірнуць у самую яго душу сваімі брыдкімі зрэнкамі.

— Здаецца, нашаму каштоўнаму падаруначку хочацца бай-бай.

РАЗДЗЕЛ 4

ВІР, НЕЗАКОННАЕ ЧАРАЎНІЦТВА І МЕЛАНХОЛІЯ

Ніно бегла па вежавых сходах да гарышча. Як толькі трапіла ў свой пакой, дык зачыніла з ляпаннем дзверы.

— Нікога не пускай! — кінула яна Кіру. — І дай знак, калі нехта наблізіцца.

Яна запхнула нагой пад ложак рытуальную накідку і паклала дыядэму ў вазу. Спрытным рухам запаліла вянок з лістоў шалфею і абнесла гэтым кадзілам усе куты пакоя. Пасля таго як усё было падрыхтавана, Ніно націснула на схаваную ў паліраванай тумбачцы кнопку. Тумбачку яна атрымала ў спадчыну ад мамы, і якое гэта шчасце, што каралевамаці цудоўна разумеюць усю важнасць магчымасці схаваць сёе-тое ад лішніх вачэй, а яшчэ перадаюць у спадчыну сваім дочкам-прынцэсам сякія-такія каштоўныя штукі! Калі сакрэтная шуфлядка адчынілася, Ніно дастала аграмадную ракаўку з ружовымі беражкамі.

“Дзякуй, мама”, — ціхенька прамовіла Ніно. Без сакрэтнай шуфлядкі схаваць ракаўку было б цяжка. А без ракаўкі... Ат, яна зусім не хацела ўяўляць свае апошнія гады без ракаўкі.

— Я пачынаю, — сказала яна Кіру.

Са жбана Ніно выліла вадку ў місу. Апусціла ў вадку ракаўку. Тая амаль імгненна пачала дробненька дрыжаць, быццам

яе запыленая паверхня напоўніліся жыццём. Ніно трымала ракаўку аберуч. Дзяўчына ўпарадкоўвала свае думкі і стала засяроджана трансліраваць іх праз ракаўку, пераўтвараючы іх у пытанні. Гэта пльнь думак нагадвала прамень магутнага пражэктара, які пускаюць на выведку ў касмічную цемру.

— Што пра мяне ведае Нсарадор?

Пакой напоўніўся далікатным, але ўсёахопным пошпакам, які звычайна даносіцца з ракаўкі. Вушы Кіра наструніліся. Але апрача яго і Ніно гэтага шэпту ніхто пачуць не мог.

— Дастаткова шмат, — адказаў шэпт. — Ён ведае пра твае Цёмныя Плямы, прынцэса.

Ніно здрыганулася. Яна адчула, як па скуры бегаюць мурашкі, халодныя і колкія.

— Але сёння ў мяне медагляд. Як іх схаваць? Што мне рабіць?

На гэтае пытанне яна не атрымала дакладнага адказу, апрача прывіднага шэпту, хуткага, сцюдзёнага і неразборлівага, які стаў лунаць наўкола. Кір паклаў галаву на калені і стаў лізаць руку, сігналізуемы карымі вачыма, што будзе абараняць гаспадыню з усяе змогі.

— Каб жа ты мог мне дапамагчы, — тужліва прамовіла Ніно.

Нават калі б Ніно атрымала адказ ад ракаўкі, на яго нельга б было абаперціся, бо часам Прорва можа — проста дзеля забавы — збіць з панталыку і давесці да самых фатальных вынікаў. Нікому, акрамя ўсёмагутных вядзьмарак, нельга прасіць у Глыбінь парад ды інструкцый, бо ўсё можа скончыцца катастрофай. Ніно выдатна памятала гісторыю пра аднаго дробнага вядзьмара — трэба меркаваць, невялікага разумніка, — які прасіў распавесці, дзе схаваны скарб, а Прорва нараіла яму адрэзаць уласныя вушы і павесіць іх на фінікавым дрэве. Гэтая гісторыя напоўніла дзяўчыну агідай. А таксама нагадала, што сама Ніно — не надта спрактыкаваная, каб змагацца з хітрыкамі Прорвы. У такіх пытаннях

аднаго таленту недастаткова. Трэба таксама мець добрых настаўнікаў, шмат практыкі і грунтоўных ведаў. А яна ж усяму, што ведае, навучылася цішком і самастойна. Але ў такую хвіліну яна была гатовая паслухаць любую параду, нават самую сумнеўную.

Гэта ўсё бабуля вінаватая. Ніно бы магнітам цягнула да трох самых забароненых у імперыі рэчаў: да глыбокіх віроў, незаконнага чараўніцтва і меланхоліі. Мама мамы была другараднай багінняй на імя Астлік. Жыла ў дзікай частцы Аманускіх гор на поўначы Асірыі, лічылася мясцовай багінняй німф. Ніно ўявіла, як бабуля, падскокваючы высока-высока, пералятае з месца на месца, а ў яе валасах заблыталася сасновая ігліца. Як бабуля дзеля ўласнага задавальнення крышыць скалы, паслаўшы прыдворны этыкет да ліхаматары. Шкада, Ніно ніколі не бачыла бабулі. Яны б, пэўна, спадабаліся адна адной.

Адной ноччу бабуля Астлік сустрэла асірыйскага паляўнічага, які заблукаў у яе гарах, і ад той сустрэчы нарадзілася Нінтырату. Калі Нінтырату вырасла, то ў яе закахаўся Белшацар, вавілонскі імператар, і зрабіў яе галоўнай жонкай. У Нінтырату крыві нязнатных багоў было толькі напалову, а ў Ніно, яе дачкі, — толькі на чвэртку. Але гэтага хапіла, каб пры двары гулялі абгаворы і ядавітыя плёткі. За спінай Белшацара ішла пагалоска, маўляў, гэта кепская ідэя — з усіх дзяцей абраць кронпрынцэсай менавіта яе. Але Ніно была любімай дачкой, да таго ж кемлівай, самай здольнай і — давайце гэта прызнаем — адзінай, у якой быў сапраўдны характар.

У дні, калі Белшацар закахаўся ў Нінтырату, другарадныя багі і багінні ўжо зрабіліся ў дзяржаве непажаданымі персонамі. Але пакуль іх не чапалі. Сітуацыя пачала мяняцца тры гады пасля нараджэння Ніно, дванаццаць гадоў назад. Усім стала канчаткова ясна, што нешта не так. Адной ціхай мясцовай ноччу з марскіх глыбін узнялася аграмадная

хваля і ўдарылася аб шкляныя муры, што абаранялі берагі, з такой моцай, нібы на дне акіяна варочалася сама Тыямат. Крыніцы прэснай вады пачалі буркатаць і вывяргаць жудасны смурод і мёртвых рыбін. Праз некаторы час вадаёмы высахлі дашчэнтэ, быццам нехта адсунуў ватарлінію падземных рэк углыб. Усім стала ясна — пад зямлёй адбылося нешта жажлівае.

Да шалу стыхіі дадаліся паўстанцы. Групоўкі праціўнікаў імперыі спакон веку гуртаваліся па-за дзяржаўнымі межамі на нічыйных землях, а таксама ў непразных горных раёнах самой імперыі. Але тады імператар і Варажбіты не турбаваліся. Паўстанцы былі слабыя. У іх не ставала таго, без чаго ніводнае паўстанне не можа стаць большым за дваровую бойку, — лідара.

Але дванаццаць гадоў назад, у дні, калі тая хваля паднялася з мора, апальныя шаманы абвясцілі — нарэшце душа Гілея бэн Шахара з'явілася ў новым целе! У целе чалавека, што сядзе на імператарскі трон і стане тым манархам-вызваліцелем, заснавальнікам новай дынастыі, якая зрыне нашчадкаў Адмуэля.

Хлопца, якому тады споўнілася дзесяць, забралі з сям'і і адвезлі ў горы. За ім пацягнуліся тысячы прыхільнікаў.

Рэакцыя Гільдыі Варажбітаў да надзвычайнай сітуацыі была наступная: у цяжкую часіну ўвесь народ мусіць з'яднацца вакол веры ў Мардука, вярхоўнага бога. Іншыя бажкі патрабавалі прынашэння ахвяр і ўвагі, ды ў іх існавала свая шкала прэферэнцый, якая часам не надта супадала з дзяржаўнымі інтарэсамі імперыі. Апрача таго, лялянасьць другарадных бажкоў заўжды падвяргалася сумненню. А што, калі аднойчы яны перасварацца з Мардукам і перабягуць у варожы лагер? З гэтай нагоды Астлік ды іншых рэгіянальных бажкоў выпхнулі з краіны, выслалі далёка-далёка, проці ліха на ўзгорачку. Калі Ніно стала больш-менш дарослай, у аніводнага горада, вёскі, крыніцы або смакоўніцы

не засталася бога-заступніка, як тое было раней. Цяпер усюды панаваў толькі Мардук, “Шчыт Вавілонскай імперыі”.

Ніно ніколі не вучылася чараўніцтву цэнтралізавана, прыйшла да ўсяго метадам спроб і памылак. Але ж капітуляцыя ў яе планы не ўваходзіла.

— Я не буду сядзець, згарнуўшы рукі, і чакаць, пакуль Нсарадор мяне знішчыць! — заявіла яна Кіру, сабаку, які быў яе адзіным тут сябрам.

У Ніно засталася амаль што гадзіна да таго, як Мімоза пацягне яе ў Галоўную бажніцу. Калі рабіць усё хутка, Ніно зможа знайсці чары, якія сатруць Цёмныя Плямы, ці, прынамсі, яна іх прыхавае і затушуе.

Ніно пачала круціцца па пакоі, корпаючыся па закутках і хапаючы адтуль усялякія прадметы. Гэты пакой выглядаў рыхтык іншыя пакоі ў крыле імператарскіх нашчадкаў (ясна, ён быў крыху больш раскошны). Але сутнасна надта розніўся ад іх. Ніно магла ім ганарыцца. З адтуліны кандэлябра яна дастала картку з напісанымі магічнымі сімваламі. Іх яна скапіявала, калі нібыта гулялася з лялькамі ў памяшканні асабістай бацькавай бібліятэкі. З выгляду нявінны флакончык з парфумай хаваў у сабе дэльфінавы алей — важны чароўны сродак, які шматкроць узмацняе засяроджанасць на магічным заданні. Сярод пёрак яе падушкі хаваўся мяшэчак з парашком сухога снегу, а ў шчыліне за аканіцай яна схавала сутонлівы акуляр, і нават не адзін. Большасць экзэмпляраў — звязаныя з морам прадметы, такія як шэрая ракаўка, — яна змагла купіць з усімі правіламі канспірацыі на паўночных рынках падчас сваіх начных вылазак у горад.

Вавілонія была пазбаўленая варажбы і магіі. Любая форма чаравання — пад забаронай. Выключэнне — правакцынаванне дэмань з атрыманай у КалДыРы ліцэнзіяй. Варажбіты лічылі, маўляў, той, хто падчас чаравання заклікае на свой бок сілы Прорвы, раней ці пазней сам апынецца пад яе

чарамі. Такое вядзьмарства народзіць у неліцэнзаванага чараўніка Цёмныя Плямы і нават яшчэ горшае.

Ніно стрымлівацца не стала, бо гэта было ў яе крыві. Змалку кемлівая дашкольніца трэніравалася маляваць акультныя значкі ў зацішных кутках саду і выпрабоўвала свае сілы ў прынашэнні дробных ахвяр. Вялікага прарыву ў яе не адбылося, але Мімоза так і не змагла патлумачыць знікненне чашы для бласлаўлення віна з ахвярніка ў дзіцячым крыле (чаша ператварылася ў жывую чарапаху з інкруставанымі каштоўнымі камянямі), страту ўказкі настаўніка па астраноміі (атрымаўся гіганцкі і халодны хамелеон, які цяпер поўзаў па яе ложку), а таксама той факт, што іншыя імператарскія дзеці, якіх Ніно не вельмі любіла, час ад часу пакутавалі на панос і атыт, а таксама на пакусанья пяты пасля шпацыру па імператарскіх градах з раслінамі-драпежнікамі.

У чараў ёсць свае адметнасці. Чараўнік-практык мусіць трымацца вельмі высокай засяроджанасці, быць у самоце, пільнавацца сакрэтнасці і самае галоўнае — пачувацца ўпэўненым у сабе. Па некаторым часе чараўнік-практык заўважае, што іншыя людзі засталіся далёка ззаду, як дробныя фігуркі, калі глядзіш на іх з даху высокага будынка. Чараўнік разумее, што цяпер яму ўласцівая цвярозая развага, ад якой узнікае нясцерпны сверб дзейнічаць. Бо ў таго, хто пачаў стала практыкаваць чараўніцтва, зрок, слых і нюх робяцца значна вастрэйшымі. Таму Ніно змалку бачыла, чула і разумела, што ў яе дзяржаве — поўная беспрасветнасць. Усё вакол набрыняла страхам. Ім як жарам дыхала ад малітваў, гімнаў і твараў Варажбітаў. Нянька Мімоза і рэшта выхавацелек падохала дзетак-інфантаў гісторыямі пра пачвару Тыямат і яе падводную арду. Прынцаў і прынцэс змалку выходвалі жахацца адных толькі згадак пра падземную ўладарыню.

Але чым больш Ніно расла, тым больш усведамляла, што на зямлі таксама не рай. Хутчэй наадварот. Неабдымная

дзяржава, якой будучай імператарцы давядзецца кіраваць (то-бок Гільдыя Варажбітаў дазволіць ёй узысці на прастол), надта рознілася ад той намаляванай ідыліі, якую прынцэсе і так і сяк намагаліся ўцюхаць.

Гэтае адкрыццё яе моцна непакоіла. Ад таго дня, калі ёй стала вядома, што некалі менавіта яна стане на чале краіны, Ніно безупынку пыталася ў сябе: “Як ператварыць гэтую краіну ў лепшае для жыцця месца?”

Яна не пагодзіцца марнецць, быць абы-якой валадарыняй! Абыякавай, як яе бацька, да сваіх падданных. Калі пад яе кіраўніцтвам грамадзяне будуць гібець і поўніцца абыякавасцю, дык начорта такое караляванне?!

Але, каб ажыццявіць свае ідэі і задумы, ёй перш-наперш трэба прыйсці да дзейснай улады. А з гэтым была праблема.

Нялёгка быць кронпрынцэсай у вялізнай імперыі! Ніно ведала: давяраць нельга нікому. Шматлікіх спадкаемцаў і кронпрынцаў у мінулым звялі са свету, перш чым яны атрымалі школьны атэстат. Яе настаўнікі не выкладалі прынцэсе навуку выжывання (хіба толькі танцы жывата з накідкай ці ігра на арфе здольныя адпужнуць кілера).

Выхавацелькі, са свайго боку, намагаліся аслабіць яе чуйнасць казкам пра абароненасць і фантазіямі пра ўсеагульную міралюбнасць, што было суцэльнай хлуснёй. Адзінае, што дапаможа ёй выжыць, — звышнатуральныя здольнасці, якія яна развівала штодзённымі практыкаваннямі. Два гады таму яна стала ўлягаць у трэніроўкі — пачала эксперыменты з больш складанымі чарамі. На гэтым этапе Ніно зразумела, што не зможа прасунуцца ані кроку наперад, пакуль не знойдзе адпаведнага сваёй пасадзе сутонлівага акуляра. Без моцнага і якаснага акуляра яна можа быць вясковай вядзьмаркай, якая лекуе запаленне сабачых цыцак і замаўляе чумку на яблынях, але не кронпрынцэсай, што змагаецца за сваё жыццё.

Сутонлівы акуляр, вядома, проста так на палацавым паркеце не валяўся. Хаця калі яе здольнасць бачыць

абвастрылася і яна часам бачыла прадметы, якія выглядалі для іншых людзей звыкла, той жа відэлец ці грабянец, дрыготкая аўра вакол іх выразна казалы, што гэта можа быць неблагім акулерам. Добры акулера — каштоўны набытак, і чараўнік сцеражэ яго як вока. Адзіным шанцам для Ніно сталіся начныя рынкі Вавілона, куды з усяго свету сцякалася самая розная старызна і ўсякія цікавосткі.

Таму Ніно стала планаваць свой выхад у горад.

Палац імператара (казалі, што яго пабудавалі на месцы зікурата, які некалі абрынуўся) быў абаронены як мае быць. Вісячыя сады, якія яго атачалі, разлягаліся на стромым, абкружаным мурамі пагорку і ў прыцемках лічыліся небяспечным месцам, бо лабірынт сцяжынак мяняўся кожную ноч. Пры дапамозе дэманаў-садоўнікаў зялёныя галіны вінаграду, плюшч вакол палаца, як гіганцкае павуцінне вырасталі за адну ноч. Але Ніно таксама была не пальцам робленая. Яна пасміхнулася, калі прыгадала свой першы выхад за межы палаца. Яна абрала зімовую ноч, сляпы і зацягнуты хмарамі час, калі камета Нібіру, асабістая зорка Мардука, была занятая інспекцыяй іншых зорак на іх арбітах. Цёплы дождж барабаніў па пальмавых галінах і шаломах ахоўнікаў. Але Ніно мела вострыя вочы і няблага арыентавалася на мясцовасці, таму досыць хутка апынулася на вышыні дзесяці метраў па-над зямлёю. Яна асцярожна ставіла ногі на тоўстыя і пругкія галіны плюшчу, які віўся па крапасным муры. Ніно звярнулася да плюшчу на яго мове, ветліва папрасіла, каб той падоўжыў камель і спусціў яе з іншага боку. Плюшч мог ёй адмовіць, але Ніно прыйшла яму да душы (з часоў як яе пачуці абвастрыліся, яна даведлася, што большасць раслін стаяла на баку сіл зямлі і глыбінь і не надта любіла людзей з іхнім садоўніцтвам і сельскай гаспадаркай). Плюшч адгукнуўся на яе просьбу. Гэтак Ніно праслізнула долу і апынулася ў завулку ля крапасных муроў.

Вавілон пах дажджом і прыгодамі. Нават ягоны смурод быў прыемней за смугу палацавага фіміяму і інтрыг. Ніно адчула, як сэрца трапечацца маладым матыльком, які выцярабліваецца з кокана на волю. Нечаканая свабода, што пульсавала цяпер у ейных жылах, на пару з бабульчыным голасам упрошвалі, умольвалі, каб яна паслала да ліхаматары манаршы статус і рэпутацыю і дала з палаца драпака.

Але Ніно стрымалася і пакінула дзікі покліч продкаў без увагі. Яна, зрэшты, кронпрынцэса. Кожны момант яе жыцця — падрыхтоўка да будучай пасады. Яна не мае намераў так лёгка ўсё перакрэсліць.

Ніно паблукала па завулках, паміж вогнішчаў і абадранных бесхацінцаў, абследавала вірліва-гаманлівыя рынкі. Наведала абмытыя дажджом і асветленыя паходнямі крамы. Спярша не наважылася адкрыць рота, бо акцэнт гаворкі выдаў бы яе. Прыслухалася да размоў і сабрала ўсе абрыўкі пачутага. Толькі на трэцюю ноч Ніно змагла знайсці краму, дзе можна было купіць сутонлівы акуляр.

Крама выявілася невялічкім катухом у самым канцы шэрага мясных латкоў. Дзверы хаваліся за крукамі, на якіх віселі кавалкі ялавічыны. Які сутонлівы акуляр ні вазьмі, кожны — сэканд-хэнд. Паламаны, ці патрэсканы, ці парэпаны, стары, ці проста нікчэмны. У кожнага, хто не валодае чараўніцкімі здольнасцямі, гэтая крама нараджала думку пра банальны антыкварыят, такіх на кожным блышыным рынку — чортава гібель. Стары гандляр насіў завэдзганую кепку з дапатоных часоў, на яго воку была нашлёпнутая лінза ад тэлескопа, пры дапамозе якой ён правяраў прынесены на рэалізацыю тавар. Гандляр у імгненне вока сцяміў, што Ніно — патэнцыйная пакупніца, і адразу намысліў ашукаць яе. Ён так і сяк пераконваў яе набыць запэцканы, звязаны кручком абрус, запэўніваючы, нібы той — першакласны сутонлівы акуляр. Ніно сваіх умельстваў выдаваць не хацела, там вырашыла ўдаваць за тупіцу.

— І што я буду з ім рабіць? — запытала яна як добры дурань.

— Тое самае, што робяць з кожным акульярам, шаноўная паненка. Праз яго ты факусіруеш сваю душэўную моц — гэтаксама як праз лінзу зрок — ды злучаешся наўпрост з Прорвай.

— Але ж гэта незаконна, так? Кара за такое — аздараўленчы лагер або смерць.

— Правільна, дзіцятка-разумнятка, гэта табе не хухры-мухры. Таму гэты абрус будзе каштаваць табе пятнаццаць залатых дынараў. Да таго ж ён універсальны. Ты можаш выкарыстаць яго таксама ў якасці звычайнага кухоннага настольніка і падаваць на яго вячэру для мамуні і татуні.

— Але гэты акульяр, мусіць, небяспечная рэч?

— Патрапіла ў самае вока, о наймудрэйшая з дачок! Адзін раз памылішся — сілы Прорвы зробіць з нашай разумняткі катлетку. І тады крычы-лайся.

— Але ШТО гэты абрус умее рабіць?

Цярпенне гандляра пры сустрэчы з такой дурнічкай лопнула.

— Абрус сам нічога не ўмее! Сам па сабе ён кавалак тканіны. Забудзься на казкі пра дываны-самалёты і палачкі-выручалачкі. Сутонлівы акульяр сам па сябе бескарысны, у ім нічога няма. Ён толькі факусіруе тваю ўнутраную сілу, узмацняе і далучае яе да цёмных стыхій. Таму самае важнае для сапраўдных вядзьмарак — гэта трэніроўкі і практыкаванні, а не нейкі там акульяр, хай сабе і сутонлівы.

— Калі гэта так, дык чаму ў вас адны экзэмпляры даражэйшыя за іншыя?

Гандляр страціў да кліенткі ўсякі інтарэс.

— У кожнай краме ёсць тавары прэміум-класа. Гэта спаконвечны закон гандлю. Скажам так, адзін акульяр факусіруе якасней за другі.

Падчас размовы Ніно паклала вока на ракаўку, якая валялася ў шуфлядзе сярод гары таннах ланцужкоў, пашчыпаных

пёрак, ланцэтаў, запарнікаў, устаўных зубоў і нават імпартных парыкоў. Але, без сумневу, ракаўка была ў краме самай магутнай рэччу. Вядомы факт — у марскіх рэчаў больш карысці для чараўніка, які хоча засяродзіцца на глыбінях.

Залацісты бурштын — нішто сабе варыянт, зубы бегемонта і чэрап васьмінога — талковыя штучкі, косткі дэльфіна — слушны выбар. Але чорны бурштын з мазгоў кашалота, рэдкі і каштоўны, — верх усіх вярхоў, які можа стаць найлепшым сутонлівым акулярам. Ды ўсяго пералічанага ў гэтай убогай краме не знаходзілася. Толькі ракаўка, чыхі пераваг гандляр нават не заўважыў. Ніно патаргавалася за нітку штучных перлаў, а пасля, не прыцягваючы збыткоўнай увагі, купіла ракаўку ўсяго за два дынары. Аж да сённяшняга дня ракаўка была ейным самым удалым набыткам, моцным сутонлівым акулярам.

У старажытнай кнізе, якую яна знайшла ў бацькавай бібліятэцы, пісалася, што кожны прадмет, які мае для пэўнага чалавека асабістую каштоўнасць, можа ўжывацца ў якасці сутонлівага акуляра. Пры дапамозе акуляра, усё роўна як пры выкарыстанні музычнага інструмента, мы быццам граем на струнах сваёй душы. Калі Ніно як след засяроджвалася на сваёй ракаўцы, то магла граць, нібыта на скрыпцы, і трансліраваць праз яе заповітныя жаданні. І тады магутны, схаваны ад яе і іншых вачэй аркестр адгукаўся ёй з самых нетраў.

Калі ў дачыненні да каго-небудзь вы адчуваеце варожасць, то сутонлівы аркестрык акуляра затапляў таго чалавека струменямі музыкі, якая несла шкоду. Гэткія дзеянні — самы пашыраны тып чараўніцтва, бо гнеў, нянавісць і зайздрасць — самыя лёгкія для факусіравання пачуцці. Больш прасунутыя вядзьмаркі, ясна, маглі выклікаць абсалютна любое пачуцце, унушыць жаданне ці зрабіць нагавор. Яны маглі прымусіць скалу плакаць, матылькоў — закахвацца, вежы — лунаць у паветры, а старым людзям прыгадваць, як яны ўпершыню

пакаштавалі вішні. Чараўнік станавіўся віртуозам не дзякуючы музычнаму інструменту, а праз свае ўмельствы. Але нават самаму адоранаму музыку заўсёды патрэбны інструмент. Гукі, якія вылятаюць з флейты, ніяк не падобныя да ўзнёслай музыкі, якую вывяргае аграмадны арган. Ракаўка Ніно была такая ж карысная, як губны гармонік, маленькі і танны. Пры яе дапамозе будзе цяжка зладзіць дастаткова моцнае чараўніцтва, каб адцягнуць увагу такога спрактыкаванага лекара-святара, як Нсарадор. Але на сённяшні дзень у яе руках не было нечага лепшага і больш моцнага.

У дзверы пастукалі.

— Нін-Урмуз, ты тут? Я ўжо гадзіну шукаю цябе.

Гэта была задыханая ад пад'ёму па сходах Мімоза.

— Сонечны гадзіннік у садзе паказвае поўдзень, нам трэба ісці ў бажніцу Мардука.

— Хвілінку, Мімоза. Я пераапрунаюся.

Ніно ўздыхнула і азірнулася, бы пыталася ў некага, адкуль прыйдзе збавенне. Вялікія праблемы пачаліся амаль адразу пасля пакупкі ракаўкі, то-бок два гады таму. У той перыяд яна прысвячала ночы вывучэнню чараўніцтва і магіі, а раніцай пазяхала, падчас цырымоній бессаромна вадзіла носам перад лекарамі-святарамі. Адноічы Ніно згледзела, як Нсарадор упіўся ў яе зласліва-атрутным позіркам. Тут не магло быць двух меркаванняў: павадыр Варажбітаў шчыра брыдзіўся яе і пагарджаў ёю. Нягледзячы на сваю маладосць, Ніно скеміла і ўвесь час трымала ў галаве, што Варажбіты здольныя паставіць падножку і збэсціць ёй жыццё. Магічныя практыкі навучылі яе паважаць ворага і асцерагацца яго. Перш чым пачаць есці, яна стала абнюхваць ежу, што вечар перакульвала прасціны, каб упэўніцца, што там не схавалася змяя ці атрутная рапуха. Праўда, збольшага разлічвала на Кіра і не расставалася з ім. Яго колісь надрэсіравалі на дзікоў, але ў іх адсутнасць Кір быў не супраць упіцца зубамі ў якога-небудзь іншага звяругу.

Нягледзячы на ўсе засцярогі, выявілася, што Ніно была неспрактыкаванай у дыпламатычных выпадках.

Удар, які абрынуў на Ніно Нсарадор, прыйшоў у абгортцы падарунка. У гонар святкаванняў надыходу вясны Нсарадор абвясціў яе бацьку, што знайшоў для імператара бездакорную служанку-наложніцу. Яе клікалі Саркітая, яна была нааміткай. Колер яе скуры быў амаль што чалавечы, пад ёй адно зіхцела бякла-фіялетавае рабізна. Наамітка выглядала як стаадсоткавая жанчына, хіба прыгажосць яе была выключная, звышчалавечая. Бацька захапіўся Саркітай асабліва пасля таго, як высветлілася, што адна з яе бабак была жанчынай (бацька заўжды любіў мяшанак, ці, як іх называлі тут, — гібрыдаў, з горыччу падумала Ніно). Да таго ж Саркітая трымалася сціпла і стрымана, што нааміткам было неўласціва. Заўважалася, што наложніца са скуры вылузваецца, каб патрапіць імператару ў ласку. Нсарадор выдрэсіраваў яе дзеля гэтага як след.

Як некаторыя падкія да слодычаў, гэтак імператар Белшацар раздражніў свой апетыт да новай служкі-дэманіцы. Кожную вольную хвіліну патрабаваў, каб яна знаходзілася побач, і Ніно з сумам канстатавала, што нават тыя асобныя мінуткі, якія бацька раней прысвячаў ёй, цяпер выпарыліся ранішнім туманам. Усе ведалі, што Саркітая шпіёніць для Нсарадора, а таксама актыўна ўмешваецца ў дзяржаўныя справы. Ніно зразумела, што Белшацар адурманены прыгажосцю Саркітай і забыўся на яе маму.

Ніно пачувалася прыгнечанай. А можа, гэта было пачуццё раптоўнай даросласці, якая знянацку, літаральна за лічаныя месяцы, уварвалася і зблытала ўсе карты? Ніно канчаткова ўсвядоміла, што кожны дзень свайго жыцця яна будзе вымушаная змагацца з жудаснай небяспекай сам-насам, а бацька-імператар і пальцам не кіўне, каб яе абараніць.

Пакуль яшчэ не да рэшты ўсведамляючы глыбіні ямы, у якую патрапіла, Ніно намагалася схваць змрочныя думкі,

а свой паганы настрой маскіравала шчырай усмешкай. Але стала ясна, што бадзёрасць і ўдаваны аптымізм — не яе фішка, бо шумныя кампаніі яе пачалі гнясці. Таму большасць часу Ніно бавілася ў садах, назірала за пакрытымі шклянными каўпакамі фантанамі. Вада пасавала яе тужліваму настрою. Прынцэса магла глядзець на фантаны гадзіны навывёт, цешыцца хараством, зменлівымі струменямі, а таксама — чаго хаваць! — дзіўнай узрушанасцю ад ведання, што з іх мусіць выскачыць, вылецець нешта змрочнае і нязнае (і адразу напаткаць перад сабой шкло).

Паўтара года ёй здавалася, што згаслюю прагу жыцця ўдаецца схваць ад чужых вачэй. Сямейнікі імператара не абавязаныя правярацца на альматаскопе. Ёсць іншыя, больш складаныя і далікатныя працэдуры, якія патрабуюць прысутнасці вярхоўных Варажбітаў-адмыслоўцаў. У Ніно ў асабістых лекарах хадзіў Нсарадор, старшыня ўсіх медыкаў імперыі (цягам стагоддзяў Галоўны Варажбіт быў сямейным лекарам Адмуэлевай дынастыі). Калі яго і тузалі дэмані сумневу, то сваіх падазрэнняў ён ніколі не выказваў.

Аднак тры месяцы назад, прыблізна на яе пятнаццаты дзень нараджэння (так, яна змагла пратрымацца цэлых пятнаццаць гадоў!), па палацы папаўзла чутка. Шапталіся, маўляў, Саркітая нарадзіла ад імператара. Двор стаяў на вушах. Можа, дзіця ўпадабанай наложніцы замяніць кронпрынцэсу? Можа, чакаецца новы спадкаемца трону? Навіны зрабілі на Ніно гнятлівае ўражанне. Смута расцёкся па ўсім целе, затапіў душу. Цяпер ён патрабаваў сабе ўсю яе ўвагу.

Ніно сама выявіла ў сябе сур'ёзнае захворванне — Цёмныя Плямы. Яна паглядзела на сябе з расчараваннем. Туман рассяўся. Добра, гэта было ясна ад пачатку. Той, хто чаруе, урэшце атрымлівае Плямы. Іх з'яўленне было пытаннем часу. Душа прынцэсы стала ўрадлівай глебай для сіл Прорвы, якія пратачыліся, бы ўпартая крынічка. Але — от хоць ты што — яна не мае намераў адкрываць гэтага Нсарадору!

Кір падышоў і разлёгся ля дзвярэй. Калі што якое, ён перагародзіць дарогу нецярпячцы-Мімозе. Ніно тым часам лётала па пакоі. Яна расцерушыла ў паветры сухаснежны парашок. Пакой у імгненне вока запарушыла, стала халаднавата. Снежныя шматкі не падалі на падлогу, а працягвалі кружляць у паветры і рабіцца больш пухлякімі. Выдатна! Сутонне і сцюжа заўжды спрыяюць магічнаму засяроджанню. Ніно, апанаваная дрыготкай, намазала лоб і скроні дэльфінавым алеем і сканцэнтравалася на ракаўцы.

Аднак даць нырца ў магічны акіян ніяк не атрымлівалася.

— Клятая ракаўка! — лаялася Ніно. — Мне трэба мацнейшы акуляр.

Яна паспрабавала прымусіць ракаўку ўтварыць абарончы німб, які заслоніць яе душу, але атрымала толькі фантан набору таннай касметыкі, які пырснуў з нутра ракаўкі: скрынка парашка з цёртых пярдлін для твару, флакончык сініх ценяў для вачэй, цюбік блакітных бліскавак для павек, і на астачу — губная памада.

— Што гэта за шэньдзікі-брэньдзікі? — перапытала Ніно ракаўку. — Ты намякаеш, што калі я намажу трохі фарбы на твар, дык змагу ашукаць Нсарадора?

У адказ ад Прорвы — ані зыку. Ніно зрабіла выснову, што Прорва яе троліць.

— Паспяшайся! — улягала звонку Мімоза. — У цябе адна хвіліна!

Ніно махнула рукой, і штучны снег вакол яе скруціўся ў мініяцюрнае тарнада. Ніно раз'юшана і адначасова ўмольна страсянула ракаўку абаруч.

— Акуляр харошы, акулярчык найлепшы ў свеце! — упрошвала яна. — Ты так шмат мне дапамог. Просам цябе прашу, калі ласка, зрабі хоць нешта!

Ракаўка заперхала. Немаведама з якой прычыны яна вырашыла парадзіраваць голас старога гандляра антыкварыяту менавіта цяпер:

— Забудзься на казкі пра дываны-самалёты і палачкі-выручалачкі. Сутонлівы акульяр сам па сябе бескарысны, у ім нічога няма. Ён толькі факусіруе тваю ўнутраную сілу... Таму самае важнае для сапраўдных вядзьмарак — гэта трэніроўкі і практыкаванні, а не нейкі там сутонлівы акульяр!

— Хочаш сказаць, што ты не вінаватая?! — закрычала Ніно. — Хочаш сказаць, што вінаватая я, бо нямоглая і няздра, і што праз свае абмежаванні я мушу пацярпець паразу?!

Ракаўка задаволена ікнула на знак згоды.

— Ну ўсё! — сказала Ніно. — Табе капец.

Яна шпурнула ракаўку на падлогу, і тая разляцелася на аскепкі.

— Нін-Урмуз! — загукала нянька Мімоза праз дзверы. — Твой час скончыўся.

РАЗДЕЛ 5

ТЫЯМАТ І ГІЛЕЛЬ

Дарога да храма была Ніно і Кіру да абрыдлага знаёмая.

Праз фіранкі паланкіна вызіралі залатыя купалы бажніцы Мардука. Яны зіхацелі праз смугу на адлегласці. Вавілон не быў горадам, які сваімі краявідамі нараджае ў сэрцы спакой і суладдзе. Паліцэйскія браніраваныя караблі дзень і ноч прачэсвалі пяць мясцовых рэчак. Туман, які падымаўся з рачной вады, мяшаўся з дымам храмавых комінаў і скажаў даўжэзны контур горада на фоне неба. Да гэтай смугі дадаваўся таксам чорны дым паравозаў імперскай чыгункі і іскры электрасільфідных трамваяў, якія складалі аснову гарадскога транспарту. Як вынік — цяжкі смог. Ён прыгнятаў не менш, чым злавесныя плёткі аб магутных сілах, што мацнеюць і растуць у тоўшчы глыбінь. Калі вы злодзеі, чарадзеі або збеглы нявольнік, Вавілон яўна не ваш горад.

Але ўсяго толькі некалькі начэй назад Ніно з Кірам вольна блукалі па злачынных завуголлях горада. Зразумеўшы, што часу няма, Ніно вырашыла адважыцца на рызыкаўныя пошукі кантрабандыстаў. Смала лотаці вырашыла б яе праблемы, прынамсі, на час. Калі яна знойдзе кантрабандыстаў, то без ваганняў той дурман купіць.

Гільдыя Варажбітаў звала дурман “бічом імперыі”. Бедакі ўжывалі яго, каб замаскіраваць свае пазмрачнелыя

і пацямнелыя душы. Жаванне смалы лотаці на час прыхоўвае і затушоўвае Цёмныя Плямы, дазваляе паспяхова прайсці чарговы медагляд. Дурман апынуўся па-за законам, а яго продаж і спажыванне строга караліся.

Палацавыя настаўнікі вучылі інфантаў, маўляў, сма-ла лотаці наносіць непাপраўную шкоду здароўю. Так, на кароткі час вас апануе адчуванне бурлівай весялосці, але потым наступае стаадсоткавае прывыканне. А яшчэ праз некаторы час душа і цела рассыпаюцца, і ніякі аздараўленчы лагер іх не паправіць.

Ці ж настаўніцкія засцярогі не хлусяць? Ніно верыла ў іх толькі часткова. Яна баялася дурману, але ўжо зразумела, што распаведзенае ў палацы трэбы дзяліць на дзесяць. Яна палічыла за лепшае рызыкнуць і пакаштаваць незнаёмага дурману, чым змагацца з немінучай небяспекай, якая напаткае яе, калі Нсарадор пэўна высветліць, што яе душа пачала хварэць.

Ніно не спадзявалася, што ёй пашчасціць і яна раптам перастрэне падчас начных бадзянняў людзей з чорнымі прасмоленымі зубамі. Такого не бывае, каб іх не было. Таму цікавала і пільнавала. На яе шчасце, дзелавое жыццё і гарадскія гулянні праз гарачыню адбываліся збольшага ўначы. Яна падыходзіла да вогнішчаў, падпільноўвала ў зацішку ля адчыненых кавярняў. Круцілася ля цырульняў, лазняў і масажных пакояў — то-бок побач з установамі, дзе ў людзей развязваецца язык і яны выказваюць усё, што сліна да рота прынесла.

Ды ўсё марна. Яна не змагла пачуць аніводнага намёку, дзе можна было тых кантрабандыстаў шукаць і знайсці. Адзінае, што ёй удалося злавіць на ўсё свае расстаўленыя сеткі, — пужлівыя чуткі.

Вавілон, бы гіганцкі вулей, кішма кішэў чуткамі. Ніно яны шаламілі. У нейкі момант яна зразумела, што нянавісць да лекараў-святароў толькі мацнее. Яе бацьку тут таксама не

надта шанавалі, хоць яго імя ўсё яшчэ і выклікала трымценне. Усе цярпелі ад бясконцых альматаскапічных праверак. Праўда, свае пасведчанні здароўя старанна вешалі на шыі, дбайна засунуўшы іх у скураны ці палатняны капшук.

Ля аднаго вогнішча Ніно пачула спрэчку між лысым дзедам з маршчыністай шыяй ды маладзёнам, чый мяккі голас праз узрушанасць трэснуў і зрабіўся рыпучым.

— Праверкі — паскудства, гэта праўда, але мы мусім праходзіць іх, яны для нашай жа карысці, — сказаў дзед і тыцнуў кульбай у бок Нібіру, чый зеленавата-блакітны серп зіхацеў у небе. — Гэты меч Мардука ўжо тысячы гадоў вісіць над месяцам і ахоўвае зорак-багоў на сваіх арбітах. Яго там прымацаваў сам Мардук. Медыцынскія праверкі — усё роўна як гэтая камета Нібіру*. Яны пільнуюць нашы душы, каб тыя заставаліся на правільных арбітах.

— Але хто вызначае, якія арбіты правільныя? — хацеў ведаць маладзён, у якога ўваччу танчылі агеньчыкі шаленства. — Вось, да прыкладу, я. Праз месяц я бяру шлюб з Аішай, але яна ўвогуле кахае Настана. Варажбіты звялі нас, калі мы былі горкімі дзецямі, бо палічылі, маўляў, мая педантычная душа абароніць радасную Аішу ад перападаў настрою, а яе весялосць, у сваю чаргу, падтрымае мяне. Скулля! Яны забыліся ўзяць у разлік, што я наганяю на яе нуду і што яна ўвогуле аддае перавагу Настану, якога бацькі здолелі перавесці ў Гільдыю Артыстаў. Дык навошта мне браць шлюб з жанчынай, якая мяне не кахае? Ці ж гэта правільная арбіта для маёй душы?

— Звыкнецца — злюбіцца, — пастанавіў дзед. — Ат, драбязя! Варажбіты ведаюць, што для вас з Аішай найлепш. Ты хочаш так проста адмовіцца ад свайго шанца на вечнае жыццё? Бо нельга чакаць, што слабая і прыгнечаная душа, якая

* Тут трэба заўважыць, што сучаснаму чалавеку дагэтуль невядома, якое нябеснае цела сумеры і акадцы называлі Нібіру — ці то камету, ці то планету, ці то зорку, ці, можа, нават кавалак Птушынай Дарогі.

распадаецца ўжо зараз, працягне жыць далей, у наступным жыцці.

— А-а, наступнае жыццё, як без яго! — здзекліва вымавіў маладзён. Ён падышоў да захутанага ў лахманы мужчыны, што сядзеў за некалькі метраў ад полымя, і падняў яго на ногі.

Сэрца Ніно абамлела, Кір ашчэрыў зубы і загыркаў пры выглядзе вартай жалю постаці, хадзячага трупа, што пускаў сліну. Косткі чэрапа гэтай істоты выпіналіся пад ссохлай скурай, якая нагадвала запечаную скарынку. Вочы зеўралі пустэчай, а вусны расквеціліся недарэчнай дурнаватай ус-мешкай.

— Вось паглядзіце на майго брата. Глянцце-глянцце, што яны яму зрабілі! Яму адно не спадабалася арбіта, якую накрэслілі Варажбіты. Тады яны выявілі ў яго Цёмныя Плямы і адаслалі ў аздараўленчы лагер. Ён — адзін з тых нешматлікіх, хто здолеў адтуль вернуцца. Астатнія нават не маглі падняцца на ногі, каб зрабіць крок да волі.

— Твой брат павінны сказаць ім дзякуй, — сказаў дзед. — Так, ягонае цяперашняе, зробленае з гразі цела руйнуецца, але душа на парозе новага жыцця і трапіць у новае цела.

— Мне здаецца, яму больш падабалася яго мінулае жытка.

— Дык далучайся да паўстанцаў! — пачуліся іншыя запальчывыя галасы вакол вогнішча. — Вэк у горы і далучайся да паўстанцаў!

— Пайду, пайду я ў горы! Траплю туды ўжо сёння да поўначы, — сказаў маладзён, махаючы кулаком.

Агонь, што палаў унутры маладзёна, без астачы зжор усякі страх.

— Давай-давай, далучайся да паўстанцаў! — пачуўся трэснуты рыпучы голас. — Давай, і гэта будзе тваім канцом.

Ніно ўбачыла тую, хто гаварыў, — гарбунку з тварам, скрозь пакрытым жаўтаватымі нарасамі, нібыта на скуру накапаў воск са свечкі. Гарбунка паднялася на ногі з процілеглага боку вогнішча.

— Ідзі дахаты, старая ведзьма! Нам абрыдлі твае задрыпанія прароцтвы бед і няшчасцяў! — закрычалі на яе ад усіх бакоў.

У кабету паляцелі скарынкі хлеба, каменне і абгладжаныя косткі. Аднак старая не спалохалася, калі агрызак яблыка патрапіў ёй у нос, адно гучна зарагатала. Пачала весела курняўкаць сабе пад нос мелодыю. Ніно з цяжкасцю разумела старадаўнія і дзіўныя словы песенькі, якія бязладна наляталі адно на адно:

Вежа бразнулася, шась!
З ямы рвецца гразь.
Цераз тысячу гадкоў
Як не стала тых акоў.

З ямы вылез Лев'ятан.
Яму ў пару ёсць братан.
Бэн Шахар Гілель
абплёў свет як хмель.

Гнілы памідор пляснуў старую па гарбу.
— Шкыньдзёхай адсюль, выродлівая бабка! Твае балбаталкі-мармыталкі не здольныя напалохаць нават немаўлят.
Аднак старая не адступалася.
— А што здарылася, палахліўцы і дурылы? Праўда вочы коле?

І не зважаючы на праклёны, што адскоквалі ад яе як гарох ад сценкі, працягнула спевы:

Два Вялікія Мяшанцы
Будуць правіць бойку-танцы
Прорва абрыне, Гілель загіне,
Свет у цемры застыне!

Ніно не зразумела сэнсу слоў, але адчула варушэнне не-дзе ў раёне патыліцы. Яна падышла да маладзёна, які хацеў пайсці да паўстанцаў.

- Пра што кажа старая?
- Ат, лухта незразумелая.
- Словы яна сама прыдумала?

— Дзе там! Чытае на памяць песню спадарыні архіварыус, кожнае дзіця ў Вавілоніі ведае гэтую песеньку. Кажуць, што ахоўніца архіву спадарыня Бальтазарская ведае ўсё, што трэба ведаць ад часоў Стварэння свету. Архіварыус спявала гэтую песню ў той дзень, калі Прорва сышла на дно, а Вежа абрынулася.

- Што мела на ўвазе спадарыня архіварыус?
- Маладзён адмахнуўся.

— Песня кажа пра вайну паміж Левіятанам і Гілелем бэн Шахарам. Паводле астралагічных падлікаў, яна павінна здарыцца вось-вось. Праз тысячу гадоў пасля падзення Вежы.

- Левіятанам? Што за Левіятан?

Маладзён хацеў быў адказаць, але старая пачула гутарку і падышла да Ніно. Яна апынулася гэтак блізка, ажно можна было бачыць валасы на яе падбароддзі. Старая дапамагала сабе тэатральнымі жэстамі, нібыта выступала перад натоўпам на стадыёне.

— З глыбінь паўстае новая сіла, — загэргетала старая. — Колішняя ўладарыня Прорва заснула, на яе месцы прабудзілася іншая істота, якую мы не ўяўлялі ў самых страшных снах. Яна не спыніцца і не супакоіцца, пакуль не адпомсціць вам за цемру, за кожную кроплю абразы. Левіятан прынясе імперыі разгром і канец, а таксама тысячу гадоў Цемры.

— Не слухай яе, — адгукнуўся маладзён. — Ніхто пакуль гэтай пачвары ў вочы не бачыў. І нават калі яна вылезе, то Гілель, павадыр паўстанцаў, яе адолее.

Старая выбухнула пачварным смехам.

— Ды няўжо?! Так усё і будзе? Той, каго вы клічаце Гіле-лем, — нікчэмны самалюбец. Кажуць, ён такі прыгожы, ажно зоркі саромеюцца адлюстроўвацца ў вадзе возера, калі той купаецца. Кажуць, што яго прыгажосць свеціцца знутры, бо душа выкавалася ў самым чыстым полымі. Але праўда палягае ў тым, што ён закаханы ў самога сябе. Кожную жанчыну, на якую ён паклаў вока, па яго ж загадзе караюць смерцю, бо з уласнай пыхі ён лічыць, што, калі ён пакахае іншага чалавека больш за сябе самога, у яго не застанецца моцы, каб выканаць сваё прызначэнне і захапіць імператарскі трон. Дык вы ўпэўненыя, што такі чалавек можа весці вас да перамогі?

— Ты брэшаш, старая ведзьма! Хочаш нас настрашыць. Хочаш, каб мы не хадзілі ў горы. Каб адмянілі паўстанне і засталіся цацкамі ў руках Варажбітаў.

— Ось пабачыце, — дадала гарбунка і паспрабавала знікнуць у імгле. Але хлопцы, што стаялі вакол вогнішча, схапілі яе і пачалі лупцаваць кійкамі. Ніно не магла вытрымаць ляманту. Яна адступілася ад надзеі адшукаць перавозчыкаў дурману і ўцякла адтуль.

Рука Мімозы трэсла яе плячо, як бы нагадваючы дзяўчыне, дзе яна зараз знаходзіцца.

— Ты спіш на хаду! Зараз прыйдзем у Галоўную бажніцу.

Ніно ўздыхнула. Словы песні спадарыні архіварыус усё яшчэ стаялі ўвушшу. “Прорва абрыне, Гілель загіне”. Але хто такі, напрамілы бог, гэты Гілель? І дзе знаходзіцца Прорва? Што будзе з уладай яе бацькі?

Яна спусцілася з паланкіна і захутала твар вуаллю. Наводдаль, па-за завесай садоў, вымалёўваўся палац, велічны і змрочны. У сваю чаргу Галоўная бажніца, з масіўнымі калонамі і цяжкімі франтонамі, пыхліва ўзвышалася ў самым цэнтры Вавілона. Менавіта бажніца, абкружаная базальтавымі быкамі, крылатымі сімваламі Мардука, а не палац, панавала над горадам. Да бажніцы прымыкала Школа красамоўства і мыслярства. Яны акурат міналі яе, калі

пачуліся дзіцячыя галасы школьнікаў. Тыя дэкламавалі “Катэхізіс Святла”, які нібыта “стварае абарончы мур перад Цемрай”.

— Любасць! Зычлівасць! Сябрына! Спагада! Прыязнасць! Братэрства! Надзея...

— Якія мілыя! — прамовіла Мімоза.

— Ну-ну, — адгукнулася Ніно.

На франтоне над школай узвышаліся тры рэльефы. Справа — святая матыка Адмуэля. Першы чалавек абапіраўся на матыку, якой ён апрацоўваў сад. Сад яму стварылі дэманьы з матэрыялаў, якія яны адшчыкнулі ад цела Прорвы. Дэманьы дазволілі Адмуэлю садзіць і даглядаць сад у жыццядайнай пойме рэк і арашаць яго вадою і параю. Яны смецілі, а Адмуэль прыбіраўся. Яны грызлі, а Адмуэль прарэджаваў пагрызеныя сцябліны і абвязваў раны на камлях дрэў. На рэльефе твар Адмуэля быў усё яшчэ гладкі, як кропля, пазбаўлены рота. Ніно ведала, што праз імгненне яго матыка ўпадзе і вышчарбіць на твары рот, пры дапамозе якога Адмуэль скажа першае слова, што ператворыцца ў душу. Ніно лічыла, што без рота Адмуэль выглядае лепш. Калі б у людзей не было ратоў, то яны б не змаглі спяваць сваіх нудных хваласпеваў на адрас Мардука.

Злева месціўся рэльеф святой дзіды Нуспірата-ваяра. Малодшы сын Адмуэля абапіраўся на дзіду цяжкімі плячыма, ягоны позірк застыў у стылі “не лезь, а то лясну”. Праслаўленая дзіда была запэцканая, як мяркуецца, у кроў. Нуспірат збіраўся перадаць яе Мардуку, каб той адолеў ёю Прорву.

Сёння рэшткі святой дзіды (або тое, што лічылася святой дзідай) знаходзіліся ў бажніцы. Ніно пабачыла іх у дзяцінстве і шчыра здзівілася, як такі брыдкі прадмет можа быць такім важным гістарычным артэфактам.

Паміж матыкай і дзідай, на версе франтоннага трохкутніка, знаходзіўся цэнтральны рэльеф Ашпербошэта,

заступніка Школы. У тыя славуць дні ішло змаганне за Вежу супраць Цёмнай Эпідэміі. На рэльефе Ашпербошэт, бацька ўсіх Варажбітаў, уклечыўшы, апякуецца салдатам, чыя душа пачарнела ад Плям. Ніно падумала, што Ашпербошэт такі ўвесь спагадлівы і клапацлівы, такі грузны і манументальны, ажно вось-вось міжволі задушыць гаротнага салдаціка.

Па-над рэльефам Адмуэля выгравіравалі пазалочанымі літарамі:

“Стваральнае слова”.

Па-над рэльефам Нуспірата напісалі:

“Пераможнае слова”.

А вось па-над Ашпербошэтам высеклі:

“Слова-панацэя”.

Уся кампазіцыя была не чым іншым, як напамінам пра наймаверную магічную моц слова, якія мусіла адолець чары Тыяматавай гразі.

— Фу-у-у-у... — з агідай цягнула Ніно. Яна не магла дакладна вызначыць, што не так са святымі лозунгамі, але яны ёй не падабаліся. Калі чары слоў аж такія моцныя і прыдатныя, дык чаму не перамагаюць? І чаму імперыя ператварылася ў такі гадзючнік?

Апрача таго, ва ўсёй гэтай сур’ёзнасці ёсць нешта невыноснае. Шкада, яна не змагла знайсці перавозчыкаў дурману. Трохі лотацевай смалы палепшыла б яе настрой. Цяпер жа, без дурману і чараў, ёй давядзецца стаць твар да твару з Нсарадорам.

Бажніца Мардука заўжды дурманіла Ніно галаву. Яна, Мімоза і Кір падняліся па сходах, якія вялі да масіўнай жалезнай брамы. Брама была напалову адчыненая, нібыта праз яе з сутоння можна было шпіёніць за горадам. Унутры паўдзённая спэка змянілася сцюдзёнай, уласцівай святым месцам прахалодай. Водгулле крокаў напоўніла вялізную прастору. Адзінокія промні святла пратачыліся праз вокнышчыліны ў столі і асвятлялі чырванаватыя каменныя рамы.

Абапал галоўнага ахвярніка Варажбіты ўсталявалі помнік у гонар перамогі Мардука над Тыямат. У двух слупах зняволілі двух мажных закансерваных у фармаліне дэманаў. Святары называлі іх Гог і Магог, або Беліял і Беліяр (сапраўдныя імёны, напэўна, былі больш старажытныя і больш брыдкія). Два дэмані былі раней ваяводамі арміі Прорвы. Пакуль яны захраслі тут, у палоне, Тыямат не зможа пачаць вайны. Але ці жывыя яны? У Вавілоніі не было хлопчыка або дзяўчынкі, якія б не думалі пра адказ на гэтае пытанне. Два чорныя дэмані — запыленыя, тысячагадовыя вязні — у сваёй шклянёй турме ні разу не здрыгануліся, нават пальцам не зварухнулі. Яны стаялі маўклівыя, ахінутыя сваімі гіганцкімі крыламі. Павекі звісалі, як кароткія прасціны. Кожны раз, праходзячы пад дэманамі, Ніно ўздрыгвала ад думкі, што шкло зараз разаб'ецца, а дэмані, пакінуўшы ад горада дымныя руіны, узляцяць у неба. Аднак снатворныя чары Варажбітаў — вечнае сведчанне іх моцы — увесь час трывалі.

За Ніно неадступна сунулася Мімоза. Нянька мела выгляд бадзёрай, але падзёртай канапы з імператарскага палаца, на якой пакаленні інфантаў тапталася сваімі пяткамі, папсаваўшы ўшчэнт усе спружыны. Мімоза ў якасці кампаньёнкі — невялікае нешта, але Ніно была рада, што не ставалася тут адна, як вока. Ды й давяраць Мімозе можна. У пагрозлівай цішы храма за спінай Ніно пачуўся здушаны шэпт нянькі:

— Алё, даўбешка! Ты што, зусім здурнеў?

Ніно павярнула галаву і ўбачыла Кіра, якому заўжды не ставала цяплення для ўсіх гэтых святасцяў. Той падняў нагу і мачыўся пад шклянны слуп, які стаяў праваруч. Жоўтая вадкасць пырскала ля пальцаў ног аднаго з дэманаў.

— Фу, нельга! — зашыкала Мімоза. І падняла малітоўнік, каб прагнаць сабаку.

Ніно захіхікала.

— Добры пачын для майго медагляду.

Яна падняла вочы і зледзянела ад жуды.

— Мімоза, паглядзі ўгору!

— Што такое?

— Дэман мне падміргнуў.

Мімоза з натугай прыжмурылася.

— Нічога не бачу.

— Паглядзі ўважлівей.

— Не выдумляй! У гэтых вырадкаў жыцця не больш, чым у каменных камлыгах.

— Але я бачыла!

— Зрабі мне ласку, не распавядай гэтага Нсарадору. Ён падумае, што ты з глузду з'ехала.

Ясна, не распавядзе. Ці мала ў яе праблем? Яны выйшлі з вялікай залы і пакіравалі ва ўнутраны дворык. Келля Нсарадора была ў задніх пакоях храма. Ён іх ужо чакаў з зашморгнутымі шторамаі. Чорная барада блішчэла ў святле саламандраў. Нсарадор вывучаў медыцынскі даведнік. Як толькі яны ўвайшлі, ён адклаў кнігу ўбок.

Гэтаксама як і ва ўсе папярэднія сустрэчы, Ніно адчувала да гэтага чалавека дзіўную мяшанку захаплення і агіды. Яе ўзрушвалі ягоныя бровы дугой, грэцкі нос, выразныя скулы, глыбокія вачніцы, з якіх цябе свідравалі чорныя вочы, усё роўна як дзве падводныя істоты, што ціхенька пільнуюць сваю ахвяру ў запрудзе. Рысы — далікатныя, такія твары чаканілі на старажытных манетах. Але пракідвалася ў Нсарадора на твары нешта непрыемнае, нібыта табе ўвапхнулі залатую манету за працу, якую ты рабіць не хочаш.

Гады не сунялі яго амбіцый. Час робіць людзей больш лагоднымі, а з Нсарадорам жа сталася інакш. Час адно крышталізаваў зласлівы і прагавіты бок яго натуры, гэтаксама як паводка агаляе жалезныя жылы ў тоўшчы грунту.

Ён заўсёды прамаўляў і рухаўся самавіта, упэўнена. Самае страшнае, што пад слоem вераломнай хітрасці і неймавернай сквапнасці (тыя прызначаліся яму па статусе) на

самым дне яго вачэй драмала нешта зусім незразумелае, ніякім чынам не залежнае ад якой пасады ці стану. І яно падохала Ніно найбольш.

Ніно падышла да Нсарадора. Яна была вымушаная пачалаваць яго пярсцёнак-пячатку, атрыбут дынастыі Ашпербошэта. Праўда, і Нсарадор, са свайго боку, быў вымушаны прыкласціся губамі да крыса яе плашча, бо Ніно пакуль што заставалася кронпрынцэсай.

“Дык захаваем гэты баланс сіл і надалей”, — падумала Ніно.

— Пачакай звонку, — загадаў Нсарадор Мімозе.

Ніно села на медыцынскі ложкак. Унізе жывата змяіўся халадок. Развязаўшы касынку, Ніно адчула, як каштанавыя валасы, доўгія і ядwabныя, рассыпаліся на плячах і атулілі яе крылом апошняй абароны. Нсарадор узяў у рукі медыцынскі сакваяж і падышоў.

— Як пачуваецца Ваша Высокасць?

— Лепш чым калі.

— Калі так, дык расшпілі, калі ласка, блузку.

Яна расшпіліла гузікі і агаліла грудзі. Нсарадор прыціснуў да скуры статаскоп. Ніно ненавідзела гэтую сцюдзёную блямбу, якая шпіёніла за яе сэрцам. Але дотык пальцаў Нсарадора брыдзіў яшчэ больш. Са змрочным выразам твару Нсарадор слухаў удары яе сэрца. Ніводзін мускул не здрыгануўся на твары Ніно. Практыкаванні па чараўніцтве навучылі яе не выдаваць разгубленасці ці нямогласці, каб не трапіць у варожыя лапы. Нсарадор зазірнуў у горла, памацаў пад сківіцай шчытападобную залозу і пашнырыў па заплюшчаных павеках. Праз колькі хвілін спыніўся і зняў гумовыя пальчаткі.

— Чаму ты спыніўся, не аглядаеш мяне? — запыталася Ніно.

— Мы абое ведаем, што не трэба. У апошнія два месяцы я сачыў за табой. Такому дасведчанаму лекару, як я, не паграбуюцца аналізы, каб зразумець, што адбываецца.

Сэрца Ніно здранцвела. Яна малілася, каб Нсарадор не пачуў гэтага праз статаскоп.

— Што са мной?

— Ты дзяўчына разумная. Прыкідвацца дурненькай табе не пасуе.

З грукатам, які прагучаў як удар судзейскага малатка, лекар-святар кінуў статаскоп на стол.

Нявыкрутка! Час раскрыць карты.

— Я паміраю?

— Не ў трывіяльным сэнсе гэтага слова. Цёмныя Плямы не робяцца прычынай смерці, як мяркуе большасць людзей. Тваё сэрца працягне біцца, а мазгі працягнуць функцыянаваць.

— Дык чаго мне баяцца?

— Бо ёсць рэчы значна горшыя. Наша свядомасць нараджаецца ў той момант, калі яе заражае першародны грэх. Калі адбываецца ўразуменне сваёй смяротнасці, будучага нябыту, нявечнасці. Кожная свядомасць, якая асягне свае межы і абмежаванні, выяўляе, што яна бессэнсоўная і зыбкая. Але вера ў Мардука ратуе нас ад Прорвы, якая квапіцца на нашу душу. Калі ты капітулюеш перад Цёмнымі Плямамі, то памрэш зажива. Жыццё ператворыцца ва ўтомную, нудотную і бязмэтную вандроўку.

Нягледзячы на агіду ў дачыненні да самога Нсарадора, Ніно выразна адчула, што сказанае Галоўным Варажбітам робіць уплыў.

— Я не пераймаюся за сваю наступную рэінкарнацыю, калі ты пра гэта, — сказала яна.

Нсарадор мякка ёй пасміхнуўся.

— Я кажу пра ГЭТАЕ жыццё. Мне будзе вельмі шкада, калі ты збаёдаеш яго. Бо, насуперак усяму, ты можаш быць шчаслівая.

— Мне не трэба шкадавання, — аскірзнулася Ніно. — Мы мусім абвясціць пра мой стан здароўя падданым імперыі?

— Не, Ваша Высокасць, абсалютна без патрэбы. З якое та-кое прычыны? Розгалас прывядзе да непарадкаў. Які народ пагодзіцца, што на яго чале стане хворая на Цёмныя Плямы імператарка?

Ніно ўпілася позіркам проста ў вочы лекару, намагаючыся не даходзіць да глыбіннага дрымотнага дна.

— Дык, можа, гэта твой шанц. Ты зараз можаш зрынуць мяне і абвясціць дзіця, якое нарадзілася ў Саркітаі, спадкаемцам трона.

Нсарадор падышоў да акна. Кволае ззянне, якое пратачылася праз шторы, крыху расквеціла аліўна-змярцвелы колер ягонага твару.

— Я гэтага варыянту не адпрэчваю, — прамовіў ён. — Але хто дасць гарантыі, што тое дзіця будзе мець большую душу за тваю? Ты ж у курсе, што імператар ці імператарка — соль імперыі. Яны мусяць валодаць самай старадаўняй і аўтарытэтнай душой у сваім пакаленні.

— Я не адчуваю, што мая душа асабліва старадаўняя або аўтарытэтная.

Нсарадор ашчэрыў зубы.

— Песімізм. Журба. Згубнае адчуванне, нібыта ўсе хочуць прычыніць табе зло. Сапраўды — гэта ўласціва Цёмным Плямам. Яны сапраўды пануюць над табой, даражэнькая. Чаму ты думаеш, што я хачу табе нашкодзіць?

— Ты не хочаш?

— Вы, імператарская дынастыя, і мы, дынастыя Варажбітаў, — адна сям'я. У нас спляліся душы бацькі-Адмуэля і сына-Ашпербошэта. Я зычу табе найлепшага, бо ты частка мяне.

Ніно адвяла позірк ад яго вачэй і з пагардай зашпіліла блузку.

— Што ты будзеш са мной рабіць?

— Што за пытанне? — Нсарадор удаў што здзівіўся. — Я лекар. Вылекую цябе.

— Вылекуеш мяне?

— Так. Пра твой стан іншым ведаць неабавязкова. Нават твайму бацьку. Гэта будзе наш маленькі сакрэт.

Ніно адчула, што забыталася. Нешта яна ўпусціла.

— Чаму ты хочаш вылекаваць мяне?

— Бо мая інтуіцыя кажа, што ты будзеш цудоўнай імператаркай.

Ягоная шчодрасць, безумоўна, утойвала схаваную пастку. Але якую?

— Мне давядзецца паехаць у аздараўленчы лагер?

— Не-не! Ты не сялянка з рэгіёнаў. Застанешся ў палацы.

Ён сеў на скураны фатэль за сваім пісьмовым, высечаным з цяжкіх парод дрэва сталом глыбокіх дыхтоўных адценняў, на якім адсутнічалі разьбяныя элементы. Адамкнуўшы, дастаў з шуфлядкі белы запячатаны флакон, зроблены з дзіўнага, не бачанага раней Ніно матэрыялу.

— Гэта што?

— Лекі. Вера — прымітыўная некіруемая рэч. Лекі дзейнічаюць паводле навуковых прынцыпаў. Наша імперыя кіруецца найноўшымі прагрэсіўнымі сродкамі. Лекі вернуць табе адчуванне спакою і шчасця, а таксама веданне, што ў жыцця ёсць сэнс і працяг.

— Ты хочаш, каб я гэта прымала?

— Тут дваццаць чатыры таблеткі. Па адной таблетцы ў месяц. Курс лячэння працягнецца два гады і скончыцца ў дзень твайго сямнаццацігоддзя.

— Як яно дзейнічае?

— Гэта неістотна. Скажам так, лекі раз і назаўжды прагоняць тугу, прыгнечанасць і сумненні. Ты пазбавішся пакут.

— Як я магу ведаць, што ты не хочаш мяне атруціць?

Нсарадор засмяяўся. У блакітным святле саламандраў бліснулі белыя зубы.

— Калі б я хацеў цябе атруціць, даражэнькая, то знайшоў бы прасцейшы спосаб. А зараз адкрыў роцік.

Ніно ведала, што выбару няма. Калі адмовіцца глытаць таблетку, Нсарадор выдасць яе таямніцу бацьку і яна страціць шанц сесці на трон. Калі ўцячэ з палаца, дык, можа, і выратуецца ад таблеткі, але ніколі не стане імператаркай. І хто тады паклапоціцца пра імперыю? Што тады станецца з яе жыццём, якое пасля такога страціць свой адзіны сэнс? Не, лепей рызыкнуць і выпіць таблетку, чым згубіць усё.

Ніно адчыніла рот і высалапіла язык.

Нсарадор даўгімі зграбнымі пальцамі дастаў з флакона таблетку. Імгненне пагуляўся з ёй на далоні і паклаў Ніно на язык.

— Глытай! — загадаў ён і працягнуў ёй кубак вады.

Ніно праглынула.

— А зараз я мушу быць пэўным, што такая вынаходлівая дзяўчына, як ты, не схавала таблетку пад языком, каб потым яе выплюнуць.

Ён наблізіўся, растуліў пальцамі яе губы і пхнуў у сярэзінку палец. Пачаў шныпарыць: мацаць язык, дзясны і нутро шчок. У пальца быў горка-салодкі смак лакрыцы. Палец быў сухі і халаднаваты, як луска змяі. Ніно адчула, што вось-вось страціць прытомнасць.

РАЗДЗЕЛ 6

РАЧНЫ ВУГАР І ПІРОГ З ВЯРШКАМІ

Ён павінен знайсці лекі. Хоць бокам, хоць падскокам. Ён павінен вызваліць Элю з рук выкрадальнікаў, а потым знайсці дарогу ў свой сусвет. Там, пакуль не позна, вылекаваць маму і апекавацца бацькам. Гэткія думкі неадчэпна праследавалі Ёнатана. Яны, праўда, былі цьмяныя і не мулялі штохвіліны, але круціліся ў яго галаве пагрозлівымі цэнямі. Зморанасць і млоць змяшаліся да стану туману. Ёнатан пачуваўся бы безвылазна жыве ў кепскім сне, які доўжыцца тыдні і нават месяцы.

Ён дакладна не ведаў, што яго гняце і што рабіць далей. Адно ясна — патрапіў у нерат, ні ўзад ні ўперад. У яго не стае змогі вылузнуць з гэтай нявыкруткі.

...Ёнатан стаў на нацёртыя да болю калені, глянцуючы анучай кухонную падлогу доктара Некрасептуса. Галава гула. Увушшу стаяў звон, вочы вось-вось мусілі лопнуць, як пераспелыя вінаградзіны, а страўнік бурчэў марскім прыбо-ем. Дакладна з такім адчуваннем хлопец прачынаўся кожны божи дзень цягам апошніх трох месяцаў.

Можа быць, сёння яму адменяць праверкі і ён здолее крыху ачوماцца.

Ён убачыў, як з іншага боку кухні да яго паволі падпаўзаў Пазузу, чысцячы падлогу са свайго краю і трымаючыся падалей ад нервовых кухарак, што лёталі вакол, як жару ўхапіўшы. Нагу дэмана прыкулі да кухоннай сценкі тоўстым жалезным ланцугом, і гэта яму ніколькі не падабалася. Ён корпаўся ў куце. Узлаваны, адплёўваўся.

— Далікатны і сакавіты тунец, — мармытаў пад нос дэман. — Ружовае і сакавітае філе стронгі. Тыляпіі, лянівыя і тлустыя, як індычкі. Кальмарчыкі — абліжаш пальчыкі. Маладыя касякі барабулькі, што выскокваюць з каструлькі...

— Пазузу, ты там у парадку?

— Мой рот...

Ён атан убачыў кіслую міну на твары дэмана і рабрыны, якія выпіналіся ў яго пад шорсткай. Пазузу паварушыў крылцам.

— Вазьмі сябе ў рукі, Пазузу. Прынамсі, хоць зрабі выгляд, што працуеш, інакш ты ведаеш, як за гэта караюць.

— Як я магу працаваць, калі мой жывот бурчыць, як глотка Асмадэя?

— Я таксама галодны.

— Прабач, можа табе ўдасца схопіць там пару інжырын? Я ўпэўнены, што нікому яны не патрэбныя.

Ён атан зірнуў на купку фіялетавага інжыру, з якога склалі на срэбным падносе зграбную піраміду, а побач паклалі нарыхтаваныя да вечаровых святкаванняў слодычы і прысмакі.

— Я думаў, дэманьы ненавідзяць садавіну.

— Клянуся бегемотам, на бязрыбі і кілбаса крэветка! Але ты маеш рацыю. Праўда, апошні раз я бачыў карпа шэсцьсот семдзесят восем гадоў назад*.

* На Блізкім Усходзе — напрыклад на берагах Тыгра ў цяперашнім Іраку — дагэтуль ладзяць сакавіткае ўрачыстае паяданне рачнога карпа. Свята вядзе свой радавод ад сумерскіх святкаванняў веснавага паўнаводдзя і нерасту.

Ёнатан ужо ведаў, што рыба ў імперыі пад забаронай. Імперыя жахалася ўсяго, што можа выскачыць з глыбінь або хоць трохі нагадвала Прорву. Нават адкрытыя прасаторы, а таксама колеры шэра-сіняга адцення не віталіся. Таму вулкі ў Ніпуры былі вузкія і кароткія, як у ляльным горадзе, кватэры нашпигаваныя мэбляй і дэкаратыўнымі шэньдзікамі-брэньдзікамі, а сценкі і вопратку фарбавалі ў ружовае, белае, жоўтае і блакітнае. У першы дзень Ёнатану падалося, што віла доктара Некрасептуса прыгожая і бездакорная, нібы сышла з турыстычнай паштоўкі, але цяпер яе саладжавая расфарбоўка выклікала толькі агіду.

Доктар з сільфамі адвёў яго з дэманам падалей ад непарадкаў на рынку нявольнікаў у Эрэду. Потым іх зацягнулі на вакзал імперскай чыгункі. Ёнатану па-ранейшаму было блага ад працэдур (ён яшчэ не ведаў, што гэтае паскудства будзе вяртацца да яго кожны дзень). Галава боўталася, як паветраны шарык, і ўсе ягонае нутро поўнілася млоснай пустэчай. Яны з Пазузу падняліся ў прыватны доктарскі вагон, з густам і камфортам мэбляваны. Вагон выглядаў як сумесь алхімічнага кабінету і найноўшай медыцынскай лабараторыі. Падчас усяго падарожжа Некрасептус прасядзеў за працоўным сталом — нешта дыктаваў сам сабе і сам жа занатоўваў. Ёнатан драмаў, Пазузу аблізваў нагу і бурчаў. Сільфы, якім, відаць, адпачынак не патрабаваўся, стаялі ля дзвярэй вагона і пільнавалі палонных.

Ёнатан прачнуўся праз некалькі гадзін, калі замучаны дыхавіцай цягнік заехаў у Ніпур, горад, дзе жыў Некрасептус. Краявід з акна цешыў вока. Цяпер Ёнатан зразумеў, чаму рынак нявольнікаў знаходзіўся менавіта ў Эрэду, які ў параўнанні з Ніпурам глядзеўся беднай слабодкай. Камяніцы Ніпура стаялі атынкаваныя, а вуліцы глянцава блішчэлі парадкам. Віла доктара Некрасептуса патанала ў зелены мандарынавых і хурмавых дрэў і на першы позірк выглядала раем на зямлі.

На другі позірк высветлілася, што яна абкружаная шкляной сцяной пад электрасільфідным напружаннем (на гэтым словазлучэнні Пазузу з агідай сплюнуў).

На трэці позірк — ну так, на трэці позірк у поле зроку бесцырымонна ўлезла спадарыня Персікавы Бутон.

Дык вось. Дзверы белай вілы адчыніліся, і за імі замільгали яшчэ адны. Але калі дзверы аддзяліліся ад вушака і пайшлі ім насустрач, Ёнатан скеміў, што гэта не дзверы, а жанчына, чые тулава, жывот і плечы сфарміравалі прастакутні абрыс.

Яна была апранутая ў белую свабодную туніку, з якой выпіналася мяккая і падобная да цеста плоць рук. Жанчына прамяніста ўсміхнулася, паказваючы неймаверна белыя і здаровыя зубы. Яе бялёсыя вейкі пырхнулі.

— Які цудоўны дзень! — вымавіла яна. — І гарачыні няма, праўда?

Ёнатан закашляўся. Яго маці ніколі не мела патрэбы ў пустых фразах пра надвор'е, каб разгаварыцца з новым гасцем. Ёнатан адчуў, што страшэнна па ёй сумуе. Але разам з тым да яго прыйшла надзея — можа быць, гэтая жанчына будзе глядзець за ягоным здароўечкам? Яму патрабавалася ўся магчымая дапамога, і з досведу дачынення з маці, сваёй і чужымі, ён ведаў, што выклікаць спагаду і літасць — не надта цяжка.

— Я ахмістрыня доктарскага дому, вяду ў гэтым доме гаспадарку, — весела прадставілася жанчына. — Ад сёння я ваша начальніца.

Цудоўна, нарэшце! Ёнатан уявіў, як тая папікае Некрасептуса за нечалавечае абыходжанне і вось ужо грэе для Ёнатана ванначку з пенай, выцірае яго шорсткім ручніком, поіць цёплай какавай і кладзе спатачкі ў беласнежны ложак.

Але ў рэальнасці ў жанчыны такіх шляхетных намераў не назіралася. Яна абгледзела Пазузу і з агідай скрывілася.

— Начорта ты прыцягнуў гэтага трухляка? — з урачыстым дакорам спытала яна Некрасептуса. — Нахалеры ён мне такі?

— Ты ж заўжды казалася, што табе трэба хатні дэман, Тэльма.

Доктар апусціў вочы, і Ёнатан са здзіўленнем пачуў у доктарскім голасе пакорлівыя ноткі.

— У імя веніка Астрэі! Далібог! Аб чым я думала, калі пагаджалася стаць ахмістрыняй у кастаправа-абадранца з рэгіянальнай дзюркі?!

— Тэльма, Тэльма, супакойся. Гэта часова. Пры першай магчымасці, абяцаю табе, я памяню гэтага на больш сучасную мадэль.

Ахмістрыня ўздыхнула.

— Ну хоць хлопчыка я вазьму ў абарот. Мне заўжды не стае прыбіральшчыкаў на кухні. Ці казалася я табе, малы Хасанчык памёр ад знясілення? Што творыцца з моладдзю сёння, з сучаснымі рабамаі! Здыхлякі, як неданошаныя цыпаняты. Не тое што раней...

— Пляваць на Хасана. Але гэтага беражы мне, прашу! Ты можаш яго браць у абарот, але памятай, ён мне патрэбны для вопытаў. Цалкам верагодна, што гэты хлопец стане маім прарывам, якога я так доўга чакаў.

— Мардук літасцівы, Бульфус! Яшчэ адна твая ідыёцкая ідэя? Мінулым разам гэта была экспедыцыя. Ты спрабаваў паслаць на нічыйныя землі групу, каб даследаваць заразныя хваробы, на якія пакутуюць тамтэйшыя варвары. Але адзіны тытул, які тады дастаў, — усеагульнага клоўна.

— Але ты ж ведаеш, мы мусім хоць неяк рухацца ў бок Вавілона? Ты ж не супраць, калі з гэтай халабуды мы пераедзем у новы раскошны дом? Ты ж не супраць сталічных прыёмаў і банкетаў, палітычнага ўплыву, бліскучай будучыні?

Персікавы Бутон уздыхнула.

— Добра-добра. Я буду з ім асцярожненька. Але шмараванне і глянцаванне падлог яшчэ нікога не забіла.

Яна сагнулася над Ёнатанам крукам. Прыжмурыўшыся, паглядзела на яго вачыма, такімі самымі выцвілымі, як вейкі.

— Божа, які выродлівы! Вушы, глянцце, нагадваюць ручкі каструлі. Ну хоць вочы ў яго больш-менш належнага колеру. Зеланавата-сіняватыя, уф, паскудства! Я заказала ў швачкі для ўсіх слуг блакітную ўніформу з залатой палоскай. Дык у яго вочы пад гэтую ўніформу. Выглядаць будзе першы клас!

Так ад моманту, калі яго нага пераступіла парог бела-лай вілы ў Ніпуры, жыццё Ёнатана ператварылася ў пекла. Здавалася, Персікавы Бутон задалася мэтай звесці цёмныя плямы з усяго белага свету: з кубачкаў для гарбаты, з падлог, з прасцін, са скуры на сваім твары, з раскладу дня слуг і свайго ўласнага. Як загадчыца гаспадаркі галоўнага лекара-святара горада Ніпур, яна лічыла за абавязак быць нумарам адзін у барацьбе з дэпрэсіяй, гультайствам, брудам і чарнатой. Зазвычай яна песняй (і сцябаннем імяннага веніка па тварах) будзіла ўсіх слуг раніцай а палове на пятую. Згэтуль і аж да поўначы яны самі лёталі, як венікі. Ім загадвалі працаваць з усмешкай на твары, вітацца з кожным мінаком. А другой гадзіне дня, замест адпачынку пасярод пякельнай гарачыні, іх прымушалі выйсці на падворак для цімбідынгу — патанцаваць і паспяваць у калектыве. Хто гультаяваў і нудзіўся — караўся з усёй суровасцю, бо нуда, гэтак паўтарала Персікавы Бутон, — матка ўсіх грахоў.

Нават цёмнай парой ахмістрыня ад слуг не адчাপлялася. Штовечар рабіла ўсеагульны збор. Усе сядалі колам, і адзін са слуг мусіў чыстасардэчна прызнавацца, чаму ён шчаслівы працаваць у сваім калектыве, а таксама захоплена раска-зваць, што як трапіў на белую вілу, дык у той самы момант яго жыццё набыла сэнс.

Ахмістрыня сама была ў гуморы заўжды, нават у момант, калі накладала на слуг штрафы і пакаранні. Персікавы Бутон было не яе сапраўдным імем, а творчым псеўданімам, які ёй далі ў ніпурскай “Лізе Белых Кветак”. “Ліга Белых Кветак” мела на мэце падтрымаць уладу Варажбітаў і ператварыць гарадскія будні ў бясконцае свята аховы здароўя, весялосці

і асалоды. Бо ўсім вядома, што Цемра і Хаос безупынку робяць падкоп пад фундамент свядомасці, а жанчынам асабліва цяжка супраціўляцца гэтым варожым захадам, бо жанчыны схільныя ўпадаць у прыгнечанасць. Белыя Кветкі сіліліся давесці, што жанчыны — першародныя грамадзянкі, і пры дапамозе простых і адказных паводзін кожная хатняя гаспадыня можа зрабіць свой пасільны ўнёсак у барацьбу імперыі і зрасціць цёмныя расколіны ў грамадскай павестцы. Спадарыня Персікава Бутон была старшынёй мясцовага філіяла “Лігі Белых Кветак”. Раз на месяц яна прымала ў сябе сябровак на лёгкі падвечорак (бясплатны буфет, шампань, ікебаны, парцелянавыя філіжанкі ў кветачкі, малакаларыйныя канапкі і піражкі, ну і гэтак далей па спісе), у гонар якога служкі мусілі цягнуць жылы дзень і ноч.

Ёнatan адчуў, што ў прысутнасці Персікавага Бутона сусвет скурчваецца, быццам яна прысабечвае да свайго агромністага цела ўсю прастору вакол сябе і пакідае яго выціснутым і запячатаным у вакуумнай запакоўцы. Ён прыгадаў, як пакой пашыраўся, калі ў яго заходзіла мама, і як у яе прысутнасці ён сам пачуваўся больш разумным і больш жыццялюбным. Ён быў расчараваны, калі зразумеў, што такія магнетычныя людзі маюць на яго вызначальны ўплыў ды могуць надаць яму імпульс, але могуць і наадварот — адняць яго. Ёнatan паабяцаў сабе, што калі ачомаецца, дык пачне развіваць сваю ўласную самастойную сілу ўздзеяння. Але пакуль такія сілы ў яго не развітыя, ён мусіць змагацца з бягучымі выклікамі.

І як быццам было мала аднаго Персікавага Бутона! Штодня Ёнatan мусіў праходзіць альматаскапічную праверку. Доктар Некрасептус хадзіў за ім па пятах. Штораніцы кіраваўся на працу са сваёй клінікі ў гарадскі храм. У кабінёце прымаў усіх грамадзян, у каго выявілі сімптомы хваробы Цёмных Плям. У каго хвароба толькі пачыналася, таму ўсё яшчэ можна было выпісаць лекі. Самае цяжкае — даць рады

хаосу, які заваёўваў душы хворых. Некрасептус выпісваў ім радкі на паперы — пацыент мусіў паўтараць іх перад люстэркам уголас.

“Я люблю сябе, я веру ў сябе, маё жыццё — каштоўная рэч і мае сэнс”.

Ад хворых патрабавалі адкінуць ад сябе думкі пра ўсё пагрозлівае, гнятлівае, займацца спортам і трушчыць свежую гародніну. Ім раілі садзіць нарцысы і заводзіць канарэек. Халасцякам раілі ажаніцца, бо шлюб абяцае радасць і прыносіць у жыццё сэнс, старым — часцей прыгадваць маладосць, бо маладосць абяцае радасць і прыносіць у жыццё сэнс. Але дзейнічала ўсё прыгаданае вышэй на адзінкі захварэлых. Большасць жа былі такія, чый стан заставаўся безнадзейны. Калі хворы выказвае глыбокую незадаволенасць сваёй сям’ёй і прызначанай яму гільдыяй, Некрасептус ужо ведаў, што перад ім — смяротна хворы. Вядома, Варажбіты зладзілі ў краіне такі ўнутраны рэжым, які мог сам рэгуляваць і прадухіляць непарадкі і хваляванні. Бо адна з асноўных прычын самых глыбокіх пакут чалавека — мулкае і даўкае пачуццё неадпаведнасці абранага для яго лёсу. З гэтай прычыны нельга пакідаць развіццё гэтых сімптомаў на самацёк.

Кожнае дзіця прыводзілі ў Школу красамоўства і мысларства і там усебакова правяралі ягоную душу. Адмыслоўцы выносілі рашэнне: дзяўчынка або хлопчык далучыцца да Гільдыі Сакратароў, Механікаў, Пекараў ці да якой іншай гільдыі. Шкада, канечне, што не засталася Празорцаў, якія бачылі карань душы, аднак пры дапамозе статыстычных табліц таксама можна няблага размяркоўваць дзяцей па гільдыях. Адначасова вырашалася пытанне аб будучым шлюбе з роднаснай душой (у такіх выпадках мяшэчак залатых дынараў не быў залішні). Гэтыя гешэфты і дамовы мусілі гарантаваць, што імперыя будзе трывалай і квітнеючай. Некрасептус шчыра ганарыўся сваёй працай. Але рэчаіснасць даказвала, што няма мяжы чалавечаму смутку

і незадаволенасці, з чаго вынікалі непарадкі і хваляванні. Таму дзеля кантролю за здароўем і ў мэтах прафілактыкі захворванняў кожны грамадзянін раз на тры месяцы мусіў праходзіць медагляд. У канцы праверачнай сесіі, якая праводзілася на абшарах імперыі ўсеагульна і адначасова, ладзілі афіцыйны фэст, адпаведна — Свята здароўя, вясны, лета, восені і зімы.

У Некрасептуса працы было па горла. Але ўсё роўна ён выкрываў часінку, каб заняцца Ёнатанам. Сільфы прыводзілі хлопца ў клініку, і Некрасептус абглядаў яго пад лінзамі альматаскопа. Корпаўся ў душы і знаходзіў там працэсы і тэндэнцыі, якія штораз толькі мацнелі.

“Неймаверна! — мармытаў Некрасептус сабе пад нос. — Здурнець можна!”

Ёнатану падавалася, што Некрасептус сіліцца раскалоць яго, як нейкі арэх. Доктар круціў Ёнатана і так і сяк, прасіў прыгадаць дзяцінства, падумаць пра стасункі з бацькам, ажывіць у галаве схаваныя фантазіі. Патрабаваў ад Ёнатана хлусіць або наадварот — рэзаць праўду-матку, апісваць прыснёныя сны. Ёнатан паслухмяна падпарадкоўваўся, уперыўшы вочы ў плакат, які вісеў на сцяне.

На плакаце намалявалі ідэальную душу. Яна нагадвала вазу з кветкамі пад промнямі сонца пэндзля Маціса*. Ці ж у самім Ёнатане месціцца такая ваза? Мусіць, не. Бровы Некрасептуса гнеўна ставалі домікам, быццам нехта спрабаваў яго нахабна ашукаць.

— Неймаверна! — чарговы раз мармытаў ён, крэслычы таямнічыя лічбы і літары ў пераплеценым скурай нататніку, які трымаў у сейфе. З усяго гэтага Ёнатан зрабіў выснову, што заўтра ён таксама мусіць прайсці балючую працэдуру. Ён усё больш абясільваў. Баяўся, што неўзабаве цалкам страціць

* Анры Маціс — французскі мастак і скульптар, які лічыцца адным з самых вядомых фавістаў.

цвярозую развагу і ператворыцца ў амёбу, у безпазванковага, у ідэальнае кухараня спадарыні Персікавы Бутон...

— Алё-алё! Прачынайся! — шыкнуў на яго Пазузу. — Ты чаму спіш стоячы? Што з маім інжырам?

Стан дэмана быў не нашмат лепшы. Яго прыкулі да кухоннай сценкі. Той мусіў навязаны выконваць усю ўзваленую на плечы хатняга дэмана працу: гатаваць ваду, ахалоджваць гаспадарскую спачывальню, праганяць камароў, зачароўваць дробны інвентар, каб не знікаў і лёгка знаходзіўся, мясіць хлеб, насычаць бурбалкамі віно, заквашваць ёгурт, засланяць вілу супрацьпылавым нібам, прачышчаць заторы ў каналізацыі, трансліраваць у калідорах вілы прыемную музыку для фону і выконваць яшчэ тысячы нудотных заданняў, кожнае з якіх патрабуе засяроджанасці і высілкаў. Апошнімі днямі стан дэмана значна пагоршыўся праз ліхаманкавую падрыхтоўку да восеньскага фэсту. Ёнатана проста агаломшыла, калі ён убачыў аб'ёмы падрыхтоўчых прац да фэсту, які больш нагадваў вайсковую аперацыю.

Сёння ўвечары на віле чакалі важнага гасця з Вавілона. Ён мусіў урачыста адкрыць фэст. Персікавы Бутон ледзь не страціла прытомнасць ад захаплення, калі даведалася, што знакаміты прафесар Ксерксес, дырэктар вавілонскай школы красамоўства і мыслярства, будзе гасцяваць у яе доме.

— Гэта наш шанц, Бульфус. Шанц, пра які мы мроілі! Мы пакажам гэтаму Ксерксесу, які ты выбітны лекар, прадэманструем, як ты ператварыў Ніпур ва ўзорна-паказальны горад. Мы прымем яго, як яго не прымалі нідзе за ўсё жыццё, улагодзім яго ўсімі магчымымі атракцыямі і выканаем усе яго хоцькі і няхоцькі.

Некрасептус скептычна паківаў галавой.

— Але чым мы можам яго ўразіць, Тэльма? Падаецца, кожны лекар з рэгіёна пнецца ўразіць яго з той жа самай мэтай.

— Тут паспадзявайся на мяне. Мы зладзім прафесару такі фэст, які ён не забудзе да самае труны.

Ад моманту, калі гэтыя словы вылецелі з яе рота, ніхто на віле не звёў вачэй. На кухню ўсё прыбывалі неймаверныя кантэйнеры рознай ежы, кожную расколінку на падлозе залізалі і задраілі, сшылі яшчэ адзін камплект элегантай уніформы для слуг (гэтым разам ужо белую з залацістай палоскай). Перад домам пасадзілі дзясяткі язінавых кустоў. Пазузу прымусілі за адну ноч запусціць у неба тысячы дадатковых зорак. Але Персікаваму Бутону ўсё было мала. Яна няўтомна шукала ўсё новыя і новыя спосабы, чым яшчэ можа пацешыць і ўразіць гасця.

Першым пунктам — святочная вячэра ў доме Некрасептуса. Потым усе выйдуць на гарадскі пляц, дзе ўрачыста адчыняць сам фэст. Ансамбль танцоўшчыц, складзены з наамітак, будзе цешыць вока сваімі скокамі. Далей аркестрык “Калібры” сыграе аптымістычны сэт, на пляцы зладзяць саборніцтвы па напісанні і выкананні найлепшага хваласпеву ў гонар Мардука. Потым — першыństwo на званне самай гладкай і ўкормленай дзяўчынкi ў краіне “Міска імперыі”. Але апафеозам фэсту стане пышны конкурс “Вавілонская ежа” на званне ідэальнага торта, у якім возьмуць удзел выключна сяброўкі “Лігі Белых Кветак”.

Натуральна, што выйграе конкурс і ўразіць усіх сваім раскошным тортам не хто іншы, як Персікава Бутон.

Грандыёзны торцішча, які спяклі зранку для конкурсу, цяпер узвышаўся ў кухні, усё роўна як дагістарычны мастадонт. Пазузу на астачу сваіх чараўніцкіх сіл узбіў тварог, цукар, яйкі і муку да пастамента вышынёй з дарослага чалавека. Такой немажлівай спаруды ў свеце Ёнатана проста не існавала, і ён асцерагаўся, што яна зараз расцячэцца да стану жэлепадобнай кашы. Ён кінуў у бок торта настрашаны позірк, які не схваўся ад вачэй Пазузу.

— Пракляты торцік! — уздыхнуў дэман. — Горшы нават за зікурат-хмарачос. Каб трымаць крэм гэтага торціка ў пухлым стане, патрабуюцца звышдэманічныя сілы. Калі я нічога

зараз не з'єм, то проста цяпер і тут — з капытоў далоў! І тады ахмістрыня заявіць, маўляў, я сапсаваўся, і адашле мяне на ўтылізацыю, і мне на замену купяць дэмана новай мадэлі.

Ёнатан не ўяўляў, як бы ён жыў без Пазузу. Пасярод начышчанага кругласутачнага пекла белай вілы дэман быў яго адзіным сапраўдным сябрам. Такіх, можа, у Ёнатана ніколі не было і, магчыма, не будзе.

— Трымайся. Я дастану нейкіх харчоў.

Ёнатан стаў паўзком пракрадацца да буфета, на якім стаялі прысмакі, але не паспеў туды дабрацца, як трапіў пад ясныя вочы кухаркі, якая прыпусціла ў бок дэмана. У руках яна трымала вялікі рондаль, больш падобны да таза, у якой млява плюхалася белае возера.

— Дэман, смятана не ўзбіваецца. Давай хутчэй — зрабі мне крэм.

Пазузу ўздыхнуў.

— Жанчыны... Вы мяне з розуму зводзіце.

— Гавары са мной культурна... Інакш паскарджуся ахмістрыні.

— Добра-добра, зараз зраблю.

Пазузу стуліў вочы і засяродзіўся. Белая вадкасць пачала самохаць хвалявацца. Яна плюхалася, віравала, нібыта яе пачаў мяшаць марскі чорт, усё хутчэй і хутчэй, аж пакуль ад празмернага віравання не ператварылася ў белы камяк. Калі праз пару хвілін хваляванне спынілася, з місы лезла пульхная аблачына ўзбітага крэму.

— Можаш! — ухваліла кухарка і пайшла, каб намазаць торт крэмам.

— Ты бачыш, як мяне тут абражаюць і зневажаюць? — заенчыў дэман. — Мяне прымушаюць узбіваць крэм! Мяне, які ўласнаручна крышыў і кроіў харугвы Мардука...

Ёнатан паспрабаваў суцешыць яго, сказаўшы нешта кшталту: “Кожная праца ў нас у пашане”, — хаця ведаў, што гэта сапраўдная лухта. Такая праца, якую яны выконвалі на

белай віле, ні ў якой пашане не была. Праца адно дазваляла выжыць, пакуль яны не прыдумаюць нейкае выйсце. Толькі якое?

Як заўжды ў одуме, заклапочаны, зайшоў на кухню Некрасептус. Праз падрыхтоўку да ўрачыстага адкрыцця ён не пайшоў сёння ў храмавую клініку, адно соўгаўся па віле і замінаў служкам.

— Тэльма, у мяне тут экстранная сітуацыя. Трэба паслаць кагосьці на нашу пошту. Дэман-медыум атрымаў для нас сакрэтную тэлеграму-маланку ад прафесара Ксерксеса.

— Ты здурнеў? Я не магу кінуць свой торт.

— Дык каго пашлём?

Персікавы Бутон прабеглася позіркам па кухні і спынілася на Ёнатане.

— Дашлі хлопца. Ад яго тут карысці як ад казла малака.

— Яго?

Некрасептус завагаўся.

— Я не хачу, каб ён цягаўся па вуліцы.

— Ну дык прымацуй да яго пару сільф. Што ён ужо такога можа нарабіць?

— Што, больш нікога няма?

— Мне зараз усе рабочыя рукі на лік золата.

— Ну, няхай, — выдыхнуў лекар-святар. — Хай ідзе ён.

Свежае вулічная паветра ўдарыла Ёнатану ў твар, і той вокамгненна ўспомніў, хто ён і што мусіць рабіць. Яму трэба вярнуць скрадзеныя лекі, знайсці Элю і вярнуцца дахаты. Але якім чынам? Свет, у якім ён жыў апошнія месяцы, не падпарадкоўваўся звыклай логіцы. Такого, мусіць, не было ні ў сівой мінуўшчыне, ні ў замежнай краіне, ні на іншай планеце. Адзінае, у чым ён быў пэўны, — гэты свет не менш сапраўдны, чым ягоны родны. І калі так, дык дзе ў такім разе схаваўся ягоны свет?

Часу на развагі і роздум не было. Сільфы суправаджалі яго па дарозе ў паштовае аддзяленне, стоячы абапал,

ахутанья празрыстымі накідкамі і водарам сапсаванага асвьяжальніка паветра. Гарачыня ў гэтую гадзіну была як ля печкі, на вуліцы траплялася вельмі мала мінакоў. Ёнatan зайшоў у кантору, пасярод якой разваліўся дэман-медыум. Сільфы засталіся знадворку. Дэман быў старым вялізным сімургам*, на чым абліччы — якое толькі з нацяжкай можна было назваць тварам — лунаў выраз бязмежнай нудоты. Ёнatan адразу заўважыў, што сімург значна старажытнейшы за Пазузу і нашмат больш жахлівы. Цела — зблытанае-пераблытанае, ажно цяжка вызначыць, дзе тут што. Замест калматага футра плоць абцягвала жаўтаватая, з бляклым перламутравым адлівам луска. Ёнatanу дэман нагадаў вялізнага змея падчас сіесты, які акурат пераварвае праглынуты абед, а пазбаўленьня эмоцый вочы звузіліся да амбразур.

— Мяне паслалі з гаспадаркі доктара Некрасептуса, — сказаў ён дэману, адчуваючы, што, нягледзячы на высілкі, так і не змог пазбыцца дрыготкі ў голасе.

— Ар-р-р-х-х... — змораным голасам прахрыпеў дэман і прыўзняў напалову левае паўека. Дэман-камунікатар — пасада для дэмана ненавісная. Дэман брыдзіцца паведамленьняў, якія чалавецтва перадае праз яго, бо гучаць яны прыземным балбатаннем і трэскам.

Стары сімург, які заўважна вылучаўся розумам і досведам, відавочна драў нос. Да таго ж Ёнatan спадзяваўся, што пачвару прыкулі да сценкі як след. Бо пачвара не завагаўшыся — толькі дзеля ўласнай забаўкі, каб развеець нуду, — магла з лёгкасцю адкусіць галаву.

— Мне балюча бачыць цябе ў такім стане.

Ёнatan быў здзіўлены, пачуўшы ўласны голас. Гэта што, яго вусны сапраўды такое прамаўляюць?

Напалову адплюшчанае вока сімурга на хвілінку міргнула — гэта магло быць выразам здзіўлення. Але ж другое

* Сімург — істота з іранскай міфалогіі з цела птушкі.

ўпілася ў Ёнатана сваім звыклым, поўным нянавісці і пагарды позіркам.

— Не шшшкаддуй мяне, твой ссстаннн нашшшматтт горшы, хлопец.

Гэтым разам здзівіўся Ёнатан.

— Адкуль табе вядома пра мой стан?

З глоткі сімурга вырвалася рыпенне, бы нехта пісаў крэйдай на дошцы. Гэтак дэман смяяўся.

— Я падобны да дурнння? Ссмаркаччы, я ведаю зззначна больш, чым вы дддумаеце, але ннне паказззваю. Бо зззбароннена! Інакш — цссс! Дэманаформ. Укол на месцы.

Ёнатан нічога не зразумеў. Ну ладна — не ва ўсіх жа дэманаў язык ходзіць гладка, як у Пазузу.

— Што ты пра мяне ведаеш?

— Я ведаю, хто ты, адкуль прыбыў. І што ты шшшшукешшш у сваім бссссэнсоўным і кароткім жыцці.

Кроў стукнула Ёнату ў скроні, яго пульс пачасціўся. Ён азірнуўся. Балазе іншыя паштары працавалі сабе ў адасобленых канторках.

— Калі так, спадар сімург, дык, можа, тады паведаміш мне, хто скраў таблеткі майго бацькі і дзе я магу іх знайсці?

Дэман зарагатаў — ажно затрэсліся столкі на ягоным бруху.

— Хххлопчык-дурылка, нават кккалі я ведаю, дддык чаму ты думаеш, што я расссспавяду?

— А чаму не?

Свісцячы смех дэмана ўзмацніўся, і Ёнатан убачыў, як у краёчку вачэй бліснула слёзка.

— Вельмі ссссмешны жжжарттт. Дзессяцігоддзі зялёнай нннуды. Чаму ты раптам думаеш, што я зраблю табе такое? Цссс! Прабач-даруй, але я ззззаннныты. А трэцяй гадзіне прыйдзе спадарыня Цукровы Амарыліс, і мне давядзецца зрабіць рассылку для ўсіх яе сябровак па ўсіх абшарах імперыі з партрэтамі яе ссстрахотных унучкоў. Хапай сваю тэлеграму і вввэкк адсюль!

Са складак дэманавага цела высунулася рука, якая нагадвала танклявую і пругкую лапку яшчаркі (на імгненне Ёнатану падалося, што ў столках сімургавага цела хаваюцца шматлікія рукі-ногі). Сімург хапатліва кінуў на падлогу скрутак, запячатаны воскам. Ёнатан падняў тэлеграму, але з канторы не выйшаў.

— Просам прашу цябе, спадар Сімург! Мая мама — вельмі хворая, а тата з сястрой — у смяротнай небяспецы. Ты павінны мне дапамагчы.

— Цссс! Ведаеш, я ўрраажжжаны — ты такі дурненькі і дагэтуль не ў курсе, што мы, дэманьы, ссстварэнні практычныя. Дапамагаем толькі тым, хто дапамагаем нам.

— Але як я магу табе дапамагчы?

— Нніяк. Абсалютна ніяк. Таму бывай ззздарррровы, жжыві багата.

У кантору зайшоў паштовы службовец, пхаючы садовую тачку, у якой ляжалі ахapak сена, лісты звялай капусты і некалькі кавалкаў гнілой садавіны. Дэман з агідай глянуў на свой абед. Ёнатан адчуў, што выбару ў яго няма. Ён падняў скрутак і пайшоў у бок дзвярэй, таму прапусціў дзіўны позірк, які кінуў яму ўслед сімург, позірк, які патрабаваў наяўнасць абодвух вачэй. У тым позірку не было ані ценю пагарды, а хутчэй пачуццё непакою, здзіўлення і, можа быць, нават крышачку надзеі.

Некрасептус схапіў прынесены з пошты скрутак, паламаў пячатку і стаў узірацца ў спярэшчаны паштарскім почыркам (сімург пісаў як яшчарка лапай) аркуш, і амаль адразу пачырваневуў як бурак.

— Пакліч спадарыню Персікавы Бутон, хай прыйдзе сюды зараз жа!

Ёнатан бегма спусціўся ў кухню і паклікаў ахмістрыню. Праз дзверы кабінета даляталі галасы. Персікавы Бутон лямантавала.

— Не можа быць! Прафесар Ксерксес піша, што ён хоча менавіта ГЭТА?!

— Ну так.

— Але я прыгатавала першакласны паштэт з мяса залацістага бажана.

— Нічога не паробіш. Так ён хоча.

— Я нізавошта не змагу падаць яму такую брыдоту на званым абедзе. Гэта забаронена дэкрэтам імператара.

— Але мы ж хочам яго ўлагодзіць, Тэльма!

— Так.

Некрасептус перайшоў на шэпт, і Ёнатан прыціснуў вуха да дзвярэй. Але дзверы адчыніліся, і ён, каб не рука Некрасептуса, што ўхапіла яго за вуха, уваліўся б усярэдзіню.

— Трэба будзе яшчэ раз збегаць, дзіцятка-шпіянтка.

— Але дарагі Бульфус, — запратэставала спадарыня Персікавы Бутон, — гэтым разам мы не зможам паслаць з ім сільфаў да Яніса, інакш усе даведаюцца, што ён з нашага дома.

— Не хвалюйся! У мяне з'явілася ідэя.

Некрасептус напоўніў аграмадны шпрыц з белаватай каламуцію і пацягнуў Ёнатана за вуха назад у кухню.

— У гэтага хлопца ёсць адзін сябар, — сказаў ёй ахмістрыні, спускаючыся па сходах. — Гэта твой кухонны дэман.

Яны прыйшлі да прыкутага ланцугом Пазузу, і лекар-святар памахаў шпрыцам перад Пазузавым носам-сасіскай.

— Калі роўна праз гадзіну не вернешся з пасылкай, — сказаў ён Ёнатану, — дык укалю твайму сябруку гэтай дрэні, і тады можаш развітацца з ім назаўжды ўжо цяпер. Яго чакае пакутлівая смерць. Ён памяне цябе добрым словам у пекле. Ты знойдзеш Яніса, перадасі яму мяшэчак і забярэш пасылку.

Ногі ў Ёнатана задрыжалі. Поўсць на спіне Пазузу стала дыбам, і ён агаліў свае іклы:

— Як ты, доктар-шмоктар, насмеліўся пагражаць такому шляхетнаму дэману, як я, клоп ты пасцельны?

Некрасептус адмахнуўся.

— Спяшайся. Час пайшоў.

Ён перакуліў пясочны гадзіннік, і Ёнатан убачыў, як пясчынкi пачалі сыпацца няўмольным цурком.

Ён бег як ветрам гнаны па вулках гораду. Халодны пот праступаў на лбе і патыліцы. Але чым хутчэй ён прыпускаў, тым больш адчуваў, што яго ногі, нібыта ў жахлівым сне, прыліпаюць да зямлі. Зрэшты Ёнатан дапяў да суплёту завулкаў, якія віліся па-за рынкам. Ён злавіў першага сустрэчнага чалавека за руку.

— Можа, ведаеш, дзе жыве спадар Яніс?

Але чалавек нічога цямнага не паведаміў. Тое самае адбылося з наступным мінаком. І яшчэ з адным. Ці то яны не ведалі, дзе знаходзіцца дом, ці то ім не падабаўся падазроны юнак — суразмоўцы толькі заблыталі яго, ганяючы тудысюды. Адзін раз ён прыбег на пустую пляцоўку, другі раз — у халабуду бедняка, і ў трэці раз — да закладзенага цаглінамі калодзежа. Ён кружляў па лабірынце, бегаў па коле... Адчуў, як нібыта храсне пасярод залы аптычных падманаў у парку атракцыёнаў, хіба тут было зусім нявесела, адно жах і паніка. Аднак здавацца ён не збіраўся. Шмат чаго ляжала на шалях: ягоны сябар, адзіны блізкі яму чалавек. Ёнатан лётаў, стукаў у дзверы і ўглядаўся ў сутарэнні. Падчас чарговага рыўка падварнуў нагу і паваліўся проста пасярод пыльнай вуліцы.

Боль апёк, як поўха. Расцяжэнне, а можа, і пералом. Цяпер ён нізавошта не паспее! Некрасептус упырсне Пазузу атруту, і вінаваты будзе толькі ён! Мала страціў блізкіх дакуль — цяпер згубіць і дэмана.

Са стогнам Ёнатан сеў, нават не парупіўшыся сцерці з твару чорныя плямы гразі. Жыццё — бессэнсоўнае, як ягонае, так і любое чужое. Завяршыць яго тут і цяпер — неблагая ідэя. Ён падняў галаву, шукаючы дах, з якога яму скокнуць, але тут убачыў, што ён не адзін. На другім баку завулка, спінай да сценкі, сядзеў малады чалавек, утаропіўшы

ў яго пару карых вачэй з доўгімі вейкамі. Валасы былі ку-чаравыя і чорныя, а рукі надзвычай мускулістыя. Апану-ты хлопец быў у стракатую кашулю, чые расшпіленыя гузікі дэманстравалі смуглыя грудзі. На галаве ў яго красаваўся ссунуты фарсіста набакір чорны капялюш, запылены і пака-мечаны. Праз усе слаі ануч у хлопца віднеліся два абрубкі за-гарэлых ног. Калека выпрастаў да Ёнатана бляшаную плыт-кую скрынку. З немаведама якой прычыны ў паветры лунала рэха далёкай весялосці.

Сорам затапіў Ёнатана. Стан гэтага чалавека не лепшы за ягоны, але ён не прагне смерці. Ён любіць жыццё і развіт-вацца з ім намераў не мае. Ёнатан парыўся ў кішэнях у по-шуках мяшэчка, які даў яму Некрасептус, і дастаў з яго зала-тую манету.

— Бяры. Мне яна без патрэбы.

Малады чалавек у адказ сардэчна пасміхнуўся, бліснуў-шы чорнымі як смоль зубы.

— Ты сёння першы мой дабрадзеі, — сказаў ён з акцэн-там, пявучым і мяккім. — Адразу відаць, ты не тутэйшы.

Ёнатан прыгадаў свой дом на Фіялкавай вуліцы, і яму за-хацелася расплакацца.

— Я прыбыў з такой далёкай краіны, што ты нават уявіць сабе не можаш.

— Я таксама, — уздыхнуў чужаніца. — Але што ты тут шу-каеш?

— Дом Яніса.

— Вось яго дзверы, за табой.

— Сур'ёзна?

— Пастукай і пабачыш.

Ёнатан падняўся на ногі. Аднак боль у назе быў нагэтулькі моцны, ажно Ёнатан зноў мусіў апусціцца на зямлю. Жабрак глянуў у скрыўлены ад болю твар Ёнатана і нахмурыў чор-ныя тоўстыя бровы.

— Хочаш смакотку? — ён дастаў са сваіх лахманаў маленькі шарык, які выглядаў як чорная заквэцаная жуйка.

— Не, дзякуй.

— Бяры-бяры. Табе адразу палепшае.

Ён кінуў шарык Ёнатану і паказаў пальцамі, маўляў, трэба той шарык засунуць у рот. Здзіўлены Ёнатан выявіў, што, нягледзячы на нязвыклы смак, боль у назе адразу суцішыўся, а па целе разлілася прыемная цяпласць. Ён ускочыў на ногі.

— Што ты мне даў?

Жабрак усміхнуўся.

— Проста трохі цукру. Давай! Стукай у дзверы. Смялей!

Нязнаная раней цеплыня ў целе праменілася, быццам ранішняе сонца падчас майскай паездкі ўсім класам на прыроду. Можа, не ўсё яшчэ страчана? Ён пастукаў у дзверы, якія вокамгненна адчыніліся так, нібыта яго там чакалі.

Моцная рука зацягнула яго ўсярэдзіну, і праз момант ён ужо спускаўся па гнілых сходах у пакой, з якога цягнула моцным пахам сушаных водарасцяў і марской солі.

Яніс выглядаў як гонкае дрэва, якое безупынныя павевы ветру сагнулі і скруцілі. У яго была тыднёвая шчэць на шчоках, на галаве — шапка-менінгітка, пад якой блішчэлі светлыя вочы.

Сваімі цяжкімі пальцамі чалавек трымаў Ёнатана за плячо. У цьмяным святле, што струменілася праз дошкі, якія былі падлогай у пакоі над імі, Ёнатан бачыў толькі палову твару чалавека.

— Ты ж прынёс золата?

Ёнатан працягнуў мяшэчак, які даў яму Некрасептус.

— Цудоўна. А дзе спіс?

Цыдулка, на якой чарнеў почырк Персікавага Бутона, перайшоў у рукі Яніса. Ён выйшаў у сенцы і вярнуўся, трымаючы ў руках невялічкі скураны мех, як след завязаны вярочынай.

— Пашэнціла, зранку стаяла добрае надвор'е, таму паклаў усё згодна са спісам. Вазьмі гэта свайму гаспадару. Адразу аднясі, а то хутка пачне смярдзець.

Ці зможа ён усё яшчэ вернуцца ў час? Ёнatan вылез з Янісавай пячоры вонкі, каб яшчэ раз сутыкнуцца з чорнай як смала ўсмешкай калекі.

— Ты дастаў, што хацеў?

— Здаецца, дастаў.

— Здаецца? Ты хіба не хочаш глянуць усярэдзіну і пабачыць, што ты атрымаў за тое золата?

— Якая розніца, што там у меху! Галоўнае, каб гаспадар быў задаволены.

— Ат, кінь выдурняцца! — зарагатаў калека, ажно мухі зляцелі з ягоных ног-абрубкаў. — Добры дурань! Ніколі не зашкодзіць ведаць, што ад цябе хаваюць.

Ёнatan, які ўжо ўзяў разбег і прыпусціў па завулку, спыніўся. Жабрак размаўляў як яго бацька. На хвіліну яму стала сорамна, што праз спешку ён забыўся аб сваіх прынцыпах і мэтах.

— Маеш рацыю.

Ён развязаў вяроўчыну на меху. У нос адразу ж ударыў моцны смурод.

— Рыба!

Яніс быў падпольным рыбаком. У меху ляжалі серабрыстыя лабраксы, свежыя малюскі, крэветкі, маладыя тыляпіі, ружовавокія барабулькі і яшчэ некалькі неапазнаных марскіх гадаў. Малады калека меў рацыю. Толькі пабачыўшы рыб, Ёнatan зразумеў, што трэба рабіць.

Ён зноў пабег па вуліцы, не шкадуючы расцягнутаі нагі. Засталося яму пятнаццаць хвілін, і калі пашчасціць, то ён паспее. Ён запаволіў крок, толькі калі прыйшоў у памяшканне пошты.

— Дайце зайсці! — выдыхнуў ён ахоўнікам. — Хутчэй, майму гаспадару трэба перадаць тэрміновае паведамленне.

Яго завялі ў кантору сімурга. Ёнатан убачыў, як сыходзіць нейкая спадарыня з сонечным парасонам — мусіць, спадарыня Цукровы Амарыліс, — выходзячы ад дэмана з партрэтамі ўнучкаў у кашальку, яна цвіла і пахла. Сімург увагнаў ёй у спіну крыважэрны зірк. Убачыўшы Ёнатана, ён з цікаўнасцю стуліў вейкі.

— Шшто ты тут робішшш?

Ёнатан памахаў мехам ад Яніса.

— Шшто ў тттваім меху? — хітра прыжмурыўшыся, спытаў сімург.

Яго ноздры раздзьмухваліся, пазнаўшы пах.

— Ласунак. Калі дасі мне тое, што я хачу, то атрымаеш яго.

Ёнатан дастаў з меха залацістага вугра і паднёс, наколькі хапіла смеласці, да носа сімурга.

— Дддайй мне яго! — шэптам загадаў стары дэман, гіпна-тычна цвыркаючы, ад чаго кроў у Ёнатана застыла ў жылах.

— Спярша распавядзі, што ведаеш.

— Па шшшчырасці, вугроў я не вельмі...

— Хлусіш! Усе дэманьы шалеюць ад рыбкі.

— Я не такі.

— Дык чаго слінка пацякла?

Падвойны язычок сімурга хутка выскачыў вонкі і злізаў кроплю вязкай атруты, якая цурком змяілася па вуснах.

— Ох, як ты мяне злуешшш! Што, думаеш — самы хітры?!

— Калі не хочаш, каб я сышоў адсюль з мехам смакотак, гавары хутчэй. Дзе мне знайсці мае лекі?

— Ггаротнннік! Яны знаходзяцца ў руках значна магутнейшых за цябе сіл. Яны не задумваючыся пасссякуць цябе на кілбаскі.

— Але мусіць быць выйсце?

Сімург скасавурыўшыся на рыбку, замаўчаў і завуркатаў.

— Можа быць, — прызнаўся ён. — Але ж цябе сатруць у парашок значна раней.

— Мне пляваць. Я мушу паспрабаваць!

— Вввялікая бібліяттэка ў Ніневіі. Гэта твой адзіны шанц. Там захоўваюцца ўсе вядомыя звесткі пра свет. Там дазнаешся ўсё, што табе трэба. Усё, што турбуе тваё малое сссэрццццайка. Хоць, як па мне, шшшкаддда марнаваць час на недарэчныя лллекккі, калі можна даведацца, дзе ляжаць схаваныя ссскарбббы або як змяшаць смертаносныя атруты, якія дддасттаткова толькі ўдыхнуць.

— Як даехаць да Ніневіі?

— Гэта няпроста...

— Каліся!

Дэман, можа, і хацеў распавесці, але вочы абодвух адначасова скасавурыліся на дзверы, за якімі пачуліся галасы ахоўнікаў, што набліжаліся.

— Хутчэй, дай мне рыбку.

Ёнatan кінуў сімургу вугра, які паляцеў у паветры, бліснуўшы залацістай дугой.

Шыя сімурга зрэагавала надзіва спрытна: напялася і як бы выстраліла наперад. Рыбка вокамгненна патрапіла ў глытку. Калі дзверы адчыніліся, вугор ужо спускаўся па страваводзе, і наступная спадарыня, якая прыйшла, каб даслаць партрэты сваіх унучкаў, знайшла сімурга ў павесялым настроі.

...А шостаі вечара да парога белай вілы прыбыла калясніца. Яна прывезла з чыгуначнага вакзала прафесара Ксерксеса. Усе слугі, у сваёй новай уніформе, вышнураваліся ў дзве шарэнгі абাপал чырвонага дывана, трымаючы ў руках галінкі мірту з белай квеценню.

Ёнatan згледзеў карлікавую постаць, што спускалася з калясніцы. Здзівіўся, што такі плюгавец апантаны такой моцнай і рызыкаўнай кулінарнай прагай. Шырыня прафесара перасягала вышыню. Цэлы батальён дваіных падбароддзяў атачаў яго ад пуза да паголеных скроняў, паміж якіх быў заціснуты бліскучы дзіцячы тварык. З чутак, якія распускалі ў доме служкі, Ёнatan дазнаўся, што Ксерксес уганараваны

найвышэйшым імператарскім Знакам Пашаны за дысертацыю, якая абгрунтавана даводзіла, што малітва Мардуку падаўжае жыццё. Цяпер Ксерксес працаваў над трактатам, які навуковым шляхам даводзіў, што гнеў — заразная хвароба, якая перадаецца вірусам. Вірус атакуе нічыйныя землі, на якіх селяцца варвары, а таксама паражае анклавy з паўстанцамі. З гэтае прычыны варвары і паўстанцы заўжды гневаюцца на імператара. Адзіны спосаб знішчыць вірус гневу — зруйнаваць кублы паўстанцаў і пашырыць межы імперыі да межаў зямнога шара (Ксерксес у сваіх навуковых перакананнях трымаўся думкі, што ўсім нам патрэбная вайнушка, вялікая і ўсёзнішчальная).

Афіцыйны абед у гонар прафесара мусіў пачацца ў галоўнай зале на першым паверсе. Пазузу, які пад поўсцю ўсё яшчэ выглядаў бледным (Ёнатан прыбег роўна тады, калі з верхняй галоўкі гадзінніка высыпаліся апошнія пясчынкі), запаліў у каміне і зале зеленаваты агонь, які не грэў, але даваў прыгожае святло.

Усе порцы ўжо стаялі ў кухні напaгaтoвe. Але Ёнатан ведаў, што тья закускі, якія ён прынёс ад Яніса, пададуць прафесару Ксерксесу таемна. Яшчэ раней у офісе доктара на трэцім паверсе Ёнатан накрыў стол белым абрусам і сервіраваў яго срэбным прыборамі. Двое мужчын зайшлі туды, каб сёрбнуць аперытыву. Ёнатана прыставілі ім слугаваць. Ксерксес разваліўся ў скураным фатэлі, які заенчыў пад прафесарскай вагой. Прафесар з асалодай трушчыў рачкоў і ўмінаў за абедзве шчакі крэветак на шпажках. Ёнатан не мог адарваць вачэй ад яго шматлікіх падбароддзяў. Кожнае з іх пры гаворцы трымцела і варушылася ў сваім рытме. Прафесару было яўна па душы баяць пра самога сябе.

— Уяві сабе, Бульфус, не так даўно я вярнуўся з Малазгірта, што стаіць на поўначы ля возера Ван. Непраходныя горныя масівы, землі пад кантролем паўстанцаў і варварскіх

шаманаў. Цэлая вёска ля падножжа гор патанае ў чорнай жыжцы. Ты б бачыў гэтых нікчэмных! Ніякай пашаны да імператара. Падаткаў Мардуку не плацяць, ніякай павагі Варажбітам — дзіч і пустэча! Калі б усе грамадзяне ў імперыі сталі такімі — нам канец.

— Дык што ты зрабіў з імі?

Ксерксес, які ў гэты самы момант убачыў паднос з мідыямі, пачаў рабіць смактальныя рухі, хутка-хутка рухаючы губамі.

— Гм-м-м, твая ахмістрыня — цуд... Было надта позна — ім ужо нічога не магло дапамагчы. Я даў загад імператарскай гвардыі, каб зрабілі зачыстку паселішча. Усіх выправілі ў вялікі аздараўленчы лагер Ваал-Агрот. Там можна было выратаваць толькі малых дзяцей — мы прадалі іх у рабства.

— Мудра! Можна прапанаваць яснавьяльможнаму смажаную ў масле барабульку?

— З прыемнасцю! Дарэчы, звесткі і вынікі, якія ты даслаў, — неверагодныя. Спадзяюся, ты нікому ні паўслова?

— Ну я ж не дурань.

— Так-так. Я дбаю пра цябе. І спадзяюся, ты не памыляешся. Ты ж не хочаш увесці мяне ў зман? І яшчэ спадзяюся, што я не зрабіў увесь гэты ўтомны шлях марна.

— Клянуся, не!

— І дзе той хлопец, пра якога ты казаў?

— Гэта ён.

Некрасептус паказаў на Ёнатана, які ўвіхаўся ў іх за спінамі. Падаваў сурвэткі, соль, кроіў белы хлеб. Ёнатан ад неспадзяванкі ўздрыгнуў. Што, няўжо ён — сапраўдная прычына нагэтулькі высокага візіту? Госць, трэба заўважыць, выглядаў здзіўленым не менш. Яго сківіцы знерухомелі проста падчас перамолвання філе барабулькі.

— Гэты хлопчык?! — Ксерксес паднёс манокль да вока. — Нешта нічога адметнага не бачу.

— Але гэта ён.

Некрасептус адамкнуў сейф і дастаў з яе пераплецены скурай нататнік, у які запісваў вынікі праверак і аналізаў Ёнатана. Навуковец стаў засяроджана той нататнік гартаць. На яго тоўстай рожцы збянтэжанасць і гнеў пачалі бесперапынна чаргавацца. Ёнатан некалі бачыў падобныя выраз твару ў Некрасептуса.

— Не можа быць!

— Я таксама так спачатку думаў.

— Навукоўцы, якія даследавалі прароцтва спадарыні архіварыус, прыйшлі да адназначных высноў. Пустая і замкнутая прастора ўнутры душы знаходзіцца толькі ў аднаго з двух вялікіх мяшанцаў Схілу Дзён. Але гэты хлопец — яўна не адзін з іх.

Некрасептус роблена рассямяўся.

— Ну, ясна — гэты недапечаны хлапчук не адзін з іх. Ха-ха! Кіраўнік паўстанцаў знаходзіцца недзе там у гарах, а другая — гэта яшчэ больш смяшней...

— Ціха!

— Ой, прабач, даруй! Сапраўды, я не маю ніякага права гаварыць пра таго, другога.

Некрасептус лісліва сагнуўся.

— Але ўсё роўна, тут у нас ёсць адметныя звесткі і вынікі. Таму я прыняў рашэнне гэтага хлопца грунтоўна абследаваць і зрабіць аналізы. Таму я і пісаў вам, выбітнаму даследчыку, з просьбай параіцца. Маю надзею, што мой будучы артыкул прыдбае мне месца ў першым шэрагу навукоўцаў імперыі.

Доктар Ксерксес падавіўся. Ключні рака, якія ён вырашыў раскалоць зубамі, адпомсціліся і захраслі ў горле. Доктара задушыў моцны кашаль, ледзь адкашляўся.

— Пачэсны пасад сярод навуковай эліты? Дружа! Ты ведаеш, колькі ведаў ды інтэлекту гэта патрабуе?

Доктар Некрасептус пазмрачнеў.

— Ясна... Але ты не можаш адмаўляць важнасці гэтых звестак.

Каб падкрэсліць свае словы, ён ушчыкнуў Ёнатана за руку.

— Можа, ты дашлеш свае “звесткі” ў кухню, каб ён прынёс нам яшчэ пляшачку гэтага цудоўнага віна?

Ёнатан падпарадкаваўся і спусціўся ў кухню. Калі вяртаўся з бутэлькай, то ўбачыў, што Ксерксес павесялеў.

— Марскія гады ў вашым Ніпуры — вышэйшы гатунак! — гергетаў ён ад асалоды. — Ведаеш, можа, я сапраўды змагу нешта для цябе зрабіць, даражэнькі Некрасептус. Можаш перадаць вунь тую васьміножку ў цесце?

Нешта ў перанасычаным асалодай голасе Ксерксеса спыніла Ёнатана. Замест таго каб завітаць усярэдзіну, ён прыклаў вуха да дзвярэй.

— Мая мара — быць у сталіцы шэфам паліцыі, — прызнаўся Некрасептус.

— Чаму не? Такому адданаму і сімпатычнаму службоўцу, як ты, заўжды знойдзецца вольная пасада. Але найперш мы мусім выбавіць цябе з гэтага клопату. То-бок ад твайго даследавання.

— Я прашу прабачэння, прафесар, я не меў паняцця, што ўсё так няпроста.

— Я заўжды кажу — нам не трэба даследаваць рэчы і з’явы, у якіх мы нічорта не разумеем. Надта небяспечна! У гэтым выпадку нам рызыкаваць нельга. Найлепшы спосаб даць рады гэтай сітуацыі — знішчыць яе. Твой журнал назіранняў трэба спаліць, і чым раней, тым лепей.

— А з хлопцам што?

— З хлопцам? З гэтым акурат проста. Мне падаецца, што ўвечары ён спатрэбіцца ў кухні для тваёй чароўнай ахмістрыні. Няхай! Гэта не да спеху. Пачакаем, пакуль ён памье на ноч падлогі і калі кухня будзе чыстай, ды проста дамо яму ўкол і прыкончым яго.

Ёнатан, накульгваючы на хворую нагу, пабег па сходах наўпрост у кухню да дэмана.

— Пазузу, трэба адсюль уцякаць! Нельга губляць ані хвілінкі.

— Ну, нарэшце ў нашага генія завялася мудрая ідэя, — сказаў дэман і яскрава забразгаў сваім ланцугом. — Ура-ўра, нарэшце ўцякаем!

Сапраўды, нават калі б яны распілавалі жалезны ланцуг, то ўцячы б не здолелі. У кухні ж поўна людзей. Кухаркі і служкі занятыя апошняй падрыхтоўкай да афіцыйнага прыёму і вячэры, якую пададуць прафесару Ксерксесу адразу пасля таго, як скончыць свае закускі і аперытывы (у Ёнатана было стойкае адчуванне, што ў прафесара ўлезе яшчэ шмат чаго).

— Перад пачаткам вячэры ў нас будзе дзесяць вольных хвілін, — сказаў Ёнатан. — Слугі збяруцца ў зале паспяваць некалькі святочных песень у гонар Ксерксеса пад дырыжыраваннем спадарыні Персікавы Бутон.

— Ты хочаш сказаць, што святочныя песні вызваліць мяне ад гэтага брыдкага ланцуга?

Ёнатан пачухаў патыліцу.

— Я не разумею, чаму ты нічога не можаш з гэтым парабіць? Чаму б табе не ператварыць ланцуг у вяроўку з сасісак і не з'есці яе?

— Ой, хлопча! Ну навошта ты сыплеш мне соль на раны? Калі мая моц вернецца, то я яшчэ зраблю з гэтага брыдкага дома гаўняшкі грыфонаў. Але пакуль што...

— Пакуль што мусім скарыстацца чарамі, якія дакладна зможам наваражыць.

Ёнатан прыгадаў, як бацька вучыў яго пры дапамозе невялікай адкруткі будаваць складаныя мадэлі караблёў і самалётаў.

— Якім чынам? Зруйнуем сценкі, паклікаўшы на помач фонавую музычку і адпрасаваныя да свінячага віскату прасціны? — маркотна спытаў Пазузу.

— Мне ўсё роўна што! Наша задача — дастаць звязак ключоў, які вісіць на папружцы Персікавага Бутона.

— Звязак чэпіцца да яе, нібыта клеём прылеплены.

— Але хто ў гэтым вінаваты?! Ты зачараваў дом супраць страты дробных рэчаў.

Шырокая ўсмешка расквеціла твар дэмана і агаліла іклы — відовішча так сабе.

— Мой маленькі геній, ты малайчынка!

Пазней Персікавы Бутон так і не змагла патлумачыць падзеі таго вечара. Бутэлька дарагога шыпучага віна знянацку разбілася ў яе руцэ (ахмістрыня гатовая была прысягнуць, што віно стала пеніцца і віраваць само па сябе). Яна спусцілася ў віннае сутарэнне, каб прынесці новую бутэльку. Ашаломлена заўважыла, што сутарэнне поўніцца мухамі (якіх мусілі адпудзіць дэзынсекцыйныя чары). Падчас няроўнага змагання з мухамі яна забылася ключы ў замку (чаго б не здарылася, калі б чары супраць страты дробных рэчаў дзейнічалі). Але яе галава была занятая іншым клопатам, і ахмістрыня паспяшалася падняцца па сходах, бо мусіла дырыжыраваць хорам. Калі ўсе вярнуліся ў кухню пасля дзесяці хвілін імпэтных і натхнёных спеваў, нехта ўзламаў замок ад ланцуга, а дэман знік.

Па шчырасці, Персікавы Бутон не надта замаркоцілася, бо ведала, што зараз ёй купяць новага дэмана больш прасунутай мадэлі. Таму пошукаў ахмістрыня не абвяшчала, яна ж нарэшце мусіць падрыхтавацца да конкурсу “Вавілонская ежа”, які вось-вось адбудзецца на плошчы. Яна з задавальненнем паглядзела на свой крэмавы торт, аграмадны і прыгажэнны. Ёй зараз трэба загадаць самым дужым служкам аднесці яго ў цэнтр горада. Іншыя праблемы пачакаюць да канца святкавання, пасля таго як прыз за самы-самы торт апынецца ў ейных руках.

...Ёнатан, які схаваўся за стосам мяхоў з мукой, чакаючы, пакуль слугі выйдуць спяваць у вялікую залу, цяпер спусціўся ў віннае сутарэнне. Выхапіў ключы, на якія забылася ахмістрыня, і стаў вызваляць нагу Пазузу ад ланцуга.

— Шык-бляск! — вымавіў дэман. — Праўда-праўда, выдатна! Я ўдзячны і шчаслівы. Цяпер у нас толькі адна праблема. Як пераскочыць шкляную сценку?

У той жа момант позіркі абодвух сяброў застылі на торце.

Ёнatanу да галавы прыйшлі ўсе гэтыя недарэчныя кінастужкі, у якіх ён бачыў, як з торта выскоквае хор дзяўчат або банда рабаўнікоў. Пазузу зразумеў сябра ў момант вока. Яны не марнавалі ані хвіліны. Пазузу накінуўся на торт і стаў жэрці яго, прагрызаючы праход. Ён нагадваў шалёнага чарвячка памерам з невялічкі бульдозер. Ёнatan ніколі ў сваім жыцці не бачыў стварэння, якое б ела гэтак хутка: пхаючы ў рот неймаверныя кавалкі салодкага цеста і марцыпанавых аздоб і не жуючы. Пазузу падсцёбваў страшны голад, і дэманская бруха набухала ўвачавідкі, ажно Ёнatan стаў баяцца, што дэман зараз проста лопне.

Пакуль дэман церабіў дарогу ўнутры торта, Ёнatanу смальнула думка пра нататнік доктара Некрасептуса. Чары супраць страты дробных прадметаў ва ўсім доме ўжо знятыя. Цалкам верагодна, што Некрасептус не пакінуў нататніка ў сейфе.

— Пачакай мяне, — сказаў Ёнatan Пазузу. — Праз хвілінку вярнуся.

Ён збег па сходах запаснога выхаду і ўбачыў, што меў рацыю. Дом поўніўся прадметамі, якія засталіся без належнага нагляду, усё роўна як забытыя пасярод гульні цацкі. Сакрэтны нататнік, а ў ім — даследаванне доктара Некрасептуса, мірна ляжаў на сталe. Ёнatan засунуў яго ў кішэню і паспяшаўся ў кухню.

Тым часам Пазузу метадычна знішчаў усё нутро торта. Цяпер яны маглі там схавацца, абняўшыся, як блізняты ў матчыным улонні. Адтуліну замазалі крэмам і абярэмкамі з белых руж, якімі аздобілі торт. Ад страху яны абліваліся потам. Потым ледзьве не задыхнуліся ад раптоўнага крэмападу.

Седзячы ў салодкім сховішчы, Пазузу адарваў кавалачак фальбоны ад кашулі і пасмактаў.

— Пакаштуй, — прапанаваў ён Ёнатану. — Нішто сабе.

Калі Персікавы Бутон узнаўляла ў памяці падзеі таго вечара, яна ўспомніла, што ўжо тады ёй падалося, быццам з торта чуліся чыесьці галасы.

Яна села ў карэту і абгледзела свой шэдэўр, пастаўлены з усёй асцярогаю побач. І менавіта тады ёй нібы пачулася, як з торта вырываюцца булькатанні перапоўненага страўніка. Неўзабаве ёй падалося, што торт адрывае.

“Ат, я выдумляю, бо ўся на нервах перад конкурсам, — падумала ахмістрыня. — Мусіць, у кагосьці са слуг сапсаваўся страўнік”.

— Асцярожна! — сказала яна ім, калі яны спускалі торт і ставілі на доўгі, пакрыты белым сацінам і ўсталяваны на цэнтральным пляцы стэлаж. У імгненне вока яе твор прыцягнуў увагу гаманлівага, святочна ўбранага натоўпу. Усе падышлі бліжэй, каб абгледзець і абнюхаць. Ясная рэч — горы ўзбітага тварагу ўражвалі значна больш за сухія камячкі каштанавага безэ спадарыні Веснавой Фіялкі. Гэты твор кулінарнага мастацтва яўна перасягаў і банальны лімоннік спадарыні Цукровы Амарыліс.

Персікавы Бутон памахала рукой спадарыням суддзям. І прысабачыла на месца крэмавую кветку канваліі, якая адвалілася ад торта праз нейкае раптоўнае дрыгаценне. Што казаць, яе торт уойдзе ў легенды.

— Трымай сябе ў руках! — тым часам прашаптаў Ёнатан Пазузу. Так, з пэўнай затрымкай сябры высветлілі, што ідэя дазволіць дэману бліскавічна струшчыць торт утойвала небяспекі і выклікі. У Пазузу ўсё вуркатала ўнутры — ён скрыўіўся. Жывот дэмана хваляваўся, як апанаванае нячысцікам жэле.

— Дыхай глыбей. Табе нельга тут, усярэдзіне, выбухнуць. Трэба чакаць спрыяльнага моманту.

— Але калі ён настане, той добры момант?! — выдыхнуў дэман. — Ці ты плануеш чакаць, пакуль торт парэжуць на кавалачкі і знойдуць унутры нас?

Калі тры шаноўныя спадарыні суддзі элегантным крокам падышлі да яе торта, Персікавы Бутон ведала, што вось ён, яе вялікі момант. Яна азірнула, шукаючы падтрымкі ў позірку Некрасептуса, які стаяў поруч з прафесарам Ксерк-сесам і падбадзёрваў яе вокрыкамі.

— Што тут у нас... — вымавіла самая старая суддзя і паклала на адпрасаваны фартух маршчыністыя рукі. — Грандыёзна, грандыёзна! Як ты змагла ўзбіць крэм да такой вышыні, Тэльма?

З вуснаў Персікавага Бутона зляцеў сціплы смяшок. Калі другая суддзя засунула пульхны пальчык у крэм і з асало-дай яго аблізала, то смяшок ахмістрыні ператварыўся ў пераможнае бессаромнае гырканне.

— Але што гэта? — здзівілася трэцяя суддзя, прыціснуўшы акуллары да пераносся. — Вельмі арыгінальна! Я такога яшчэ не бачыла. Ты зрабіла дэкор у выглядзе дэманскага хваста?

Вейкі Персікавага Бутона збянтэжана запырхалі. Ніякага дэкару ў выглядзе дэманскага хваста ў рэцэпце не значылася! Яна ўзяла чыстую сурвэтку і гідліва падняла хвост. І раптоўна высветліла, што той самастойна звіваецца, як падкалодная змяюка.

Ахмістрыня залямантавала.

Крык стаўся знакам. Такое ўражанне, што ўсярэдзіне торта вызвалілася спружына, у якой выраслі ногі, і тая пабегла па пляцы, натыкаючыся на сябровак “Лігі Белых Кветак”, перакульваючы канкурэнтаў і да смерці палохаючы спадарынь суддзяў.

— Зашмат прасеянай мукі, — задумліва прамармытала старая суддзя. — Гэта вызваляе газы.

— Лавіце яго! — крычала Персікавы Бутон.

Аднак служкі і ахоўнікі стаялі ашаломленыя, таму лоўлю ўцёклага твору кандытарскага мастацтва давялося ўзяць на сябе самой творцы. Вынік — самы разбуральны. Грандыёзная канструкцыя разляцелася на шматкі. Крэмава-тварожны дождж накрыў шаноўную публіку з ног да галавы. Дзве намазаныя ў белае постаці, якія выскачылі з торта-шатуна, прыпусцілі ў бок суседняга завулка.

— За імі! — загарлаў доктар Некрасептус, але мінуўся нейкі час, перш чым хоць нехта здолеў ачомацца і расцярэбіць сабе шлях у натоўпе. Пазузу з Ёнатанам скарысталіся перавагай і пабеглі з усёй моцы, ды ўсё ж не надта хутка, трэба заўважыць, з-за расцягнутай нагі Ёнатана і ўзбунтаванага жывата дэмана, які пакідаў пасля сябе белаваты шлейф крэмавых ванітаў. Ёнатан ведаць не ведаў, што адрыжкі ў дэманаў такія невыносна смярдзючыя. Ён не выключаў, што, удыхнуўшы пах лужынак, якія пасля сябе пакідаў Пазузу, пераследнікі страцяць прытомнасць. Праўда, крокі за іх спінамі рабіліся гучнейшымі.

— Хутчэй! — гукаў Ёнатан. — Яны нас даганяюць.

— Бу-у-э-э, — адгукнуўся Пазузу, паліваючы дарогу бэлым струменем крэмавых ванітаў.

Ёнатан спінай адчуваў, што ім наступаюць на пяткі. У той самы момант сябры ўварваліся на засмечаны падворак, у цэнтры якога палала невялікае вогнішча. Ля яго скуты ланцугом мядзведзь танчыў пад акампанемент скрыпкі, якая ляжала на плячы маладзіцы з зачэсанымі назад чорнымі валасамі і з прымружанымі ад асалоды вачыма. Яе зацягнутае ў зялёную хвалістую спадніцу тулава пластычна рухалася пад гукі мелодыі. Маладзіца прыбрала скрыпку і залямантавала. З засені выскачылі мо з тузін цёмных постацяў, затапталі вогнішча нагамі і пакрылі мядзведзя дажджом з іскраў. Яшчэ імгненне — і постаці расталі б, як дым, пакідаючы Ёнатана з Пазузу на з'ядзенне пераследнікам. Але Ёнатан ударыўся ў магутныя грудзі адной з тых постацяў,

якая была апранутая ў стракатую кашулю і падраны чорны фрак, і згледзеў знаёмы бляск чорных як вугаль зубоў.

— Ты? — здзіўлена выгукнуў ён.

— Ты? — выгукнула постаць з не меншым здзіўленнем.

Гэта быў той жабрак-інвалід, якога Ёнатан сустрэў уранні. Праўда, ён больш не быў інвалідам. У яго былі дзве абсалютна здаровыя і надзвычай мускулістыя нагі. На шчасце, малады жабрак ачомаўся хутчэй за салодкую парачку. Ubачыўшы ашаломлены позірк Ёнатана ўваччу, схапіў яго пад пахі, учапіўся ў Пазузу, які мяцеліў нагамі яму ў спіну, і перамахнуў праз сцяну.

РАЗДЗЕЛ 7

ГІЛЕЛЬ БЭН ШАХАР

Высока ў небе, па-над горамі, лунала чорная кропка. То быў арол-змеяед, які пільнаваў здабычу. Эля боўталася ў сядле. Ubачыўшы неабдымную даліну, што разляглася ля ног і цягнулася аж да самых горных аснежаных даляў, у Элі захапіла дух.

— Вы не можаце забраць мяне, — гнеўна сказала яна. — Я трэба майму брату. Яго злавіў лекар-забойца, які пасадзіў яго ў нейкую такую махіну.

Выкрадальнікі людзей зазвычай не зважалі на скаргі палонных, але гэтым разам мужчына з наглуха заматаным тварам павярнуў галаву.

— Яго ўзялі Варажбіты? Скажы дзякуй, што ты з намі. З імі можам біцца толькі мы.

Гэта Элю не пераканала. Ёй трэба вярнуцца на рынак нявольнікаў у Эрэду і знайсці брата. Яна здзейсніць гэта пры першай магчымасці, паабяцала яна сабе. Як мага хутчэй. Але пакуль што Ёнатану давядзецца пабыць трошачкі самому. Элі стала цікава, куды выкрадальнікі яе вязуць. Дзікі і прыгажэнны краявід захапіў. Навошта хлусіць — пры выглядзе гор і ў прадчуванні шалёных прыгод непакой за Ёнатана і яе гнеў

патанулі ў зачараванні. Эля — юначка, якая адчувала, што яе жыццё надта цеснае для яе, усё роўна як леташняя блузка. Для свайго памкнення даказаць сабе нешта ў яе ніколі не знаходзілася належнай прасторы і сітуацыі. Заўжды адчувала, што бацькі не разгледзелі яе як след, аддаючы перавагу яе малодшаму брату. Можна, тое была яе віна, бо да сябе набліжацца яна ім не дазваляла. Але са сваім залішнім гонарам яна нічога парабіць не магла — хіба ў якасці абароны стала суровай і жорсткай. Неўсвядомлена яна прагнула, каб нешта зрабіла ў муры яе гонару пралом. Нешта, чаму яна зможа прысвяціць найлепшае, што ў яе ёсць, тую падводную частку айсберга. Змалку ёй жудасна хацелася, каб яе зацягнула ў свае абдымкі якая-небудзь прыгода. Тую прыгоду Эля ўяўляла як узлётную паласу, на якой яна зможа нарэшце выпрастаць схаваныя ў яе глыбінях крылы — і ўзляцець.

Таму, нягледзячы на гаротны стан, яе сэрца напоўнілася беспадстаўным, не падлеглым ніякім лагічным раскладам шчасцем да той ступені, калі вельмі хочацца спяваць. Упершыню ў жыцці яна была ў вольным і небяспечным месцы, як і мроіла, у бязмежнай прасторы, у якой можна здарыцца што заўгодна. Людзі, якія скралі яе, былі жорсткія і практычныя, але не зламыснікі. Час ад часу яны спыняліся, каб напаіць палонных вадой. Эля налічыла тузін іншых палонных, усе раз'юшаныя юнакі або маладзёны. Але канваірам было пляваць на іх настроі. Выдавала, яны спяшаліся да нейкай канкрэтнай мэты ў далёкіх гарах, куды хацелі трапіць да наступлення цемры. Калі гульня ёй абрыдне, яна зможа паведаміць ім пра іх пралік і адкрыць ім, што яна дзяўчына, і тады яны адпусцяць яе ў белы свет.

Конны атрад асцярожна спускаўся па стромай горнай сцежцы, няспешна, навобмацак, спярша адзін капіт, потым — другі. Даліну, у якую яны спусціліся, можна было пабачыць толькі зверху тым, хто ўскараскаўся на горны хрыбет, бо цяпер яна як бы знікла, распусцілася. Пра сцежкі, якія

вялі ў тую даліну, ведалі, мусіць, толькі лясныя вартаўнікі і мясцовыя казлы. Да слова, горы былі цудоўным сховішчам. Канваіры ведалі, што робяць. Яны павярнулі твары да непрыступнага хрыбта, чые надхмарныя вяршыні бялелі ўдалечыні. Горы Загроса.

Плоскі ландшафт даліны не надта абцяжарваў нагружаных коней. Зямля не выглядала ўрадлівай. Рэдкаватыя парасткі пшаніцы і проса вызіралі, як вандроўныя расліны, якія ніяк не могуць зачапіцца за камяністую глебу. Эля цешылася ад высакагорнага паветра, значна халаднейшага за тое, што лунала па-над пастаральнай эрэскай раўнінай, і больш раздражняльнага для яе лёгкіх.

Яны скакалі ў бок дыму, які ўздываўся па-над вязковымі хацінкамі, што раскінуліся ля падножжа гор. Вёску канваіры называлі Сіган-Гіль. Калі ў іх бок пасунулася нейкае цёмнае воблака ў клубах пылу, цені на зямлі ўжо падраслі. Палонныя наструніліся, але канваіры паставіліся да воблака як да звычайнай з’явы. Неўзабаве стала ясна — гэта група людзей, якая крочыць па сцежцы. Апанутыя ў плашчы цёмных адценняў, яны неслі на галовах і ў руках пакункі і амфары.

Калі тая група мінала іх, дык Эля праз плашчы і накідкі на тварах згледзела, што ўсе тут жанчыны. Гэты факт не ўцёк ад вачэй іншых палонных, якія ажно скалануліся. Асабліва запанікаваў хлопец на імя Ратыф, балбатун, чый рот падчас перапынкаў на вадапой не зачыняўся. Ратыф, брунет, валасы якога спераду звісалі грыўкаю, а скроні былі амаль што голыя. Якія нагадалі Элі той мульцік з вавёркай.

Ратыф быў невысокім гадзіннікавым майстрам. У маленстве Гільдыя Варажбітаў пастанавіла, што той далучыцца да Гільдыі Гадзіншчыкаў, і Эля магла здагадацца, як яму тое рашэнне псавала жыццё. Паколькі было ясна, што Ратыф быў надта гіперактыўны, каб сядзець цэлымі днямі за сталом над тымі дробненькімі механізмамі. Праўда, ён стараўся.

Участковы лекар-святар выпісаў Ратыфу заспакаяльныя лекі, якія трэба было пастаянна прымаць, але ягоня вочы, што скакалі на ўсе бакі, проста адмаўляліся засяроджвацца і трацілі вастрыню. Ратыф вырашыў пайсці на рынак нявольнікаў у Эрэду, каб набыць некалькі кішэнных нячысцікаў-спрытног, якія дапамаглі б з яго рамяством.

Цяпер Ратыф спрабаваў патлумачыць канваірам, што ён мусіць вярнуцца ў сваю майстэрню, бо спадарыня Наджама Алі пакінула ў яго залаты гадзіннік, і калі той не верне яго ёй да аўторка, то будзе дзікі скандал. Канваіры дружна ігнаравалі Ратыфа, хоць той румзаў і енчыў. З цягам часу гадзіннікавы майстар сціх, але група жанчын, якая пакідалі вёску, узбудзіла ў ім паніку.

— Што здарыцца з жанчынамі Сіган-Гіля? — з трымценнем запытаўся ён маўклівага барадача, які вёз яго на кані.

— Не хвалюйся, з імі ўсё будзе добра. Заўтра, калі мы сыдзем, яны вернуцца ў свае хаты.

Калі яны заехалі ў Сіган-Гіль, высветлілася, што вызваленая ад жанчын вёска кішма кішыць коннымі паўстанцамі, якія прыцягнулі яшчэ палонных.

Засталося толькі некалькі маршчыністых бабулек, якія сядзелі ля студні і займаліся гатаваннем. Яны падалі ўсім па місе з прасяной кашай, кавалку казінага сыра і кіслым яблыку з гор. Эля моўчкі ела сваю порцыю, прагна глядзячы на ўсё, што адбывалася вакол. Паветра было напоенае атмасферай ваеннага лагера. Тутэйшыя жыхары і паўстанцы правяралі стрэльбы, пісталеты і арбалеты. Вастрылі лёзы, мылі коні, галіліся, латалі вопратку.

Цяжка было не заўважыць аднаго маладога хлопца, чыйму імпэту маглі б пазайздросціць усе іншыя. Здавалася, ён знаходзіўся ўсюды і адразу. Падбэдзёрваў, інструктаваў, раздаваў загады. Эля здзівілася: такі юны (на выгляд меў дваццаць-дваццаць два гады), а ўжо камандуе мужчынамі, большасць якіх старэйшая за яго на пакаленне.

Але хлопец пачуваўся цалкам упэўнена, ды й астатнія ахвотна падпарадкоўваліся яму, адказваючы з павагай і прыязнасцю. Як і ўсе ваюры, ён быў апрануты ў брудную вопратку. На нагах — абшытыя футрам боты, а на грудзях — лёгкі даспех з дубленай скуры. Светлыя даўгія валасы былі сабраныя ў конскі хвост. Эля заўважыла, што ў хлопца спрытныя пальцы. Сам ён, здаецца, быў знаўцам ва ўсіх справах. Мог паладзіць заіржавелы механізм стрэльбы, улагодзіць каня-брыкуна, супакоіць спрэчкі наконт чаргі на дзяжурства.

Праз некаторы час пасля таго, як яна стала глядзець на яго, Эля зразумела, што ягоны твар — надзвычай пекны і свеціцца чароўным бляскам. Лоб быў гладкі і шырокі. Шызыя, шырока пасаджаныя вочы, у якіх, нягледзячы на ўпэўненасць, была заўважная сарамлівасць. І гэта не толькі дадала яму прывабнасці, але і аўтаматычна выключала яго з ліку фанабэрлівых пыхліўцаў. Як жа яна не заўважыла такой прыгажосці раней? Эля падумала, што ягоныя ўчынкi і справы так уражваюць, ажно не адразу заўважаеш знешнасці.

— Хто гэта? — шэптам запытала яна Ратыфа, які таксама казеліў зрэнкі на хлопца.

— Уяві сабе, Гілель бэн Шахар!

Эля не хацела паказацца невукам перад гадзіншыкам, які выскрабаў з місы рэшткі кашы. Аднак той вырашыў, што пытанне — добрая нагода памалоць языкамі.

— А ты што рабіў, калі яны цябе скралі? — пацікавіўся Ратыф.

— Я? Ам-м...

Элі не хацелася распавядаць, што ёй перарвалі працэс знаёмства з феноменам рабства. Апроч таго, яна нутром адчувала, што гэта не зусім прыдатнае месца, каб адкрыць першаму сустрэчнаму сваё іншасветнае паходжанне.

— Я... Я рабіў усякія розныя рэчы. Вучыўся там...

— Студэнт! — з павагай прамовіў Ратыф. — Бачна па тваім твары. Спадзяюся, праз гэта ўсё ты вучобу кідаць не станеш.

— Колькі часу яны будуць нас трымаць? — запанікавала Эля.

— Думаю, да канца вайны. Але праблема, што тая вайна яшчэ не пачалася.

— Чорт! У мяне засталіся важныя справы. Трэба знайсці згубленага брата і яшчэ аднаго злодзея.

— Ну, паспрабуй пераканаць нашых канваіраў. Але, па шчырасці, гэта ўсё роўна што дакрычацца да гор.

— Так, скардзіцца бессэнсоўна. Але ўпэўнены, мяне хутка адпусцяць, — заявіла Эля, з неспакоем назіраючы за голым па пояс асілкам, які вастрыву дзюбку жалезнай пікі. Вакол разляталіся іскры. Можа, настаў час падысці да гэтага Гілея і адкрыцца, што яна дзяўчына?

— Ну, ясна, ты такі адзін і твой выпадак выключны, — крыху здзекліва сказаў Ратыф, чым толькі даліў алею ў агонь Элінага змагання самой з сабой.

— Але пакуль што сядзі ціха! Як, ты кажаш, цябе клічуць? — спытаў Ратыф.

— Эля. То-бок Элляш*.

— Ні разу не сустракаў чалавека, які забыў сваё імя. Выдае на тое, ты сапраўды ў шоку. Ну ды ладна — рады пазнаёміцца.

У той самы момант, калі Эля надумала падняцца, рукі ваяроў пасадзілі яе назад.

— Ціха!

Мажны шыракаплечы мужчына з рудымі валасамі і носам, даўно раструшчаным чымсьці кулаком, на грудзях у якога паверх кальчугі звісала скура мядзведзя, стаў падыходзіць да людзей, загадваючы ім прытрымаць язык. Брыдкі шнар бег у яго ад пераносся да мочкі скалечанага правага вуха. На правай руцэ ў асілка не ставала двух пальцаў.

* Гэтая Эля — тая яшчэ штучка! Годная дачка сваёй мамы-асірыялагіні. Эля падсунула маладому гадзіннікаваму майстру элінізаваную форму іўрыцкага імені прарока Іллі (Эліягу) — Элляш (Эліас). Дарэчы, у Беларусі Іллю ў некаторых мясцовасцях называюць Галляшам.

Мужчына абвясціў:

— Слухайма, што скажа Гілель бэн Шахар!

На вясковым пляцы запанавала ціша. Светлавалосы хлопец ускараскаўся на беражок студні. На яго скіраваліся вочы ўсіх прысутных.

— Я прашу ў вас, палонныя, прабачэння за тое, што мы вас скралі. Але выбару ў нас не было. Вы не прыйшлі б сюды з добрай ахвоты, бо верыце ў хлусню, якую ўлілі вам у вушы Варажбіты. Улада Гільдыі Варажбітаў апошнія сотні гадоў адно мацнела і цэментавалася, пакуль уся краіна не ператварылася ў нясцерпную дэспатыю. Варажбіты вызначаюць, дзе мы будзем працаваць, кім мы станем, з кім ажэнімся і нават што мы павінны адчуваць. Усё ў імя нашых душ, якія, як ім здаецца, яны ведаюць лепш за нас. Варажбіты выкарыстоўваюць Прорву, каб нас запалохаць. Каб працягваць сваю ўладу над намі да бясконцасці, пагражаюць нам Цёмнымі Плямамі.

— Дык што ты хочаш сказаць, Цёмныя Плямы — не шкодныя?! — папытаўся нехта.

— Яны шкодзяць — і яшчэ як, — ператвараюць душу ў скалечаную і спаралізаваную. Але ў смутку і прыгнечанасці небяспекі няма. Наадварот! Калі мы не будзем адчуваць змрочных граняў нашай душы, то страцім чалавечнасць. Роспач і расчараванне — гэта частка нашай людской сутнасці. Найвялікшая хлусня — гэта казаць, што калі вы будзеце змагацца з Цёмнымі Плямамі, то страціце шанц на вечнае жыццё. Клянуся вам, усё гэта — абсалютная лухта і хлусня.

Сярод палонных прабегаў шэпт.

— Скуль ведаеш?

— Так кажуць нашы шаманы. Няма ніякай сувязі паміж Цёмнымі Плямамі і шанцам пераўвасобіцца ў новае цела. Наадварот, людзі, загартаваныя дэпрэсіяй і журбой, выгадуюць мацнейшыя гнуткія душы, што нагадваюць сталь і не руйнуюцца пры пераходзе з жыцця ў жыццё.

— Дык ты хочаш сказаць, што Прорва — добрая?

— Не. Прорва — НЕ добрая. Але таксама НЕ кепская. Яна валодае магутнай не падкантрольнай нам сілай. Мы можам навучыцца жыць з ёй мірна поплич, без войнаў і канфліктаў.

— “Прорва абрыне, Гілель загіне!” Так сказала спадарыня архіварыус! Ты скінеш Варажбітаў, але адкрыецца Прорва, якая знішчыць нас усіх.

Гілель не надта разгубіўся. Па ім было відаць, што чуе гэтае абвінавачанне не ў першы раз.

— Прароцтва — рэч харошая і старадаўняя. Але я веру ў тое, што бачаць мае вочы, і тое, што кажа рабіць маё сэрца. А што я мушу рабіць зараз? Дбаць, каб прыйшла лепшая ўлада!

— А што з Левіятанам? Ён таксама не добры і не кепскі? Толькі выскачыць з прорвы і знішчыць нас усіх!

Гілель ашчэрыўся.

— Ну і дзе той Левіятан, якога ты так баішся? Пакуль што ніякага Левіятана няма. Ёсць толькі мізэрнае заняволеная жыццё, якое робіцца штохвіліны ўсё горшым і горшым.

— Мне акурат падабаецца мая маленькая заняволеная жытка, — прамармытаў Ратыф сабе пад нос. Але гэтая рэмарка не выслізнула ад чуйнага Гілеля.

— У вас будзе магчымасць вярнуцца да вашага звыклага жыцця праз паўгода. Але да таго мы возьмем вас у свае горныя лагеры і пачнём трэніраваць. Упершыню вы апыняцеся па-за межамі гільдый, якія вам прызначылі пры нараджэнні, а таксама пажывяце без жонак і нявест, якіх вам сасваталі Варажбіты, а таксама без татальнага кантролю за эмоцыямі. Праз паўгода кожны, хто захоча вярнуцца назад у свой горад да сям’і, атрымае палясоўшыка, які правядзе яго назад дадому. Нікога гвалтам тут трымаць не будуць. Абяцаю. Але веру, што, калі ўплыў папярэдняга жыцця развеецца, вы палічыце за лепшае застацца з намі. Каб ваяваць за свабоду і чалавечнасць!

Ён пакрысе спусціўся з беражка студні і пайшоў між палоннымі, пытаючы іх імёны і адкуль хто прыехаў, выслухоўваў жарты і сам сыпаў досціпамі. А таксама казаў словы падтрымкі. Ён уздзеінічаў на палонных як наркотык. У яго прысутнасці яны рабіліся падобныя да сланечнікаў, што круцяць галовамі ўслед за сонцам. Калі Гілель падышоў да Элі, ён упіў у яе доўгі позірк і паклаў руку на плячо. Яе сэрца забілася мацней, і яна мусіла сабрацца з усімі сіламі, каб не пачырванець. Яна адчула, што яго позірк можа пратачыцца да самых глыбінь схаванай на дне яе душы праўды, цудоўнай праўды, якую абмінулі ўвагай усе астатнія.

— Як завуць? — запытаў Гілель.

— Элляш Эрэдскі.

— Ты мне падабаешся, Элляш. Ёсць у табе нешта адметнае.

Элі спатрэбілася некалькі хвілін, каб суцешыць шалёны пульс, які пачаў скаланаць яе цела. Вочы неадчэпна, адмаўляючыся расстацца з яго вобразам, беглі за Гілелем, які ўжо аддаляўся.

— Ёсць у ім нешта такое... — прабурчаў Ратыф. — Асцерагайся яго. Кажуць, ён гэтым сваім позіркам людзей... таго... гіпнатызуе.

— Мы сапраўды будзем жыць з ім у адным лагеры?

— Так ён сказаў.

— А табе не здаецца, што ўсё будзе цудоўна? У сэнсе, я меў на ўвазе, на некаторы час.

— Гм-м-м... Будзе некалькі сур'ёзных праблемак. Напрыклад, жанчыны.

— Што з імі не так?

— Ну, асабіста я не вялікі прыхільнік тыднёвай шчэці і паху поту. Я блепей палюбаваўся якім-небудзь сімпатычным пупком.

— У нашым лагеры што, не будзе жанчын?

— Ты хіба не заўважыў, як выгналі маладзіц з вёскі? У месце, дзе знаходзіцца Гілель, жанчынам месца няма.

Эля адчула, што пазл не складваецца.

— А якая ў яго праблема з жанчынамі?

— З якой глухмені ты прыехаў? Добра. Да твайго ведама, ёсць чутка, нават павер'е, маўляў, Гілеля выб'е з сядла не во-раг, а менавіта адрынутае каханне. Кажуць, што калі шаманы згледзелі ў ім яго дыяментавую душу і прыйшлі, каб яго забраць, то маці Гілеля пракляла шаманаў. Ён быў яе адзіным сынам, адзіным яе набыткам. Яна ў злосці сказала шаманам, што прыйдзе дзень, калі нейкая жанчына знішчыць іх і збэсціць усе іх планы, гэтаксама як шаманы знішчылі маці. Гілель закахаецца і тады згубіць той запал, які патрэбны, каб захапіць імперыю. Ніхто табе не скажа, гэта праўда альбо не і ці ў яго маці ўвогуле былі чарадзейныя сілы (шаманы, ясная рэч, як вады ў рот набралі). Але асабістая вярта Гілеля шчыруе. Карае смерцю кожную жанчыну, якая зробіць яму вочкі. Як на мяне, дык гэта не жыццё, а абы-што. Я б з ім нізавошта не хацеў памяняцца месцамі, чур мяне! Які сэнс быць Гі-лелем Прыгожым, калі ў цябе не будзе поспеху ў дзяўчат?

— Ты кажаш, што яны караюць смерцю кожную жанчыну, якая заглядзелася на яго?

— Элляш, калі б ты быў дзяўчынай, і Гілель падышоў бы да цябе, як ён падыходзіў зараз, і сказаў табе пару ласкавых слоў ці адно адкрыў бы раток, каб сказаць, то — трах-бах, і галованька твая з плеч!

— Прама вось так адсякаюць галаву?!

Ратыф сяброўскім жэстам паклаў далонь на Эліна плячо.

— Табе няма чаго баяцца, дружа! Так, ты трохі далікатны нейкі, але ж не баба. І яшчэ дакажаш нам усім, што мужчы-на хоць куды.

Горны лагер месціўся на сто пяцьдзесят метраў ніжэй за ўзровень снягоў, у месцы, дзе бурлівая і напорыстая моц карлікавых дубоў і калючага татарніку ўпарта чапляецца за горны грунт. Але ж ночы надыходзілі сцюдзёныя. Эля прыз-нала выгоды выдадзенай ёй футравай камізэлькі і валёнкаў.

Яна ніколі не была дамаседкай, але цяпер адчувала, што змагаецца за сябе. На шчасце, у яе была аддушына — кампанія “адрынутых”, якая складалася з гадзіншчыка, некалькіх пісарчукоў, звольненага інжынера электрасільфідных трас, адмыслоўца-тэхніка па альматаскопах, цыніка, які пляваўся кіслай слінай, і яшчэ ўсякіх розных палонных, якія ўпершыню ў жыцці падышлі да турніка.

Эля ўжо навучылася ездзіць конна, плаваць, дужацца, страляць з лука. Больш за тое, у яе была важкая прычына знаходзіцца ў авангардзе. Страх, што выкрыюць яе пол, — вось што рухала ёй і не дазваляла задавольвацца на кожным этапе другім месцам. Эля бегала хутчэй. Вылучалася большай цягавітасцю, чым задыханыя мужчыны ў разрэджаным паветры. Яна на злом галавы кідалася з мячом у двубой з мужчынам, чья вага пераважвала ейную ўдвая. Зазвычай Эля кампенсавала недахоп вагі і габарытаў большай гнуткасцю, рухавасцю і лютай упартасцю. Але сапраўднымі яе перавагамі лічыліся конная язда і стральба з лука. Яе лёгкае, жылістае цела як найлепш пасавала да спін занорыстых горскіх коней. Потым Эля эксперыментальным шляхам выявіла, што імі магчыма кіраваць пры дапамозе сцябаня пятакмі. А вызвалення рукі зоймуцца ўлюбёнай цацкай паўстанцаў — кароткім лукам, ціхай і смертаноснай зброяй. У хуткім часе Эля выславілася найлепшым снайперам роты навабранцаў і, чаго хаваць, зрабілася лепшай за шмат каго з дасведчаных ваяроў. Аднак гэтым яна не задаволілася і прысвяціла ўсю сваю ўвагу прадмету, якія выкладаў Эль-Намір, аўтарытэтны афіцэр з капой рудых валасоў, адмысловец па выбуховых рэчывах. Эль-Намір расказваў, як выбухаюць разнастайныя прыстасаванні, зробленыя з дэманскага парашку — рэчыва з моцным пахам, такі сабе эластычны жэлацін, якому можна надаць форму, як гліне ці пластыліну.

Эля дазналася, што гарачая фаза паўстання яшчэ не пачалася, але паўстанцы не гультайнічаюць, бо занятая

партызанскімі падрывамі ў тыле варожага войска. Выбуховыя прыстасаванні з дэманскага парашку адпраўляюць у неба бажніцы, вайсковыя вучэльні, склады з медыкаментамі, а таксама фармакалагічныя лабараторыі. Самай жаданай мішэнню сталі альматаскопы ў вялікіх гарадах, але іх надта пільна ахоўваюць, таму аперацыі па іхнім знішчэнні досыць часта ператвараліся ў самагубныя рэйды.

Эль-Намір быў не з тых, хто сыпаў пахвалай, але яўна ставіўся да Элі як да выдатніка вайсковага навучання. Яна без страху збірала выбуховыя прыстасаванні, хоць дэманскі парашок тое яшчэ паскудства (гэта засведчыў выбух, які пакінуў у Эль-Наміра рубец на твары і адрэзаў частку правай рукі). У глыбіні душы Эля песціла надзею, што калі стане выдатніцай і ў падрыўной справы, то яе пашлюць выконваць заданне на тэрыторыі, якія кантралююць Варажбіты. Вось тады яна і дасць драпака! Але пакуль што нічога выразна не гаварыла, што Эль-Намір так задаволены сваімі кадэтамі, што гатовы паслаць іх на баявое заданне.

Удзень, калі яны займаліся дужаннем, коннай яздой, стравой падрыхтоўкай і спаборніцтвамі, Эля пачувалася адносна спакойна. Самае цяжкае чакала яе ўвечары. Паўстанцы жылі ў пячорах, сетка якіх сфармавалася прыродным спосабам. Іх уваходы выходзілі на паверхню на схілах горнага хрыбта. Але ніхто не заглыбляўся ў іх надта далёка. У пячорах хавалі аснашчэнне і харчы. А таксама расціралі спальныя скуры. Уначы сядзелі вакол вогнішчаў у вялікіх падземных галерэях, гатавалі, смажылі ўпаляванага вепручка, грэлі глінтвейн і вялі гутаркі. Вось менавіта ў такія гадзіны, на першы погляд больш сяброўскія і цёплыя, Эля была неабароненай, а таму — нервовай. Нібыта яе сакрэт штохвіліны мог выйсці наверх. Яна збольшага маўчала, каб не задавалі пытанняў, каб ёй не прыйшлося падаваць голас, які, здавалася, звінеў па-жаночы танклява (хоць іншыя лічылі, што ён

папросту юнацкі, таму ўсё роўна строілі кпіны, што ён дагэтуль танклявы і не паламаўся).

Яна абвязала вакол грудзей кавалак тканіны, каб не выпіналі. Увогуле, яна атрымала рэпутацыю сарамлівага юнака, бо купацца ў прысутнасці іншых адмаўлялася. Калі хацела памыцца, то пастаянна сыходзіла падалей уверх па рацэ (на яе шчасце, мыццё ў ледзяных снягах, якое прынята ў егерскіх часцях сучаснага войска, абавязковым штодзённым рытуалам не было).

Нягледзячы на ўсе захады асцярогі, Эля кляла сваю легкадумнасць, праз якую ўкляпалася ў непрыемнасці. Як там Ёнатан? Ці ж той гнюсны доктар па-ранейшаму трымае брата ў клетцы? Калі яна Ёнатана згубіць ці з ім нешта здарыцца, як ёй глядзець у вочы бацькам? Яна мусіць сабрацца з сіламі і трымацца, пакуль менш чым праз паўгода кадэтаў адпусцяць з лагера. Яна шчыравала: мурзала твар, каб ніхто не згледзеў далікатны абрыс яе губ, і нават папрасіла Ратыфа, каб той абцяў яе і так кароткія валасы да фрызуры ў стылі “вавілонскі вожык”, праз якую прасвечваўся чэрап (што, дарэчы, толькі падкрэслівала яе вялікія вочы і жаночыя формы скроневых костак). Аднак Эля пра гэтую акалічнасць не здагадвалася, бо чаго ў лагеры паўстанцаў бракавала, дык гэта люстэрка.

Як ні дзіўна, найвялікшая небяспека ішла ад самога Гілеля. Эля спрабавала ад яго аддаліцца, але той, здавалася, сам шукаў магчымасці пагаварыць з ёй. Яна выклікала ў ім цікаўнасць, што, дарэчы, не схавалася ад іншых ваяроў і толькі дадало ў адрас Элі кпінаў і шпілек. Гілель пад'язджаў да ейнага каня. Глядзеў на Элю, калі яна практыкавалася стральбой з лука, або з уласнай ініцыятывы дзяліўся з ёй тонкасцямі фехтавання. Чым больш Эля знаёмілася з Гілелем, тым больш ён ёй падабаўся. Гілель нагадваў ёй выбітных спартоўцаў з нашага свету, людзей са сталёвай сілай волі і апантаных дасягнуць мэты (хоць Гілель зацята

змагаўся за рэчы значна больш важныя, чым перамога ў ма-
рафоне ці трыятлоне).

Усё гэта прыносіла Элі мітрэнгі і разгубленасць. Гілель не быў пыхліўцам, не драў носа, не зацыкліваўся на самім сабе. Ён выявіўся цікаўным і крыху наіўным. Здавалася, прагне пасябраваць не для таго, каб уразіць чымсьці сябра, а таму, што адчувае: ён можа нечаму ў яго павучыцца. Са свайго боку, Гілель не разумеў, чаму Эля пастаянна ад яго хавалася. Мусіць, у сваёй наіўнасці Гілель лічыў, што Элляш Эрэдскі цураецца яго, бо саромеецца.

Адным ранкам — Эля яшчэ не паспела стрэсці з вачэй сон — да падземнай галерэі, у якой спалі маладыя байцы, забег бадзёры і ўзрушаны Гілель. Ён паведаміў, што шукае най-
лепшых лучнікаў, каб пайсці паляваць на ваўкоў. Усе позіркі, натуральна, скіраваліся да Элі. Яна зразумела, што давядзецца браць удзел у бесчалавечнай акцыі.

Ваўкі ў гарах цягаліся небяспечныя і галодныя. Не вагаючыся нападзі на пакінутага без нагляду каня. Мінулай ноччу загрызлі насмерць вартаўніка, які нажлукціўся фінікавага бімбера і крыху адышоўся ад лагера. Гілель вырашыў пакласці канец навале і зграю людажэраў знішчыць.

Эля абрала шэрага коніка-нізкаросліка, маладога і гарачага, свайго порсткага фаварыта, што вылучаўся адвагай, якая межавала з шаленствам. Яна накінула на плячо лук — карацейшы за лукі іншых ваяроў, але надзвычай прабіўны.

І вось яна едзе ў складзе невялікага атраду па стромых сцэжках, абапал якіх звініць ад шэрані трава. Вёў паляўнічы атрад сам Гілель, які, здавалася, ведаў тут кожны каменьчык і дрэва. Коні пырхалі парай і дзіўным чынам не слізгалі па скаванай холадам глебе. Эля бачыла, як Гілель нагінаецца і дае нырца паміж вільготных галін спічастага калючага гушчару. Праз імгненне яе конік таксама праскочыў унутр. Яна апынулася пасярод густага лесу, які высіўся на горным схіле. Паляўнічыя сабакі, учуўшы ваўкоў, зарадаваліся

і з галасістым брэхам прыпусцілі ўперад. Скачкі паміж дрэвамі выявіліся небяспечным і цяжкім заняткам, але, убачыўшы шэрыя і белыя хвасты, што матляліся паперадзе, Эля забылася на ўсё. Ёй апанаваў паляўнічы азарт — нязнаны раней стан. Яе ўзрушвала прага пацэліць у мішэнь і знішчыць яе.

— Асцярожна, важак зграі! — даляцеў да яе справа голас Гілеля.

Эля ўбачыла аграмаднага ваўка з магутнымі лапамі, які мільгаў між дрэваў. Яна падсцёбнула коніка ў пагоню. Неўзабаве важак адлучыўся ад зграі і прыпусціў па схіле.

Рэшта коннікаў таксама засталася далёка за яе спінай, і толькі белы конь Гілеля ляцеў праз гушчар недзе паблізу. Воўк зацягваў іх у невялікі каньён, які раптоўна скончыўся апоўзнем базальтавых камянёў — надта слізкімі, каб па іх караскацца ўгору. Эля ведала, што акружаныя з усіх бакоў ваўкі — страшэнна агрэсіўныя, і ёй заняла дых, калі воўк павярнуўся да іх пысай.

Быў гэта зграбны і магутны звер. Яго шэрую галаву атачала грыва, а ў вачах тлелі агеньчыкі амаль што чалавечага розуму. Воўк халодным позіркам ацаніў пераследнікаў. Прыняўшы імгненнае рашэнне, скочыў і ўпіўся ў горла каня Гілеля.

Белы конь у жаху стаў на дыбкі. Чырвоная юшка пацякла з зубоў драпежнага звера. Калі конь уздыбіўся, воўк нават не расціснуў пашчы. Гілель бразнуўся на зямлю дагары нагамі. Эля пачула, як хлапечая галава з прыглушаным шчоўканнем выцялася аб камень.

На імгненне Гілель сеў агаломшаны, але адразу ж упаў. А воўк, усведамляючы змену сіл на полі бою, адпусціў шыю параненага каня і пайшоў на Гілеля з ашчэранымі ікламі.

Эля не вагалася. Падсцёбнула свайго коніка проста на ваўка. Выхапіла з калчана стралу і пусціла яе ў звера.

Страла з млосным гукам пугі працяла ваўчыную спіну. Воўк адскочыў з жудасным ёкатам. За адзін кароткі

момант у яго абліччы нешта кардынальна памянялася. Калі ён ударыўся аб зямлю, лапы працяла дрыготка. Тулава пераўвасобілася ў нешта-нейкае, іншае ды дзіўнае.

Але ў Элі не было часу глядзець на цела ваўка. Яна злезла з каня і падышла праверыць, як там маецца Гілель, які страціў прытомнасць. Яна сцерла з яго лба кроплі крыві і маліла Бога, каб у хлопца зараз не выявілася якіх сур'ёзных ран. Жменькай вады абмыла твар, знайшла мноства драпін і падцёкаў крыві, але, дзякуй богу, не больш за тое. Яна паглядзела на самелы светлы твар. Яе галава закруцілася ад усхваляванасці і трымцення недзе ў нетрах жывата. Упершыню, як яна прыехала ў горы, Эля ўшчэнт забылася пра Ёнатана, і яе думкі цалкам засяродзіліся на іншым чалавеку. Яна была не ў змозе адмаўляць тое моцнае пачуццё, якое ўспыхвала пры бачанні Гілеля, можа быць, самага фантастычнага і неймавернага чалавека, якога сустрэла за ўсё сваё жыццё. Усе беды і небяспекі, якія чакаюць яе, — хай будуць, толькі б яму дазволілі знаходзіцца побач з ёй. І нават калі ўрэшце яе пакараюць смерцю, ёй будзе напляваць, прынамсі, яе жыццё прайшло не марна, бо яна сустрэла яго. Без лішніх разваг Эля адрэзала кудзерку яго валасоў і схавала ў кішэню.

Ён ачомаўся праз колькі хвілін.

— Дзе я?

Эля, успомніўшы што зрабіла, пачырванела, але Гілель быў задураны і нічога не памятаў. Яна распавяла, што адбылося, і тады падала яму руку і дапамагла падняцца на ногі. Яны разам падышлі да ваўчынага трупа, каб глянуць.

— Што гэта? — недаўменна запыталася Эля.

Пасля смерці жывёла ператварылася ў істоту, чыя ніжняя частка — воўк, а верхняя частка, ад пояса і вышэй, — дарослы валасаты мужчына. З магутнымі сківіцамі, завостранымі вушамі, белай асадзістай барадой і попелымі пухватымі бровамі.

— Ваўкалак, бог гор, — сумна прамовіў Гілель і памацаў гузак, які выскачыў на лбе. — Ох жа як шкада, што мы яго забілі.

— Даруй, — сказала Эля.

— Не, гэта не твая віна. У цябе не было выбару. Ён атакаваў нас і са спакойнай душой быў гатовы забіць мяне. Але ён не вінаваты. Мясцовых бажкоў, гэтых вельмі няпростых своеасаблівых істот, Варажбіты так заўзята ўціскалі, праследавалі і шальмавалі, што цягам часу багі прыраслі да накінутай ім маскі, ператварыліся ў азвярэлых прымітываў. Бачыш, вось чаму я ненавіджу лекараў-святароў. Яны руйнуюць усіх не падкантрольных ім асоб з самастойным розумам.

Ён нахіліўся і рукою закрыў застыглыя зялёныя вочы нябожчыка.

— Гэтага ваўкалака не трэба было забіваць, яго належала пераканаць перайсці на наш бок. Нам нельга прапускаць такіх шанцаў. У нашай сітуацыі нам трэба любая падтрымка і падмацаванне.

Эля паглядзела на труп ваўкалака і падумала з сумненнем, якім чынам істота, якая выглядае нагэтулькі зласліва і шалёна, можа ім дапамагчы.

— Калі мы знайшлі яго, то паблізу, зразумела, ёсць іншыя бажкі. Можа, нам не варта чакаць, пакуль мы іх перастрэнем, а пайсці і пашукаць іх?

— Маеш рацыю, — выдыхнуў Гілель. — Праблема палягае ў тым, што яны — палахлівыя бадзягі.

— Ёсць рэгіёны яшчэ больш адасобленыя і дзікія за наш, — сказала Эля. — Ходзяць чуткі пра далёкія правінцыі і памежныя тэрыторыі на чужых землях. Калі мы дашлём туды людзей, яны ж могуць знайсці яшчэ бажкоў, якія могуць далучыцца да нашага паўстання.

Гілель абдумваў яе словы.

— Нейкая рацыя ў тваіх словах ёсць. Ты не толькі выдатны лучнік, Элляш, але таксама хлопец з парадамі, да якіх мне варта прыслухоўвацца. На вялікі жаль, мае людзі цалкам разлічваюць на правадыра, ажно пакідаюць усё стратэгічнае планаванне і мысленне на мяне. Але я не бог і не дэман, а толькі чалавек. Таму мне трэба больш арыгінальных ідэй, якіх у цябе, я думаю, водзіцца касякамі.

— Не ведаю, ці заслужыў я ўсе гэтыя ўхвальныя словы, — сказала Эля і пачырванела.

— Ясна, што заслужыў. Буду вельмі ўдзячны, калі ты сёння забярэш свае спальныя скуры і пакінеш пячору навабранцаў. Там табе больш не месца. Хачу, каб ты далучыўся да майго вогнішча. Мусім распрацаваць план вайны, а мне патрабуюцца светлыя галовы. Да таго ж ты выратаваў мне жыццё.

У той самы дзень Эля далучылася да штаба. Напачатку баялася вымавіць слова. Прынялі яе насцярожана. Але неўзабаве адчула: тут ёй самае месца! Гілель, які ставіўся да яе паважліва, што ўсіх здзіўляла — і асабліва яе самую, — здолеў выцягнуць з яе ці не ўвесь схаваны ў ёй патэнцыял.

Яна намагалася супраціўляцца сяброўству, якое пакрысе расло паміж імі. Але чым больш яна знаёмілася з хлопцам, тым больш пераконвалася — паміж імі шмат агульнага. Сяброўства расло і паглыблялася, і можа быць, цалкам замацавалася б, калі б не Эля, якая вечна пазбягала асабістых тэм. Яна ўхілялася ад ягоных пытанняў пра яе мінулае. Адно са здзіўленнем выявіла, наколькі перабольшана роля асабістай гісторыі. Вось жа, калі маеш мэту як найлепш пазнаць чалавека, расповеды пра мінулае выяўляюцца зусім бессэнсоўнымі.

Яна ператварылася ў дзяўчыну без мінулага. Чалавека-тут-і-цяпер. Прайшло яшчэ зусім мала часу, але яны з Гілем былі як неразлітая вада. Не бачыліся цягам дня — шукалі адно аднаго ля вечаровага вогнішча і размаўлялі, аж пакуль не бляклі зоркі і не ўздываўся попелыны світанак. Калі

іх на колькі дзён разлучалі вайсковыя заняткі, яна сумавала па ім, а ён журыўся па ёй. Эля зараз адчувала ап'яненне тых, хто ходзіць па лязе нажа, і была перакананая, што дзень, калі яе зловяць і пакараюць, — блізка. Але пакуль той дзень не надышоў, яе апанавала абыякавая пагарда да небяспекі. Так, у тым лесе, трымаючы яго галаву на сваіх каленях, яна мела рацыю. Лепей пралічыцца і зрабіць фатальную памылку, чым жыць без яго.

Але гэта не азначала, што яна была гатовая з заплюшчанымі вачыма скакаць наўпрост у пастку. І таму здрыганулася ад агіды, калі зразумела, што Эль-Намір паглядае на яе неяк не так. Заслужаны падрыўнік бавіў з ёй разам шмат часу, што яе не надта трывожыла, бо як бы Эль-Намір ні знаўся ва ўсіх тонкасцях і хітрыках падрыўной працы і засадах, ён не выглядаў на чалавека, які будзе асабліва зважаць на асаблівасці яе паводзін і цела. І вось, мусіць, памылілася. Кожны раз, што яна паварочвала галаву ў ягоны бок, яго ястрабіныя вочы ўжо былі прыкутыя да яе. А калі Эль-Намір прапанаваў ёй асабістыя заняткі па баявым дужанні, Элю кінула ў халодны пот. Адмовіць нельга. Быў ён значна дужэйшы і спрактыкаванейшы за яе. І калі ён яе без усякіх жарцікаў шпурнуў на зямлю, што, вядома, абурыла яе да глыбіні душы, яна не змагла супраціўляцца, калі яго аб'ёмныя, пакрытыя рудой поўсцю ручышчы хутка аблапалі яе.

Эля падумала, што гэта канец. І ўжо гатовая была ва ўсім прызнацца, але калі Эль-Намір нешта і скеміў, дык палічыў за лепшае прыхаваць высновы для сябе. Факт — па лагеры ніякай чуткі не пайшло, Элю не хапалі і публічна ніяк не каралі.

Але нейкія падазрэнні, мусіць, закраліся ў сэрца Эль-Наміра. Назаўтра Эля пайшла памыцца ў вярхоўях ракі, і акурат тады, калі выйшла з вады і апанулася, то ўбачыла яго між хмызу. Яе сэрца забілася, як палонная птушка. Ці пабачыў ён

яе цела? Яна падумвала ўткнуць яму меч паміж рабрын і перацягнуць труп у месца, дзе яго жжаруць дзікі.

— Што ты тут шукаеш? — запыталася яна.

Эль-Намір папрасіў прабачэння, якое гучала ненатуральна, і сказаў, што не хацеў перашкаджаць, бо кожны чалавек мае права на прыватнае жыццё. Апрача таго, ён ніякім чынам не выдаў сваіх сапраўдных намераў. Яны тым часам падышлі да групы навабранцаў, якія трэніраваліся перапраўляцца праз рэчку па канатнай дарожцы, таму Эля страціла магчымасць звесці Эль-Наміра са свету. Да таго ж яна ведала, што ў двубоі з Эль-Намірам шанцаў у яе малавата. З цяжкім сэрцам яна вярнулася ў лагер. Пра ўцёкі няма чаго думаць, бо без спрактыкаванага палясоўшчыка яна памрэ ў гарах ад голаду і холаду. Апрача таго, нясцерпна смыслела думка, што тады ёй давядзецца разлучыцца з Гілелем. Ёй заставалася адно — заставацца спакойнай і працягваць звычайнае жыццё ў лагеры.

Гілель намерыўся паслухацца парады, якую Эля дала яму пасля пагоні за богам-ваўкалакам. Невялічкі атрад з маладым паручнікам Ірамам Тамджаліям рушыў на паўночны захад, у горныя мясцовасці і раён бухт у правінцыях Кападокія, Таракія і Ілірыя, туды, дзе імперскія губернатары не маглі трымаць як след сваёй улады. Былі спадзевы, што ў гэтых абласцях хаваюцца мясцовыя бажкі. Але гэтага было мала.

— Наша праблема — войска наша замалое, — сказаў Латрасян, афіцэр сувязі і выведкі. Яны сядзелі ля штабнага вогнішча і прыкідвалі, як распачаць вайну. — Разам маем колькі дзясяткаў тысяч ваяроў, раскіданых па горных хрыбтах Нура, Таура, Эльбруса і Арарата. Каб перамагчы імперскае войска, нам спатрэбяцца значна большыя сілы. Тэмп мабілізацыі ахвотнікаў марудны.

— Большасць грамадзян у імперыі па-ранейшаму цураецца нас, — сказаў Эль-Намір. — Баіцца думкі, што можна

жыць без нагляду і кантролю Варажбітаў. Каб людзі пайшлі за намі, мусіць адбыцца нейкі цуд.

— Не цуд павінны адбыцца, — у одуме сказаў Гілель, — а паўстаць прарок. Асоба, якая зможа простымі словамі пераканаць і супакоіць звычайнага чалавека, які баіцца Прорвы, ажно лыткі калоцяцца, што супраць падземных сіл ёсць спосаб.

— На жаль, такога прарока няма, — сказаў Латрасян. — Страх перад Прорвай толькі шырыцца. Мае інфарматыры нясуць трывожныя чуткі. Кажуць, у глыбокіх нетрах зямлі бабка Тыямат змагла нарадзіць Левіятана, які назапасіў неймаверную сілу. Не здзіўлюся, калі гэтыя плёткі распускаюць самі Варажбіты. Каб настрашыць грамадзян і прымусіць іх трымацца за імператарскую ўладу.

У Элі з'явілася ідэя. Яна прыгадала Пазузу, дэмана, якога сустрэла ў Эрэду.

— Чаму мы не спрабуем працягнуць да нашай справы дэманаў, якім абрыдла быць нявольнікамі?

Афіцэры за штабным сталом недаверліва зморшчылі твары.

— Мы дэманам давяраць не можам, — патлумачыў Эль-Намір. — Яны выпладкі Прорвы, дык навошта ім дапамагаць нам?

— Бо ў іх няма выбару! Дэманам самі ўсё цудоўна разумеюць. Зараз яны не могуць вярнуцца ў Прорву, а вось ад улады Варажбітаў яны хапілі гора і пакут напоўніцу, значна больш за людзей.

Твар Эль-Наміра пазмрачнеў, ён перакінуўся позіркам з Гілелем.

— Мы не можам паводзіць сябе ў гэтым пытанні легкадумна. А што, калі Прорва возьмецца ў сілу? А потым дэманам, вызваленых намі, перакінуцца на яе бок?

— Дэманам прабавілі з людзьмі апошнія тысячу гадоў. Калі мы паабяцаем ім годныя, чалавечыя ўмовы, чаму яны не могуць стаць нашымі саюзнікамі?

Эль-Наміра тачылі сумневы, і шнар на яго твары скрывіўся і пачырванее. Але ў гэты момант у гутарку ўмяшаўся Гілель.

— Рацыя ёсць у вас абодвух. А прапанову Элляша можна праверыць толькі эксперыментальным шляхам. Што мы губляем? Знойдзем парачку дэманаў і паглядзім, паназіраем, як яны сябе павядуць.

Ужо назаўтра паслалі невялічкую групу выведнікаў, каб скрасці з рачной даліны дэмана.

Эля сама гаварыла з выведнікамі, якія ішлі на заданне.

— Прашу вас, глядзіце ўважліва і ўсюды шукайце дванаццацігадовага хлопца, худога, бялявага, з разумным тварам і бірузовымі вачыма. Гэта мой малодшы брат, якога скралі Варажбіты ў Эрэду. Апошні раз я бачыў яго ў кампаніі кудлатага дэмана з чатырма крыльцамі, якога клічуць Пазузу.

Усе паабяцалі, што будуць шукаць Ёнатана. Эля абнадзеілася. Але праз некалькі дзён прыйшло расчараванне. Група выведнікаў вярнулася. У іх вялікім меху — адкіды, які збіраюць рыбаки пасля буры на беразе: грязь, каменне, брудныя цэлафанавыя мяшэчкі ды мятыя бляшанкі. Усяго знайшлі журботнага дэмана на імя Ламатшу, які выглядаў як мурзатая нутрыя, што выбавілася з лужыны мазуту ў забруджанай рацэ. А таксама лятучага дэмана на імя Асгод, з асыпаным пер’ем на крылах, ад чаго там-сям бліскалі ружаватыя пралысіны. А таксама дэмана-парадыста, чыё імя Ансатаргалу, якога трымалі дзеля забаўкі ў імператарскім палацы Вавілона, — ён цешыў жаўнераў, перадражніваючы імператара і ягонага лютага Галоўнага Варажбіта. Але, апрача гэтага, здабыць ніякіх іншых карысных звестак не ўдалося. Трох уцекачоў пасялілі ў адной глыбокай пячоры, і Гілель паслаў па мясцовых шаманаў з Сіган-Гіля.

У шаманаў былі адмысловыя замовы, каб нейтралізаваць уплыў уколаў дэманаформу, сульфароксату і рэшты супакаяльных наркатычных сродкаў, якімі Варажбіты калолі дэманаў. Аднак ачуньвалі і ўбіраліся ў моц дэмань не адразу.

Толькі пасля некалькіх месяцаў, калі яны прыйшлі ў норму (калі ўвогуле такое магчыма), высветлілася — падобны да нутрыі дэман у тэорыі быў здольны паражаць вогненным позіркам вартавыя вежы вавілонцаў, але пакуль што адно можа збіваць з галіны грэцкія арэхі.

Сама ж Эля ўпэўненай у поспеху сваёй ідэі ўжо не была. Але тут у лагер вярнуўся іншы атрад выведнікаў і прывёў з сабой каштоўны трафей. Спярша Эля падумала, што гэта жанчына. Калі тая злазіла з каня, Эля пазірала на яе з разяўленым ротам. Падцягнуліся бліжэй іншыя валяры, і вайсковая трэніроўка спынілася. Што тут робіць жанчына?

Высокую постаць з заматаным тварам павялі ў штабную пяхору. Аднак калі павязку з твару знялі, выявілася — ніякая гэта не жанчына! Гэта дэманіца-наамітка з дзівоснай скурай колеру сіне-фіялетавага атраманту і шызымі вачыма пад колер дажджавых хмар. Эля ўспомніла, што бачыла яе на рынку ў Эрэду. Аднак тая, эрэдская, была неймавернай красуняй, а гэтай твар знявечыла кіслата.

Выгляд яе нагэтулькі брыдзіў вока ўсяго пасля аднаго позірку, што, калі наамітка зноў захінула твар, усе неўпрыкмет выдыхнулі з палёгкай. Выявілася: чалавек, які колісь купіў яе, лекар-святар з горада Гірсу, у прыпадку рэўнасці знявечыў ёй твар. І ніякі закон імперыі не забараніў яму тое зрабіць. Дэманіца, чьё імя было Агурміяна, уцякла і хацела накласці на сябе рукі. Камандзір выведнікаў распавёў, што вагаўся, ці браць яе, бо нааміткі вядомыя як адданыя хаўрусніцы Варажбітаў. Аднак ейны твар, сказаў камандзір, яго пераканаў. Агурміяна была, мусіць, першай дэманіцай, якая ўсцешылася, што паўстанцы яе скралі. Нехта сказаў ёй, што сваім выбаўленнем яна абавязаная Элі. Дэманіца на знак падзякі элегантна схіліла перад дзяўчынай галаву, ад чаго ўвагнала Элю ў чырвань.

Назаўтра, калі Эля спусцілася ў пяхору дэманаў спраўдзіць, як дэманіцы маюцца, Агурміяна намякнула, што хоча

з ёй пагаварыць з вока на вока. Яны адышліся ў такую сабе выемку-пакойчык, дзе сценкі пакрывалі крышталікі кварцу, якія зіхцелі ад святла прынесенай Эляй паходні, адкідаючы вычварныя цені на твар нааміткі, на рэшткі яе былой прыгажосці. Акурат той самай раніцай адбылося здарэнне з Эль-Намірам ля рэчкі, Эля адчувала, што цярпенне, памяркоўнасць і лагода пакідаюць яе.

— Я ведаю, што цябе непакоіць, — ціха сказала ёй Агур-міяна.

— І што гэта?

— У цябе праблема. Ты жывеш як мужчына, паводзіш сябе як мужчына, размаўляеш як мужчына, але пад вопраткай ты не мужчына, а жанчына.

Эля ледзь не выраніла паходні і не спаліла штаноў. Але хутка ачомалася.

— Кажаш абы-што, — сказала яна самым спакойным і халодным голасам, на які была ў тую хвіліну здатная. — Хто табе паверыць? Якія ў цябе доказы?

— Мне не трэба доказаў. У мяне вочы нааміткі, а не салдафона, які цягаецца па гарах. Але табе няма чаго баяцца. Я не буду выдаваць цябе, наадварот — дапамагу.

Эля сказала, што яна не разумее, але дэманіца быццам яе не пачула. Яна дастала з рукава сваёй мантыі мяшэчак і высыпала на далонь зіхоткую горку бела-фіялетавага парашку.

— Мы, нааміткі, узвялі рамяство быць жанчынай у ступень мастацтва. Мы ведаем усё, што трэба, каб ператварыцца ў жанчыну. Але мы таксама ведаем, што належыць зрабіць, каб перастаць быць жанчынай. Калі паліжаш гэты парашок, убачыш, як адзнакі тваёй жаноцкасці знікнуць, і ніхто цябе не будзе больш падазраваць.

Эля вагалася толькі імгненне. Яна паглядзела ў вочы колеру дажджавой буры і адчула, што дэманіцы можна давараць. Ці сапраўды Эля хацела больш не быць жанчынай?

Дні, прабаўленыя ў лагеры паўстанцаў, сталіся, мусіць, найлепшымі ў яе жыцці. Вайна паўстанцаў зрабілася яе вайной, яна шчыра верыла ў іх праўду. Упершыню ў жыцці Эля бачыла сваю патрэбнасць і ведала, што апынулася ў патрэбным месцы. Аднак усё ж яна не мела намераў ператварыцца ў мужчыну. Думка пра гэта Элю брыдзіла. Але што застаецца? Калі яна хоча застацца ля Гілеля, то мусіць маскіравацца. Апрача таго, дзяўчына зразумела, што тут, з паўстанцамі, дзякуючы шпіёнам і інфарматарам у яе ёсць вушы і вочы ў кожным закутку імперыі. Толькі праз паўстанцаў яна зможа знайсці Ёнатана, куды б яго ні закінула. Эля злізала парашок з рукі дэманіцы. Кіслы і востры смак, быццам у парашку былі шклянныя аскепкі, запоўніў яе рот.

Гледзячы на дзявочы твар, Агурміяна пасміхнулася.

— Не хвалюся. Парашок заповоленага дзеяння, але праз пару дзён ты пабачыш вынікі.

Так і было. Цяжка сказаць, ці ж парашок зрабіў уплыў на арганізм, ці абмежаваўся знешнім эфектам — але сапраўды Эля змянілася. Яна бачыла тое самае і па тым, як людзі бачылі яе. З цягам часу Эля набывала больш упэўненасці. На руках выраслі далікатныя валосікі, цела перастала акругляцца, і ёй падавалася, што плечы выраслі ўшыркі. Голас стаў ніжэйшы — набыў мілагучныя альтовыя абертаны.

— Віншую, Элляш, нарэшце ў цябе паламаўся голас, — строілі з яе кепікі Ратыф ды іншыя навабранцы.

Адной зорнай ноччу ёй напярэймы выйшаў Эль-Намір.

— Прабач, што падазраваў цябе, — перапрасіў ён. — Ты ж ведаеш, наколькі нам важны Гілель. Без яго шанцаў у паўстання няма.

— Падазраваў у чым?

— Прызнайся сам — сышоўся ты з Гілелем за пяць хвілін. Мяне гэта турбавала. Твая здольнасці і маральныя якасці нашмат перасягалі ўмельствы і матывацыю іншых навабранцаў. Я пачаў падазраваць, што ты варожы агент. Я ж барукаўся

з табой, каб пабачыць, што на табе няма якіх шпіёнскіх прыбораў ці схаванай зброі.

— Усё добра, — адказала Эля. — Я рады, што ты дбаеш пра Гілея. На тваім месцы я б зрабіў тое самае.

Эль-Намір уздыхнуў.

— Калі нешта здарыцца з Гілеем... От, я лепей памру, чым дазволю гэтаму здарыцца... Ён мусіць сесці на імператарскі трон і стаць каралём-вызваліцелем, інакш у нас няма надзеі.

— Я таксама лічу за лепшае памерці, але не дазволіць, каб нешта здарылася з Гілеем, — адказала Эля.

Але хіба гэтыя словы не былі страшнай хлуснёй і крывадушшам? Тое, што яна працягвала знаходзіцца побач, — ці ж не было гэта платай злом за дабро?

РАЗДЗЕЛ 8

АДВАКАТ

У горы прыйшла зіма. Над уваходам у пячоры звісалі ледзяшы, бы даўгія іклы шаблязубых тыграў. Трэніровак паменшала, і старыя ваяры церабілі свой шлях у снягах, каб адведаць сем'і. У Элі з Гілелем з'явіўся час абгледзець суплёт пралазаў і галерэй, які знаходзіўся пад іх спальнай пячорай. У тоўшчы зямлі, калі паблізу нікога не было, яны забывалі мэту сваёй выправы і дурэлі, як малыя дзеці. Бегалі адно за адным, гулялі ў хованкі, а таксама падпільноўвалі і палохалі адно аднаго. Адзінымі жыхарамі пячор выявіліся кажаны, гіганцкія, як трусікі з крыльцамі, якія хаатычна кружлялі вакол паходняў. Адноўчы, калі сябры спусціліся глыбей, чым звычайна, то знайшлі першабытныя косткі, якія яўна не належалі роду чалавечаму. Косткі здзівілі нязвычайнай формай і лёгкасцю. Але побач не засталася ніякіх прыкмет жыцця, і яны зрабілі выснову, што першабытная пачвара вымерла і больш ніколі ў тую пячору не вярталася. Пасля цэлага дня, прабаўленага ў гульнях, яны падымаліся наверх для пасяджэння штаба, вымушаныя змагацца з гнятлівым пачуццём, што, нягледзячы на процьму зробленага, паўстанне ў імперыі выглядае так, нібыта мураш намагаецца ссунуць цэлы яблык.

Восьмага лютага, у свой шаснаццаты дзень нараджэння, Эля выйшла на вуліцу да горнага хрыбта і са снегу зладавала сабе торт. Яна цішком заплакала, калі прыгадала дзяцінства, як на Фіялкавай вуліцы святкавалі яе народзіны. Маму ні ў які шпіталь яшчэ не забралі. Свет быў надзейны і цёплы. Як жа яна сумуе па маме, тату і браціку!

Яна ўспомніла дзіўную рану бацькі, якую мелькам пабачыла тады, у лабараторыі. Апошнія месяцы яна нават спрабавала забыць і выштурхнуць з памяці гэтую падзею, бо даць веры, што такое адбылося, насамрэч было цяжка.

Эля ўвесь час пераконвала саму сабе, што ў бальніцы тату вылекуюць. Але ці вылекавалі? У якім ён цяпер стане? Яна сціснула кулакі, і гнеў, які нібыта застаўся ў той зіме, затапіў душу, як бы нагадваючы — яна тут, каб злавіць злачынцаў. Перамешаная са смуткам трывога за Ёнатана ўзмацнілася таксама. Яна паклялася самой сабе, што па вясне зробіць усё магчымае і немагчымае, каб адшукаць яго. Вярнуць брата цэлага і жывога дадому — гэта найлепшы падарунак, які толькі яна магла пажадаць сабе на будучыя народзіны.

Сакавіцкі подых звеставаў раннюю вясну. Снег зрабіўся рыхлы і растаў ужо напрудвесні, пакінуўшы месца казытлівай на дотык прасціне з цюльпанаў, званочкаў, півонь, зязюлек. Сакавік прынёс таксама новы клопат. Выведнікі паведамлі пра імперскі батальён, які перайшоў горы Сардавары, і ва ўсіх лагерах паўстанцаў абвясцілі найвышэйшы ўзровень гатоўнасці.

Аднак нечакана камандзір імперскага батальёна падняў на дзёду белы сцяг, і яго завялі ў стаўку Гілеля. Гэта быў хударлявы неахайны барадач, з чорнымі, вузкімі як шчыліны вачыма, чалавек вялікай унутранай вытрымкі і ледзянога спакою. Бронекамізэльку імперскага афіцэра пакрываў падраны і заквэцаны плашч. На грудзях, ашчэрыўшыся, віселі стрэльба, пісталеты, патранташ, мячы і яшчэ цэлы арсенал усяго. Ногі былі абгорнутыя анучамі. Злезшы з каня, на нагах

барадач не ўстаяў. Потым сказаў, што ад абмаражэння згубіў вялікія пальцы ног. Яго клікалі Адрыян Ісар.

Калі ён назваў сваё імя, па лагеры пракаціўся прыглушаны шэпт.

— Я так і ведаў, ён з нічыйных зямель! — выгукнуў Ратыф. — Толькі б не заразіў сваімі хваробамі.

— Я такіх ужо бачыў, — заўважыў іншы хлопец. — Тое варвары, якія прыходзяць у імперыю. Шукаюць шчасце, славу і чорт ведае што яшчэ. Яны — заўзятая валяра.

— Не хвалюцца наконт яго заразных хвароб, — сказаў Латрасян, афіцэр выведкі. — Я ж вам казаў: за межамі імперыі няма ніякіх адметных зараз. Гэта ўсё прапаганда Варажбітаў. Акрамя таго, у імперскім войску, перш чым далучыць да свайго войска, яны сваіх варвараў вакцынуюць.

Адрыян, нават калі і чуў, на гэтую рэпліку не адгукнуўся. Афіцэры штаба Адрыяна і яго афіцэраў, нягледзячы на асцярогі і падазрэнні, прынялі з усёй належнай пашанай і цырымоніяй, прынятай сярод вайскоўцаў. Адрыян агледзеў карты, што абляпілі сценкі штабной пяхоры, і стаў грэць рукі кубкам, які яму падалі.

— Навошта ты папрасіў сустрэцца са мной? — запытаў Гілель. — Ты ж разумееш, што пасля таго, як пабачыў гэтае месца, адсюль ты жывым не выйдзеш.

— У мяне няма намераў вяртацца да імператара, ані жывым, ані мёртвым, — адказаў Адрыян. І распавёў, што яго батальён на пачатку зімы паслалі ў горы злавіць бунтаўнікоў.

Аднак авангард згубіўся ў снягах. Яны блукалі па гарах, здаецца, цэлую вечнасць. Запасы іх усе выйшлі. Снежны апоўзень закрыў ім дарогу ў праходзе Сардаварыйскіх гор, адрэзаўшы атрад ад асноўных сіл імперскага войска ажно да прыходу вясны. Калі выпала яшчэ снегу, а за перавалам ён шчыльнейшы і цяжэйшы, іх стаў усё мацней даймаць голад. Яны былі вымушаныя зарэзаць коней і з'есці. Лекі, якія ім выдалі Варажбіты, скончыліся. Лекі мусілі блакаваць

запаўзанне Цёмных Плям у душы салдат падчас працяглага задання ва ўмовах адсутнасці планавай альматаскапічнай праверкі. Адрыян баяўся, што ўсіх ваяроў ахопіць вар'яцтва і нервовы разлад. Ён сабраў афіцэраў і даў ім сакрэтны загад расстрэльваць тых жаўнераў, якія страцяць розум. На яго вялікае здзіўленне, нічога такога не адбылося. Акрамя звыклых цяжкасцяў пры жыцці ў голадзе і холадзе, ніякай прыгнечанасці, якая магла цалкам паралізаваць чалавека, не назіралася. Адзіная змена, якая адбылася ў салдат — знікла матывацыя. Раней яны былі дарэшты перакананыя ў слушнасці імператара, а цяпер сталі сумнявацца.

— Сам я пачуваўся не горш, чым заўжды, — сказаў Адрыян. — Розніца была, што без лекаў я страціў тую апантаную ўтрапёнасць, якой гарэў раней. Мне больш не хацелася памерці ў імя імператара, а гэта ж лічыцца годным канцом для мужчыны ў маім статусе і ўзросце. Цяпер я не разумею, як я мог быць такім доўбнем!

Адрыян распавёў, што падчас свайго вымушанага гібнення сярод ледзяных снягоў яго душу кранула меланхолія. Ён усвядоміў, што рэчы, у якія ён верыў, зрабіліся бессэнсоўнымі, як каляровы туман, які некалі завалок розум. Цяжка губляць ілюзіі, жыццё выглядала без іх пустым і нікчэмным. Аднак цяпер ён адчувае сябе сапраўдным і жывым. Рэшта салдат пачуваецца гэтак сама. Калі снег растаяў, заблукалы батальён аднагалосна прыняў рашэнне далучыцца да войска паўстанцаў.

Прынялі іх з радасцю. Змучаных і галодных ваяроў Адрыяна запрасілі да вогнішчаў. Пастанавілі, што капітан далучыцца да паўстанцаў у якасці афіцэра штаба. Ён ведае пра рухі і перасоўванні імперскага войска, а таксама яго стратэгічныя і тактычныя планы.

— Становішча ў вас дрэнь, — заўважыў ён. — Кіраўніца аб'яднаных штабоў імперскага войска генерал Гала Арытрава патрабуе ад імператара зараз жа зайсці ў горы, каб зачысціць іх ад паўстанцаў. Спецыялісты-збройнікі распрацоўваюць

новы від зброі. Неўзабаве ў імперцаў будуць тэрмабарычныя бомбы, якія могуць зруйнаваць пячоры, а ўсе насельнікі задыхнуцца. Наколькі я ведаю Арытраву, цётка будзе гнуць на свой капыл да канца. Невядома, ёсць у вас тыдзень, месяц ці год, але адцягваць пачатак вайны бясконца — немажліва.

Хоць прынесеныя Адрыянам навіны былі цяжкія для паўстанцаў, здавалася, што іх лёс памяняўся. З захопленых увосень навабранцаў да мінулага жыцця не пажадаў вяртацца аніводны. Асабліва ўразіў Элю Ратыф. Яна бачыла, як былы гадзіншчык ляціць на вучэннях у бой, махаючы мячом. Даўгія патлы разбэрсаныя, лямантуе нешта, твар абмазаны маскіровачнай фарбай.

— Гэта такі кайф! Значна лепш за рамонт гадзіннікаў, — апраўдваўся ён. — Хочаш, разок пабарукаемся, зладзім метахронны бой?

Гэтаму віду адзінаборства яны навучыліся ўзімку ад спадара Гова-Чанга, адмыслоўца з аддаленай правінцыі Фергана, які прыбыў з абледзянелых вяршынь на паўночна-ўсходніх межах. Спадар Гова-Чанг быў невысокім чалавечкам, падобным да статуэткі. Меў белыя аграмадныя бровы, якія крыламі луналі над вачыма, а таксама ніцья вусы, што звісалі абапал верхняй губы, як два абсыпаныя снегам ледзяшы. Гова-Чанг навучыў іх асабліваму віду медытацыі. Калі глыбока занурваешся ў сябе, то можна перасоўвацца ў часе на некалькі секунд назад ці ўперад.

— Чаму б і не? — выгукнула Эля, якая за гэты час няблага засвоіла метахронны бой. Пакуль Ратыф уладкоўваў сваё дыханне, заглыбляўся ў медытацыю і разбягаўся, Эля порстка скокнула ў будучыню, скінула камень спарынг-партнёру пад ногі. Потым вярнулася ў сучаснасць і ўбачыла, як Ратыф сутыкнуўся з каменем і паваліўся на азадак.

— Чаго? Што такое? Адкуль тут камень?

— Дзіўныя рэчы здараюцца, калі пакідаеш майстэрню гадзіннікавага майстра, — патроліла яго Эля. Як бы

там ні было, але Ратыф адмаўляўся вяртацца ў родны горад, пакуль паўстанцы не вызваляць яго межы ад улады Варажбітаў.

Дэмань, якіх падабралі выведнікі, цалкам акрыялі, і першым — Ансатаргалу, дэман-парадыст. Высветлілася, ён умее размаўляць на трохстах мовах, сярод якіх ільвіная і мова коней, а таксама здольны бачыць усякія кампактныя скарыбы, схаваныя неглыбока пад зямлёй. Апроч таго, дэман мог мяняць колер бялка ў вараных яйках, таму меў вялікую папулярнасць сярод ваяроў, якія ішлі ў заклад, ці знойдуць пад шкарлупіннем фіялетава, чырвоны ці залацісты бялок. Але Гілель выказаў сумненне, ці ж гэтакі набор умельства прывядзе іх да вайсковай перамогі. Потым ветліва, але настойліва папрасіў Ансатаргалу ўзяцца за, можа быць, менш прыемны абавязак — паслужыць на пасадзе лагернага дэмана-камунікатара. Ансатаргалу пагадзіўся пры ўмове, што не будзе перадаваць недарэчныя або любоўныя паведамленні. Ад першай хвіліны Эля не спускала вока з дэмана, бо яе непакоелі няўцямныя падазрэнні. Яна распавяла пра свае ваганні Эль-Наміру.

— Дэмань заўжды выклікаюць недавер, — адказаў той.

Выдавала, афіцэр меў рацыю. Прамых прычын падазраваць не знайшлося, бо ўжо ў першыя дні на сваёй пасадзе Ансатаргалу здолеў перахапіць далёкую і невыразную трансляцыю, якая ішла з Уральскіх гор. Паведамленне абнадзейвала. Цалкам верагодна, што ў тых гарах хаваецца вялікая арганізаваная група дэманаў-уцэкачоў, якія прагнуць прыспешыць падзенне імперыі. Сярод афіцэраў узнялося хваляванне. Каб жа яны змаглі мабілізаваць тых уральскіх дэманаў! У нашых сіл тады будзе істотная перавага.

Колькі дзён пасля гэтага Ансатаргалу сказаў пра паведамленне з невядомай крыніцы: “Хачу сустрэцца кропка моцны саюзнік кропка табе варта прыйсці возера мару кропка такі і такі дзень на змярканні кропка”.

— Як такое можа быць, каб мы не ведалі, хто нам гэтае паведамленне даслаў? — запытала Эля, нервова мераючы крокам пячору дэманаў. Але Ансатаргалу толькі пашчоўкаў трыма сваімі папугайскімі дзюбамі і з павагай павадзіў галавой з боку ў бок, нібыта здымаў з сябе ўсякую адказнасць.

— Не хадзі, Гілель. Гэта можа быць пастка.

— Якая такая пастка?! Калі месца сустрэчы знаходзіцца на нашай падкантрольнай тэрыторыі?!

— Усё можа быць.

— Калі гэта сапраўды моцны сябра, такую сустрэчу мне прапускаць нельга. Абяцаю табе, Элляш, усе захады засцярогі мы зробім.

Нягледзячы на заспакаенні Гілея, Эля паехала разам з ім да месца сустрэчы, возера Мару, з цяжкім сэрцам. Мару разляглося сярод гор. Яно застыгла нейкім прыспаным вокам якога-небудзь сплюха, які з неахвотай глядзіць у неба. Чорныя і глыбокія воды злавесна і мудрагеліста адлюстроўвалі вершаліны прыбярэжных дрэў.

Схілы вакол возера выявіліся скалістыя і голяыя — відовішча так сабе, але месца бяспечнае — тут немагчыма зладзіць засады. Лагер паставілі на беразе возера, бо сустрэча мусіла адбыцца ўначы. Эля з Гілелем блукалі ўздоўж берага па чорным пяску.

— Не трэба было сюды приходзіць! — паўтарала Эля. — Дурнота! Хто прыйдзе сюды позняй ноччу?

Гілель кінуў у ваду каменьчык-скакунок.

— Калі мысліць лагічна, то маеш рацыю. Але ў мяне інтуіцыя — сёння здарыцца нешта важнае, а інтуіцыя мяне падводзіць рэдка.

Камень падскокнуў толькі двойчы і пайшоў на дно, не пакінуўшы на вадзе колаў. Ужо згусцілася цемра, і ваюры запалілі паходні. Эля пазірала на кропкі святла, якія рухаліся ўздоўж азёрнага берага. Душу крануў сум. Гілель паклаў ёй руку на плячо.

- Элляш, табе не холадна? Вось, вазьмі маю накідку.
- Не, я ў парадку.
- Але я бачу, ты калоцішся.
- Гэта ўсё мае думкі.
- Сумуеш па доме?
- Можа быць.
- Ведаеш, мы знаёмыя з гэтага лета, але ты ніколі не распавядаў, дзе нарадзіўся.

Эля падняла вочы на зоркі і пашукала стары добры Вялікі Воз.

— Ля майго дома рос персідскі бэз, на якім я пабудоваў нешта кшталту сховішча, у якім хаваўся, калі хацелася марыць і мроіць, што нікога, акрамя мяне, не існуе ў цэлым белым свеце. Але важнай часткай гэтага рытуалу было тое месца, калі я спускаўся праз некаторы час з бэзу, а на зямлі чакалі людзі, якія мяне любілі і паважалі.

— Зайздросчу, — сказаў Гілель. — У мяне, напэўна, ніколі не было сваёй цацкі ці такой хованкі. Шаманы забралі мяне з бацькоўскай хаты дванаццаць гадоў назад. Мне было дзесяць. Мабыць, у мяне мусілі застацца прыгоды з таго часу, але мне іх усе пасціралі, каб я змог быць паўнавартасным Гілелем бэн Шахарам, сынам новага дня без усякіх успамінаў з мінулае ночы.

— Дык ты ведаеш, хто твае мама і тата?

— Мне забаронена ведаць. Бо шаманы вераць, што людскія сувязі могуць, барані божа, мяне аслабіць і ператварыць у лёгкую мішэнь для нашых ворагаў. Адзінае, што мне вядома, я — гібрыд. То-бок у маёй крыві цячэ два гатункі чараўніцтва. Мой бацька — прадстаўнік Гільды Варажбітаў, ад яго я атрымаў у спадчыну здольнасць карыстацца замовамі і заклёнамі. Мая маці мае дачыненне да Прорвы — дэман ці жанчына-чарадзеяка. Таму маю адметны слых да чараў падземных сіл.

— Ты сапраўды перакананы, што, калі б ты памятаў нешта са свайго дзяцінства, гэта б усё змяніла?

— Час ад часу, перад сном, перад маімі вачыма праходзяць вобразы і карціны. Я бачу ігрушу, якая тут, у гарах, не расце. Я гляджу на дрэва знізу ўгору, нібыта я — кату па пяту. Я сяджу на лужку, і сонца падаецца мне аграмадным шарам, недзе высока-высока. Іншым разам, уначы, мне мроіцца нейкая жанчына, недзе быццам з краёчку карціны, якая вось-вось падыдзе, разрэжа грушу сваім складанчыкам і працягне мне сакавітую белую палову. Мне, вядома, хочацца верыць, што гэта карцінкі з майго дзяцінства, якія выслізулі з-пад увагі шаманаў, а жанчына — мая мама. Ну тая, ведаеш, якая так не хацела адпускаяць і потым нібыта пракляла. Аднак цалкам верагодна, што гэтыя вобразы — пустышка, прыдумка, гульні майго розуму. Хай там што, гэта ўсё друга-раднае. Адно ведаю, я — Гілель бэн Шахар, і мне трэба весці людзей да перамогі.

— Для мяне ты большы за правадыра, — сказала Эля. — Для мяне ты яшчэ і ты сам.

— Дзякуй, Элляш. Прыемна чуць. Хоць у гэтым нікага сэнсу няма. Ніводзін чалавек ніколі не цікавіўся, што было са мной даўней. Я існую толькі дзякуючы таму, што я Гілель.

Іх гутарка пакрысе згасала, гэтаксама як усе іншыя гутаркі ў лагеры. Усе наструнілі вушы, услухоўваючыся ў цішу, намагаючыся злавіць верагодны пошчак капыт. Але з наваколля не даносілася ані шолаху, апроча вухання савы. Месяц не з'явіўся, паходні згаслі, а попел ветрыкам адносіла на паверхню возера. Гілель пацэпнуў плячыма.

— Напэўна, маеш рацыю. Ніхто сюды не прыйдзе.

У момант, калі гэтыя словы выляталі ў яго з рота, возера раптоўна захвалывалася. На паверхні вылупіліся бурбалкі. Крыніца бурлення знаходзілася проста насупраць іх, лічаныя метры ад берага. Аграмадныя белыя бурбалкі ўсё шпарчэй і мацней вырываліся з вады. Ваяры выхапілі зброю

і скіравалі на ледзяную ваду, якая, здавалася, закіпела. Аднак Гілель крыкнуў: “Не страляць!”

Эль-Намір, як заўжды наструнены, выразаў нажом нейкае палена і краем вока сачыў да Гілелем і Элляшам, якія пахаджвалі па беразе возера. Калі вада пачала бурапеніць, то, напяўшыся, Эль-Намір выскачыў з-за скалы, пад якой сядзеў. Яго першым памкненнем было бегчы да Гілеля, паваліць яго на зямлю і засланіць целам. Але Гілель на мігах паказаў, маўляў, стой, не рухайся. Відовішча, якое паўстала перад яго вачыма, уражвала і дзівіла ды суправаджалася зімовым пахам слоты, грывот і ўласцівым чараўніцтву на-электрызаваным паветрам.

З цёмных вод возера вылупілася істота, якая хісталася на тоненькіх ножках. Істота выглядала не менш уражанай за сваіх глядачоў, і Эль-Намір заўважыў, што небяспекі ў ім не больш, чым у аднадзённым цялятку (што па-ранейшаму не выключала небяспекі атручэння, ашуканства, выкрадання, зачаравання і здрады).

І вось ён перад намі, як пыл пад нагамі! Чужаніца працягнуў руку і паправіў навязаную на яго шыі вяроўку. Тую вяроўку вырабілі з шаўковай тканіны, і выглядала яна як нейкі такі модны аксесуар ці што... (Эль-Намір паднёс руку да горла і захрыпеў, падумаўшы, як такую вяроўчыну можна накінуць на ягонае горла шыбеніка.)

На чалавеку была брыдкая шэрая ці то куртка, ці то што, з якой капала вада. Пашыта вопратка была безгустоўна, але з дарагой тканіны, ды яшчэ такім чынам, што істотна скоўвала ўсе рухі чужаніцы (што ён будзе рабіць, калі трэба выцягнуць меч?). Куртку аснасцілі падушачкамі, які мусілі надаць плячам мужчынскага форсу, але на фоне ўсеагульнай скручанасці і нязграбнасці выглядалі недарэчна (ды які месапатамскі мужчына нацягне на плечы падушачкі, замест таго каб надзець тое, што дазволіць яму біцца?). Ратыф, які стаяў попlech з Эль-Намірам, уперыў вочы ў залаты наручны

гадзіннік, сплюнуў і загерегетаў нешта няўцямнае, убачыўшы таксама мокрую залатую самапіску, якая вытыркалася ў чужаніцы з кішэні курткі. У руках чалавек трымаў квадратны воданепранікальны кейс, які ён прытуліў да грудзей, як бацька сына. Не мінула і секунды, перш чым стала ясна, што гэты чалавек сам не тутэйшы, уцякач ці прыхадзень. Тым часам госць прыляпіў да чэрапа свае рэдкія мокрыя валаскі і пайшоў у бок берага.

— Спадар Гілель, я мяркую? — запытаў ён і працягнуў руку для поціску. — Вельмі прыемна. Адвакат Мармельштэйн.

Ён зняў з нагі правы чобат і вытрас з яго рыбку. Потым стаў прама і зрабіў намаганне ўсміхнуцца.

— Я так мяркую, у вас тут недзе паблізу офіс? Можа быць, лепей у зацішную кавярню? Таксама не? Ну, няважна, які-небудзь культурніцкі каб, дзе мы можам перакінуцца парай слоў.

Эль-Намір зморшчыў лоб. Што гэта за балбатун такі? Ён ніколі не чуў пра Гільдыю Адвакатаў, але цалкам верагодна, што гэта была яшчэ адна фальшыўка, зробленая ў Вавілоніі. Рэшту сказанага чужаніцам Эль-Намір прыпісаў ягонамү вар'яцтву. Але як вар'ят здолеў пратачыцца сюды сілай чардзеяства? Ён паказаў на мігах Гілелю, маўляў, давай кокнем прыдурка. Але Гілель адказаў, маўляў, пакуль ніякіх ліквідацый.

Гілель зрабіў жэст рукой у бок намёта. Мармельштэйн яўна не гарэў жаданнем сядзець пад паветкай з зубровага футра, над якой узносіўся вільчак, зроблены з набітай саломай галавы горнага льва.

Пры выглядзе капітана Адрыяна, які ахоўваў уваход з пятым лукам, адвакат зусім згас.

Ягоны настрой палепшыўся, толькі калі Гілель загадаў падаць віно. Адвакат з асалодай прынюхаўся да віннага водару, які сыходзіў з кубка.

— А, дзякуй богу. У месцы, дзе шануюць добрае віно, не ўсе будуць кілерамі. Я сам шчыры віналюб, дарэчы. Летась нават ездзіў у Таскану.

— Ні разу там не быў, — прызнаўся Гілель.

— Табе трэба там пабываць! Таскана — проста цуд. Будзеш там мець вялізную прыемнасць.

— Праўда? Ці ж яны далі рады нашэсцям Медузы Гаргоны, якія іх так дапякалі?

— Медуза Гар... Я не ведаў, што ў Таскане бывае сезон медуз.

Адвакат Мармельштэйн выглядаў крыху збітым з панталыку, але гэта быў мацёры воўк, таму хутка ачомаўся.

— Я так мяркую, ты пахаджваў па берагу Рыўеры, спадар Гілель*. Прыемна знайсці тут цывілізаванага чалавека. Трэба прызнаць, у першыя хвіліны я зусім не быў пэўны... Я нават стаў быў думаць, што...

— Усё добра, спадар, усё добра...

— Добра-добра.

Эль-Намір гучна выдыхнуў. Ніколі ў сваім жыцці ён не чуў такога хуткастрэльнага струменя лухты. Як Гілелю ўдаецца захоўваць цяпенне? Нарэшце падалося, што чужаніца прыступіўся да справы — ён з урачыстай мінай адчыніў кейс з дакументамі.

— У мяне на руках кантракт, якому плюс-мінус тысяча гадоў. Кантракт, заключаны паміж маім кліентам з аднаго боку і трэцяй асобай — з другога. Тэрмін дзеяння кантракта заканчваецца праз лічаныя дні, вось-вось. Вось жа, мой кліент зацікаўлены падоўжыць дамоўленасці. Але паколькі

* У ладнай колькасці старадаўніх моў Блізкага Усходу (і гэтая рыса перакінулася ў сучасны іўрыт) няма прынятага ў нас звароту на “вы”. Такім чынам, бесцырымона “тыкаць” можна нават манархам ці прэ’ерам. Але гэта не замінае ўсякім дзялкам-лісліўцам абкружаць “тыканне” слоўнымі падлашчваннямі і паважлівым пералікам рэгалій.

ён расчараваны гэтай самай трэцяй асобай, дык зацікаўлены, каб з яго боку і разам з ім новы кантракт падпісалі яго новыя партнёры, то-бок узброеныя сілы паўстанцаў Вавілонскай імперыі.

— Ты кажаш загадкамі, — сказаў Гілель. — Што яшчэ за дамоўленасці?

— Я абяцаю табе, шаноўны спадар Гілель, ты не расчаруешся. Гаворка ідзе пра звышпрыбытковую дамову. Яшчэ да таго як у наступным годзе сядзе снег, яна зробіць цябе самым магутным чалавекам у імперыі і пасадзіць цябе на імператарскі трон.

— Абяцаць ты майстар.

— Улада таго, каго я прадстаўляю, амаль бязмежная.

— Але хто заключае дамову? Хто ён, твой кліент?

Мармельштэйн змахнуў кроплю, якая скацілася з кончыка носа.

— Ты, шаноўны спадар Гілель, будзеш смяяцца. Але я табе скажу, што ніколі не бачыў свайго кліента. Ён ані разу не зайшоў да мяне ў офіс, ніхто не бачыў яго твару. Але мы, адвакаты, не маем патрэбы для такіх прымітыўных доказаў. Мой кліент — юрыдычная асоба на ўсе дзвесце працэнтаў, і гэтым абмяжуемся. Мой офіс — офіс з традыцыямі і паважанай кліентурай — заўжды апекаваўся ягонымі сямейнымі справамі. Магу засведчыць, гэта шанаваная, санавітая асоба.

— Дык чаго тая асоба не прыйшла сюды сама? Баіцца мяне?

— Баіцца? Ды не, зусім не! Той, каго я прадстаўляю, узор нязломнасці. Але пакуль што ён лічыць за найлепшае не высювацца і весці свае справы праз мяне.

— Ты ведаеш прынамсі яго імя?

— Ведаю яго мянушку. Атачэнне называе яго Левіятанам.

— Левіятанам?! — капітан Адрыян падскочыў у паветра і нацягнуў арбалет, маючы глыбокі намер упіць стралу проста ў сэрца Мармельштэйну.

Мо з тузін іншых ваяроў уварваліся ў намёт, але ніхто з іх не змог апярэдзіць Эль-Наміра, які схваўся ў цені, — лязо яго кінжала ўжо прыціснулася да шыі гаротнага адваката. Гэта быў момант, які ён чакаў усё жыццё. Момант, які выявіў здрадніка. Ён ужо быў гатовы перарэзаць адвакату горла адным рухам, але ўвесь вэрхал скончыўся тым, што Гілень падскачыў да яго і, да вялікага расчаравання ваяра, ухапіў і сціснуў яго руку.

— Ты адвакат Левіятана? — выгукнуў Элляш.

— Мне што тут, прабачацца за кліентаў? — прасіпеў Мармельштэйн. — Ён няблага плаціць.

Гілень жэстам загадаў ваярам апусціць зброю і з дакорам паглядзеў на Эль-Наміра, які ўсё ніяк не хацеў расставіцца з горлам, абвязаным гальштукам. Шкада, шкада! Зноў намаганні воіна не ацанілі належным чынам, і Эль-Намір адчуў сябе сабакам, што хавае хвост паміж ног. Мармельштэйн зайшоўся кашлем, глынуў сліну і паляпаў сябе па целе, каб упэўніцца, ці ўсе органы на месцы.

— Стрымайце сваіх людзей, спадар Гілень! Мне казалі, што гэта будзе незвычайная місія. Але калі б я ведаў наперад, што тут дзеецца, спадарства, я б падвоіў суму свайго страхавога поліса.

— Ты прыйшоў сюды з іншага свету, — сказала Эля. Па яе голасе было чуваць, што яна занепакоеная больш за ўсіх. — Хто такі Левіятан? Ці ж ён нарадзіўся ў тваім свеце?

— Не ведаю.

— А цяпер ён знаходзіцца ў тваім свеце?

— Адказаў на такія пытанні я, далібог, не ведаю. Як я ўжо адзначаў, мае звесткі пра таго, каго я прадстаўляю, абмежаваныя.

— Дык навошта яму адвакат?

— О-о! Адвакат патрэбны кожнаму.

— Але чаму замест таго, каб паявіцца самому, ён пасылае цябе?

— Мне падаецца, на гэтыя пытанні вы можаце адказаць самі. Вы паводзіце сябе як варвары. У цывілізаваным свеце, адкуль я прыбыў, Той, каго я прадстаўляю, можа весці справы ціхамірна. Аніхто на яго не наскоквае, сілячыся перарэзаць горла.

Адвакат няўхвальна зірнуў на Эль-Наміра, які сядзеў як на шпільках.

— А тут, немаведама з якое прычыны, адно яго імя робіцца прычынай нервознай сітуацыі.

Гілель, надта ўзрушаны, стаў пахаджваць па намёце.

— Чаму гэты Левіятан перакананы, што мне цікава заключыць з ім саюз? — стаў дапытвацца ён.

Твар Мармельштэйна праясніўся.

— Бо ў вас шмат агульнага!

— Што, напрыклад?

— Пачнём з таго, што ты з разуменнем ставішся да з'явы, якой апякуецца Той, каго я прадстаўляю. Яна называецца “Цёмныя Плямы”.

Гілель пазмрачнеў.

— Ты моцна памыляешся! Я супраць штучнага кантролю над душой, якім занятыя Варажбіты. Веру, мы маем права калінікалі быць засмучанымі і прыгнечанымі. Гэта не шкодзіць нашай чалавечнасці, а наадварот — узмацняе яе. Але ад гэтай пазіцыі да ідэй свядомага заражэння людзей Цёмнымі Плямамі прыхільнікамі Прорвы вельмі, вельмі далёка.

— Хай там што, але Той, каго я прадстаўляю, бачыць твой падыход у станоўчым святле.

— Я ніколі нічога не рабіў, каб падлашчыцца да твайго кліента.

— Яшчэ некалькі пунктаў...

Мармельштэйн паказаў на кейс з дакументамі.

— Я грунтоўна вывучыў твой выпадак. Галоўны твой інтарэс і інтарэс Таго, каго я прадстаўляю, супадаюць. Вы, ён і ты, хочаце памяняць у вашай краіне ўладу.

— Але я не хачу дзяліцца ёю з тваім кліентам.

— Гэтакая твая пазіцыя, спадар Гілель, і твае мэты легітымныя. Але Той, каго я прадстаўляю, лічыць: у цябе ёсць тое, што, у сваю чаргу, цікавіць яго.

— І што гэта?

— Твая папулярнасць. Добрае імя. Рэпутацыя. Іншымі словамі, імідж. Ты можаш паглядзець на гэтую сітуацыю як на шчодрую прапанову ад вялізнага канцэрна па вырабе напояў. Канцэрн, уявім, набывае маленькі бровар, які робіць якаснае віно, каб у тым ліку выкарыстаць яго добрае імя і захапіць пры яго дапамозе новы рынак.

— Я не ведаў, што Левіятан мысліць у такіх паняццях, — прамовіў уражаны Элляш. Увогуле, цягам вечаровай сустрэчы выдавала, што Элляш разумеў госця найлепш. Гэтае назіранне нарадзіла ў галаве Эль-Наміра новую хвалю пытанняў без адказу.

— Калі бачыце ў маім кліенце брутальную сілу, якая можа пачаць сусветную вайну, не ўзважыўшы спачатку іншых варыянтаў, то вы моцна памыляецеся. Мой кліент прагрэсіўны, думае на шмат крокаў наперад. Ён лічыць, што для таго, каб атрымаць, выцягнуць са свету максімальную карысць, патрэбы разбураць той свет няма.

— Я ніколі не пагаджуся на такія прапановы, — сказаў Гілель.

— Мой кліент просіць нагадаць, што без яго дапамогі твае шанцы захапіць уладу роўныя нулю.

— Мой адказ — не. Ні пад якім соусам.

Мармелыштэйн уздыхнуў і са смуткам дапіў віно.

— Мяне, ясная рэч, папярэдзілі пра тваю ўпартасць. Таму я не здзіўлены. Я не прыйшоў сюды, каб атрымаць імгненны адказ. Я прапаную табе разважыць над прапановай, а пакуль вазьмі маю візітоўку.

Эль-Намір расплюшчыў вочы яшчэ шырэй. Адвакат дастаў з кішэні кавалак нейкай мокрай паперкі і працягнуў

Гілелю. Потым выйшаў з намёта і пашыбаваў нап्राстка ў ваду. Калі вада стала па пояс, дастаў з кейса серабрысты куфэрак велічынёй з далонь. Ён разгарнуў куфэрак, як дзверцы ракаўкі, дастаў з яго тонкую жалезную палачку і націснуў ёю на некалькі кнопак.

— Забяры мяне адсюль зараз жа! — крыкнуў адвакат унутр куфэрка. У адзін момант возера вакол яго пачала віраваць і буркатаць. Праз кароткі час, як і падчас свайго з’яўлення, ён зноў апынуўся ўнутры саспелай бурбалкі, разам з якой знік пад вадой.

Эля вельмі хацела пабегчы за ім і скокнуць у ваду. Каб да таго, пакуль партал зачыніцца, вярнуцца ў свой свет. Пачувалася яна пагана. Яна дагэтуль не магла дапусціць думкі, што яе свет можа быць звязаны з усім гэтым, і не магла ўявіць, што падзеі ў Вавілонскай імперыі могуць паўплываць на яго. Гэта быў яе пралік. Яе свідравала думка, што Левіятан можа пратачыцца ў свет, дзе ёсць Фіялкавая вуліца, невялікі дамок з персідскім бэзам, дзе звяняць падвешаныя да капяжоў званочки і дзе ўсё здаецца адасобленым і ціхамірным. Што гэта за істота, якая называе сябе Левіятанам, і чаго ёй трэба? Ці ж у яе свеце ёсць людзі, якія ведаюць пра яго існаванне і разумеюць, наколькі ён небяспечны? Трэба пасачыць за гэтым Мармельштэйнам і дазнацца пра яго справы больш! Акрамя таго, яна павінна адведаць у лякарні бацьку і дзедаца, як ён маеца.

Эля зрабіла некалькі крокаў у бок возера, але, калі вада стала лізаць яе боты, спынілася. Калі яна пакіне возера Мару, ці вернецца яна сюды? Ці знойдзе шлях назад у Вавілонскую імперыю? А што, калі не? Як яна пакіне на волю лёсу Ёнатана і што будзе з Гілелем і паўстаннем? Не, не цяпер. Яна не можа знікнуць. Бурбалкі выпарыліся, і яна засталася стаіць на беразе чорнага возера, якое ўсмоктвала святло зорак і свяцілася цьмяным бляскам матавай сталі.

РАЗДЕЛ 9

СПАДАРЫНЯ АРХІВАРЫУС

Ённатан ляжаў на падлозе дрыготкай кібіткі. Узіраўся ў начное неба, занураны ў думкі. Што ж там напісана ўнутры нататніка доктара Некрасептуса? Які сакрэт там хаваецца? Ённатан паглядзеў на вокладку нататніка, чый скураны карэньчык пасля столькіх дзён нашэння пад вопраткай моцна завэдзгаўся. Як жа гэта дзіўна — трымаць маленькую кніжачку, якая ведае пра цябе больш, чым ты сам!

Ённатан ніколі не лічыў, што мае нейкія такія ўжо сур'ёзныя сакрэты. Ніколі не выстаўляўся і не спрабаваў начапіць на сябе маску зоркі-супермена, як некаторыя яго прыяцелі. Нават на самоце, сам з сабой, не лічыў, што нечым такім вылучаецца сярод іншых. Але тут сюрпрыз — іншыя так не лічылі! Цяпер ён вельмі хацеў расшыфраваць напісанае ў нататніку. Здавалася, не такая ўжо складаная задача. Старонкі нататніка стракацелі геаметрычнымі формамі, вылічэннямі вугла, літаркамі, лічбамі, заўвагамі, накрэмзанымі рукой Некрасептуса. Але ніхто з тых, хто адгортаў нататнік, не здолеў і ім прачытаць анічога.

Рытм гайдання кібіткі змяніўся.

— Што робіш? Зноў вычытваеш гэтыя крамзолі? — запытаўся Самі, які пралез у кібітку з месца фурмана, перадаючы лейцы ў рукі Алёксікі.

— Не ведаю, Самі. А што, калі ў нататніку напісана нешта жажлівае?

— Ты ўсё роўна пакуль што ніяк не даведзешся, дык навошта пераймацца?!

Самі развязаў адзін з мяшэчкаў, што былі скінуты ў задняй частцы кібіткі. Потым прапанаваў Ёнатану кавалак ліпкай, закруанай і салодкай жуйкі. Ёнатану яе смак быў знаёмы.

— Хутка станем на пастой і начлег. А пакуль што — трымай! Палепшыш настрой.

— Не, дзякуй.

— От, не дуры галавы. Ты з намі ўжо пяць месяцаў, і кожны раз “не” ды “не”! Тады ж перад домам Яніса-рыбака я даў, і табе спадабалася.

Ёнатан соладка ўздыхнуў. Ён добра памятаў уплыў рэчыва і папраўдзе хацеў атрымаць ласунак, пасля якога жыццё на выгляд і на смак як малочна-бананавы кактэйль, у які акунулі печыва з шакаладнымі драбкамі. Ох, хочацца паласавацца! Арганізму хацелася другога разу. Але ўнутраны голас асцерагаў і чыніў спакусе адпор.

Самі паглядзеў на яго са шкадаваннем.

— Баішся стымулятара, так? Мяркуеш, тваё жыццё такое каштоўнае, ажно варта загарнуць яго ў цэлафан і пакласці на паліцу?

— Я такога не гаварыў.

— Людзі, як ты, прачынаюцца адным ранкам і са здзіўленнем высвятляюць, што жыццё праяцела ў іх пад носам, як кардонка.

— Я не жыву ў сваіх мроях, Самі. Зараз я думаю, як дзень перажыць. І мне не хочацца прымаць твой стымулятар.

Самі весела зарагатаў, паказваючы чорныя як смоль зубы і гнілыя дзясны.

— Добра, хай сабе. Толькі не трэба фанабэрыцца пеўнем.

Фальшывы калека, якому Ёнатан даўно даў залаты, выявіўся кантрабандыстам, перавозчыкам лотацевай смалы. Уцякаючы ад Некрасептуса ім — Ёнату з Пазузу — пашчасціла: сустрэлі людзей, якія дасканала спасціглі мастацтва раставаць, бы туман. Сябры апынуліся ў кампактнай кібітцы з драўляным, зробленым з абчэсаных палак каркасам, дугі якога ахінулі брызентавай тканінай. Кібітка была запрэжаная ў пяць конікаў-нізкарослікаў пясочнага, гарчычнага і беллага колеру. Грыўкі, доўгія і кучаравыя, ападалі жылістым конікам на вочы, а валасы на нагах даходзілі да капыт і сведчылі пра тое, што парода вядзецца з халодных паўночных зямель. Кібітка пакінула Ніпур на досвітку разам з невялікім і ціхманым конным поездам. У ім былі навучаныя хуткай і нячутнай хадзе жывёлы. Ніводзін чалавек не заўважыў выезду кантрабандыстаў з горада, гэтаксама як не заўважыў прыезду. Алёксіка — скрыпачка і дрэсіроўшчыца мядзведзя, малодшая сястра Самі — тады паклапацілася пра страўнік Пазузу. Дала яму запараных траў, якія пераканалі кішэчнік не вывяргаць больш бурлівых гукаў і пякельных газаў. Парупілася Алёксіка таксама пра расцяжэнне Ёнатуна — забінтавала і супакоіла боль. Ёнатан уражана назіраў, як яна тыя перавязкі рыхтавала. Жавала невялічкія кавалкі стымулятару і выплёўвала іх на бінт. Выглядала брыдка, але з рук Алёксікі ён быў гатовы атрымаць любую брыдоту, бо ў канцы кожнага лячэння яна звычайна давала сваім пацыентам буську ў кончык носа або ў вуха. У Алёксікі былі чорныя зубы — дакладна такія, як у брата. Але яны не шкодзілі яе прыгажосці, як не шкодзілі ёй сотні срэбных кропелек-завушніц, уткнутых у нос, бровы і мочкі вушэй. Самі сказаў Ёнату, што ў кожнага сябра кантрабандысцкага племені былі чорныя зубы, а ў старажылаў яны былі сцёртыя амаль што да дзяснаў. Ён таксама распавёў, што зубы чарнеюць ад жавання сырога стымулятару. Смала вырабляецца

з абвугленых лотацевых бутонаў, якія вараць у сакрэтнай сумесі прыпраў. Усе сем'і кантрабандыстаў робяць шматгадовую міграцыю па доўгіх аб'язных маршрутах. Пачынаюць ад палёў лотаці ў аддаленай правінцыі на ўсходняй мяжы імперыі, на ўзгор'ях Каракарума і Паміру, або на заходніх схілах Гімалаяў і качуюць праз пустэльні, горы і лясы, уздоўж рэчак, да самага заходняга пункта імперыі, да падножжаў фартэцы Акватэра і Геркулесавых слупоў. Падчас вандроўкі ўсе кантрабандысты заняты энергічным жаваннем, бо трэба вызваліць актыўнае рэчыва са смалы лотаці і падрыхтаваць стымулятар на продаж. Дзеля гэтага трэба, каб ён набрыняў чалавечай слінай. Ёнatan падчас першага начлегу заўважыў, як кожны чалавек ля вогнішча, ад малога да старога, заняты засяроджаным жаваннем.

— Як вы можаце жаваць гэтакае цэлы дзень? — здзівіўся ён. — Вам не блажэе?

— Жыццё звычайнага грамадзяніна імперыі на смак значна горшым, — адказаў Самі так, нібыта пераконваў сам сабе. Але, калі заўважыў, што Ёнatan па-ранейшаму неадрыўна на яго глядзіць, дадаў:

— Добра. На колькі гадоў я выглядаю?

Ёнatan уважліва агледзеў хлопца. Самі выглядаў трыццаці-саракагадовым мужчынам.

— На трыццаць пяць, — сказаў Ёнatan.

— Памылка. Мне — дзевятнаццаць.

— Дзевятнаццаць?! Як такое можа...

— А вось Алёксіцы колькі?

— Дваццаць — дваццаць чатыры?

— Толькі трынаццаць. Ну, калі ласка, не глядзі на мяне так. Нас ніхто не прымушае жыць нашым жыццём. Гэта наш выбар. Ты калі-небудзь бачыў электравоз імперскай чыгункі? Унутры кожнага чалавека ёсць такія самы рухавік. Ёсць маторы, якія едуць паволі, асцярожна, не перавышаючы дазволенай хуткасці, нібыта баяцца збіць па дарозе птушку, якая

сядзіць на рэйках. І ёсць рухавікі, якія ляцяць ветрам гнаныя, імчаць, куды цягне покліч, часам і сыходзяць з рэек. Усё залежыць ад паліва. Наша паліва — стымулятар. Ён выпальвае нас з сярэдзіны. Ніколі не ўбачыш, як мы стаім ці топчамся на адным месцы. Спім мы ну максімум гадзіну на суткі, заўжды занятыя любоўнымі прыгодамі, шахер-махерам з прастакамі ці ладзім вясёлыя прадстаўленні. Я ніколі не ажанюся з жанчынай, якую мне навязуць Варажбіты. Я не буду хаваць сябе сярод груды папер у якім-небудзь офісе, бо гэта, бач ты, “прызначаная мне прафесія”. Я сам сабе імператар. Я живу напоўніцу, а майго жыцця можа хапіць на чатырох.

Не трэба было аглядацца наўкола, каб пераканацца, што Самі мае рацыю. Ніколі яшчэ ў Ёнатана не было такой жыццялюбнай кампаніі. Вакол вогнішча ўсе балбаталі, смяяліся і пілі фінікавы бімбер, пляшку за пляшкай. Голы па пояс мужчына балансаваў, паставіўшы пляшку на лоб, і адначасова жангліраваў трыма кінжаламі. Трое дзетак бегалі за напалоханай козачкай, нанізвалі ёй на рогі пончыкі і рагаталі. У цэнтры натоўпу стаяла Алёксіка, чорныя валасы прыляпіліся да лба. Яе пальцы спрытна бегалі па грыфе. Яна выштукоўвала на скрыпцы мелодыі, якія міжволі абуджалі ногі.

Іншыя дзяўчаты білі ў бубны. Падкасалі да сцёгнаў спадніцы і пусціліся ў скокі — ажно скура ад поту блішчала.

— Паліцыянты і Варажбіты заўсёды палююць на нас, і гэта нас весяліць, — працягнуў Самі. — Грамадзяне імперыі шукаюць нейкае прыдумане ім самімі апірышча, ілюзорную абарону. Але нам начхаць на гонар, статус і маёмасць. Кожны раз мы прачынаемся ў новым краявідзе. Адзінае, чаго хоча кантрабандыст, — жыць, жыць і яшчэ раз жыць.

— Але ж стымулятар есць поедам ваша цела!

Самі пацепнуў плячыма.

— Ну і што? У трыццаць гадоў мы ўжо старэнькія дзяды, і толькі жменька нашых пераступае парог у сорок гадоў.

Аднак калі надыходзіць час, мы пакідаем свет без шкадавання і раскаяння.

Ёнатан з недаверам слухаў яго. Самі быў адзін з самых шчырых і шчодрых людзей, якіх ён сустрэў. Не любіць яго было цяжка. З іншага боку, гняздзіўся ў ім якісьці шал і ўтрапенне. Ёнатан паглядзеў на Алёксіку, чый цень дрыгаець перад вогнішчам. Хлопца напоўніў дзіўны боль, калі ён прыгадаў прыемны дотык яе рукі. Яны ж амаль што аднагодкі! Але праз чатыры – пяць гадоў, калі яму споўніцца шаснаццаць ці сямнаццаць, яна будзе ва ўзросце яго мамы. А калі яму будзе дваццаць пяць, то яна зробіцца старэнькай бабулькай, скручанай і маршчыністай.

Алёксіка нібыта пачула яго думкі, падняла вочы ад скрыпкі і ўпілася ў яго вострым позіркам. Хлопца працяла дрыготка.

У яе вачах была нейкая нязнаная моц. Алёксіка была бястрашная. Ні перад чым не спынялася і не хіліла галавы перад сілай. Не скупілася на любоў і пяшчоту, якую вылівала на яго і сваіх сямейнікаў. Не спрабавала быць асцярожнай, не падлабуньвалася. Не жыла дзеля ідэй і рэчаў, у якія верылі іншыя, а толькі ў імя сябе самой. Без развагі, напоўніцу. На імгненне Ёнатан адчуў зайздрасць. Было б, мусіць, файна пакаштаваць такога жыцця разам з Алёксікай. Аднак ён ведаў, што не здолее. Ёсць рэчы, якія ён мусіць зрабіць.

— Ты мусіш цешыцца, што мы такія, якія мы ёсць, інакш бы мы табе не дапамаглі, — сказаў Самі. — Кантрабандысты не баяцца Варажбітаў. Мы заўжды гатовыя працягнуць руку помачы кожнаму, хто іх ненавідзіць.

— Чаму вы не далучыліся да паўстання?

— Гілель бэн Шахар і яго паўстанцы, няма чаго казаць, хлопцы сур'ёзныя. З маральным арыенцірам. А мы — не. Мы проста хеўра бессаромных гультаёў, якія ведаюць, што жыццё кароткае — і шкада марнаваць яго на аднаўленне справядлівасці. У нас годнасці ці гонару — нуль. З іншага

боку, у нас ёсць сэрца. Мы радыя падставіць паўстанцам плячо. Нам весела назіраць, як яны прымушаюць увесь свет танчыць кадрылю вакол іх.

— Калі ты сапраўды хочаш мне дапамагчы, то паглядзі, калі ласка, у нататнік. Што там напісана?

Самі адгарнуў нататнік Некрасептуса і пагартаў яго. Яго сямейнікі селі побач і таксама паспрабавалі прачытаць.

— Ат, я нічога не зразумеў, — сказаў кантрабандыст нарэшце. — Калі нехта і можа тут даць рады, то толькі мой дзядуля.

— Ага, так! — загукалі ўсе. — Спадар Чырбі Бестулі, наш старэйшына.

Дзядуля Чырбі быў такі стары, што яго давялося пераносіць з кібіткі на насілках. Ён усё роўна як палаў знутры, скручаны і зморшчаны, як стары арэх. Але вочы блішчэлі. Як і ўнук, ён насіў стракатую пакамечаную кашулю з фарсіста расшпіленым гузікамі, агаляючы аблысёлы верх грудных цягліц старога і хілага чалавека. Аднак ён не адмовіўся ад лямцавага капелюша, сплясканага, але заліхвацкага. Ён тан ніяк не мог пазбавіцца думкі, што шаноўны дзядуля Чырбі, мусіць, значна маладзейшы за бацьку. Але што гэты дзед можа ведаць? Калі яго пальцы шныпарылі па старонках нататніка, Ёнатан паглядаў на дзядулю Чырбі з недаверам.

— Растопленае масла лотаці, — прабляяў Самін дзядуля.

— Чаго?! — падхапіўся Ёнатан. — Гэта напісана ў маім нататніку?

— Не. Гэтым трэба пакарміць мяне, каб мае мазгі пачалі варушыцца.

— Дзед, — прамовіла Алёксіка, паклаўшы на плячо смуглыя зграбныя пальцы, упрыгожаныя татуіроўкамі з хны. — Ты ж ведаеш, табе масла нельга. Просіш і просіш, але гэтае масла надта канцэнтраванае.

— Пляваць! — сказаў стары Чырбі. — Калі хочаце паслухаць маё меркаванне пра гэтыя крамзолі, не дурыце галавы і нясіце масліца.

— От, каб жа ты еў тое масла для хлопчыка, — выдыхнуў Самі. — А то, напэўна, просіш для сябе.

І ўсё ж, каб дагадзіць Ёнатану, Самі прынёс дзядулі кавалак топленага стымулятару, які пасля цеплавой апрацоўкі зрабіўся жаўтаватага колеру і яго можна было намазваць. Дзядуля лізнуў яго, потым прагна пажаваў сточанай амаль пад корань тоненькай палоскай зубоў. Недавер Ёнатана толькі ўзмацніўся: ці ж дзядулева душа не выбухне ў іх на вачах апошнім урачыстым салютам?

На вялікае шчасце, дзядуля Чырбі быў упарты, як асёл. Развітвацца з жыццём, прынамсі ў бліжэйшы перыяд, ён не збіраўся. З праясненымі зрэнкамі стаў гартаць і вывучаць доктарскі нататнік. На твары з'явіўся выраз, падобны да таго, які меў твар сімурга ў першую сустрэчу з Ёнатанам: занепакоенасць, здзіўленне і нават крыху надзеі.

— Што там напісана?

— Аг-м-м. Вельмі цікава. Тут пішуць нешта пра замкнутую камеру ў тваім сэрцы, у якую немагчыма зазірнуць.

— Так, ведаю, — нецярпліва адказаў Ёнатан. — Доктар Некрасептус і прафесар Ксерксес усе вушы пратрубілі гэтым. Але што гэта значыць?

— О-хо-хо... — дзядуля Чырбі завагаўся, ці адказваць. Але ўжо праз імгненне яго асвяціла хітрэцкая ўсмешка фальшывага ідыёта. — А халера яго ведае! Я спаткаў колісь аднаго дэмана, сімурга, які працаваў на пошце. Ён сказаў, што, калі я хачу адказаў на свае пытанні, мне трэба паехаць у Ніневію.

— А, у Ніневію! У вялікую бібліятэку? Цудоўна! Але яму было не варта забіваць табе галаву ідэямі спадарыні архіварыус. Забудзь усё. Усе ведаюць: яна — толькі чутка, бо ніхто яе не бачыў, — запырэчыў Самі.

— Спадарыня архіварыус? — здзівіўся Ёнатан. — Сімург нічога ні пра якую архіварыус не казаў.

— Праўда? — дзядуля Чырбі, выдавала, быў збіты з панталыку і замест стымулятару жаваў ніжнюю губу.

— Мусіць, не трэба было табе казаць... Але я пэўны, што сімург меў на ўвазе спадарыню архіварыус. Гэты хітры дэман напэўна не меў на ўвазе, што ты пойдзеш і прачытаеш нешта ў кніжках.

— Чаму ж не? — Ёнatan, як і яго бацька, верыў у друкаванае слова.

— Ну, чорт яго ведае... — Чырбі яўна шкадаваў, што выпусціў язык.

— Што за прафесія такая ўвогуле — архіварыус?

— Гэта спецыялістка па архіве, архівістка. Захоўвае запісы і звесткі пра душы. Наша спадарыня архіварыус існуе ад часоў Стварэння свету і ведае пра кожную душу і яе пераўвасабленні. Кожную іскарку жыцця ад моманту нараджэння да хвіліны распаду на атамы. У час Вялікай вайны паміж Прорвай і Мардукам спадарыня архіварыус не перайшла ні на адзін бок, а трымала нейтралітэт, адно назірала і занатоўвала. Яна гэта ўмее. Потым устала і прамовіла прароцтва: “Прорва абрыне, Гілель загіне” — і ўсё, што там далей па тэксце.

Ёнatan прароцтва не ведаў, таму не ўразіўся.

— Дык яе можна сустрэць у бібліятэцы?

— Відаць, твой найлепшы варыянт. Спадарыня архіварыус шмат бавіцца ў Юдолі зданяў. Там душы матляюцца, чакаючы сваёй чаргі падчас перазменкі паміж жыццямі. Чалавек пранікнуць туды не ў стане. Але час ад часу архіварыус наносіць візіты ў наш свет. Ходзяць чуткі, што апошнія гады яна загадвае бібліятэчным аддзелам у Ніневіі. Яна заўжды цікавілася пасведчаннямі аб нараджэнні і смерці, усёй гэтай цякучкай.

— Думаеш, яна можа прачытаць мой нататнік?

— Хто, спадарыня Бальтазарская? Вядома, зможа. Яна ведае адказы на любое тваё пытанне. На ўсе пытанні ў свеце. У сэнсе, калі зможаш знайсці яе саму.

— А калі не змагу?

— Ну, тады не ведаю, можа, кнігі дапамогуць...

— Калі так, то мне трэба патрапіць у Ніневію.

— Ды лёгка! Адымчым цябе ў Ніневію, нам па дарозе. Наш маршрут акурат ідзе паміж рэчкамі Тыгр і Еўфрат, і вы нас не абцяжарваеце. Нават і без вас мы б абыходзілі імперскіх вартавых бокам. І акрамя таго, я хацеў бы яшчэ раз у жыцці пабачыць велічныя купалы нацыянальнай бібліятэкі. Павер мне, хлопча, гэта відовішча...

І сапраўды — гэта было відовішча. Але не зусім такое, на якое разлічваў Ёнатан. Зрэшты, вялікая бібліятэка Ніневіі аказалася значна далей, чым меркавалася. Яму здавалася, што найвялікшае сховішча ў імперыі (а таксама ва ўсім белым свеце) будзе такой сабе перадавой установай, якая дбае пра сваіх наведнікаў. Са светлым і ўпарадкаваным вестыбюлем, з бясконцымі паліцамі і строгімі радамі кніг, з руплівымі бібліятэкарамі ў тоўстых акулярах, што гойсаюць туды-сюды. Але Ёнатана чакала вялікае расчараванне.

Дзядуля Чырбі меў рацыю толькі ў адным. Бібліятэка ўражвала звонку.

Ніневія, у процівагу шматлікіх месцам і мястэчкам, якія яны міналі па дарозе, сапраўды выглядала старадаўнім, запоўненым таямніцамі горадам. Дамы яе былі шэрыя і закураныя, а бібліятэка аказалася ў самым цэнтры, так, нібыта цягам тысячы гадоў вакол яе разрастаўся і ляпіўся горад. Купалы бібліятэкі не ўзносіліся ў неба, але там-сям вытыркаліся з вулак, як паганкі, якія праклюнуліся з адной грыбніцы на гнілым карчы. Калі яны пад'язджалі, Ёнатан уразіўся таямнічай смугой, якая ахутала будынкі бібліятэкі. І раптам выявілася, што тая смуга была не чым іншым, як пасткамі павукоў і старога павуціння, якое абвісала між купаламі. Аднак у першую хвіліну ён настолькі здзівіўся, што прыпісаў увесь завэдзганы выгляд бібліятэкі сляпой мудрасці, якая вызірала праз усе слаі пылу са скруткаў, папірусаў і кніг.

Адчуванне цуду парушыў чых за яго спінай.

— Клянуся пупком Метатрона, гэта ўсё пыл! — сказаў Пазузу. — Я забыў, што я алергік.

— Калі ўспомніць той бруд, у якім ты жыў і з якога мы цябе выцягнулі, калі сустрэлі ўпершыню, то мне чамусьці цяжка ў гэта паверыць.

— Ты чаму не папрасіў, каб нас выгрузілі пасярод пясчанай буры ў Арабійскай пустэльні? Не бачу нічога кепскага ў гарачым сухавеі, які прынёс распалены пыл у саляную пустэльную.

— Хопіць, Пазузу! Гэта фэйная бібліятэка.

— Ну, не ведаю...

— Я спадзяюся, што бібліятэкары апрацуюць наш запыт аператыўна. Мне трэба пачытаць пра лекі, расчытаць, што напісана ў нататніку, і працягнуць пошукі Элі.

— Не будзь даўбешкай! Ясна, што аператыўна яны табе НЕ адкажуць. Гэта ж Нацыянальная бібліятэка ў Ніневіі.

— Нястрашна, — з яўнай радасцю вымавіў Ёнатан, вельмі ўдзячны дэману, што ён вырашыў застацца з ім. — Калі ты са мной, я пару дзянькоў магу і пачакаць.

— Я гатовы чакаць нават тыдзень, — прамовіў дэман, калі яны ўвайшлі ў лабірынт калідораў, уздоўж якіх пятляла чарга, складзеная з наведнікаў, якія прыйшлі заказаць кнігі. У пачатку чаргі яны атрымалі цыдулку, на якой стаяў нумар — 7382.

— Я гатовы чакаць нават месяц, — сказаў Пазузу, калі яны змаглі прасунуцца да залы запісу і запоўнілі сто семдзесят чатыры афіцыйныя бланкі, якія ім выдаў стары і прыязны пацук. Апроч звычайных у такіх выпадках пытанняў, яны мусілі пазначыць свае ўлюбёныя стравы, усе гарады, чые назвы лашчаць ім слых, а ў некаторых бланках былі проста практыкаванні па гематрыі* і крыжаванкі.

* Гематрыя ў іўдзейскай традыцыі — адзін з метадаў аналізу сэнсу слоў і фраз на аснове лікавых значэнняў літар.

Але калі яны зайшлі ў галоўную залу выдачы, Ёнатан скеміў, што няправільна ацаніў іх становішча. Цяпер стала ясна, што ім пэўна давядзецца прабавіць тут ДОЎГІ-ДОЎГІ час. Шэрая зала, прасторная і нецікавая. Каламутнае святло і вузкія вокны сталі прычынай прыступу раптоўнага суму па Самі і Алёксіцы, ягоных сябрах-кантрабандыстах. Яны рассталіся толькі сёння ўранні з гарачымі абдымкамі (Алёксіка нават абдарыла Ёнатана пухкім пацалункам у вусны і пырснула пасля гэтага мілагучным смехам).

— Вы — наша сям'я, — сказаў Самі, які сядзеў на козлах кібіткі і цешыўся сонцам і ветрыкам. — Вяртайцеся да нас, як толькі абрыдне шукаць наканаванне ці надакучыць ратаваць свет або проста захочацца праветрыць галовы.

Цяпер іх сябры, мусіць, усталявалі свой перасоўны балаган у прадмесцях Ніневіі. Алёксіка грае на скрыпцы, вакол — жанглёры з паходнямі і кінжаламі. Яны прадаюць шакаладныя, звараныя ў лотацевым масле шарыкі.

У процівагу жыццю, поўнаму прыгод кантрабандыстаў, галоўная зала выдачы кніг выглядала прыблізна як падагрэтая трэцім разам манная каша. У цэнтры залы, навісаючы над стальным сталом, сядзеў неймаверных памераў пацук, стары і лысы, і з фантастычнай замаруджанасцю, ад якой хацелася біцца галавой аб сценку, двума кіпцюрамі нешта набіраў на клавiятуры бранябойнага апарата, які выглядаў як дапатопны арыфмометр. Калі яны падышлі бліжэй, то ўбачылі яшчэ пузатае пацучаня, кату па пяту, якое сядзела пад сталом і трымала механізм у працы, націскаючы на педаль.

— Што яны там робяць? — сцішана спытаў Ёнатан у Пазузу (у зале панавала катакомбная ціша, і шэпт, на яго думку, прагучаў рэзкавата). Пацук-бібліятэкар упіўся ў яго дакорлівым позіркам і прымусіў замаўчаць. Тым жа часам яны дастаткова наблізіліся, каб пачуць гутарку, якую пацук вёў з тымі, хто чакае ў чарзе. Вось жа, да стала падышла малая, гадоў сем, дзяўчынка з дзвюма коскамі колеру бананаў

у мѣдзе. Мыскамі ботаў яна стала перад праведзенай на падлозе крэйдай лініяй, уздоўж якой бег надпіс:

“Чакай сваёй чаргі!”

— Дзядзечка бібліятэкар, мне трэба, калі ласка, заказаць кнігу па тэме шкоднага пустазелля вадзянога гіяцынта і спосабах яго апылення. Трэба для маіх заняткаў па батаніцы ва ўніверсітэце.

Бібліятэкар зняў акуляры з носа, патузаў лапай вусікі (і без таго затузаныя) і паглядзеў на дзяўчынку зверху ўніз.

— Дзіка выбачаюся, Дафнушка, ты спазнілася. Такую завячку павінна была падаць твая мамуня, калі была ў тваім узросце. Не думаю, што мы паспеем знайсці гэтую кніжку да таго, як пачнецца твая вучобка ва ўніверсітэціку.

— Вельмі прашу, дзядзечка бібліятэкар! Я так хачу быць даследчыцай раслін, калі вырасту, і гэта адзіны асобнік, які існуе ў свеце.

Пацук выдыхнуў і палашчыў аблезлае футра на сваім брушку.

— А-я-яй, у што я ператварыўся! У панюшаную сентыментальную шубку. Старэю. Не магу бачыць слёз малой дзяўчынкі. Добра, напішу табе заказ на кнігу.

Ён начапіў акуляры і пачаў ляпаць па клавіятуры. Набор набраных на клавіятуры літар здаваўся Ёнатану хаатычным і выпадковым. Вантробы машыны скрыпелі і дрыгацелі (маленькі пацучок знізу дыхаў як падчас прыступу астмы), аж пакуль са сталёвым рыпам машына нарэшце не выплюнула прадзіраўленую ў шматлікіх месцах папяровую стужку. Галоўны бібліятэкар адарваў тую перфастужку і паклаў яе ў лапы нападсяпога дзядка ў форме хлопчыка на пабягушках. Дзядок, кульгаючы і валюхаючыся, пасунуўся ў бок да адной з шэрых дзвярэй, якія знаходзіліся ў процілеглых сценах залы. Калі дзверы адчыніліся, то з праёма дыхнула вільготная хваля цвілі і паху грыбніцы. Ёнатан паспеў убачыць высачэзныя стосы патрапаных папер і рукапісаў,

якія грувасціліся, мусіць, да самае столі, але адсюль проста губляліся ў паўзмроку. Яго патыліцу працяла дрыготка. Калі стосы кніг абрынуцца, то бібліятэкарам пагражае смяротная небяспека. І якім чынам, халера іх не возьме, тыя бібліятэкары здольныя нешта знайсці сярод гэтакага вэрхалу?

Сам жа бібліятэкар відовішчам уражаны не быў.

— Да пабачэння, цукерачка, — сказаў пацук малой Дафначцы. — Твой заказік ужо апрацоўваюць. Прыходзь да нас калі-нікалі ў госцікі, будзем радыя. А таксама прыводзь сваіх дзетак, калі яны ў цябе народзяцца. Наступны!

За Дафнай стаяў самавіты стары, узорна паголены, з чорным цыліндрам на галаве.

— Добрыя навіны, спадар Тыкольбар. Згодна з правіламі Нацыянальнай бібліятэкі, якія забараняюць нам выносіць за сцены гэтай установы арыгінал кнігі — а гэта значыць, кожны асобнік у бібліятэцы, — капіраванне заказанай вамі кнігі амаль што завершанае. У хуткім часе вы зможаце атрымаць свой асобнік “Прыгоды Гільгаўроша і Уладарыні паўлінаў”! — пачуў ён ад пацука.

Па дагледжаных шчоках старога пацяклі слёзы шчасця. Ён выцер іх насоўкай.

— Неймаверна! Нарэшце. Столькі гадоў чакання. Я быў малым падшыванцам. І мой татка, які распавядаў мне гісторыі перад сном, забыў, ці дараваў Гільгаўрош Уладарыні, якая скарміла святому паўліну атрутныя залацінкі.

У сценцы адчыніліся шэрыя дзверы, і Ёнатан убачыў пацука-пісарчука, такога ж старога мухамора, як і ўсе астатнія (увогуле, выглядала на тое, што ў пашане тут былі толькі старыя, а маладым сюды дарогі не было). Пацук сядзеў за перапісваннем рукапісу рыпучай самапіскай. Яго нос амаль што датыкаўся да паперы, а язык ад напружання высалапіўся і аблізваў вусны.

— Засталося пару слоў! — урачыста вымавіў бібліятэкар. Потым ён падняў руку, даючы разгарачанай добрай весткай публіцы сціхнуць. Пісар-пацук язычком аблізаў дзюбку самапіскі, выдыхнуў і з пачуццём выкананага доўгу ганарліва паставіў апошнюю кропку. Калі вялікая місія была завершаная, то ён паваліўся знясілены на спіну, лапкі заторгаліся ў паветры. Стары асістэнт бібліятэкара дакульгаў да пацукка, абапіраючыся на палку, пераступіў цераз яго і прынёс бібліятэкару завершаную кнігу.

— Спадар Тыкольбар, Нацыянальная бібліятэка Вавілонскай імперыі ў горадзе Ніневіі мае гонар выдаць вам афіцыйную копію... Хвілінку! Пачакайце. Што тут адбываецца? Што гэта?!

Пацук-бібліятэкар наблізіў акуляры да вачэй і злосна ашчэрыў зубкі.

— Тут — ПАМЫЛКА! У імя залатой самапіскі спадарыні Бальтазарскай, апякункі ўсіх пісарчукоў! Уляпілі мы памылку. Людзі добрыя! Тут замест “паўлін” напісана “паулін”.

У зале пачалася мітусня. Пісарчук румзаў, спадар Тыкольбар умольваў захаваць пісарчуку жыццё.

— Прашу вас, спадар бібліятэкар. Гэта цьфу і расцерці, а не памылка. Усе ведаюць, што паўлін пішацца праз “ў”. Я нават сам пастаўлю птушачку над “у”.

— “Цьфу і расцерці” кажаце, шаноўны спадар? Але чалавек вашага статусу і ўзросту павінны ўжо ведаць, што Нацыянальная бібліятэка Вавілоніі не нейкая там канторка, якая будзе распаўсюджаць бракаваны прадукт. Такія ляпсусы не адпавядаюць нашым высокім стандартам. Мы напісалі на нашых штандарах пашырэнне асветы, а не распаўсюд невуцтва і цемрашальства!

— Але, даражэнькі спадарчык бібліятэкар! Дваццаць чатыры гады ў вас сышло на тое, каб знайсці кніжку. І яшчэ трыццаць шэсць гадоў, каб перапісаць яе. Калі вы перапішыце кнігу яшчэ раз, то я пачытаю яе толькі ў труне.

— Мне шкада, спадар Тыкольбар. Вы тут маеце справу з прафесіяналамі. Мы не аматары-друкары, якія завальваюць рынак камерцыйным чытвом... НА МАКУЛАТУРУ!!!

Пацук-бібліятэкар падняў лапку, і маленькі аддзел жаўнераў у іржавых даспехах, які стаяў у куце залі, зладжана ўскочыў, выхапіў перапісаную кнігу з рук бібліятэкара і шпурнуў яе ў аграмадны здрабняльнік паперы. Шаноўны спадар паглядаў на сваю “Уладарыню паўлінаў”, якая ператваралася ў храбусткую папяровую локшыну, а з вачэй у яго каціліся буйныя фасоліны — гэтым разам слёзы журбы і жалобы. Самлелага пісарчука выносілі з залы на насілках.

— Наступны!

Наступным быў Ёнатан. Аднак праз апошнія тут падзеі ён разгубіўся так, што адкрываў рот, як рыба, амаль не прамаўляючы слоў.

— Так-так, малады чалавек. Што мы хочам пачытаць сёння?

— Мне трэба... агм-м-м. Я б хацеў ведаць...

— Прашу паспяшацца. Вы тут усіх затрымліваеце.

“Пляваць, — падумаў Ёнатан, — які сэнс нешта заказваць? Я ж усё роўна тут нічога не атрымаю. Нам хочацца паказаць спіну і даць з гэтай гнілой канторы драла”. Але тут ён прыгадаў бясстрашны позірк Алёксікі. Ці спалохалася б яна такога абыякавага пацука?

— Спадар бібліятэкар... Мне падаецца... З вашага дазволу, малюпасенькая заўвага. Мушу заўважыць, ваша сістэма — трошкі-крышку не зусім эфектыўная.

— Не эфектыўная?! У якім сэнсе не эфектыўная? — поўсць стала ў пацука дыбарам, а ён надзьмуўся, як жаба. — Эфектыўнасць — наш брэнд.

— У сэнсе, можа, вядома, эфектыўная, але трошкі цяжка дастаць кніжкі...

— Але ў гэтым цымус, юначка, увесь сэнс! Уяві, які б вэрхал пачаўся, калі б мы прыносілі кнігі хутка і проста. Мы самая

вялікая скарбніца ведаў і звестак у свеце! Мы ганарымся, што ў нас захоўваюцца найвялікшыя таямніцы чалавецтва. Калі б мы прыносілі кнігі на тры-пятнаццаць, людзі прыходзілі б да нас тысячамі і чарга расцягнулася б адсюль і да Вавілона. Ось тады б мы не змаглі выконваць нашы абавязкі.

— Спадар пацук-бібліятэкар, пры ўсё маёй павазе, ваша крэда гучыць нелагічна.

— Што ты ведаеш пра лагічныя крэды, нахаба? Я магу табе выдаць пару цудоўных кніжак па філасофіі і логіцы (праўда, атрымаеш ты іх не так хутка). І, руку на сэрца, выглядаеш ты маладым і здаровым. У цябе ёсць усе шанцы дажыць да атрымання заказу. Маю надзею, ты яго атрымаеш датуль, як патрапіш на могілкі.

“Ты што, здурнеў? Мне нельга затрымлівацца. Ёсць столькі ўсякіх рэчаў, якія мне трэба высветліць!” — хацеў сказаць яму Ёнатан, аднак ведаў, што пацук не стане яго слухаць. Бібліятэкар важна натапырыў вусікі і стаў зазіраць Ёнатану праз плячо.

— Вось жа, юначка, калі ты не ў стане вырашыць, бывай здаровенькі. Наступны!..

Акурат у гэты самы момант з носа ў Пазузу вылецела грымотнае “апчхі”. Падчас усёй гутаркі той стаяў з Ёнатанам попlech і намагаўся не чхаць, але больш стрымлівацца не змог. З ягоных ноздраў вырываўся магутны струмень паветра (Ёнатан спадзяваўся, што без дамешкаў дэманскіх смаркачоў) і сцёр пыл з невялічкай тэчкі, якая стаяла на сталё бібліятэкара. Ёнатан паглядзеў на шыльду з шырока расплюшчанымі вачыма:

“Патрабуюцца юнакі і дзяўчаты для працы ў бібліятэцы. Звяртацца з 15.30 да 16.00 ва ўсе дні, апроч выхадных, панядзелка, аўторка і чацвярга”.

Нарэшце шчасце падваліла! Засталася чвэрць да чацвёртай, і да таго ж сёння — серада!

— Спадар бібліятэкар! — усхвалявана прамовіў Ёнатан. — Мы з маім дэманам прыйшлі сюды не для таго, каб заказаць кніжку. Насамрэч мы прыйшлі ўладкавацца ў бібліятэку на працу.

Пацук падазрона зіркнуў на шылду.

— Вох, юначка, гэта старая шылда. Яна тут вісіць ад часоў майго прадзеда.

— Але як жа вяршэнства закону? Вы шылды не знялі, а яна самым катэгарычным чынам заяўляе: “Патрабуюцца юнакі і дзяўчаты для працы...”

— Гм-м-м, — пацук зняў акулёры і другі раз абгледзеў шылду.

Пазузу падаўся наперад і сцёр з шылды рэшту пылу. Пад яго пальцамі выскачыла новая порцыя інфармацыі:

“Хто рана ўстаў, таго і праца!”

— Выдае на тое, што мы ўсталі раней за ўсіх, — заўважыў Ёнатан.

— Не можа быць!

— Перад намі нехта прыходзіў?

Пацук закашляўся.

— Аг-х-х... У апошнія гады? Ды не асабліва.

— Значыцца, праца наша!

Тую зіму Ёнатан з Пазузу прабавілі безвылазна ў памяшканні, занураныя ў запаленым лабірынце кніг бібліятэкі Ніневіі.

Пацук-бібліятэкар, якому давалося змірыцца з прыёмам Ёнатана і Пазузу на працу, даў ім бэйджы з імёнамі і прымацаваў іх да аддзела бібліятэчнай статыстыкі.

Крыло статыстыкі знаходзілася ў неацпеленых нетрах бібліятэкі, і да яго можна было прабрацца толькі пасля небяспечнага блукання між трухлявымі сценкамі, караскання на горы кніг і ўвільвання ад гіганцкіх павукоў (якіх пацукі-бібліятэкары папросту глыталі). У аддзеле статыстыкі

сядзелі дзясяткі пацукоў, працятых дрыготкай, захутаных па вушы ў шалі і шалікі, занятых пошукамі анкет і бланкаў — такіх, якія Ёнатан запаўняў пры ўваходзе ў бібліятэку. Ёнатан пацікавіўся, у чым сэнс іх працы. Навошта, скажам, пры ўваходзе ў бібліятэку пазначаць свае ўлюбёныя прысмакі?

— Але гэта элементарна! — адгукнуўся адзін з пацукоў аддзела статыстыкі. — Што ты любіш есці — гэта сакрэтныя асабістыя звесткі.

— Я люблю шакаладнае марозіва. І што гэта значыць?

— Калі б ты трошкі пакруціў мазгамі, то скеміў бы, што тут да чаго. Вось, напрыклад, калі ты пішаш у анкеце, што любіш есці паперу? Ясна: у такім выпадку ўваход у бібліятэку табе катэгарычна забаронены.

— У паперы паскудны смак, — тонам кулінарнага знаўцы сказаў Пазузу.

— Дакладна! Менавіта таму моль не прайшла б нашай скрупулёзнай праверкі.

От такі вычарпальны адказ. Але што да анкет, у Ёнатана па-ранейшаму варушыліся сумневы, бо ён на свае вочы бачыў, як адна мілая пацучыха ў прыёмным пакоі дбала, каб пасля іх запаўнення яны траплялі адразу ў здрабняльнік паперы.

Вялікай перавагай працы ў аддзеле статыстыкі было тое, што ад іх нічога не патрабавалі. Большасць часу Ёнатан з Пазузу былі вольныя блукаць у нетрах сутонлівых галерэй і дасхочу зарывацца ў купы і стосы паперы. Але знайсці патрэбнае — гэта было ўсё роўна як шукаць іголку ў стозе сена. Праўда, раз-пораз знаходзілася нешта напаўкаштоўнае. Так, яны дазналіся з агітацыйнай улёткі, якая апынулася на падлозе, што пацукі выклікаліся заняцца адміністраваннем у бібліятэцы, каб аднавіць сваю рэпутацыю пасля таго, як падчас Вялікай Вайны Варажбіты абвінавацілі іх у распаўсюдзе эпідэміі Цёмных Плям. Ёнатан даведаўся з улёткі, што лекары-святары не прырэчылі назапашванню і перадачы ведаў.

Зрэшты, яны верылі ў Слова (Стваральнае слова. Пераможнае слова. Слова-панацэя.). Кожнае напісанае слова — святое. Варажбіты толькі хавалі іх значэнні і сэнсы — інакш пачнуцца клопаты і беды. Каб веды не сталі набыткам шырокага колу людзей, іх запраторылі ў Ніневію, пад руплівую апеку пацую.

Баючыся, што паміж купамі назапашанай ва ўсяленскіх маштабах інфармацыі ён дарэшты страціць усе свае арыенціры, Ёнатан запісаў на жмутку паперы свае галоўныя мэты:

1. Знайсці лекі для мамы.

2. Даведацца, што напісана ў нататніку, і зразумець, кім я ёсць.

3. Дазнацца, як трапіць дахаты (а таксама пашукаць дарогу назад у Прорву для Пазузу).

4. Калі застанецца час, можа, у бібліятэцы ёсць якая добрая кніга пра мадэлі караблёў, якія я магу прывезці тату.

Пазузу прабежся вачыма па гэтым нядоўгім спісе і дадаў:

5. Булачкі, шакалад, рэцэпты, кулінарныя кнігі, па магчымасці — сочыва, масла, амлет і стэйк.

Спіс стаў Ёнату пуцяводнай зоркай. Ён пачаў абглядацца і працаваць згодна з планам. Праз два тыдні пасля прыезду Ёнатан знайшоў цэлую залу, ад якой далікатна тхнула дэзынфекцыяй. На кожным карэнчыку стаяў экслібрыс дробнага бажка на імя Ваал-Маркод, які да свайго выгнання святарамі Мардука быў у ліванскіх гарах апекуном ацалення і лекавання. Высветлілася, што Ваал-Маркод быў таленавітым літаратарам, які мог простымі словамі патлумачыць самыя складаныя дылемы і праліць святло на цёмныя бакі жыцця. Калі Ёнатан прачытаў яго кнігі, то яму сталі зразумелыя два дзіўныя факты. Першы факт — яго мама сур'ёзна пакутавала на хваробу Цёмных Плям. Ён не ведаў другога такога чалавека, чые сімптомы, пра якія папярэдзвалі Варажбіты, настолькі выпіналіся і кідаліся ў вочы. Якім чынам мама

Тамі заразiлася хваробай з Вавілонскай імперыі? Ёнатан на гэтае пытанне адказу пакуль што не знайшоў.

Другі факт — яшчэ больш дзіўны. Ёнатан стаў падазраваць, што бацька не змог вызначыць правільна маміну хваробу, і пачаў разумець, што бацька, можа, і вынайшаў магутныя лекі, але, мусіць, мама мела патрэбу ў іншым прэпараце. Больш за тое, цалкам верагодна, што бацькавыя лекі сталі прычынай незваротнай шкоды.

Да яго невялічкага спіса дадаўся яшчэ адзін пункт:

6. Што здарылася з маім татам?

Увесь гэты час Пазузу сядзеў на вершаліне кніжнай гары і займаўся тролінгам, закідваючы Ёнатана здзекамі.

— Нахалеру ты пхаеш нос ва ўсе гэтыя паперы? Замест пошукаў немаведама чаго лепей бы мы пашукалі спадарыню архіварыус.

Ёнатан ужо прысвяціў спадарыні архіварыус процьму часу і доўгіх роздумаў.

— Пры ўсёй маёй павазе да дзядулі Самі, мне цяжка ўявіць, што з вуснаў гэтага жуйкаголіка сышло нешта талковае. Вось, глядзі, сімург не сказаў пра яе ані слова. Калі архіварыус існуе, то чаму ніхто нічога пра яе не ведае?

— А ў гэтым месцы хоць нешта нешта ведае?

— Таму я шукаю адказы там, дзе іх можна знайсці. У кніжках. А ты сядзіш на верхатуры і толькі замінаеш.

Пазузу пакрыўдзіўся і знік. Ён швэндаўся па бібліятэцы дзесяць дзён, і Ёнатан падумаў ужо, што згубіў сябра. Але адным ранкам дэман вярнуўся, падскокваючы, і ў пашчы ў яго была добрая вестка: ён знайшоў офіс уладарыні запісу актаў!

Ёнатан і Пазузу запасліся вадой, скралі два кошыкі з абедамі, якія прынеслі пацукі аддзела статыстыкі, і рушылі ў доўгую дарогу па крывых калідорах міма стромых кніжных скал, з якіх час ад часу сыпаўся дождж са скруткаў. Нездзе бліжэй да надвячорка яны дабылі да купала, пад якім

месціўся офіс спадарыні архіварыус. Трэба было падняцца па стромых сходах пад самае скляпенне.

Пакрытыя павуціннем вузкія форткі не змаглі толкам ні паведаміць пра тое, што робіцца звонку, ні праліць святло на тое, што адбываецца ўсярэдзіне. Калі яны падняліся наверх, задыханыя і спатнелыя, то апынуліся ў пустынным калідоры. Абапал яго цягнуліся два шэрагі дзвярэй з белага непразрыстага шкла. На апошніх дзвярах справа красаваўся надпіс, зроблены дробнымі залатымі літаркамі:

“Захоўвайце цішыню!”

І ніжэй трохі большымі, самазадаволенымі літарамі:

“сп-ня Бальтазарская
Мельхіёра Гаспараўна
архіварыус

па пытаннях рэжыму працы просьба звяртацца
ў сакратарыят”.

Дзверы, ясная справа, былі замкнёныя.

— Нявыкрутка! — сказаў Ёнатан.

— Можа, у прыбіральню пайшла?

— Пакуль яна не вернецца, мы адсюль ні кроку.

Наступныя дні яны прабавілі пад дзвярыма, спалі па чарзе.

Ёнатану падавалася, што за шклянымі дзвярыма асцярожна ступае цень, а знутры ўначы нібыта даносіліся гукі нейкага хрыпаньня і ляпаньня па клавятуры. Адзін раз нехта выскачыў у калідор і бразнуў дзвярыма проста перад іх носам. Здавалася, што цень ведае пра іх існаванне, але імкнецца пазбегнуць сустрэчы з імі. Нарэшце Пазузу гульні ў хованкі абрыдлі. Ён надумаў зладзіць ценю засаду. Дэман стаіўся ў кардоннай скрыні з-пад старых газет і скокнуў

ззаду на цень, калі той адмыкаў ключом замок у дзвярах. Ёнатан убачыў шалёны суплёт рук, ног і хваста. Нарэшце з купы выскачыла хударлявая, сухарлявая жанчынка з сабраным у пучок валасамі, і яе маленькі носік па меры хады з пагардай прабіваў нябачныя дзіркі ў паветры. Жанчынка паправіла ваўняную спадніцу рудога колеру, падцягнула панчохі і распусціла валасы.

— Вы маглі пастукаць.

— Перапрашаю, шаноўная спадарыня, наша віна. Ты выпадкова не спадарыня Мельхіёра Бальтазарская?

— Я?! — у жанчынкі заняло мову. — Вы здурнелі ці што? Я толькі сакратарка. А цяпер дазвольце, калі ласка.

Заскочыўшы ў дзверы, яна паспрабавала іх зачыніць знутры. Аднак Пазузу паспеў уставіць у праём нагу, і яны ўварваліся ўсярэдзіну. Памяшканне выглядала як звычайны прыёмны пакой з дапатопнай друкаркай на стале. У пакоі былі яшчэ адныя дзверы, на якіх была шыльда:

“сп-ня Бальтазарская
асабістыя апартаменты”.

Па-за гэтымі дзвярыма, якія таксама былі зробленыя з непразрыстага бялесага шкла, на асветленым тле дрыгацеў туманны абрыс.

Аднак жанчынка перагруппавалася. Закрыла ўласным целам тыя дзверы, не раўнуючы тыгрыца, якая бароніць сваіх тыгранят.

Шыльда на стале паведамляла, што жанчынку клічуць Бэла Глюк і яна сакратарка архіву.

— Спадарыня Глюк, мы б з радасцю даведаліся пра гадзіны працы спадарыні Бальтазарскай, — прамовіў Ёнатан.

— Ты чытаць умееш? Па рэжым працы трэба звяртацца ў сакратарыят!

— І дзе той сакратарыят знаходзіцца?

— Нідзе! Яго даўным-даўно зачынілі.

Ёнатан уздыхнуў.

— Ты не разумееш! У нас вельмі тэрміновая справа да спадарыні архіварыус. Пытанне жыцця і смерці.

— Страшэнна хачу вам дапамагчы, хлопцы, але прабачце — сёння прыёму няма.

— А калі будзе?

Спадарыня Глюк уселася за свой стол, уставіла ў друкарку аркуш паперы і пачала нешта друкаваць у кулямётным рытме.

— Як яе ласка. Архіварыус — такая ўся супярэчлівая і раптоўная.

Ёнатан пераглянуўся з Пазузу.

— Але як такое можа быць? Тут усе такія педантычныя і законапаважныя. Як так сталася, што галоўная архівістка робіць тое, што ёй заманецца?

Бэла Глюк імгненна спыніла друкаваць (друкарка па інерцыі самохаць надрукавала яшчэ пару сказаў). Сакратарка дастала аловак з пучка валасоў на патыліцы і стала ім пагражаць, нібыта рапірай.

— Нахаба! У цябе няма разумення, хто такая спадарыня архіварыус. Ты не можаш ані на міліметр спасцігнуць сваім касамозгім розумам глыбінь яе ведаў і назапашаных звестак! Ты яўна перакананы, маўляў, спадарыня Бальтазарская — простая чыноўніца з начосам на хвасце, як усе тыя шэрыя мышкі ў асноўнай зале? Памылка! Недаравальная памылка! Спадарыня архіварыус не проста чарговая выпускніца айчыннага ВНУ. Яна — Тонкі Таленавіты Творца, з вялікай літары Т усе тры словы! Архівартая архіварыус, калі на тое пайшло. Геній ведаў і выведаў. Яна здольная звязаць ніткі і змацаваць ніты ўсіх звестак ад часоў стварэння свету. Сабраць усе драбкі і шматкі і зрабіць праніклівыя высновы. Саткаць цэльнае палатно тэорый, працяць цемру светлавым мячом мудрасці і пераплавіць слюду невуцтва

ў зіхоткі крышталі навукі. І як усе вялікія творцы, так яна — супярэчлівая і раптоўная. А такія зануды, як ты, — не вартыя нават вастрыць ёй алоўкі.

— Мы ўсё ж былі б радыя, калі б сярод пералічаных вамі даброт спадарыні архіварыус было і жаданне прыняць нас.

— Цяпенне — матка мудрасці, — прамовіла Бэла Глюк тонам прарочыцы бед і няшчасцяў і вярнулася да друкаркі.

Той зімой дзень пры дні Ёнатан прыходзіў да офіса Бэлы Глюк. Спрабаваў заспець яе знянацку, у нестандартныя гадзіны. Можа быць, спадарыні архіварыус пры ўсёй яе супярэчлівасці раптам захочацца кампаніі і чалавечага кантакту? Аднак гэтага не здаралася. Ён заўжды патрапляў на сакратарку, якая ў офісе ставіла рэкорды па хуткастрэльным друкаванні або трушчыла хлябцы. Аднойчы ці нават двойчы ён быў упэўнены, што бачыў за зачыненымі дзвярыма абрыс спадарыні архіварыус, якая нібыта мерала памяшканне разважлівым крокам.

Аднак — от хоць ты што — унутраныя дзверы так ні разу і не адчыніліся.

Адзінае, што памянялася ў становішчы Ёнатана, — паціху-патроху, прынамсі так здавалася, сакратарка стала прывыкаць да яго прысутнасці. Аднойчы ён прынёс Бэле любоўную лірыку з часоў кітайскай дынастыі Тан, якую знайшоў на адным калідоры бібліятэкі. Бэла Глюк усцешылася і пачырванела, як радыска. Яна распавяла, што нарадзілася па-за межамі імперыі, у так званых “нічыйных землях Поўначы”. Таму яна лічылася варваркай. Сюды, у імперыю, яна прыехала ў юначым узросце, бо была апантаная навукай і ведамі. Ёнатан распавёў ёй, што шукае лекі ад Цёмных Плям. Бэла яму моцна дапамагла, калі шапнула на вушка месца, дзе знаходзілася горка кніг на адпаведную тэму. У сваіх даследаваннях Ёнатан значна прасунуўся і пры дапамозе Бэлы нават адкрыў маленькую медыцынскую лабараторыю, у якой стаў выпрабавваць антыдэпрэсантныя

парашкі, рэцэпты якіх прапаноўваў у сваіх кнігах Ваал-Маркод. Напрыклад, парашок на аснове залатога пылу, які саскрэбвалі з карэньчыкаў філасофскіх кніг і дадавалі туды выразаныя з найлепшых лірычных зборнікаў радкі. Бэла выявілася прязнай жанчынкай, значна прыемнейшай, чым падалося на першы позірк. Ёнатан зразумеў, што галоўная яе праблема — сарамлівасць. Зрэшты, ён рашыўся пасвяціць яе ў сваю таямніцу і распавёў пра нататнік Некрасептуса.

Бэла Глюк моцна зацікавілася. Яна няспешна стала вывучаць нататнік пры дапамозе лупы, нават занатавала сабе некалькі сказаў. Яна папрасіла Ёнатана пакінуць нататнік на тыдзень, каб яна змагла паказаць спадарыні архіварыус (калі тая будзе ў настроі, вядома). Калі Ёнатан вярнуўся да сакратаркі ў офіс, Бэла выглядала сур'ёзна і ўрачыста. Яна падрыхтавала цэлы стос аркушаў і чытала пытанні з іх.

- Ці ж адзін з тваіх бацькоў сябра Гільдыі Варажбітаў?
- Ды не, — са здзіўленнем адказаў Ёнатан.
- Ці ж нехта з тваіх бацькоў мае крэўныя сувязі з Прорвай?
- Ды не думаю. Не!

— Цікава. У нататніку напісана, што ты гібрыд, мяшанец. Усё роўна як Гілель бэн Шахар, чыя зорка блукае паміж цемрай і святлом. Ці ты чуў калі-небудзь аб прароцтве архіварыуса? Яно кажа, што толькі той, у чых венах бруіцца кроў як смяротных Варажбітаў, так і Прорвы, зможа сесці на трон імперыі і стаць каралём-вызваліцелем. Насамрэч, калі я разумею, што тут напісана (але цалкам гэта можа зразумець, ясна, толькі спадарыня архіварыус), нататнік кажа, што Гілель бэн Шахар — гэта ты.

— Я?! — сківіца ў Ёнатана ад здзіўлення адскокнула. — Я думаю, Гілель жыве ў гарах і што ён — павадыр паўстанцаў.

— У год твайго нараджэння шаманы-вешчуны знайшлі дзесяцігадовага хлопца і нібыта ўбачылі ў ім пераўвасабленне магутнай “дыямантавай душы”. Гэтаму хлопцу сёння дваццаць два. Малады, а спелы. Ён верхаводзіць над паўстанцамі.

Але невядома, ці ж шаманы мелі рацыю з яго выбарам. Яны не правялі з Гілелем альматаскапічных праверак і нікому не паведамілі, як выглядае яго душа. Вось бачыш, у якія праблемы залазяць тыя, хто адмаўляецца верыць у навуку?

Ёнатан яшчэ не ачомаўся ад пачутага.

— А што, калі я Гілель?

Бэла Глюк зняла акуляры.

— Тады, залаценькі, цябе чакае шмат-шмат працы. Табе давядзецца перайначыцца.

— А што азначае тое, што ў маёй душы ёсць пустая і замкнутая камера?

— А зараз пяройдзем да горшых навін. Даведацца, што менавіта хаваецца ў тваёй душы, — няма як. Яна — скрыня з сюрпрызам. Можа быць, ты — Гілель бэн Шахар, або, і я гэтага не выключаю, ты — яго канкурэнт.

— Канку... што?

— Другі Вялікі Мяшанец. Але ж гэта смеху варта і проста немагчыма.

— Хто ён?

— Ну-у, яго клічуць... Яго імя... гм-м-м... Ат, няважна.

Ёнатан палічыў за лепшае апошнюю фразу Бэлы з памяці сцерці.

— Я не хачу быць ні першым, ні другім.

— Добра, але ёсць немалая верагоднасць, што я ўвогуле памыляюся. Яшчэ больш шанцаў — што памыліўся той правінцыйны лекар, Некрасептус.

— Хто гэта дакладна можа сказаць?

— Тая, У Якой Усе Адказы, — урачыста прамовіла спада-рыня Глюк і рукой паказала на зачыненыя дзверы за сакратарскім сталом.

РАЗДЕЛ 10

ПАДАРОЖЖА ПРАЗ МОРА

Ніно сядзела на невяліччай кафедры ў зале Галоўнай бажніцы Мардука і чакала пачатку цырымоніі. Яна глядзела ў высокія вокны, на якіх красаваліся каляровыя вітражы на сюжэты з гісторыі Стварэння свету. Яе позірк упіўся ў вітраж, на якім Адмуэль і яго сыны вымаўляюць першыя словы. Словы луналі ў паветры, ператвараліся ў дўшы, вярталіся з зорак у выглядзе дажджу празрыстакрылых стракоз, да якіх з кранальнай прагай людзі цягнулі рукі. Праз карціну ў залу лілося нязыркае, прыгожае святло ды макіяжам клалася на твар. Ёй захацелася паляжаць у ложку, схаваць твар сярод падушак і паплакаць. Ніно адчула сябе маленечкай, сціснута і паўжывой, нібыта нехта працяў шпількай страказу, якая пырхала ўнутры яе, і тая скурчылася і памерла.

Мінуўся год ад моманту, як яна праглынула першую таблетку Нсарадора. Ёй цяпер шаснаццаць. Уплыў таблеткі на душу нагадваў навалу ледавіковага перыяду, які пакрысе, але няўхільна захоплівае ўсе кантыненты. Кожны раз, калі Нсарадор клаў ёй на язык чарговае белае каліўца, Ніно адчувала, як ад яе адвальваецца яшчэ адзін кавалак. Цягам года яна страціла ахвоту да ўчынкаў, якія

раней уцягвалі яе ў праблемы. Яна закінула свае сакрэтныя заняткі па чараўніцтве — тыя цяпер выглядалі нецікавымі і непатрэбнымі. Перыяды кепскага настрою зніклі. Ніно стала прыязная і ветлівая, пазбавілася самастойнага меркавання і прагі прыгодніцтва.

— Мімоза! — звярнулася Ніно да нянечкі, якая давала адпачынак свайму целу на кушэтцы паблізу. — Думаеш, я памянялася?

— Пасталела, увабралася ў пер'е, мая ты высокасць. За апошні год ты завязала са сваёй рознай бздурай. Ужо каторы месяц я не бегаю і не шукаю, дзе ты ад мяне схавалася. Ты больш не спіш на лекцыях, не крадзеш кніг з бацькоўскага кабінета, не падкідваеш чарвякоў сваім зводным братам. Зніклі сляды ад гразюкі пасля тваіх начных праходак па вуліцы.

— Жакліва!

— Ды не жакліва. З упартай бунтаркі ты ператвараешся ў маладую бездакорную кронпрынцэсу.

— Але я не хачу быць бездакорнай кронпрынцэсай. Хачу быць сабой.

Ніно хацелася плакаць, але нават гэтага ў яе не атрымалася — слёзы згуслі і, ператварыўшыся ў ледзяшы, адмаўляліся ліцца.

— Маё маленькае даражэнькае цыпянятка! — Мімоза палашчыла валасы дзяўчыны маршчыністай рукой. — Што не так?

— Я баюся ператварыцца ў айсберг. У мармуровую статую. Усё праз гэтую таблетку. Мне робіцца горш і горш.

— Не турбуйся, залаценькая. Калі некага любіш сапраўды, то памерці не памрэш. Аб'ект любові нельга забыць, нельга стаць да яго абыякавым.

— Ты кажаш мне, каб я не баялася.

— Што ты! Проста трэба знайсці кагосьці, хто стане табе сапраўды дарагім, і з усяе змогі засяродзіцца на ім і не

адпускаць. Ён сагрэе цябе знутры. Ты захочаш чуць яго прысутнасць у сэрцы.

Ніно заглыбілася ў развагі. Каго яна любіць і кахае? Ясна, не бацьку, чужога і вечна адсутнага. Мама памерла, калі Ніно была малая. Бабулю яна не ведала. Адзіным чалавекам, што паўстаў перад унутраным позіркам, быў бялявы вершнік, які скакаў з цемры яе душы. Яна задумалася: хто гэта можа быць? Ён не выглядае як знаёмы чалавек, праўда, кагосьці нагадваў... Але каго?

Яе роздум перарваўся, калі ў залю бажніцы ўвайшлі аточаныя світай бацька з Саркітаяй. Усе сталі біць паклоны. Ніно таксама на знак пашаны да бацькі-імператара схіліла галаву. Выглядаў ён, як заўжды, велічна. У сінім плашчы, мажны мужчына з грывавай чорных валасоў, у якіх прабівалася срэбная нітка. Яго густы аўтарытэтны голас дзейнічаў на манер чароўнай флейты, якая можа прымусіць мора адступіць.

Саркітая поруч з ім выглядала шчуплай. Яна крочыла па яго левую руку і трымала на руках кацяня. Звяры брыдзяцца дэманаў і дэманіц. Ніно ведала, што бацькава наложніца носіцца з катом не таму, што любіць звярка, а дзеля таго, каб давесці прысутным, маўляў, маленькая жывёла падпарадкавалася цалкам: не сіпіць і не кідаецца з энкамі. Пад яе немігатлівымі вачыма кацяня выглядала адурманеным і затарможаным. Ніно падумала: якімі ж гэта наркатычнымі рэчывамі напампаваў жывёлінку Нсарадор, каб тая зрабілася абыякавай да дэманіцы нааміткі? Белшацар з асаладай паглядзеў на Саркітаю.

— Ты бачыла, як гэтае кацяня давярае Саркітаі? — запытаўся бацька ў Ніно.

— Так, тата.

— Дарэчы, цукерка, выглядаеш ты неверагодна. У апошні час ты ператварылася ў сапраўдную жанчыну. Што нагадала мне — сёння зранку прыбыло пасольства губернатара Мараканды. Гэты ліслівец даслаў мне некалькі флакончыкаў

мускусу белых ільвіц. Ты ж ведаеш, наколькі гэта рэдкае рэчыва. Адзін я падарыў Саркітаі, ты зараз пачуеш гэты водар.

— Што ён хоча?

— Цябе, душа мая. Што за пытанне? Ён цікавіцца табой.

— Ой, тата, ты ж ведаеш, я яшчэ не гатовая.

— Нешта мне падказвае, сёлета да нас прыбудзе шмат такіх пасольстваў.

— Але...

— Лухта! У гэтых пытаннях не варта абапірацца на пачуцці. Гаворка ідзе пра важныя дзяржаўныя рашэнні.

Бацька ўзмахам рукі перапыніў гутарку. Ніно агарнула расчараванне. Бацькаву таўстаскурасць і нячуласць яна ўжо ведала.

Яна задумалася. Вось жа, калі не браць пад увагу належных ушанаванняў і знакаў увагі, якія належалі яму як імператару, ці любіла яна бацьку ад шчырага даччынага сэрца? Наўрад. Хутчэй за ўсё, не. Яна заўжды хацела яго любіць і спадзявалася, што яны пазнаёмяцца бліжэй і навучацца ўзаемнай павазе. Але цяпер, ясна, надта позна. Пад уплывам таблетак Нсарадора ўсе яе пачуцці як бы сцерліся і яшчэ больш пабляклі. Яна што, так жа, як бацька, ператворыцца ў бяздушную абыякавую ўладарыню?

З пачаткам цырымоніі думкі зніклі. Гэта была цырымонія Першага Медыцынскага Агляду для Бапу, сына Саркітаі, якому цяпер споўнілася паўгода. Бацькава наложніца аддала кацяня і забрала з рук нянькі немаўля. У залацістай з даўгім рукавом сукні Саркітая пакрочыла да алтара, прыціскаючы немаўля да грудзей. Іншыя імператарскія наложніцы стаялі са сваімі дзецьмі вакол і выціралі слёзы замілавання і зайздрасці. Слёзы маляўніча зіхцелі ў промнях каляровага святла, што лілося на іх дажджом. Прафесар Ксеркес, асабісты імператарскі педыятр, узяў немаўля ў рукі і зрабіў яму першы медыцынскі агляд. Потым падняў малое ў паветры і абвясціў пад узрушаны гоман публікі,

што ў немаўляці цалкам адсутнічаюць сімптомы эпідэміі Цёмных Плям.

Ніно бачыла, як прафесар сыпле на язычок немаўля першыя лекі. Нягледзячы на тое, што яе эмоцыі пад уздзеяннем таблетака прытупіліся, яна адчула, як унутры яе разліваецца гнеў і абурэнне. Вось нарадзілася яшчэ адна лялька, якая будзе танчыць пад дудку лялькаводаў. Нязванае немаўля, збыткоўны сын бацькі-перастарка, які ўвекавечыць бясчынствы заліхвацкай старасці і стане пагрозай яе статусу кронпрынцэсы.

“Мая дзяржава ў дрэнных руках, — падумала яна. — Да маёй імперыі паўзе катастрофа”.

Яе твар перакрывілі боль і горыч, якія не ўцяклі ад вачэй Нсарадора. Той хаваўся паміж калонамі і скляпеннямі. У чорных шатах, бліскаючы дыямантавымі завушніцамі, Нсарадор плыў, як зіхоткі цень. Наблізіўся ўшчыльную да Ніно, ажно тая адчула яго дыханне на патыліцы.

— Ты ўсё яшчэ ненавідзіш сваіх ворагаў? — прашаптаў ёй у вуха.

Ніно стала ўсё адмаўляць, перапалохаўшыся, што той падвысіць дазіроўку лекаў.

— Ты маеш рацыю, Нсарадор. Саркітая і яе сын нам не ворагі. Цягам доўгіх гадоў я думала, што ўсе хочучь мяне ашукаць і замахнуцца на маё жыццё. Я памылялася. Я ўпэўненая, што мае блізкія хочучь мне толькі добра.

Нсарадор дробненька захіхікаў як чалавек, які не паверыў ніводнаму слову. Ніно адчула моцны пах камфорнага алею і сандалавых палачак, які сыходзіў ад службоўца.

— Які прагрэс! Яшчэ трохі, і ты скажаш, што давяраеш нават мне.

— Чаму не? Ты лекуеш мяне ад сур’ёзнай хваробы і захоўваеш маю таямніцу.

— Мая ты брыльянтавая прынцэска! Хутка ты дасягнеш душэўнай дасканаласці сільфы.

Рот Ніно высах нібы падзьмуў сухавей.

— У сэнсе?

— Яшчэ пару сеансаў тэрапіі, і твая душа ператворыцца ў чудоўны празрысты вадаспад вясёлкавых колераў цукеркі-лізунца. Ты станеш бездакорнай спадкаемніцай прастола.

Ён зацягнуў яе за калону і дастаў з рукава белы флакончык.

— Вось, прынёс табе дванаццатую таблетку.

Ён паклаў таблетку на язык і, як звычайна, прыпусіў Ніно яе праглынуць.

Ніно адчула, як таблетка апускаецца ў страўнік. Халодны спакой разліўся па венах, і васьм ужо ў храмавай цырымоніі не засталася ніякай журбы і смутку, страху або вусцішу. Проста яшчэ адна руцінная і нудотная цырымонія, якая не мае да яе ніякага дачынення. Усе знаёмыя змалку ліхія думкі і кепскія пачуцці пайшлі з дымам.

Цырымонія скончылася. Натоп разышоўся, засталася толькі Ніно. Знемаглася. Яна не магла больш зрабіць і кроку. Усё вакол, нават гэтая зала, падалося ёй пазбаўленымі ўсялякага сэнсу. Ніно падумала пра бялявага вершніка, які скача ў цемры. Паспрабавала выцягнуць з відзежа ўпэўненасць і душэўныя сілы. Ці сустрэне яна яго калі-небудзь? Ці ён сапраўды існуе?

Крокі за спінай ажывілі яе, вывелі са здранцвення. Яна рэзка падалася назад і схавалася за статуі. Галоўны Варажбіт спускаўся па сходах, якія вялі з ягонага кабінета. Ён ішоў паміж калон бадзёрым крокам. Абрануты ў чорны скураны плашч, абуты ў чорныя па калена боты. Выдавала, спяшаецца. Неўпрыкмет Ніно стала сачыць за ім. У падпільноўванні і маскіроўцы Ніно была вялікай майстрыхай, і нават праз год, цягам якога зусім не карысталася сваімі ўмельствамі, усё засталася пры ёй. Даволі хутка яе цела прынаравілася да перабежак паміж ценямі ад калон і хаваннем за статуямі святых. Бажніца Мардука не вельмі

прыстасаваная для шпіёнскіх гульняў — надта гулкае рэха ад крокаў разлятаецца па галерэях. Але, прынамсі, тут было цёмна.

Нсарадор ішоў шырокім крокам, жэстам падняў на ногі двух маладых святароў, якія неслі скрыню з ахвяраваным золатам, але, убачыўшы яго, паваліліся на калені. Ніно хутка абмінула іх, аднак, спускаючыся па сходах, упарола недаравальную памылку — надта наблізілася. Таму ледзь-ледзь не сутыкнулася са спінай Нсарадора. Той чамусьці раптоўна спыніўся пры самымыхыхадзе з цэнтральнай алтарнай залы, вострым вокам уважліва павёў вакол сябе. Ніно стала клясці ў думках сваю няўкладнасць. На яе шчасце, Нсарадор быў заняты аглядам тэрыторыі перад сабой. Яе цікаўнасць узнялася. Што ён задумаў?

Праз цэнтр залы Нсарадор пакіраваў да алтара. Ніно палічыла за найлепшае туліцца да сценак залы, каб застацца незаўважанай. Але зразумела, што так яе траекторыя падаўжаецца і яна можа страціць Нсарадора з віду. Тады яна зняла сандалі і павесіла на шыю. Надта не думаючы, зрабіла тое, чаго не рабіла ўжо год. Засяродзіла свае сілы на сутонні і выказала жаданне зліцца з ценямі.

Яна ніколі не чаравала без сутонлівага акулера. Магічныя даведнікі гэта катэгарычна забараняюць, бо акуляр, як шкельца, — не толькі факусіруе душу, але таксама абараняе яе ад уплыву Прорвы. Ніно са здзіўленнем адчула, як яе цела поўніцца нязмушанай моцай і ўпэўненасцю. Напоўненая энергіяй прынцэса на дыбачках перасекла вялікую залу, ступаючы ўслед усяго за некалькі крокаў ад Нсарадора. Вось жа, адбудзецца цуд, калі Галоўны Варажбіт ні разу не павярне галавы назад. І цуд (або, можа, яго спалучэнне з пракаветнай цемрай) адбыўся, заняў яе бок. Ніно без праблем праскочыла ўсю залу. Катастрофа здарылася толькі тады, калі Нсарадор апынуўся за лічаныя метры ад алтара. Ніно наступіла на пабітую плітку, якая адгукнулася праціўным

рыпам. Немагчыма не пачуць. І Нсарадор пачуў. Як у заповоленым кадры, Ніно бачыла, як той паварочвае галаву назад. Ёй не заставалася нічога іншага — цалкам усведамляючы, што не паспее схавацца, — як скокнуць да асновы шкляной калонны справа, у якой быў увязнены дэман.

У той жа момант адбылася цалкам неверагодная для Ніно падзея. Цені двух слупоў з дэманамі спрытна пасунуліся ў яе бок, усё роўна як стрэлкі сонечнага гадзінніка, якія скрыжаваліся дакладна ў месцы, дзе яна стаяла. Калі Нсарадор сфакусіраваў на ёй свой позірк, яна ўжо была схаваная ўнутры глыбокага і густога, як атрамант, ценю.

Ніно спыніла дыханне. Нсарадор падазрона прынюхаўся.

— Паганяны пацукі! — прамармытаў ён. — Трэба іх усіх патруціць.

Ён працягнуў ісці, і Ніно, не надта раздумваючы, скокнула за ім.

Галоўны Варажбіт спусціўся па сакрэтных сходах за алтаром да вільготных падземелляў. У сутарэнні за Нсарадорам было лягчэй сочыць, але Ніно гэта не супакоіла. Яна пачала здагадацца, куды той кіруецца, але ад тых здагадак у яе па скуры стаў прабягаць мароз — Нсарадор кіраваўся ў бок басейна з кракадзіламі. Ніно чула пра іх шмат чаго. Гэтаксама як дэманьы ў шкляных слупах, кракадзілы былі дзецямі Прорвы, рэшткамі старажытнай вайны. У час адмысловага свята святары чынілі рытуальнае забойства кракадзіла і пэцкалі ягонаў крывёй алтар Мардука. Ніно малой драбніцай не званітавала, калі падумала пра выпушчаныя кішкі паўзуна. Яна ўжо ведала — да басейна рукой падаць, бо адчула агідны смурод гнілля і чагосьці слізка-падводнага. Басейн быў прадаўгаваты, без поручняў. Зялёная вада даходзіла да плітак на падлозе. Кракадзілы ўважліва назіралі за кожным рухам, але выглядалі як абыякавыя бярэвёны, чорныя і збуцвелыя. Над вадой вытыркаліся толькі іх вочы і насы. Ніно ніколі яшчэ не бачыла такіх пачвар. Даўжыня некаторых

асобін сягала чатырох ці нават пяці метраў. У адрозненне ад усіх іншых вадаёмаў Вавілоніі, гэты падземны басейн не пакрывалі шклянныя каўпакі ці масіўныя жалезныя краты. Выдавала, што Варажбіты палічылі прысутнасць кракадзілаў дастатковай, каб адпудзіць патэнцыйных падарожнікаў да Прорвы і назад.

Аднак Нсарадора яны не адпудзілі. Ён нагой адшпурнуў у басейн рыбную костку. Адзін з кракадзілаў схапіў яе ў паветры на ляту сківіцамі. Галоўны Варажбіт падняў рукі ўгору.

Ніно ніколі не бачыла самога працэсу замовы. Яе вочы і рот шырока адкрыліся. Не можа быць! Мастацтва замовы, чарадзеяства пры дапамозе слоў, лічылася страчаным. Усе ж ведаюць, што ў Школе красамоўства і мыслярства не вучаць ім ужо колькі стагоддзяў. Замест гэтага дзетак кормяць непадсяванай лухтой. Адкуль жа Нсарадор набраўся гэтых ведаў? Ніно не сумнявалася — чараўніцтва падзейнічае. Паветра вакол яго рук стала трымцець. Нсарадор памяшаў яго, як мяшаюць празрысты, але наварысты суп. Прастора вакол яго напоўнілася шапоткім жыццём. Ніно падалося, што ў цемры са сценак, з вады, з кракадзілавай скуры і нават з цела самога Нсарадора міргаюць каралі празрыстых слоў і літар, нібыта яны — першапачатковыя атамы ўсяго існага. Літары ўвачавідкі ператварыліся ў мыльныя бурбалкі і ледзь чутна сталі выбухаць. Шызае святло памяняла колер цела Нсарадора спярша ў ружовае, потым у фіялетавае, і нарэшце — у радыкальны пурпур.

Вада ў басейне стала кляхатаць. Па паверхні пайшлі гіганцкія бурбалкі, якія выбухалі, пакідаючы балотны смурод. Ніно адчула, як узніклы раней ад таблеткі спакой выпараецца, а ў яе жылах віруе гнеў. Што задумаў Нсарадор?

Яна разумела, што зараз той заскокне ў Прорву. Але што ён там будзе рабіць? З глыбінь душы нянавіць да Нсарадора вярнулася з галавакружнай раптоўнасцю. Нсарадор здольны на найгоршыя паскудствы. Але яна — кронпрынца!

Адказная асоба за мір і спакой у імперыі. Яе абавязак спыніць Нсарадора.

Яна ніколі не хадзіла праз ваду. Гэтыя чары патрабуюць дапамогі сутонлівага акулера выключнай магутнасці. Але Ніно ведала, што можна ўхапіцца за шлейф чараў кагосьці іншага. У гэтага метаду была толькі адна загана: прорва пад вадой — бязмежная, а яе шчупальцы патрапляюць паўсюль. Дык вось калі патрапіш у глыбінныя воды, не называючы мэты свайго падарожжа, то рызыкуеш, што вада выпхне цябе ў першым-лепшым рэзервуары ці адкрытым басейне (гэта менавіта тое, што здарылася з Ёнатанам і Эляй, калі яны трапілі ў імперыю). Каб пачуць, як Нсарадор называе месца свайго прызначэння, Ніно паспрабавала падпаўзці да яго паміж кракадзіламі-бярвёнамі. Нсарадор падняў рукі ў паветры, тузануў за ніткі празрыстых слоў. Нацягнуў іх і звязаў так, нібыта камбінаваў іх нанова. Нейкі плячысты на жывот кракадзіл кінуў на Нсарадора прыцэльны позірк гастронамічнага характару, як бы разважаючы, з якой часткі цела пачаць.

— Да фанта на Опернай плошчы, на рагу Гарадской набярэжнай і Марской алеі, — вымавіў Нсарадор, трасучы просцінамі слоў, якія пакрысе знікалі, завязваючыся ў апошнія вузельчыкі. Потым падаткнуў плашч і даў нырца проста ў кіпячыя бурбалкі. У Ніно часу здзіўляцца, што ўнутры Прорвы ёсць пляцы і вуліцы, не засталося.

Кракадзіл пасунуўся бліжэй да дзяўчыны, засяродзіўшыся на ёй свае жоўтыя зрэнкі.

— Да фанта на Опернай плошчы, на рагу Гарадской набярэжнай і Марской алеі!* — крыкнула яна і, пакуль вір не суцішыўся, скокнула ўслед за Нсарадорам.

* Гаворка ідзе пра Тэль-Авіў-Яфа (так-так, менавіта тры часткі), на чых стракатых сцягах лунае дэвіз: “Горад, які ніколі не спіць”, але ж мусіць быць напісана: “Горад, які нічому не здзіўляецца”. Ні твайму заморскаму выгляду, ні твайму вавілонскаму акцэнту.

Яна апынулася ўнутры круглага, досыць глыбокага фантана. Вада даставала да шыі. Сонца ззяла, птушкі ціўкалі, а вакол фантана гойсалі гіганцкія сталёвыя корабы на колах, якія шумелі і выплёўвалі смярдзючы дым. Агаломшаная Ніно азіралася. Непадалёк ад яе, па той бок дарогі, была светлая палоска пяску, а за ёй — сіняя паверхня вады. Незакратаваная і незаслоненая, без муроў і ахоўнікаў. Пах солі і далёкіх даляў ударыў у нос. Мора! Усхваляваная, Ніно паднялася на ногі і дазволіла блакітнаму зьянню палашчыць вочы. Мужчыны і жанчыны ў дзіўнай вопратцы ўперылі ў яе вочы, як у нейкую дзівачку. Яны мелі рацыю. Пачувалася яна цяпер поўнай дурніцай. Яна вылезла з фантана, абтрэсла ваду і амаль што сутыкнулася з хлопцам, які хутка ехаў на нізкай прастакутнай дошцы з прымацаванымі да яе колцамі.

— Алё, ты што, сляпаая? — абурана крыкнуў ёй хлопчык, і Ніно адзначыла, што істоты ў гэтым свеце не вылучаюцца добрымі манерамі. Мінула некалькі імгненняў, перш чым Ніно асэнсавала тое, што адбылося толькі што: яна зразумела мову хлопчыка! Але чаму?

І хоць людзі вакол не размаўлялі на мове імперыі, Ніно адчула, што дыяпазон яе думак праз хуткі час зможа прыстасавацца і падладзіцца пад іх маўленне.

Заняткі чарадзеяствам ператварылі Ніно ў памяркоўную і адкрытую да свету. Яна была гатовая скарыстаць любую перавагу, нават тую, чыйго значэння яна не разумела да канца. Ніно выціснула валасы і вопратку і паспрабавала свае сілы ў новай мове:

— Прашу прабачэння, — звярнулася яна да маладога акулярыка, якому ў падбароддзе ўпілася сталёвае колца з шарыкамі на канцах ды які вёў сабачаня ў аброжку. — Я што, патрапіла ў Прорву?

— Прорву? — хлопец здзівіўся. — Цікавая канцэпцыя нашага горада. Але я толькі ведаю, што тут Оперная вежа.

На шчасце, да Ніно падышоў стары, які трымаў мяцёлку і шуфлік і пхаў перад сабой тачку са смеццевым бакам.

— Нешта здарылася, што ўсе сёння выскокваюць з вады? У вас што, кандзішн у офісе накрыўся?

Ніно была не ў курсе, што такое “кандзішн”, чаму ён “накрыўся” і з якое прычыны ён зрабіў гэта ў нейкім “офісе”, але сцяміла, што стары нешта-нейкае бачыў.

— А хто яшчэ вылазіў з фантана?

Стары паказаў у адваротны ад мора бок. Ніно ўбачыла спіну Нсарадора. Ён аддаляўся, падымаючыся па шумнай вуліцы. Вада яшчэ сцякала па скураной вопратцы, быццам з качынага апярэння. Нсарадор, як заўсёды, выглядаў эфектна.

Ніно з палёгкай выдыхнула. Ну, прынамсі, яна не адпусціла здабычы! Каб Галоўны Варажбіт не знік у натоўпе, яна пагналася ўслед за ім. Шкада, праўда, што яна ўсё далей і далей адб'ягаецца ад мора, але Ніно паабяцала самой сабе, што пры першай магчымасці вернецца, каб на яго паглядзець. Крочачы па вуліцы, Ніно адзначыла, што будынкi ў гэтым свеце брыдкія і закураныя.

У сярэдзіне дарогі ехала процьма шумных сталёвых карабоў, якім яна была вымушаная час ад часу саступаць дарогу, рызыкуючы жыццём. Унутры іх сядзелі людзі, які адчайна трубілі ў трубка і слалі ёй праклёны.

Ніно ніяк не магла прывыкнуць да руху (але агнёвыя са-ламандры зялёнага, жоўтага і чырвонага колеру служылі ёй арыенцірам). Неўзабаве Нсарадор збочыў направа, у ціхі завулак. Па ім пахаджвалі толькі пешаходы і тлустыя галувы, што фанабэрліва валюхаліся і пыхліва задзіралі галовы. Галоўны Варажбіт падняўся на тры прыступкі і ўвайшоў у дагледжаны, як след атынкаваны будынак са светлымі сасновымі дзвярыма. З шыльды Ніно зразумела, што гэта рэстаран. Нізкія вокны будынка былі адчыненыя наростхрыст. Праз іх даляталі гукі прыглушанай гутаркі і бразган-не сталовых прыбораў.

Пры сталае ля акна мужчына ў клятчастым пінжаку павярнуўся да Галоўнага Варажбіта. Бліскучы чырванаваты твар мужчыны быў парэзаны зморшчынамі і нагадваў абшарпаную вадой і вятрамі скалу. Было відаць, што чалавек распешчаны, але валявы. Чалавек, які палюе за вострымі эмоцыямі, але цураецца найноўшых цацак-пецак. Галоўны Варажбіт сеў насупраць яго, і Ніно не знайшла нічога лепшага, як схавацца пад акном, за маленькім прылаўкам з варанай кукурузай і рознай выпечкай.

— Навошта ты хацеў сустрэцца са мной? — запытаў Нсарадор.

— О, з карабля на баль! Можна, спярша пакаштуеш марскога карася ў сметанковым соусе з чорным перцам? Яны робяць яго тут вельмі смачным. А ў якасці гарніру падаюць паленту* ў шалфейным масле.

— Не дуры ты мне галавы, Мармельштэйн, няма часу!

— Ой, Нсарадор, я ўжо і забыўся, які ты прыемны суразмоўца.

Малая кельнерка наблізілася да іх, і Мармельштэйн загадаў бутэльку белага віна. Ён намазаў сабе масла на хлеб, пакуль Нсарадор разгладжваў нябачныя столкі на абрусе і вытарашчваўся на свайго суразмоўцу, нібы той — нейкі від моху.

— Мой кліент расчараваны, — з поўным ротам сказаў Мармельштэйн. — У нас была дамова, але вы яе не выконваеце.

— Твой кліент — ненажэра! Яго апетытам няма межаў. Мы мелі з яго сям'ёй справу цягам тысячы гадоў. Але ад моманту, як запанавалі ён, усё пайшло то бокам то скокам.

— А што мы такога папрасілі? Каб жыць, нам таксама трэба нейкія мінімальныя ўмовы. Чаму мы не можам атрымаць свабоду руху? Чаму майму кліенту не можна разлічваць на

* Італьянская страва з кукурузнай мукі, кшталту мамалыгі.

адпаведнае харчаванне, прастору для жыццёвай дзейнасці, грамадскую легітымізацыю?

— Твой кліент штогод атрымлівае тысячы ахвяр.

— З вашых аздараўленчых лагераў? Ты здзекуешся! Там жа сабраныя вартыя жалю душы. Усё гэта нагадвае жаванне сухой скарынкі і абсмоктванне костак.

Каб падкрэсліць сказанае, Мармельштэйн начапіў на відэлец сакавіты шматок рыбкі з соусам.

— Хто не ступае наперад, той адлятае назад. Тэрмін нашага кантракта заканчваецца. Калі мы не будзем задаволеныя, то падпішам яго нанова, але ўжо з вашым падполлем.

— З паўстанцамі? Хо-хо! — Нсарадор стаў гуляцца з нажом. — Баюся-баюся... Гэта з бяззбройнымі сялянамі-невукамі? Іх павадыр — хадзячы анекдот. Ён не здольны кіраваць нават зграяй бабуінаў.

Мармельштэйн з усёй скрупулёзнасцю абнюхаў келіх віна.

— А мне, калі я сустрэўся з ім, ён падаўся культурным гіцлем.

— Ты з ім сустракаўся?

— А што такое? Хіба нельга?

— Ну, і знайшлі пра што пагутарыць?

— Я люблю ЎСЯКІХ гіцляў, Нсарадор. І цябе таксама. Я заўжды паважаў тваю імклінасць, тое, як ты дасягаў усяго, чаго хацеў, робячы тое цішком-нішком. У большасці людзей тваёй пароды не стае тармазоў, яны ганарлівыя і грубыя, як бегемоты. Але ты ніколі не выстаўляўся і не прагнуў таннага прызнання. Толькі сапраўднай улады. Чыстай, без дамешкаў. Можа быць, ты — самы адораны чалавек, якога я толькі сустракаў у жыцці. Гілель побач з табой — смаркач. Але цалкам верагодна, што лёс вашай імперыі аддадзены ў рукі гэтага смаркача.

Нсарадор закіпеў.

— Што ты вярзеш? Паўстанцам канец! Іх войска — нікчэмнае. У баі яно не адужае нават адной дывізіі генерала Арытравай.

— А ваш Мардук за апошнія тысячу гадоў не паказвае прыкмет жыцця.

Сваім вострым вокам Ніно ўбачыла, як знаёмы профіль Нсарадора завастрыўся. Упершыню падчас гутаркі яго глыбокі, здольны глядзець далей за хвілінныя амбіцыі розум раптоўна прачнуўся, страпянуўся наструненым драпежнікам.

— Нашыя святары трымаюць з ім кантакт, — сказаў Нсарадор мяккім, амаль абыякавым голасам.

Мармельштэйн быў надта заняты зазіраннем у келіх, каб заўважыць змену, якія адбылася з Нсарадорам.

— Гэта ВВІ сабе так думаеце. Але калі апошні раз ён рабіў цуд? Калі апошні раз прадзіравіў якога-небудзь ворага сваёй знакамітай дзідай?

— Мардук пратне вас да таго, як вы сцяміце, хто гэта зрабіў.

— Ты хочаш сказаць: тады, калі вы яго нарэшце знойдзеце. Твар Нсарадора згарчэў і зазіхацеў, як смала.

— Ну як вы зможаце нас перамагчы? Пры ўсёй маёй павазе да твайго кліента, у вас жа ніводнага саюзніка. Ані ў тваім, ані ў нашым свеце. Вы вязні глыбінь, а ўсе праходы адтуль — закалочаныя. Ці вы маеце намер даслаць войска? Але да таго вы павінны разбудзіць двух ваявод, якія даюць храпака ўнутры шкляных слупоў нашай Галоўнай бажніцы.

Мармельштэйн перастаў жаваць і адклаў відэлец.

— Нсарадор, ты робіш памылку, калі пагарджаеш намі. Чакай-чакай, ты яшчэ ўбачыш, на што мы здольныя!

Галоўны Варажбіт ускочыў з крэсла і адкінуў яго ад сябе. Не трэба было быць з ім знаёмай асабіста, каб сказаць, што ў ягоных вачах заскакалі шалёныя чорцікі.

— Ты, бачу, не толькі пагарджаеш, але і пагражаеш!

— Зусім не. Я прапаную.

Нсарадор злёгка палашчыў плашч, пад якім у яго хаваўся кінжал. І Ніно ведала, што той пасміхаецца сваёй думцы,

як зараз можа паказаць гэтаму Мармельштэйну, што насамрэч думае пра такога кшталту прапанову. Нсарадор хціва аблізаў губы, але здолеў узяць сябе ў рукі — недыпламатычныя метады не ўжыў. Без далейшых папярэджанняў паказаў спіну і вылецеў з рэстарана.

Калі ён мінаў побач, Ніно паспела прысесці ў самы апошні момант. Спатрэбіліся гады трэнеровак.

Ніно церабілася па вуліцы сярод натоўпу. Нсарадор у сваіх высокіх ботах ляцеў пругкім крокам. Ён спусціўся да вялікай дарогі, на якой усё кішма кішэла сталёвымі карабамі. Падняў левую руку і тут жа, на вачах у Ніно, учыніў неймавернае чарадзеяства. Адна з гэтых трун на колцах, над дахам якой красавалася шыльдачка з надпісам “таксі”, віскнуўшы, спынілася. А потым Нсарадора загнула ўнутр гэтай самай “таксі”, а сталёвы кораб зноў уліўся ў агульны струмень руху.

Ніно пабегла ўслед. Ёй нельга яго губляць! Яна падняла руку, каб зымітаваць чужое чарадзеяства, і ўсёй сваёй сутнасцю засяродзілася на ім. Чарадзейнай сілы ў яе выявілася больш, чым яна думала раней, бо не мінула і секунды, як ля яе рукі спынілася такая самая “таксі”. Усцешаная ўласнай перамогай Ніно палезла ў салон.

— Едзь за вунь той машынай! — загадала яна кіроўцу. Той з недаверам паглядзеў на яе і яе мокрую вопратку.

— Гуляем у казакі-разбойнікі, так?

— У той “таксі” сядзіць візір майго бацькі. А мне трэба высветліць, які ўдар у адказ ён плануе нанесці нашай імперыі.

— О, бачу там едзе сам Дарт Вэйдэр. Як будзеш мне плаціць?

Ага, праблемка... Ніно, вядома, не хадзіла па вуліцах з мяшэчкам дынараў. Яна зняла з пальца пярсцёнак і працягнула яго кіроўцу.

— Вазьмі, пагоншчык, гэта чыстае золата. Ён мне не вельмі падабаецца, бо надта прыціскае мае пальчыкі да зямлі.

— Не дуры мне галавы! — адказаў пагоншчык таксі (так, ветлівасць у гэтым сусвеце была дэфіцытам).

— Калі пярсцёнак табе не спадабаўся, пагоншчык, бяры яшчэ і гэта, — з запясця Ніно зняла бранзалет з цудоўнымі апаламі. — Спадзяюся, гэтага хопіць.

Кіроўца ўздыхнуў:

— Мой гуманізм мяне загубіць.

Ніно расплылася ва ўсмешцы, бо кіроўца выехаў на дарогу, дзе з галавакружнай хуткасцю стаў пятляць паміж іншымі машынамі.

— Усё жыццё я хацеў пагоні, — прызнаўся ён, то дадаючы газу, то вішчучы тармазамі.

Яны імчалі ўслед за машынай Нсарадора. Падняліся на эстакаду і спусціліся з блытанага скрыжавання над галоўнай шматпалоснай дарогай. Праз паўгадзіны шалёнай язды Ніно заўважыла, што гарадскі краявід мяняецца. Хмарачосы зніклі. Вуліцы, пранізаныя вяроўкамі з памытай вопраткай і аблепленыя галантарэйнымі крамкамі, звузіліся, зрабіліся шэрымі і нуднымі. Праз кароткі час дамоў зрабілася яшчэ менш. У прасветах праміналі цытрусавыя плантацыі, кавалкі неба, пустынныя пляцоўкі і зялёныя нівы.

— Куды мы едзем? — запыталася Ніно кіроўцу.

— Падаецца, мы кіруемся ў бок Парка высокіх тэхналогій.

Вуліца, па якой яны ехалі, стала кружляць і караскацца ўгору. За гарой нечакана разляглася ўпарадкаваная дагледжаная тэрыторыя, з нядаўна пакладзеным асфальтам, пастаўленымі абাপал дарогі двума шэрагамі новых ліхтароў. Як акінуць вокам — будынкі з агароджанымі пляцоўкамі, што выглядалі распаўнелымі сядзібамі. Вакол іх увіхаліся сабакі, ашалелыя ад уласнага брэху на машыны.

— Што робяць у гэтых будынках?

— Хоць забі — не ведаю. Тут сядзяць розныя айцішныя кампаніі, займаюцца ўсякімі распрацоўкамі. Можа быць, касмічнымі караблямі на Месяц або дзіцячым харчаваннем,

зробленим з дзіравых шкарпэтак. Гэта ай-ці, дзетка, тут магчыма ўсё!

Аўто Нсарадора заповоліла хаду перад шлагбаумам аднаго з будынкаў. Ахоўнік радасна сустрэў Нсарадора і нават перакінуўся парачкай сяброўскіх слоў. Нсарадору ўручылі бэйдж. Ахоўнік пазваніў і паведаміў пра прыезд госця.

— Прамысловы шпіянаж, — сказаў таксоўшчык. — Вось чым займаецца твой чалавек.

— Думаеш? Але, ты ж бачыш, яны з ім знаёмыя.

— Добра, ты, мусіць, знаеш пра гэта лепш за мяне. Але хай сабе, тут наша паездка завяршаецца.

Ніно выйшла з таксоўкі і падышла да будынка. Яго пабудаваў нейкі дойлід-мегаламан, які не зважаў на прапорцыі і абмежаванні прасторы. Архітэктар стварыў аграмадны гмах, складзены з квадратных выродлівых частак, якія бессаромна грэліся на сонейку, усё роўна як якая-небудзь дапатопная пачвара, абароненая шчыткамі нікелева-шкляной лускі. Жалезны плот, што атачаў будынак, уздымаўся высока над галавой. Што ёй рабіць? Як пратачыцца ўсярэдзіну? Ніно стала абыходзіць будынак кругом. Плот здаваўся непралазным, яго верхняя частка ашчэрылася калючым дротам. Даберман з натапыранай поўсцю, навізаны да сталёвага ланцуга, суправаджаў Ніно з унутранага боку плота і безупынку брахаў.

— Ціха, ціха, сабачка! — казалася сабаку Ніно. — Усё добра. Даберман выглядаў галодным і змучаным.

— Я твая сяброўка, — сказала яму Ніно той мовай, якой яна размаўляла з Кірам. Заадно правярыла, ці ж сабакі ў гэтым свеце могуць зразумець яе.

— У мяне няма сяброў, — адгукнуўся сабака. — Ты вораг. Вы ўсе ворагі, я вас ненавіджу!

Дзякуй за ласку другараднай багіні Канібары, апякунцы чатырохногіх, — сабакаразумеў.

Ніно выдыхнула з палёгкай.

— Ашыйнік не цісне?

— А табе што за клопат?

— Калі пералезу праз плот, то зніму яго.

— Мне цябе пускаць нельга. Інакш мяне адлупцююць. Мяне заўжды б'юць і мораць голадам, пакідаюць пад дажджом і холадам.

— Калі дасі мне залезці, то я паспрабую табе дапамагчы.

— Вы ўсе брэшаце! Мяне ўзялі шчанём з гадавальніка і сказалі, што абралі на адказны і высокі пост. І глядзі, дзе цяпер я!

— Не злуйся на мяне, сабачка! Я не з тых, хто будзе табе шкодзіць.

Ніно пашнарыла ў кішэнях, шукаючы шматкі сушанага мяса, такога, якое давала Кіру. На шчасце, адзін заваляўся, і Ніно кінула яго сабаку. Даберман заглынуў шматок не жуючы, і здаецца, сабачы настрой трохі палепшыўся.

— Гр-р-р, — ціхенька загрыкаў ён. Але гырканне было ўжо не такім пагрозлівым. І хоць па-ранейшаму сабака сачыў за Ніно, але правёў яе да раскапанай напалову перагародкі пад плотам, у зацішку валошкавага гушчару. Ніно давялося выграбці далонню крыху пяску. Тады яна змагла праціснуцца пад плотам. Яна вызваліла дабермана ад ашыйніка, за які яго прыкулі да жалезнага ланцуга.

— Дзякуй за ласку, — сказаў сабака. — А цяпер я скокну табе на горла і загрызу цябе.

— Мне падавалася, мы сябры.

— Можа быць. Але мне трэба на кімсьці — усё роўна на кім — спагнаць злосць і адпомсціцца.

Ніно працягнула руку да носа сабакі, намагаючыся яго супакоіць.

— Ты злы і прыгнечаны, але нельга скарацца сваім Цёмным Плямам.

Сабака вышчарыў жоўтыя зубы.

— Сваю мудрасць прыхавай сабе! Мне трэба кроў. І хутка.

— Яны назавуць цябе забойцам і наладзяць на цябе паляванне са стрэльбамі.

— Лепш годна памерці, чым жыць без гонару.

— Але помсту таксама трэба падрыхтаваць. Я прыйшла сюды, каб высветліць, чым яны тут займаюцца. Калі злачыствамі і паскудствам, дык я паруплюся, каб яны атрымалі сваё. І для іх гэта будзе значна горш за парачку ўкусаў.

Сабака завагаўся, яго карыя вочы пазмрачнелі.

— Ты проста не ўяўляеш, якія кепствы тут робяцца. Уначы я чую нялюдскія энкі, што ідуць з-пад зямлі. Столькі пакут і жуды!

— Калі так, то я проста павінна зайсці ўсярэдзіну. Прашу цябе, дабэранькі ман, калі ў цябе ёсць хоць каліва любасці да жывых істот, то ты павінен мне дапамагчы!

Цягліцы сабакі напяліся, сталіся пругкімі, гатовымі да падскоку. Ніно, якая асцерагалася, што даберман зараз наваліцца на яе, нахілілася, каб абараніць твар. Сабака скокнуў. Але яго мэтай была не шыя Ніно, а адчыненая фортка над яе галавой.

Сабака прашыўся ў фортку і праз некалькі хвілін вярнуўся. Выскачыў назад, а ў яго роце — белы халат з бэйджам, які адкрываў праход.

— Калі надзенеш гэта, то зможаш без перашкод хадзіць па будынку. Аднак памятай! Калі ты хочаш вызнаць, што яны там робяць, то мусіш прарвацца ў падземны сектар. Каб трапіць туды, табе спатрэбіцца прайсці камеры і лазерны датчык, а таксама іншыя пасткі, пра якія я нават не ў курсе. Калі не хочаш апынуцца на бальнічным ложку ў тым сектары сама, мусіш быць вельмі асцярожная.

Ніно ўдзячна палашчыла пысу сабакі. Даберман даў нырца ў дзірку пад плотам. Паімчаў уніз па вуліцы кулай. Ніно не магла не пазайздросціць раптоўнай свабодзе, якая абрынула на сабаку. Вольнаму — воля. Плечы даберману ярмо імператарскай улады не цісне.

Які вялікі будынак! Усё, што там магло рабіцца, палохла Ніно да глыбіні душы. Аднак будучай імператрыцы нельга паказаць страху ці ваганняў. От, назад дарогі няма.

Яна падняла вочы, каб яшчэ больш уважліва абгледзець будынак, у які мелася зайсці. На брылі, што над пад'ездам, была ўсталяваная агромністая канструкцыя ў форме серабрыстага шпрыца, вакол якога звіваўся чырвоны змей. Пад лагатыпам беглі вялікія, вышынёй з чалавечы рост, чорныя літары:

“Гіпакрыком LTD”.

І ніжэй, больш сціплым памерам:

“Маленькая таблетка, і вам ужо лепш”.

РАЗДЗЕЛ 11

“ГНЯЗДО КАЛІБРЫ”

Лета прыйшло ў горы з водарам печаных на сонцы скал. Нясцерпную сцюжу змяніў не менш абрыдлівы сквар. Шэсць месяцаў, якія Элі забаранялася выходзіць за межы лагера, мінуліся. Яна бавілася з паўстанцамі ўжо цэлы год.

Кожны раз, калі на раўніну ў выведку выходзіла група, яна прасіла людзей, каб шукалі Ёнатана або, прынамсі, каб збіралі пра яго звесткі. Так яна даведалася пра “кандытарскі пярэпалах” у Ніпуры і зразумела — яе брат і дэман здолелі ўцячы ад Некрасептуса. Пачуўшы падрабязны расповед пра пярэпалах, Эля шчыра разрагаталася. Так, у Ёнатана пад усёй яго распешчанасцю і дураслівасцю быў стрыжань. Можна не баяцца — ён сябе ў крыўду не дасць. Нягледзячы на сум і ўколы сумлення, Эля пакуль перадумала ісці на яго пошукі. Ды й паўстанцы мелі ў ёй патрэбу.

Дзень пры дні яе прысутнасць у штабе рабілася ўсё больш пільнай і крытычнай. Зрэшты, да яе сталі ставіцца як да афіцыйнай намесніцы Гілеля.

Дні беглі, насычаныя важнай дзейнасцю. Эля згадала дзеля вайскавай службы ўсё, што вывучыла на школьных занятках гісторыі. І здзівіла штабных афіцэраў ідэямі, якія

чэрпала, прачытаўшы пра бітву ля Тэрмапілаў, пра захоп горада Ай старазапаветнымі войскамі Ісуса Навіна, а таксама пра хітрую партызанку Орда Чарльза Уінгейта* і Эрнэста Чэ Гевары. Афіцэры слухалі з адкрытымі ратамі.

Некалькі апошніх тыдняў яны рыхтаваліся да важнай і небяспечнай місіі. Яны падарвуць электрасільфідную станцыю ў Уры. І гэтак абарвуць крыніцу энергіі для альматаскопаў на тысячы кіламетраў. Пакуль сільфы здолеюць адрамантаваць паломку (калі ўвогуле змогуць), імперыю ахопіць збянтэжанаць і хваляванне. Гэтая акцыя зробіцца стартавым залпам у будучай вайне.

І тут прыйшоў ліст.

Атрымаў яго Ансатаргалу. Іх новы дэман-камунікатар — той, якому Эля не давярала ад першай хвіліны, — паведаміў, што ніяк не можа прыняць адзін ліст, бо яго паслалі з падпольнага перадатчыка. Відаць, з філіяла афіцыйнай пошты яго не дасылалі. А тое, што гэтую куцую трансляцыю ўвогуле ўдалося перахапіць і расшыфраваць, — цуд.

Ліст прызначаўся асабіста Гілелю.

Гілель узяў ліст і стаў чытаць паведамленне Ансатаргалу, які пісаў як курыца лапай. Ubачыўшы рэакцыю Гілеля, Эля ўзняла брыво. Ён, збянтэжаны і ўсхваляваны, запхнуў ліст у кішэню. Ёй стала цікава, што ж там напісана. Але нават у сваіх найгоршых прадчуваннях Эля б не здагадалася, які ўплыў на яе жыццё зробіць гэты шматок паперы.

Гілель папрасіў пагутарыць з ёй вока на вока. Яны абралі познюю гадзіну, пасля вайсковых трэніровак. Летняя ноч звінела ад п'янага гуду цыкад, якія святкавалі апошні цёплы вечарок перад вяртаннем у горы халадоў. Гілель з Эляй паехалі падалей ад лагера. Запалілі ў горнай цясніне

* Брытанскі афіцэр, удзельнік Другой сусветнай вайны, генерал-майор, прыхільнік хрысціянскага сіянізму. Уінгейт арганізаваў разам з габрэямі адмысловыя начныя атрады, закліканыя даць адпор пагромшчыкам і бандытам.

невялічкае вогнішча. Побач разаслалі спальныя скуры. Эля гадала, ці не здарылася найгоршага — нехта раскрыў Гілелю праўду пра яе пол. Але позірк выразна сказаў, што Гілель паранейшаму ёй давярае.

Неўзабаве высветлілася, што справа не ў Элі. Гілель распавёў ёй, што ліст даслала кронпрынцэса Нін-Урмуз. Прынцэса тэрмінова прасіла аб сустрэчы. Тэму гутаркі яна пакуль што не раскрыла, але яна датычыць іх абаіх.

“Мы мусім быць ворагамі, але ж так сталася, што ўсе мы апынуліся ў вялікай небяспецы. Калі жыцці грамадзян краіны табе важныя, прашу: не адмаўляй мне ў сустрэчы!” — было ў лісце.

Гілель сядзеў у одуме ля вогнішча, і языкі полымя грацыёзна танчылі ў яго шызых вачах. Гілель працягнуў Элі ліст.

— Што мне рабіць, Элляш?

— Ясна што. З прынцэсай сустракацца табе нельга. Ні ў якім разе! Яна сядзіць у Вавілоне, у палацы, ісці туды — вар’яцтва. Да таго ж яна жанчына.

— Фу-ты ну-ты, “жанчына”! Смерць з касой.

— Ты ж цудоўна ведаеш, людзі вераць, што цябе можа знішчыць адно жанчына.

— Гэтыя вераванні мне ўжо абрыдлі.

— Яны абараняюць цябе.

— Апошнім часам я доўга разважаў над гэтай тэмай. Але жанчыны не могуць быць такімі зламыснымі і зласлівымі. Як такое можа быць, што такая чортава процьма людзей верыць у маю моц, а нейкая адна жанчынка можа прыйсці і збэсціць усю справу?

Эля адчула ў роце камяк.

— Але шаманы настойваюць... — зрэшты сяк-так вымавіла яна.

— Ну і што?! Мяне выгадвалі, запэўніваючы, нібыта мая душа загартаваная святлом. Калі я сапраўды Гілель бэн Шахар, чаму я мушу баяцца сваіх пачуццяў? Калі я здольны

кіраваць цэлай краінай, чаму я не змагу кантраляваць аднаго сябе?

— Гэта розныя рэчы.

— Я жыву паўстаннем, і нічога не прымусіць зменшыць ягоную вартасць для мяне і забыцца на яго. Шчыра? Наша простае жыццё ў гарах і маё сяброўства з табой — мне цалкам гэтага хапае. Ніякая жанчына не будзе такой блізкай, як ты, Элляш.

Элі заказытала ў горле. Яна нагнулася ў тры пагібелі, нібыта паварушыць вуглі, каб твар не выдаў яе. Гілель паклаў ёй далонь на руку, але Эля панічна здрыганулася.

— Што з табой? — здзівіўся Гілель. — Ты чаго калоцішся?

— Ды нічога. Сцюдзёная ночка.

— А мне акурат падавалася, што ўгрэўная. Дык трымай вось, вазьмі ахініся маім плашчом.

Гілель сеў ля вогнішча, скрыжаваўшы рукі, каб сагрэцца. Эля ўдзячна ўхуталася ў плашч. Кінула позірк на сваю нябесную сяброўку, Вялікую Мядзведзіцу. У думках запытала яе, ці ж Мядзведзіца ведае пра яе сакрэт і ці прабачае яна Элі.

...Чым больш Эля адгаворвала Гілеля ехаць у Вавілон, тым больш ён гэтай задумай запалаяўся.

— Калі кронпрынцаса кажа сур'ёзна, то будучая сустрэча звышважная і неабходная.

Эля больш-менш супакоілася толькі пасля таго, як Гілель пагадзіўся ўзяць яе разам з сабой. Разам больш упэўненасці — напірала яна, і Гілелю давялося даць дабро. Хлопец папярэдзіў яе, што ім ні ў якім разе нельга распавядаць штабным афіцэрам і шаманам сапраўднай мэты падарожжа, каб не ўсчалі вэрхалу. Легенда такая — яны ідуць на невялічкую выведку.

Яны пераапрунуліся ў сялян і ўжо назаўтра рушылі ў дарогу. Эля ведала, што Эль-Намір скрывіцца, але супраць волі Гілеля пайсці не наважыцца. І праўда — стары афіцэр злосна пачухаў патыліцу рэштай пальцаў скалечанай правай рукі.

— Так рызыкаваць — вялікае глупства!

Аднак Гілель не паддаўся.

За гадзіну да іх ад'езду Эль-Намір зайшоў у пячору, у якой Эля пакавала ссабойку ў дарогу.

— Я аддаю яго ў твае рукі, Элляш, — змрочна сказаў Эль-Намір. Шнар на яго твар стаў глыбейшы. — Не забывай, што на тваёй адказнасці самы каштоўны дыямент краіны.

— Няхай у мяне адрэжуць правую руку, чым я дазволю, каб з ім нешта здарылася.

— Залатыя словы.

Эль-Намір зняў з сябе кінжал, чый тронак быў аздоблены пярлінамі, а сталёвае лязо, невялікае і крывое, выглядала надзвычай крыважэрна.

Эль-Намір працягнуў кінжал Элі.

— Калі ён пакіне горы, мы не зможам яго абараняць. Калі Гілель апынецца ў небяспецы — не вагайся пусціць кінжал у бой. Можа быць, надарыцца сітуацыя, калі табе давядзецца рабіць рэчы, якія яму не спадабаюцца. Можа быць, давядзецца пазбавіцца яго прывязанасці, абарваць эмоцыі. Але гэта дзеля ягонага ж добра.

Эля прыняла кінжал, які захоўваў цяпло старога ваякі.

— Абяцаю, вагацца не буду.

— Лепей згубіць любімага чалавека, чым будучыню краіны.

— Згода.

— Добра. Ведаю, на цябе можна абаперціся.

...Сум агарнуў іх душы, калі яны праходзілі гэтыя зямлі. Землі Міжрэчча — самае сэрца імперыі — разлягаліся ва ўсёй сваёй чарназёмнай урадлівасці. Вандроўнікі мінулі зялёныя сады, сланечнікавыя палі і садавінавыя сады. Сустралі па дарозе механікаў, вязальніц воўны, пекараў-кандытараў, валацуг і пагоншчыкаў караванаў. Імперыя магла быць раем на зямлі. Але ж не стала. Ад варажбіцкіх шпіёнаў і віжаў кішма кішэла на кожнай дарозе. Шпегі шукалі хворых на Цёмныя Плямы, якія ўдаюць здаровых. Кожнаму, хто апусціў рукі,

зажурьўся і заразіўся дэпрэсіяй, пагражаў данос. Мужы данасілі лекарам-святарам на прыступы меланхоліі ў жонак, а жонкі выдавалі мужоў, чые справы праз нядбалства з’ехалі на пусты канец. У вялікіх гарадах бацькі выпраўлялі ў аздараўленчыя лагеры сваіх дзяцей, якія былі недастаткова жыццялюбныя або не надта імкнуліся цікавіцца жыццём калектыву і грамадства (“Гэта для тваёй жа карысці, зайчык!”). Або ссылалі дзяўчат, якія адмаўляліся выходзіць замуж, гэтак выклікаючы на сабе смяротную небяспеку. Усе безупынку ўсміхаліся, цешыліся без дай прычыны і патрэбы, нахваляваючы ўсё навокал.

— Які цудоўны ранак!

— Якая шыкоўная сукенка!

— Я вельмі рада, што ты далучылася да Гільдыі Дворнікаў. Будзеш працаваць на вольным паветры з чыстай галавой!

“Як добра, што я не нарадзілася ў гэтай краіне”, — думала Эля. Самае жудаснае і вусцішнае — ніхто не наважыўся прызнацца, што не ёсць шчаслівым.

Маруднае падарожжа ў кірунку Вавілона пераканала яе ў патрэбе паўстання — яго трэба пачаць нават хутчэй, чым планавалася. Ад выгляду гаротнікаў, якія ўдавалі шчасліўцаў, Элі балела. Гілель таксама зрабіўся змрочны і задумлівы. Удзень ішлі пешкі ці ехалі на вазах, уначы спалі ў яблычных садах або стадолах. Павебра перад Вавілонам усё больш згушчалася. Нешчасліvasць і гаркота рабіліся няцерпныя, а vesyasocь — усё больш фальшывая і абрыдлівая.

Па трактах і дарогах брылі ўзброеныя аддзелы генерала Арытравай, ад самога імя якой прадзіраў па скуры мароз. Калі ўзброены вершнік падыходзіў спытаць дазвол ці ліцэнзію гандляра, які іх падвозіў, Гілель з Эляй уціскаліся ў днішча.

Першае ўражанне ад Вавілона нагнала смутак. Па-над дахамі клубілася прамысловая смуга, якая нагадала смог у мегаполісах Элінага сусвету. Са смугі вызіралі вежы. Удзень яны асвятляліся шматкамі цьмяных агнёў, якія праступалі

праз слой пылавой заслоны, а ўначы — жоўтымі, зялёнымі і чырвонымі водбліскамі ад электрасільфіднай чыгункі. Як і іншыя мегаполісы, Вавілон таксама быў шматвокім тытанам, які не заплюшчвае ўсіх вачэй адразу.

Дзеля справядлівасці варта адзначыць — горад ураджаў, але Эля адчула ўкол у сэрцы, калі падумала, што ім давядзецца некаторы час тут жыць.

Вавілонскі палац пабудавалі на пагорку, які ўзвышаўся ў цэнтры горада. Смог тут рассяўся, нібыта палац памясцілі ўсярэдзіну аграмаднай бурбалкі. Над яго вежамі лунала зялёная карункавая тканка, якая безупынку матлялася і спляталася.

— Што гэта? — запытала Эля гандляра, які іх вёз.

— Што, ніколі не чулі пра славуцяя вісячыя сады? Адно з сямі цудаў свету. Растуць штохвіліны. Кажуць, патрапіць у іх гушчар — смяротная небяспека. Маўляў, яны могуць завесці цябе на неба, а адтуль ужо не вернуць.

Гандляр адвёз іх да квартала малявальшчыкаў аканіц, а ўжо адтуль яны мусілі церабіць свой шлях сярод натоўпу самі. На завулку, дзе прадаваліся медныя каганцы, яны мусілі сустрэць старую няньку з невялікім сабакам-мастыфам, якія і правядуць іх да прынцэсы.

Ахова Нін-Урмуз была вельмі пільнай, і колькасць ахоўнікаў апошнім часам падвоілася.

Нянька намякнула, што Галоўны Варажбіт заспеў прынцэсу на гарачым учынку. Аднак распавядаць дэталі адмовілася. Зараз прынцэса нізавошта не можа пакінуць палаца. Таму сустрэча мусіць адбыцца ўнутры муроў.

Нін-Урмуз абрала апартаменты, якія прызначаліся для гасцявання важных наведнікаў з рэгіёнаў, так званае “Гняздо калібры”. Апартаменты былі гонарам імператара. Іх пабудавалі на вершалінах вісячых садоў у выглядзе сплеченага гнязда. З вокнаў “Гнязда” адкрываўся фантастычны краявід, які дарыў адчуванне шалёнай прыгоды.

Аднак уначы, калі вісячыя сады хутка растуць, а камлі і галіны мяняюць свае кірункі, падыход да тых апартаментаў рабіўся небяспечны. Элі ідэя сустрэчы там не спадабалася ад пачатку.

Да таго ж высветлілася, што яе прысутнасць не надта віталася. Старая нянька не надта ўсцешылася навіне, што да сустрэчы далучыцца яшчэ адзін чалавек.

— Прынцэса будзе гаварыць толькі з Гілелем бэн Шахам. З вока на вока.

— Элляш — маё вока, — адказаў Гілель. — Ён адданы мне больш, чым я сам сабе.

Падчас усёй гэта сустрэчы адзінай светлай плямай быў мастыф-падлетак, які лашчыўся да Элі. Калі яны прыйшлі начной гадзінай да месца сустрэчы ў завулак перад палацам, мастыф наваліўся на Элю ўсёй сваёй масай. Паклаў цяжкія аксамітныя лапы на плечы і аблізаў твар.

— Што такое? — спыталася Эля і пачухала яго за вушкі. — Нашага цуцыка-пуцыка апошнім часам не лашчаць, не песцяць?

“Гняздо калібры” высока над імі гайдалася ў павевах начнога ветрыку. Адтуль лілося цьмянае святло саламандраў, якое нагадвала агні кітайскага ліхтарыка, што павесілі між галін.

Прынцэса парупілася паведаміць пра час змены патрулёў, таму тэрыторыя вакол муроў была чыстая. Нянька прашаптала кветкавую замову, і дзікі вінаград спусціў свае рукі-парасткі, якія падхапілі гасцей і паднялі над палацавымі мурамі. Толькі яны зніклі з вока, як з-за вугла паявіўся вартавы патруль.

Госці апынуліся на вісячых садах. З вялікай асцярогаю працерабіліся яны праз суплёт завіслых у паветры сцежак. Абাপал сцежак зеўрала бездань. Эля, аблітая халодным потам, старалася туды не глядзець. Чым даўжэй яны ішлі, тым больш ёй здавалася, што рухомыя сцежкі плятуць нейкую змову.

Вяла людзей старая нянька. Нельга сказаць, што яна рабіла тое імкліва і бясстрашна. Эля заўважыла, што на скрыжаваннях па дарозе да “Гнязда” нянька сыпле з флакончыка трохі бліскучага парашку, ад чаго тоўстыя пругкія галіны, што спляліся адна з адной, уздрыгваючы распляталіся ды з рыпам спляталіся ў новых месцах. “А што ж будзе на зваротнай дарозе?” — з жахам падумала Эля.

Па прыходзе да “Гнязда”, калі на найбліжэйшую галіну перакінуўся развадны мост, яна адчула палёжку. Яны зайшлі ў авальны пакой, чыя канфігурацыя нагадвала кроплю, якая вось-вось сарвецца ўніз. Падлогу тут заслалі кілімамі, а інтэр’ер аздобілі ядвабнымі падушкамі і валікамі. У пакоі стаяў выкшталцоны чайны сервіз, на чых парцялянавых баках красаваліся зграбныя калібры. На сценках — атрамантавыя малюнкi птушак. Вазы прыціснулі да сценак, каб не хадзілі ходырам ад руху гнязда, якое безупынна вагалася, як садовыя арэлі.

Па-за папяровай шырмай вымалеваўся абрыс, мусіць, прынцэсы. Калі абгаворвалі ўмовы, прыйшлі да згоды, што Гілель не сустрэнецца з ёй твар да твару. Але Эля заўважыла, што ў шырме нехта прасвідраваў невялічкую дзірку, праз якую, напэўна, цікавала прынцэса.

У яе салодкім голасе трапляліся крышталікі сцюжы. Тэмбр не тое каб непрыемны, але гучанне было амаль нечалавечае, як голас юнака з анельскага хору.

— Калі вы прыйшлі, я адчула палёжку. Прабачце, сёння я нейкая млявая і абыякавая. Галоўны Варажбіт заспеў мяне на гарачым — я за ім шпіёніла. Я выявіла яго цёмныя справункі. Ён стаў злы як чорт. Запраторыў мяне сюды і падвоіў колькасць целаахоўнікаў. Я цяпер не магу выйсці за палацавыя мury. Нсарадор умее казаць замовы — і таму саткаў вакол мяне нешта накштальт нябачнай сценкі, якая без яго дазволу мяне не выпускае.

— Ты дачка імператара, — сказаў Гілель. — Чаму не звяртаешся да бацькі па дапамогу?

— Як ты ведаеш, ад часоў Адмуэля і Ашпербошэта імператарская дынастыя і Варажбіты належаць да адной сям’і. Бацька стаіць на баку Нсарадора. Я ніякім чынам не магу настроіць бацьку супраць Галоўнага Варажбіта.

— І таму ты звярнулася да мяне?

— Я заўжды думала, што ты найвялікшы вораг маёй улады і хочаш забраць маю файную будучыню імператаркі. Але тое, што я высветліла, прымусіла мяне памяняць думку на процілеглую. Цяпер я лічу, што ты адзіны, каму я магу распавесці ўсю праўду, не асцерагаючыся, што ты замешаны ў змову. Калі нехта і можа прадухіліць яе, дык гэта ты. Акрамя таго...

Яна завагалася.

— Акрамя таго?...

— Мне падаецца, я цябе ўжо недзе бачыла. То-бок не на яве. У мяне адчуванне, што твой нутраны свет мне вядомы. Твая прысутнасць праганяе ад мяне цемру. Добры знак, хіба не?

“Кепскі знак!” — падумала Эля і ўнутрана напялася. Але Гілель па-чалавечы адгукнуўся на словы прынцэсы.

— Я прыйшоў выслухаць цябе. Працягвай.

...Ніно зайшла ў будынак кампаніі “Гіпакрыком”, дзе ўпэўнілася, што даберман не збрахаў. Яна надзела белы халат і ўзброілася бэйджам, і ніхто не звярнуў на яе ўвагі. Вестыбюль быў аграмадны і прасторны, абкружаны шкляннымі сценкамі колеру марской хвалі. У самым канцы вестыбюля сядзеў ахоўнік. Калі яна наблізілася, то ўбачыла, што той глядзіць на маніторы, якія распалажыліся перад ім паўколам і на якіх скачуць рухомыя карцінкі. Ніно адразу сцяміла, што тут паказваюцца пакоі будынка, і ўразілася гэтай талковай ідэі і моцы чараўніцтва, якая гэта ажыццяўляе. Яна стала шукаць дарогу ўніз, да падземнага крыла, пра якое казаў даберман. Але калі яна кінула позірк на адзін з манітораў, убачыла чалавека ў чорным плашчы. Ім мог быць толькі

Нсарадор. Мужчына ішоў па залітым сонцу калідоры — гэтая акалічнасць сведчыла, што знаходзіўся ён высока над зямлёю. Яна памяняла першапачатковы план і вырашыла адкласці пошукі падземнага крыла і спярша даведацца: куды гэтак спяшаецца яе Галоўны Варажбіт?

Яна пайшла да месца, у якім, меркавала, знаходзіўся Нсарадор. У паветра яе падняў зграбны шкляны куб. Практыкаванні ў чараўніцтве, якія абвастрылі яе пачуцці, цяпер ёй моцна дапамагалі. Падчас пошукаў дарогі яна пакладалася на адценні святла і ценю, пахаў і згукаў. Праз нядоўгі час яна здолела трапіць на патрэбны калідор і ўбачыла, што ён вядзе ў пакой, дзе за зачыненымі дзвярыма чуліся галасы. Яна не змагла прыціснуць вуха да дзвярэй, бо па калідоры хадзілі людзі, але, на яе шчасце, пабачыла, што на фасадзе будынка былі ўсталяваныя рыштаванні. Карыстаючыся імі, яна вылезла праз акно і стала асцярожна ступаць па падаконні. Цераз шыбу заўважыла невялічкую, але раскошную канферэнц-залу, цалкам вытрыманую ў белых колерах. На падлозе ляжалі беласнежныя дываны, стаяў белы авальны стол для пасяджэнняў і вакол яго — з тузін скураных фатэляў. Але ля стала сядзелі толькі чатыры чалавекі. Адзін з іх быў Нсарадор, рэшта — мясцовыя.

Ніно хоць і не вельмі добра ведала пра тонкасці гэтага свету, аднак заўважыла — уся тройца выпраменьвала ўпэўненасць, самавітасць і моц. Асабліва гэтым вылучаўся мужчына пасярод, фігурысты і загарэлы, як атлет, з прыпарушанай сівізнай фрызурай. Меў ён валявое падбароддзе, акуляры з тонкімі залатымі дужкамі і ядвабны гальштук блакітнага колеру. Абапал яго сядзелі нізенькі мужчынка, рухомы, як мангуст, і дагледжаны, як кот, а таксама прыгожая жанчына — рудая, з гладкім тварам, гледзячы на які, нічога канкрэтнага сказаць было немагчыма. Каля тройцы прымайстравалася Нсарадор, які лашчыў сваю чорную бародку і выглядаў худзюшчым і побач з густоўнай

тройцай — крыху нехайным. Але, да яго гонару, перад дэманстрацыяй моцы і ўлады гэтай тройцы галавы не схіляў.

Шэравалосы павадыр мясцовых стаў дапікаць Нсарадора:

— Я не разумею, з якой ласкі ты прыйшоў да нас скардзіцца? “Левіятан падняў галаву і нахабнічае”, ой-ой-ой! Але хто ў гэтым вінаваты?

— Тысяча прабачэнняў, Гаўрыель, але я думаў, мы ў адной лодцы.

Гаўрыель падняўся з месца і стаў мераць белы дыван нервовым крокам.

— Наш саюз колісь выглядаў вельмі каштоўным і карысным, спадар Нсарадор. Мы шукалі новыя рынкі збыту для нашай фармакалагічнай прадукцыі, а вы хацелі лекаў супраць Цёмных Плям. Можна сказаць, нашыя два светы цудоўна дапаўнялі адзін аднаго. Прапанова і попыт! Тады высветлілася, што фундаментальныя эканамічныя законы працуюць у міжсветавай эканоміцы гэтаксама эфектыўна. Больш за сорок гадоў мы пастаўлялі ў твой свет разнастайныя лекі. Мае папярэднікі былі задаволеныя. Але апошнім часам ты стаў перашкодай. З сябра Вярхоўнага Кансіліуму Варажбітаў, маладога і руплівага, ты ператварыўся ў капрызнага прэтэндэнта на прастол. Межаў твайму апетыту няма, і таму ты пачаў рабіць памылкі.

— Мае памылкі не большыя за твае, Гаўрыель. Ты таксама пачаў падлабуньвацца перад сваімі акцыянерамі. Не будзем адмаўляць, твая фірма — адна з самых моцных на рынку, а ты атрымліваеш заробак, які прымушае самых паспяховых канкурэнтаў з зайздрасці пускаць сліну...

Шэравалосы чалавек спыніўся на паўдарогі. Ён кінуў позірк на графік прыбыткаў, які вісеў на сценцы. Ніно ўбачыла, што чырвоная лінія без усякіх ваганняў і затрымак лезла ўгору.

— Я добры менеджар, і саромецца мне няма чаго. А вось ты, Нсарадор, — абы-што! Хаця, вядома, у невукі і дурні цябе

не запішаш. Наадварот, ты разумны і таленавіты. Але добры менеджар працуе, зыходзячы з меркаванняў практычнасці і чыстага прыбытку, а табой кіруюць — як бы гэта сказаць?.. — іншыя меркаванні. Ты дзейнічаеш, выходзячы з надта асабістых зацікаўленасцей. Вядзеш вайну, якую ты занадта прыняў да галавы і сэрца. Ты такі ўпэўнены ў сваёй рацыі, што, каб даказаць справядлівасць сваіх дамаганняў, гатовы зруйнаваць уласны вавілонскі сусвет. І дзе тады будучь нашыя рынкі збыту?

— Ніхто не павінны браць адказнасці за чужы сусвет, Гаўрыель.

— Напэўна так.

Фігурысты мужчына неўпрыкмет спыніўся ля нейкай штукі, якая стаяла тарчма на кутнім сталі, і пачаў задумліва барабаниць па стальніцы. Спярша Ніно падумала, што гэта нейкая дэкаратыўная статуя. Але гэта была не статуя, і нічога дэкаратыўнага ў ёй не было. Гэта быў адзіны прадмет, які разбураў элегантныя лініі беласнежнай канферэнц-залы. Пабіты іржою кавалак пакарабачанай і скручанай сталі. І гэты кавалак — ад таго, што яго скруціла ў барані рог, — здавалася, енчыў. Вочы ўсіх прысутных упіліся ў яго, нібы гэта быў які магніт. Але нібыта ў прысутнасці ляжачага на Божай пасцелі, ніхто не сказаў пра кавалак ні слова.

— Калі я ўступіў на пасаду генеральнага дырэктара, — пачаў Гаўрыель, — ты прыйшоў сюды і зрабіў геніяльную прапанову вызваліць вашу пачвару ад пут. Ты тады сказаў нам, што Прорва пануе над Цёмнымі Плямамі, гэтаксама як Месяц кіруе прылівамі і адлівамі. Маўляў, чым больш яму даць свабоды, тым больш будзе Цёмных Плям, што азначае яшчэ больш моцы для вас, больш прададзеных лекаў для нас, больш прыбыткаў для нас усіх.

— Ты сам кажаш, што гэта быў узаемавыгадны манеўр.

Гаўрыель зноў скіраваў сваю ўвагу на сталёвы прадмет. Твар мужчыны скрывіўся пакутай і раскаяннем.

- Не тады, калі ўсё выходзіць з-пад кантролю.
- Я не вінаваты, што ў гэтае раўненне ўлез Левіятан.
- Дык чыя гэта віна, мая?

Нсарадор абмінуў пытанне ўвагай. Устаў з фатэля і паказаў на кавалак пакарабачанай сталі.

— Роўна трынаццаць гадоў таму, калі вы ладзілі свае ядзерныя эксперыменты ў Паўночным моры, ЁН акурат упершыню тут і з'явіўся.

— Але нікім яшчэ не даказана, што ЁН з'явіўся ў выніку нашых эксперыментаў!

Ніно зразумела, што кавалак сталі — ключ да разумення гутаркі. Тады яна засяродзіла на аўры прадмета ўсе свае эмоцыі і зрок. Хутка прыйшла да высновы, што гэты сталёвы агрызак быў часткай нейкага пльвучага сродку, які пацярпеў у жудаснай аварыі.

— Дык як Левіятан з'явіўся? — спытаў Нсарадор. — Проста так, сам па сабе?

— Вы далі сваёй бабульцы Прорве надта шмат волі. І яна неяк змагла яго стварыць.

Тут Нсарадора прарвала.

— А чаго баішся ты, гендырэктар? Што Рагаў, Марскі Уладар, апануе Вавілонію і табе не застанецца каму прадаваць свае таблеткі і пігулкі?

— Гэтая думка сапраўды наведвала маю галаву.

— Дык маю для цябе заспакаяльныя весткі — на сённяшні дзень мы моцна трымаем імперыю ў сваіх руках. Але будзем трымаць значна мацней, калі ваш астрэфікс будзе нарэшце гатовы.

Твар гендырэктара запунсавеў пад усімі сляямі адмысловага трапічнага загару. Ён быў вымушаны працерці запачелыя акулеры. Тым часам на шкло стальніцы ўзлакацілася рудаваалосая жанчына.

— Калі мы не паспяваем зрабіць намечанага, Нсарадор, то толькі праз цябе. Чаму ты нам хлусіў? Навошта трэба было скрадваць эксперыментальную партыю прэпарату?

— Перапрашаю, Сара, тысяча прабачэнняў! Колькі мне трэба каяцца? Вы ж не хацелі даць нам эксперыментальнай серыі. Не давяралі нам. Баяліся, што мы скапіруем і створым аналаг. Але тады была надзвычайная сітуацыя. Дзяўчынка пачала ператварацца ў жанчыну, і яе свядомасць стала развівацца з жахлівай хуткасцю. Я баяўся, што калі ў час яе не спыніць, дык мы не зможам яе кантраляваць.

— І што ты ад гэтага атрымаў? Я нават здзіўленая, што яна яшчэ жывая.

Калі Ніно зразумела, што яны гавораць пра яе, то ледзьве не страціла раўнавагі. Дзяўчына глянула долу. Нарэшце да яе дайшло, што яна завісла сярод хісткіх масткоў на вышыні пяці паверхаў.

— Я мусіў дастаць лекі, ты ж ведаеш, — заявіў Нсарадор. Водгуку гэтая заява ў рудавалоскі не атрымала.

— Твой злодзей нават меў нахабства параніць нашага найкаштоўнейшага доктара Маргуліса. У выніку праект затрымліваецца.

— Калі б ён па добрай волі здаў лекі, дык не пацярпеў бы.

Ніно неяк справілася з млосцю і страхам вышыні, бо ў канферэнц-зале адбывалася самае цікавае. Гендырэктар Гаўрыель націснуў на кнопку ў сценцы, і над белым сталом з'явілася мудрагелістая галаграма вялікай малекулы. Яе атамы круціліся і рухаліся па ўсіх магчымых кірунках адначасова.

— Астрофікс — шэдэўр нашых навукоўцаў, — сказаў мяккім, поўным гонару голасам гендырэктар. — Астрофікс — шклянны бранябойны мур, які блакуе падсвядомасць. Калі асвечаны розум не хоча прызнаваць існавання падсвядомасці і не жадае ўпускаць яе да сябе. Без сумнення, адно з найвялікшых дасягненняў чалавецтва.

— Брава! — сказаў Нсарадор.

— Гэта вельмі дзейсны сродак супраць уплыву вашай Прорвы. Канец усім фобіям і дэпрэсіям, агульнай млявасці і абьякавасці да жыцця. Хто будзе прымаць астрофікс, у таго

будзе не жыццё, а птушынае малако. І ў вашага Левіятана не застанецца аніводнага шанцу перашкодзіць. Душу такога чалавека ніколі не зальюць каламутныя струмені. Такі чалавек стане ўзорным і паслухмяным грамадзянінам, які будзе выконваць усе твае распараджэнні і ўстаноўкі, спадар Нсарадор.

— Ясна.

— Дык начорта ты парушыў нашы дамоўленасці і ўзяў тое, чаго мы табе яшчэ не давалі?

— Бо не ўсё ідзе як па напісанаму, Гаўрыель. Трэба было неадкладна апекавацца прынцэсай. Хто там ведае, як яна магла напартачыць? Магла ўзяць і збегчы з палаца.

— Чаму яна такая важная для цябе, дазволь запытацца? — дала голас Сара.

Нсарадор скіраваў вочы ў столь. Ніно пазнала той позірк, які Нсарадор ашчаджаў для людзей, перад якімі не трэба сыпаць перламі і дэманстраваць магутны інтэлект.

— Ну, калі вы так хочаце ведаць — мой план просты. Прынцэса зараз прымае астрэфікс. Роўна праз год яе душа зробіцца бездакорнаю. І тады падчас урачыстай цырымоніі Ніно прадставяць народу. Датуль як вы завершыце працоўку канчатковай версіі лекаў, мы выпусцім іх на рынак, станем прадаваць яго простым грамадзянам імперыі. Да наступнага лета, да летніх фэстаў, кругом ідэальная прынцэса ператворыцца ў нацыянальны сімвал шчаслівага жыцця і душэўнага спакою, якія гарантуе астрэфікс. Дык хто не хоча ўзяць лекі, які прымае сама прынцэса?

Пачуўшы планы наконт яе будучыні, Ніно нагэтулькі страціла раўнавагу, ажно незнарок перакуліла вядро, якое вісела на рыштаваннях. Яна паспрабавала яго злавіць і паслізнулася. Вядро, пляскаючыся аб жалезныя пруты, паляцела з усяе вышыні долу. Тыя, хто сядзеў у канферэнц-зале, ад шуму падскочылі. Здзіўлены Гаўрыель і раз'юшаны Нсарадор пазіралі на Ніно праз шыбу. Яна боўталася ў паветры.

РАЗДЗЕЛ 12

ЭЛЕКТРАСТАНЦЫЯ Ё УРЫ

Эля выйшла з “Гнязда калібры” і стала аддаляцца ад палаца. Яе далоні ад злосці сціснулася ў кулак. Аповед Ніно ўсё яшчэ стаяў у вушах. Нарэшце таямнічая заслона пачала развейвацца. Вось жа, пасланцы Нсарадора паранілі бацьку, а потым скралі лекі, а фірма “Гіпакрыком” ад самага пачатку брала ў гэтым чынны ўдзел. Ёй як мага хутчэй трэба вярнуцца ў свой свет, каб папярэдзіць бацьку наконт намераў яго заказчыкаў. Але найперш належыць пакараць злачынцаў.

Яны з Гілелем ішлі назад да свайго сховішча ў закінутым доме ля ракі. Гілель таксама ішоў задумлівы.

— Скажы, Эляш, жанчыны ўсе такія?

— Якія такія?

— Такія — робяць моцнае ўражанне. Ніколі не сустракаў такіх людзей, як прынцэса. Апрача яе магутнай прагі праўдалюбства, яна наважылася мне даверыцца, распавесці пра злачынствы свайго Галоўнага Варажбіта, хоць яна зусім не ведала, якой можа быць мая рэакцыя.

— Не ўсе жанчыны такія, не ўсе ідуць да канца, — змушана прамовіла Эля.

— Я магу зразумець, чаму Нсарадор намагаецца яе кантраляваць. Ніно — душа Вавілона. Калі яна сядзе на трон, дык

стане душой імперыі. Чалавек, які будзе трымаць яе ў кулаку, будзе трымаць у кулаку імперыю.

— Я гэта разумею, — уздыхнула Эля.

— Калі б мы толькі маглі абараніць яе!

— Ты пра што?

— Мы ніколі не зможам разладзіць сувязяў Нсарадора з іншым сусветам. Галоўны Варажбіт — не шыла з перцам. Ён абаронены з усіх бакоў, і яго не скалупнуць. Нават калі зараз распавесці людзям тое, што мы толькі што пачулі, мы нічога не зрушым. Бо ніхто не дасць нам веры. Адзінае выйсце — дзейнічаць пры дапамозе прынцэсы. Штомесяц Нсарадор прымушае яе глытаць таблеткі. Яе душа чарсцвее і камянее. Калі мы зможам збэсціць “курс лячэння”, тады Нсарадор не зможа выкарыстоўваць Ніно падчас Летняга фэсту, і яго план пойдзе сабаку пад хвост.

— Але як ты гэта зробіш?

— Трэба ў ёй нешта ўзрушыць. Разбудзіць яе знутры. Калі яе сэрца растае і адновіцца ток эмоцый, тады Нсарадор гуляцца з ёй, як лялькай, больш не зможа.

Элю раздзіралі супярэчання. З аднаго боку, яна ведала — Гілель мае рацыю, з іншага — злавалася. Яна выцяла нагой камень.

— Табе трэба яе асцерагацца!

— У сэнсе?

— Мне падаецца, што табе гэтая Ніно проста спадабалася. Гілель пастаяў падумаў.

— А табе што, не спадабалася? У цябе што, няма ані кроплі чалавечнасці?

— Да чаго тут чалавечнасць? Мне падаецца, ты зачаравайся ёй, бо яна — жанчына.

Гілель спыніўся і здзіўлена паглядзеў на Элю.

— Што з табой такое, Эляш? Ты раней гэтак не гаварыў. У тваім голасе нечакана шмат крыўды і гневу.

— Табе, напрыклад, ні разу не хацелася абараніць МЯНЕ.

— Але, далібог, табе не трэба маёй абароны!

— У гэтым і цымус! — скрывілася Эля. — Я мужчына. Мне нікай абароны не трэба. Калі мяне выкінуць пасярод пустэльні, табе будзе на мяне пляваць. Але менавіта так паводзяць сябе мужчыны, калі сустракаюць жанчын, — ЯНЫ ІХ АБАРАНЯЮЦЬ! У цябе па гэтых пытаннях пакуль досведу няма, таму ты не ў курсе, што такая твая рэакцыя — абсалютна натуральная, мужчынская. Але яна — гэта яна, а наша будучая вайна — гэта наша вайна. Мы павінны сабраць палкі і пачаць вайну як мага хутчэй. Аднак Ніно табе спадабалася і ты шукаеш адчэпкі, каб быць да яе бліжэй.

Гілель разрагатаўся.

— Брава, палымяная прамова! Мне падабаецца твой запал, Элляш. Але, як ты ведаеш, нас — дробная жменька ў параўнанні з імперскім войскам. Наша перавага на сённяшні дзень — кемлівасць і партызанскія акцыі, а не вайсковая моц.

— Калі б я быў Эль-Насірам, дык я б тваю прынцэсу ўжо забіў.

— Ты здурнеў? Нам нельга яе чапаць. Ва ўсёй гэтай змове яна — ключык да развязвання праблемы.

Эля ўздыхнула. Яны ішлі ўздоўж рэчкі, чые берагі абнеслі чатырохметровым мурам з браніраванага шкла. Праз мур пусцілі электрасільфідны ток. Цяпер мур зіхцеў прывідным святлом. Уздоўж яго хадзілі ўзброеныя ахоўнікі. На даляглядзе вымалёўвалася дазорная вежа. Яе пражэктар мацаў паверхню вады. Пры цьмяным святле пражэктара Эля паглядзела на Гілеля. Толькі нядаўна, яшчэ сёння, яны былі блізкія адно да аднаго, як толькі могуць быць блізкія два чалавекі. Цяпер жа яна адчувала, што іх разлучыла і адасобіла нешта нябачнае і неадольнае, усё роўна як гэты шкляны мур уздоўж ракі.

Ёй моцна хацелася праламаць шкляную перашкоду і дацькнуцца да рачных вод. Яе падмывала распавесці Гілелю сваю таямніцу. Прызнанне не станецца складанай задачай, наадварот — прыемнай палёгкай. Ён кіне на яе той

самы позірк, якім абдорваў сілуэт прынцэсы, і забудзе сваё паўстанне. Ды што там паўстанне, забудзе ўсё на свеце! І яго агорне магутная і пяшчотная турбота за яе лёс і бяспеку.

Яна правяла рукой па валасах, якія ўжо паспелі вырасці нанова і цяпер далікатна рассыпаліся па плячах. Маскіроўкі, якімі зачаравала Элю наамітка, не здолелі заглушыць пачуццяў. Наадварот — здавалася, толькі дадалі дзяўчыне юнацкай палкасці. Яна ўсё яшчэ дзяўчына. Такая самая дзяўчына, як Ніно, калі шчыра. Яна б даказала гэта Гілелю проста там, на месцы (калі б, ясная рэч, была сябелюбнай прынцэсай).

Вярталіся яны дадому ў меланхалічным і нават панурым настроі, кожны са сваіх прычын.

Эля спадзявалася, што яны вернуцца да звыклых раскладаў, якія яна паспела палюбіць, а ўсё, што адбылося ў Вавілоне, забудзецца. Але досыць хутка Ансатаргалу атрымаў яшчэ адзін сакрэтны ліст. Зноўку ад Ніно. Прынцэсе адной сустрэчы не хапіла. Яна, бачыце, адчула, што хоча бачыць Гілеля яшчэ адзін раз. Эля злавала. Ніно нагадвала каралеўнаў школьнага класа: такія дзяўчаты, якім проста патрэбна, каб іх атачала світа паклоннікаў, каб на гэтую суперстар маліліся. Змалку Ніно пагарджала такімі пустышкамі-лядышкамі. Бо ж потым сэрца Гілеля разаб'ецца на дробныя аскепкі! Разам з тым Эля адчувала, што той мае рацыю. Калі яны хочуць прадухіліць навіслую змову, губляць з прынцэсай сувязі не варта. Эля разрывалася паміж патрэбай не страціць Гілелевага даверу і лютай варожасцю, якая штохвіліны мацнела ў дачыненні да Ніно. Паміж глыбокай верай у мэты паўстання і прагай паўстаць перад дарагім ёй чалавекам у сваім сапраўдным абліччы, жаданнем атрымаць пачуццё, якога яна годная. Ваганні дапякалі так моцна, ажно Эля не магла спаць па начах і амаль што не ела.

Тым часам яна зрабіла адзінае, чаму навучылася змалку, — запхала свае пачуцці глыбока-глыбока ўсярэдзіну.

Потым нагадала сабе, што ў яе ёсць абавязкі і што інтарэсы паўстання вышэйшыя за яе асабістае шчасце.

Падчас зімы іх візіты ў сталіцу імперыі пачасціліся. Што злавала найбольш — Ніно прагнула прысутнасці Гілея, а той хацеў прыходзіць да Ніно. Эля ненавідзела пах, які сыходзіў падчас сезона дажджоў ад пліткі, што брукавала вуліцы горада, — цяжкі смурод мокрага сабакі.

Калі вясна прынесла з сабой водар цытрынавай і міндалевай квецені, Гілель вырашыў, што вяртацца ў горы сэнсу няма. Яны застануцца ў Вавілоне. Пачуўшы пра гэта, Эля ледзьве не званітавала. Ёй ужо рабілася млосна ад гэтых партызанска-шпіёнскіх хованак і сакрэтных праходак па гарадскіх завуголлях і завулках. Аднак найбольш яе нудзіла ад прынцэсы. Яна сумавала па баламутным паветры на горных перавалах і конных выправах у прыцемках поплец з Гілелем. Калі яны былі адны ў цэлым свеце. Калі аблокі вечаровага сонца праплывалі па-над імі, як караблі з аранжавымі ветразямі. Самі шэрыя, поўныя велічы, яны, здавалася, маглі перанесці цябе да самых далніх заповітных прычалаў. Аднак барацьба самой з сабой была прайграная Эляй ад пачатку. Яна не магла пакінуць Гілея без абароны.

Яе задачай рабілася перасылаць паведамленні ад Гілея да прынцэсы і назад. Цяпер яна як свае пяць пальцаў ведала суплёты ўсіх вулак, што кружлялі паміж палацам, рэчкай і Галоўнай бажніцай. У дадатак яна служыла сувязной паміж Гілелем і яго горным штабам. Гілель верыў, што змога кіраваць паўстаннем дыстанцыйна, са сваёй хованкі, і ўсклаў на Элю ўсе камунікацыі са штабнымі афіцэрамі. У фруктовых садах адданых сялян у вавілонскіх прыгарадах яе заўжды чакаў асядланы конь. Узяўшы з Гілея клятву не сустракацца з прынцэсай без яе, Эля імчала ў горы, прыносіла штабным афіцэрам апошнія загады павадыра. Яна заўжды хавала ад паранаідальнага Эль-Наміра стасункі, якія спляліся

паміж Гілелем і Ніно. Нягледзячы на спакусу выдаць іх таямніцу, разумела, што ў такім выпадку наступствы будуць катастрофічныя.

Заслону хлусні падтрымліваць было няцяжка. Афіцэры настолькі давяралі свайму павадыру, ажно слухалі і падпарадкоўваліся без пярэчанняў і сумненняў. Эля выконвала сваю працу з цяжкім сэрцам. Яе любоў і адданасць Гілелю былі нечым непакінутым. Аднак яна ненавідзела стаяць перад афіцэрамі, глядзець ім у вочы і ведаць, што ў гэты самы момант іх павадыр больш цікавіцца тым, што адбываецца ў сэрцы кронпрынцасы, чым ходам мабілізацыі, клопатамі лагістыкі і тэмпамі ўзбраення.

Калі падзьмулі цёплыя вятры, зялёныя каляплоднікі міндаля зацвярдзелі, абараняючы пацямнелыя косткі, і Эля ўжо сама дала загады і ўзяла кіраванне на сябе. Справы пайшлі весялей. Калі прынцаса казала праўду, падчас летніх святкаванняў мусілі выпусціць на рынак новыя лекі, і ў іх засталася вельмі мала часу. А паўстанне, якое ўжо колькі гадоў варылася на малым агні, мусіла ўскіпець і ператварыцца ў вайну.

Аперацыю на электрастанцыі ў Уры скрупулёзна распрацавалі. Усё было падрыхтавана да вылазкі, і Эля спадзявалася, што гэта яе шанц выцягнуць Гілеля з Вавілона і вярнуць да сваіх. Едучы конна ў горад, яна раз за разам паўтарала важкія аргументы, якія павінны схіліць будучую спрэчку ў яе бок. Але, прыбыўшы на канспіратыўную кватэру, убачыла расчуленага Гілеля з зіхоткімі вачыма.

— Што такое?

Гілель, гэты добры дурань, нічога ад яе не хаваў.

— Учора ўначы я сустракаўся з Ніно.

Эля адчула, як у яе жылах кроў б'ецца таранам.

— Але ж я прасіў! Без мяне не сустракацца з ёй.

— Калі ты пачаў мной камандаваць?

— Яна хоць хавалася за шырмай?

— Так-так, не турбуйся. Праблема не нейкая там шыр-ма! Яна паклікала мяне да сябе, бо хвалявалася. За дзень да таго яна мусіла праглынуць сваю дваццаць другую таблетку. Уяўляеш? Дваццаць дзве атрутныя пігулкі! Цяпер травень. Да Летняга фэсту засталася праглынуць толькі дзве таблеткі — толькі два месяцы! Але ёсць і добрыя навіны — прынцэса мяркуе, што мая прысутнасць у горадзе станоўча на яе ўплывае, нешта ўнутры яе абуджае. Калі я побач, яна адчувае нейкае такое цяпло — нібыта малая мышка бегает ў яе па сэрцы. Можна быць, калі я змагу стаць да яе яшчэ бліжэй, уплыў таблеткі паслабне і, дай бог, нават знікне.

— Гілель, ты проста вар'ят! Табе нельга набліжацца да яе яшчэ нават на сантыметр. Ты хіба не разумееш, што адбываецца? Гэта навала! Гэта праклён тваёй маткі. Ты мусіш пакінуць горад зараз жа! Ты нам трэба ў гарах. Вайны без цябе не пачаць.

— Спакойна, Эляш, вайна пачнецца калі трэба.

— А што наконт аперацыі ў Уры?

— Ты можаш правесці яе самастойна. Ты з намі амаль што два гады і ведаеш усю кухню нашага войска не горш за маё.

— А ты што?

— Я мушу застацца ля прынцэсы. Я ёй патрэбны.

Эля гнеўна паказала яму спіну.

— Ты памыляешся, Гілель. І нават не ўсведамляеш на-колькі! Найперш ты патрэбны НАМ.

Эля выйшла з канспіратыўнай кватэры ўзлавана. Села на каня і выехала з горада. З тым жа самым пачуццём роўна праз два тыдні яна вяла атрад сваіх людзей. Яны ішлі праз бяз-месячную ноч, калі толькі блякла-блакітны бляск на комінах электрастанцыі служыў шляхаводнай зоркай. Якім жа дурным можна быць нават самы шляхетны мужчына! Хіба ён не разумее, што пачуцці затлумілі галаву і затуманілі вочы? Што гэты выпадак гіблы? Эля, не ў змозе стрымацца, распавяла кепскія навіны Эль-Наміру, які з заматаным тварам

ехаў на кані попlech. Што да яго і ўсіх астатніх, Гілель быў кіраўніком паўстання. А яна — яго намесніцай. Можа быць, праклён насціг яго, але Элю замова нізавошта не возьме. Эля лепш памрэ, чым здрадзіць агульнай справе. Яна прыкладзе ўсе намаганні, каб вялікае паўстанне ўрэшце пачалося.

Калі атрад наблізіўся да электрастанцыі, яны злезлі з конай і папаўзлі паўзком. Шкляныя муры электрастанцыі пад напружаннем разносілі цьмянае святло па пустэльнай даліне, высіліся ў сваёй непрыступнасці, асветленыя пражэктарамі, якія нястомна шнарылі ў пошуку парушальнікаў. Эля глянула на іх з трымценнем. Тут, побач з самавітай дзелавітасцю станцыі, планы паўстанцаў выглядалі мышынай валтузнёй. Ці адолеюць паўстанцы больш магутнага за сябе ворага?

У акцыю ўключыліся два ўцёкляы дэмань, Асгод і Ламатшу. Эля песціла надзею, што пасля таго, як іх здароўе паправілі шаманы, нячысцікі прадэманструюць звышумельствы і стануць суперзброяй. Але ж надзеі напоўніцу не спраўдзіліся. Дэмань былі стварэннямі кемнымі і хутка вучыліся — гэта так. Напрыклад, Асгод, лятучы дэман, адгадаваў вышчыпаная раней пёркі на крылах і мог уздымацца па-над зямлёю. Падобны да бруднай нутрыі дэман (цяпер у гігіенічнай версіі) мог лапамі капаць і грызці. Эля дала яму знак, і Асгод злавіў кіпцюрамі патыліцу Ламатшу, перанёс яго за сляпую зону, якая асвятлялася пражэктарамі, і адпусціў яго на зямлю па іншы бок мура.

У мітуслівых промнях святла Асгод выглядаў бы нейкая начная птушка, якая ўпалявала труса. Ламатшу спрытна папоўз. І прыляпіў да мура ў стратэгічных месцах выбуховыя прылады, якімі яго аснасціў Эль-Намір. Калі падрыўнік даў знак, усе накрылі далонямі патыліцы. Магутны выбух парушыў спакой у даліне і зрабіў у муры шырокі пралом. Натрэніраваныя ваяры хлынулі ўсярэдзіну (Эля заўважыла Ратыфа — з заматаным тварам ён размахваў аўтаматам). Там ваяры сутыкнуліся з батальёнам сільфаў, якія прыляцелі

сюды на сігнал трывогі. Сільфаў нельга забіць кулямі або стрэламі, бо яны — нятленныя і элемент прыроды. Аднак іх можна нейтралізаваць на кароткі час, атруціўшы газам. Паўстанцы, аснашчаныя процівагазамі, раскідвалі газавыя бомбы ва ўсе бакі. Эля бачыла, як празрыстыя зіхоткія целы сільфаў напаўняюцца каламутнымі выпарэннямі, трацяць бляск і, паволі ўздрыгваючы, валяцца долу. Пройдзе нейкі час, перш чым яны вярнуцца да памяці, а іх целы ачысцяцца. Тым жа часам паўстанцы прасунуцца да важных будынкаў электрастанцыі.

Пакуль паўстанцы стралялі і ўзрывалі ўсё, што стаялі перад імі, Эля засяродзілася на сваім заданні. Каб учыніць станцыі найвялікшую шкоду, яна мусіла ўскараскацца на цэнтральны комін і закінуць бомбу ў яго сярэдзіну, наўпрост у цэнтральны механізм.

Пад прыкрыццём сваіх салдат яна прыпусціла ў бок коміна. Стала караскацца па жалезных драбінах. Чым вышэй яна падымалася, тым больш ёй здавалася, што драбіны — тонкія, бо ходзяць ходырам на ветры. Але страх вышыні і начная прахалода не астудзілі гарачай крыві. Гілель мог бы ёй ганарыцца. Выконвала яна сваю ролю бездакорна. На момант у ейнай галаве бліснула думка: можа, яна сапраўды можа камандаваць паўстаннем? Але яна гэтага не хацела. Не ў галактыцы, дзе ёсць Гілель. Ёй больш да душы, каб той быў побач, ясны і спагадлівы, як ранішня зорка.

Плынь эмоцый перапынілася, бо, ускараскаўшыся на апошнюю прыступку драбін, Эля ўбачыла, што на версе яна не адна. Высачэзная сільфа, што паспела ўцячы ад вэрхалу ўнізе, чакала яе на верхатуры. Калі сільфа здолее атуліць Элю сваімі халоднымі крыламі, то дзявочае польмя жыцця зледзянее. Эля балансавала бы эквілібрыстка — то набліжалася да сільфы, нібыта дражніла, то адскоквала. Сільфа зразумела, што злавіць Элю не ўдасца, дастала лук і стрэліла халоднай, як лёд, стралой.

Эля ўхіліцца ад стрэлу не здолела. Страла працяла сцягну і падзейнічала як снатворнае. Калі сільфаўская атрута дойдзе да сэрца, Эля памрэ. Цяпер час, кожная хвілінка, працуе супраць яе. Эліна рука шнарыла па папрузе ў пошuku газавай гранаты. Са скрухай заўважыла, што выкарыстала раней усе. У яе засталася адна міна-бомбачка, якую старанна распрацаваў Эль-Намір. Аднак сільфа, нібыта разгадаўшы Эліны намеры, засланіла дарогу да цэнтра коміна. Дык што ж рабіць цяпер? Адмяняць заданне і як мага хутчэй вяртацца ўніз, каб дастаць з цела атрутную стралу?

Не, яна не адступіць. Дзяўчына ўключыла ў міне таймер.

Выбар зроблены. Яна мерылася пабегчы наўпрост праз празрыстае цела сільфы, кінуцца самой на скрут галавы ў комін разам з мінай. Хацелася, каб Гілель па ёй хоць трохкі сумаваў. Ой хацелася! Ці будзе ён распавядаць Ніно пра свайго адважнага сябра Элляша? Ці ўвогуле прыгадае яе цяпер, калі па вушы заняты сваёй прынцэскай? Эля пачала рух у бок сільфы, якая ляцела па агрэсіўнай траекторыі сутыкнення, усё роўна як гіганцкая медуза, і ад прыліву раз'юшанасці зіхцела і міргала, як сапсаваны святлафор. Але ў процівагу гняўліваму полымю сільфы ў сэрцы Элі запалаў агеньчык спартыўнай злосці. Не, яна не здасць без бою дарагога ёй чалавека. Раптам у яе галаве ўспыхнула іншая ідэя.

Эля засяродзілася. Яна мусіць пакласціся на свае адчуванні і дачакацца апошняй хвіліны.

Яна працягвала бегчы, набіраючы хуткасць, і ўжо адчувала прахалодную пару, якая ахутала сільфу, а таксама саладжавы пах асвятляльніка паветра. Цяпер іх падзялялі крок-другі. Але ў момант, калі крылатая сільфа разгарнула славуць смертаносныя абдымкі, Эля прапала. Збітая з панталыку сільфа абняла голае паветра. Потым агледзелася, шукаючы сваю зніклую ахвяру. Анікога! Эля была ў адначасе блізка і далёка, бо зрабіла невялічкі метахронны скачок у часе.

Тры секунды пасля гэтага Эля з'явілася зноўку (яна засталася роўна ў тым самым месцы, на якім стаяла, — але сільфы там ужо не было) і цяпер прыпусціла ў бок коміна. Дзяўчына шпурнула ў яго сярэдзіну бомбу з гадзіннікавым механізмам. Азвярэлая сільфа нарэшце зразумела, што адбылося. Яна скокнула ўслед за бомбай і дала нырца ў студню коміна з раз'юшаным верашчаннем. Элі гэтага відовішча бацьць не захацелася. Яна дабегла да беражка коміна і з распрастанымі ў бакі рукамі скокнула ў начное паветра.

Ляцела яна каменем уніз, развітваючыся з усім, што было ёй родным і дарагім. У галаве мільгалі твары Ёнатана, Гілеля, мамы з татам. Як жа ёй хацелася пражыць даўгое жыццё! Каб заставалася вольная часіна на абдымкі і буські з роднымі! Зямля набліжалася з галавакружнай хуткасцю, увушшу звінела ад свісту паветра. Сутыкненне было няўхільнае. Эля з сілаю заплюшчыла вочы і расплюшчыла зноў толькі тады, калі адчула, што нешта цэпкае схапіла яе за шыварат.

— Дзякуй богу, Асгод. Я думала, ты ніколі не прыляціш.

Кіпцюры Асгода ўпіліся ёй у кашулю. Ён трымаў Элю і з усяе змогі махаў крыламі, намагаючыся не заваліцца зусім. Зрэшты, дэман здолеў пайсці на ўздым. Захраслая паміж небам і зямлёю Эля пачула за спінай магутны гук — вялікі комін электрастанцыі выбухнуў фантамам іскраў. Ёсць! Яна зрабіла гэта! Выканала баявое заданне. Унутры Эля адчула не менш магутны выбух гонару, які затапіў сэрца, асвятліў усё сонечным бляскам. Ёй усё па зубах. Яна, Эля Маргуліс, можа кіраваць паўстаннем! Яна можа перамагчы кожнага, хто заступіць ёй дарогу. Яна адкіне любую перашкоду. Нават кронпрынцаса ёй не роўня. Эля палашчыла свой кампактны, падораны Эль-Намірам кінжал, што пад ботам прыціскаўся да калена. Дзяўчына ведала: калі спатрэбіцца, то вагацца не стане.

РАЗДЗЕЛ 13

ТАНЦМАЙСТАР ЦЕНЯЎ

Спыненне падачы току ўзбаламуціла Вавілон. Муры ўздоўж пяці вавілонскіх рэк пазбавіліся звінчага напружання і ператварыліся ў звычайнае шкло. Праз гэтую акалічнасць вавілонскія паліцыянты гойсалі як падсмаленыя. Патрульныя на паветраных шарах паляцелі нізютка, некалькі метраў над вулканамі, а паліцыянты праз гукаўзмацняльнікі заклікалі жыхароў захоўваць парадак і спакой. Электрасільфідныя цягнікі без адзнак жыцця марнелі пад дратамі. Камунальныя сеткі знямелі. Альматаскопы таксама. Людзі, якім прыспеў час прайсці медыцынскую праверку, устурбаваныя, бадзяліся па вулках. Лекары-святары ў жаху забарыкадаваліся ў Галоўнай бажніцы.

Ніно гэты вэрхал грэў душу. Асабліва весяліла заява Варажбітаў, што ўсё пад кантролем (хоць з'яўленне падобнай заявы сведчыла пра адваротнае). Выдавала, шкоду электрастанцыі ўчынілі сур'езную. Полчышчы тэхнікаў і сільфаў былі выкліканыя сюды з усіх куткоў імперыі. Ніно ўсё яшчэ песціла надзею, што гэтакі вэрхал і разбурэнні сапсуюць Нсарадору Летні фэст.

Прынцэса сядзела ў паланкіне. Нсарадор даў ёй адмысловы пропуск на паездку з палаца да яго кабінета ў Галоўнай бажніцы, дзе яна мусіла атрымаць чарговую таблетку, дваццаць трэцюю.

Праглынутая толькі што таблетка разлілася па яе страўніку сцюдзёнай калюгай. Насільшчыкі паланкіна церабілі шлях назад у палац сярод узрушанага натоўпу, які запоўніў брудныя вулкі.

Тым часам Ніно намагалася засяродзіць думкі на Гілелю.

Гілель. Самотная свечка, якая асвятляе заімглёную ледзяную пячору. Як жа цудоўна, што яна паклікала Гілеля з гор! Без яго апошняя іскарка надзеі згасла б. Часы, калі яна бачыла ў ім непрыяцеля, падаваліся далёкімі і няіснымі. Ён не можа быць ворагам, бо ён таксама прысягнуўся прысвяціць жыццё краіне. Яна не ведала, ці ж Гілель — той самы бялявы вершнік, якога бачыла ў снах? Прынамсі, ён выявіўся адзіным, хто здолеў разбудзіць у яе сэрцы хоць каліва цеплыні. Калі б не таблеткі, яна б, зразумела, у яго закахалася. Зараз жа ёй цяжка акрэсліць, што такое каханне. Але нешта нейкае ў гэтым усё ж было. Адзнака жывога жыцця. Ці сустраэне яна Гілеля зноў, ці ўзмацняцца яе пачуцці да яго і ці расколюць яны той панцыр, які злыя сілы начапілі на яе плечы сілком? Калі так, то ўсё належыць рабіць хутчэй. Датуль як Нсарадор скорміць апошнюю таблетку і яе душа канчаткова распусціцца ў небеці.

Паланкін, скалануўшыся, спыніўся ля птушынага рынку. Нешта здарылася. Напярэймы яе целаахоўнікам выйшаў узрушаны натоўп. Ніно адшмаргнула фіранку і ўбачыла, як наўкола лётаюць пёркі. Камандзір вартавых падбег да паланкіна. Абмяняўся з целаахоўнікамі хапатлівым салютаваннем і папрасіў неадкладнай дапамогі. Вартавыя былі ў самым разгары пагоні за дэманам, які ў злачынных інтарэсах скарыстаўся паломкай на электрастанцыі.

Па цэнтры завулка з курынымі і свінымі гандлёвымі навесамі цёк ручай, у які злівалі кроў зарэзаных жывёл. Ручай быў пакрыты шкляным каўпаком, які цяпер маглі прабіць дэмань ды іншыя шкоднікі. Дык вось, той дэман убачыў у вадзе рыбку і паспрабаваў разбіць шкло, каб даць у ручай

нырца. Ён біў і біў тое шкло. А потым у дадатак стаў прычынай неймавернага гармідару, бо ненарокам яшчэ вызваліў з загона парасят-верашчунят.

Цяпер ён шчыраваў, каб патрапіць у ручай праз адзін з жалабоў-крывясцёкаў, але захрас там праз свае раздзьмутыя габарыты. Камандзір вартавой роты амаль што злавіў яго. Але, калі да дэмана ўжо было рукой падаць, той напяўся і выпусціў жудасны смурод, ад якога камандзір страціў прытомнасць. Сяк-так дэман здолеў прапхнуцца праз трубу і даў нырца ў плыткі ручай. Салдаты бачылі, як дэман, пазмяінаму звіваючыся, шпарка плыве пад шклом. Ён паляваў на рыбку. Вартавыя беглі поруч, па беразе, але ўрэшце згубілі яго сляды.

Целаахоўнікі Ніно, знядужаныя цяганнем паланкіна, ахвотна адгукнуліся на просьбу камандзіра вартавых далучыцца да пагоні.

— Пакуль не вернемся, нікуды не хадзі! — папярэдзілі яе целаахоўнікі і пакінулі паланкін пасярод завулка. Некалішняя Ніно не магла б і марыць пра лепшае — не марнуючы часу, яна б растала сярод праходаў рынку, як цукар у вадзе. Але цяперашняя Ніно ўжо прыдбала агульную млявасць і абьякавасць да існага. Яе цела бы ператварылася ў жэле. Свядомасць заімглілася, пачуцці прытупіліся. Яна проста загадала самой сабе падняць азадак з сядзення і паставіць сандаль з вышыўкай на рынкавы брук. Адразу яе твар абдало кроплямі чорнай грязюкі з-пад нечых ног.

— Ты што творыш? — пачуўся спалоханы голас Мімозы з паланкіна.

— А, што?.. Ды нічога такога.

— У мяне ў кошыку ёсць пахлава з фісташкамі. Можа, хочаш пакаш...

Але ў той жа момант паланкін абступіў гаманлівы натоўп прадаўцоў кураціны. Яны махалі кулакамі ў бок салдат, якія, шукаючы дэмана, перакувалі і трыбушылі клеткі.

Ніно... пайшла. Пакрочыла між клеткамі, як лунацічка, нібыта недачула гуканняў Мімозы.

Таблетка затуманіла Ніно памяць, і таму цяпер яна заблукала, хоць раней ведала гэтую частку горада. Прынцэса лбом выцялася аб клетку з індыком, якая вісела на адным са скляпенняў. Разгневаны птах абсыпаў яе ўколамі дзюбы, а таксама пер'ем і памётам. Пасля таго як Ніно адбілася ад індыка і адкашлялася, яна ўжо забылася, у якім кірунку знаходзіцца паланкін. Але не спынілася. Апынуўшыся на маленькай плошчы, зразумела, што натоўп, які яе акружаў, рухаецца самохаць, без усякай сувязі з непарадкамі.

Калісьці плошча насіла імя другараднай багіні Нін-Гільбу, апякункі сыроў і сыраробаў. У цэнтры плошчы паранейшаму высілася статуя багіні, заплямленая галубіным памётам. Багіня прыціскала да вялікіх грудзей маслабойку.

Сёння статуя служыла фонам для незвычайнага відовішча. Першае, што кінулася Ніно ў вочы, — задыханы дэман, чорны, з замазанай шорсткай. Дэман, гатуючы і імпэтна выдзімаючы ватныя аблачынкі з ружовага цукру, схіліўся над вялікім сталёвым бакам, пад якім палаў агонь. Час ад часу дэман пхаў далонь у бак і прагна глытаў кавалкі распушанага цукру. Гэтае дзеянне пакідала на твары ліпкія сляды, якія толькі дадавалі мазкоў да агульнай карціны пачварнай мурзатасці.

Салодкую вату (прыпраўленую ладнай колькасцю чорных валасінак дэмана) кухар падаваў тым, хто нецярпліва чакаў у чарзе, якая даўжэла штохвіліны. Кожны з прысутных пхаў у лапу дэману паўдынара золатам (ну і цэны там у іх!). Але той даваў пачастунак адно пасля таго, як юнак, які стаяў над ім, на пастаменце разам з багіняй, якая трымала перад сабой маслабойку, праводзіў нейкі сеанс тэрапіі, сэнс і сілу якой Ніно ніяк не магла спасцігнуць.

Ніно спатрэбілася некалькі хвілін, каб зразумець, што гвозд праграмы — не ўвішны дэман, а ціхмяны юнак.

Сярод прысутных пракаціўся ўзрушаны шэпт:

— Танцмайстар ценяў!

Па спіне Ніно нечакана прабеглі мурашкі. Усе заварожана паглядалі на юнака, намагаючыся пралезці наперад, каб да яго дакрануцца. Ніно ўнутрана з гэтым настроем натоўпу пагаджалася. Дастаткова было аднаго позірку на юнака, каб у яе нарадзіліся ўспаміны пра далёкі сонечны дзень. Юнак выглядаў знаёмым. Але адкуль? Дзе яна яго бачыла? Ніно напружыла памяць. Юнак быў худы, але сімпатычны і прывабны. Твар — сур’ёзны, разумны. Такому хацелася давяраць. Просты, як страла, нос дадаваў рухам імкліваасці. Светлыя кучаравыя валасы зблыталіся і тапырыліся ва ўсе бакі, бы нехлямяжая буслянка. Ягоная юная мускулатура пачала ўжо налівацца самавітай сілай, а плечы пайшлі ў рост. Да гэтых змен юнак і сам відавочна яшчэ не прывык, таму пакуль што быў трохі нязграбны, а ягоныя рукі часам боўталіся, як прышытыя. Ягоны валляк сарамліва выпінаўся, а на твары віднеліся мяккія, ні разу не голеныя шчацінкі. А што, калі ён...

— Можна дапамагчы? — запытаў юнак.

Голас абудзіў Ніно ад думак і разагнаў туман у галаве. Дык, можа, гэта той светлавалосы вершнік, якога яна бачыла ў сне? Можа, яна памылілася, прыняўшы таго вершніка за Гілея бэн Шахара, а насамрэч увесь гэты час коннік быў гэтым невядомым юнаком?

Ніно ахапіла паніка, і бліскавіца страху смальнула з сэрца да вен, усё роўна як паведамленне паміж двума дэманамі-камунікатарамі. Юнак усё глядзеў і глядзеў у яе збянтэжаныя вочы.

Тым жа часам натоўп адпіхнуў Ніно, і яна страціла сваю чаргу. Яна не супраціўлялася, нават калі натоўп адцясніў яе на ўскраек плошчы.

— Хто гэта? — запыталася яна кандытарку, якую таксама адапхнулі разам з неразвітой шасцігадовай дзяўчынкай

з вялікімі нездаровымі вачыма, якая выглядала як чатырохгадовая.

— Ты хіба не чула пра яго?! Увесь горад кажа пра Танцмайстра ценяў.

— Але хто ён такі?

— Ён прыйшоў, каб нас ацаліць. У яго цуда-лекі супраць Цёмных Плям. Дакранаецца да чалавека, і — паф! Чары-ма-ры. Без усякіх медаглядаў і курсу антыбіётыкаў. Хадзі, Каманадра, цукерка, хутчэй! — падхапіла яна дачку. — Калі не будзем працаваць локцямі, то сёння да Танцмайстра не трапім.

Ніно збянтэжылася яшчэ больш. Нават з аднаго позірку на юнака яна адчула, што паміж імі ўсталявалася непарыўная сувязь. Усё, ува што яна верыла да апошняга года, захісталася і вось-вось мусіла абрынуцца. Можа быць, яна не можа да канца закахацца ў Гілеля не праз таблеткі, а праз тое, што Гілель — не той, каго яна прагне сэрцам?

Кандытарка і яе дачушка нарэшце дапялі да статуі багіні. Матка парбылася ў кашы і ўручыла дэману колькі загорнутых у паперку пірожных з салодкай рысавай куцці.

Ніно звярнула ўвагу, што, апрача фіксаванай аплаты ў паўдынара, натоўп абдорваў юнака і яго дэмана-імпрэсарыя прэзентамі і прэзенцікамі. Ля іх ног назапашваліся жмуты кветак, яйкі ўкрутую, спелыя манга, сямейныя партрэты, запаленыя свечкі і ўсякія цацкі-пецкі. Дэман рабіў ласку — прымаў даніну жанчыны з узнёслым выразам тварам. Кандытарка падняла на руках дачушку тварам да юнака.

— Прашу цябе, шаноўны спадару, блаславі маю маленькую Каманадру. Дакраніся да яе дабрадайнай рукой і зрабі так, каб яна не сталася ахвярай Цёмнай Эпідэміі.

Ніно была цяпер досыць блізка да юнака, каб пабачыць, што ён робіць. Пачуўшы просьбу ўсхваляванай жанчыны, ён пачырванеў да кончыкаў вушэй, аднак упэўненасці не страціў. Юнак працягнуў руку, каб узяць Каманадру, і дзяўчынка даверліва да яго памкнулася.

— Святло — да багоў, гразь — да Прорвы, цень — да ценяў, — ціхмана прамовіў юнак.

Ніно ўбачыла, як цень дзяўчынкі падняўся, набрыняў цемрай, акругліўся, адасобіўся ад цела і паплыў у паветры ў выглядзе цьмянай прывіднай сутнасці. Тонкая нітка цемры на манер пупавіны звязвала дзяўчынку з яе блізняткам-ценем. Празрыстая сутнасць выглядала змрочнай і прыгнечанай, нібыта ў яе залілі ўсю атруту і боль, якія месцілася ў дзіцячай душы. Ніно бачыла, як унутры ценю плакала, злавалася, самотнічала, сумавала і смуткавала сама Каманадра. Юнак працягваў трымаць руку дзяўчынку ў сваёй.

Паціху-патроху блізнітка-цень аддаляўся. Пупавіна рабілася танчэйшая, пакуль не стала таўшчынёй у некалькі атамаў. Потым цень працягваў трымацца поруч выключна дзякуючы нейкаму магнетычнаму прыцягненню. Абрыв ценю лунаў у паветры, загадкавы, як німб вакол месяца пры дзённым святле. Юнак дастаў з кішэні прасты губны гармонік і стаў іграць. Ніно ўбачыла, што змрочны блізнітка стаў імкліва танчыць, круціцца вакол уласнай восі, як вадзяны віхурчык цемры. Дзяўчынка паглядзела на сваю сястрычку-танцоўшчыцу, і гэтая карціна яе развесяліла. Яе па-старэчы сур'ёзны твар раптам расквеціўся шырокай усмешкай і ў імгненне вока вярнуў дзяцінства. Тыя, хто назіраў, незвычайна ўразіліся.

— Танцмайстар ценяў! Танцмайстар ценяў! — рытмічна загукалі яны і запляскалі ў ладкі.

Блізнітка-цень працягваў свой лёгкі танец, размахваючы вакол сябе лапкамі зіхоткай імглы так, нібыта скідваў з сябе шматлікія шалі і шалікі. Пакрысе распранаўся і слабеў, слой за слоём, малекула за малекулай. Урэшце яго сагнаў у неба прэч залётны вецер. Цень, бляклы і размыты, знік бяследна па-над дахамі дамоў.

Людзі наўкола выбухнулі плясканнем у ладкі. Аднак Ніно, якая мела востры зрок, бачыла, што празрыстая сутнасць

не знікла дарэшты. Усё роўна як на вітражы ў кафедры, на якім празрыстая, як крылцы страказы, душа спускаецца на дом у абліччы Адмуэля, гэтаксама спусціўся і вярнуўся празрысты цень дзяўчынкі, пакуль не знайшоў юнака і не ўсмактаўся ў ягонае цела кроплямі нябачнага дажджу. Юнак здрыгануўся, праз яго змярцвелае цела прабегла маланка, якая вярнула яго да памяці.

Ніно стала цікава, ці зразумеў хлопец сам, што тут адбылося. Аднак пакуль што ўвага натоўпу была прыкутая да Каманадры. Калі прывідны блізнятка-цень цалкам знік, дзяўчынка пырснула шчырым смехам, нібыта з яе сэрца ўпаў камень.

— Што ён зрабіў ёй? — запыталася агаломшаная Ніно маму Каманадры.

— Ацаліў яе! Хіба ты не сачыла?

Ніно завагалася. Убачанае — добра ці кепска? Калі добра, то для каго? Дзяўчынка выглядала шчаслівай і здаровенькай. Калі дэман працягнуў ёй ружовую аблачыну цукрай ваты на палачцы, яе смех зрабіўся толькі гучнейшы. Дзяўчынка з маці вярнуліся да натоўпу.

Ніно ўбачыла, што дзяўчынка блішчыць, як сонейка. На месцы, дзе быў яе цень, застаўся толькі бялёсы абрыс, які пакідае вада, што пакрысе высыхае.

— Варажбіты ведаюць пра гэта? — запыталася Ніно.

— Вой, не прыгадвай тут гэтую поскудзь! Ясна, Танцмайстра ценяў яны ненавідзяць, бо той адбірае ў іх заробак. Ён выганяе цені без усякага болю. І без усіх гэтых выкрунтасаў з пакланеннем Мардуку, медаглядаў і аздараўленчых лагераў.

Людзі вакол расчуліліся не менш за матку Каманадры. Яны палка пляскалі ў ладкі і пхаліся наперад у бок дэмана, што стаяў ля бака салодкай ваты.

— Мне таксама, мне таксама! — крычалі яны. Дэман увіхаўся з шалёным спрытам, заціскаючы манеты сваім пругкім хвостом і шпурляючы іх у цыліндр за спінай.

Светлавалосы юнак, які ўзвышаўся над натоўпам, здаваўся збянтэжаным.

— Я ж казаў табе, не заломвай такі дурны кошт за свае прысмакі! — казаў ён гучным шэптам.

— Дык з чаго будзем жыць? З твайго таленту?

— Так, праз яго яны сюды прыйшлі.

— Але ты адмаўляешся браць за свае цуды нават дробную манету. Я табе ўжо казаў: сто залатых дынараў на чалавека. Такая цана.

— Я не магу браць з іх грошай. А што, калі ў іх пустыя жмені?

— На наша шчасце, магу я! Таму займайся сваёй праведнай працай, а мне пакінь клопат пра хлеб надзённы.

Юнак скрывіўся, нібы праглынуў нешта агіднае. Ніно адчула прыліў салідарнасці.

— Прывітанне, як цябе клічуць? — крыкнула яна знізу.

Ягонья вочы выхапілі яе сярод натоўпу. Выдавала, ён рады быў бачыць яе другі раз.

— Мiane — Ёнатанам. А цябе?

Ніно адкрыла рот, каб адказаць яму, але ў той момант над дахамі пачуўся магутны выбух. Усе паваліліся на зямлю, закрыўшы патыліцы рукамі.

Ніхто з прысутных на плошчы не звярнуў увагі, што ўвесь час за імі цікавала пара вачэй. Срэбнавалосы чалавек атлетычнага складу таіўся на даху аднаго з дамоў, хаваючыся за комінам. Чалавек уважліва сачыў за ўсім, што адбывалася на плошчы, і ён быў адзіны, хто заўважыў, як паліцэйскі паветраны шар згледзеў збор народу і пачаў да яго асцярожна падбірацца. Шар пераляцеў дахі, вылузнуўшы на небе, усё роўна як мясцовы дыск. Аднак у тую ж хвіліну чалавек дастаў стралу з калчана. Запаліў на дзюбцы стралы агонь і стрэліў наўпрост у сярэдзіну шара. Вялізны шар выбухнуў залпам гучнага феерверку і бразнуўся долу, падняўшы густы дым.

Аднак лучнік спазніўся. Паліцыянты з паветранага шара паспелі данесці пра натоўп на плошчы да ведама калег. Вакол усчаўся лямант, на плошчу ўвалілася рота жаўнераў, сярод якіх былі целаахоўнікі Ніно. Калі салдаты пачалі церабіць шлях у бок статуі з маслабойкай, стварыўся жудасны вэрхал.

— Так-так-так, сыходзім на піку кар’еры, — сказаў дэман і схапіў цыліндр з манетамі. — Хадзем, юнача, у мяне з’явілася стойкае адчуванне, што тыя людзі ва ўніформе не члены твайго фан-клуба.

Але было ўжо позна. Камандзір роты, які ехаў вярхом на пыхлівым і нізкарослым коніку, выпрастаўся ў страмёнах.

— Вось ён, той смярдзючы дэман! — загукаў ён сіпатым голасам і паказаў лязом мяча на Пазузу. — Лавіце злодзея!

Пад усімі сляямі поўсці дэман пабляднеў. Коннікі і пехацінцы шчыльна атачылі яго разам з нападзваленай статуяй багіні, унутры якой спрабаваў схавацца юнак.

— Якія людзі — і без аховы! Тут яшчэ і Танцмайстар. Далібог, дзень удаўся. Турэмны кат на радасцях завяжа на шыбеніцы святочны банцік.

— Я нічога забароненага не рабіў, — намагаўся абараніцца юнак. — Я толькі дапамагаў людзям, клянуся мамай і таткам.

— Дапамагаў? Грамадзянам імперыі могуць дапамагаць толькі Мардук і яго служкі-святары.

— Пакіньце яго! — закрычала Ніно. — Ён нічога не зрабіў.

Але адзіным вынікам ляманту Ніно было тое, што начальнік варты нарэшце заўважыў таксама яе.

— А што ты тут робіш? — ён схапіў яе за руку моцна, але асцярожна. — Мне здавалася, мы прасілі цябе не вылазіць з паланкіна.

Начальнік варты пацягнуў Ніно ў бок завулкаў. Калі яна павярнула галаву і кінула апошні позірк, дык убачыла імперскіх салдат, якія звязвалі юнака разам з дэманам і для пачатку давалі ім па пары моцных кухталёў.

Чалавек у цёмным плашчы працягваў назіраць за падзеямі. Ён дачакаўся, пакуль плошча апусцела і зноў ператварылася ў каменную брудную пляцоўку, на якой валяўся перакулены зацукраны бак, што належаў дэману, а таксама некалькі згубленых у паніцы ботаў. Толькі тады чалавек пакінуў сваю хованку і сышоў па дахах.

— Каб ты не паляваў тады на тую дурную рыбіну, то яны б нізавошта нас не знайшлі! — выгукнуў Ёнатан змрочным голасам, можа быць, у соты раз. — Ты здолеў раз’юшыць кожнага салдата ў гэтым горадзе.

Тоўстыя муры іх турэмнай камеры праглынулі голас Ёнатана — зрабілі словы кволымі і ціхімі. Хлопец сядзеў на гнілой саломе і пазіраў на Пазузу, які ляжаў з шырока раскрытым ротам. Дэман чакаў, што павук, які спускаўся са столі, упадзе яму ў пашчу. Камеру ахутала цемра — хоць на воўка лезь. Без акон. А вартавыя не пакінулі ім нават свечкі. Толькі дзякуючы блякламу бляску дзікай саламандры, якая жыла на столі, Ёнатан неяк згледзеў дэмана, што разваліўся на баку. Не выглядала, што дэману сорамна.

— Што ж, нас напаткала страта працаздольнасці.

— Страта працаздольнасці?! Нас збіраюцца павесіць!

Яны сядзелі ў крыле асуджаных да смерці. Час ад часу чулі лямант кагосьці са сваіх гаротных суседзяў, якога кудысьці — а куды, усім было больш-менш ясна — цягнулі.

Колькі часу яны тут? Цяжка сказаць. У адсутнасці змены дня і ночы суткі палічыць не ўдавалася. Пазузу прапановаў лічыць колькасць праведзеных тут дзён паводле рабрын, якія агаляліся ў яго на жываце. Але Ёнатан палічыў за лепшае лічыць мінулыя дні пры дапамозе сабраных саломінак ад ежы да ежы. Хоць ежу ім таксама прыносілі не досыць рэгулярна. Яе было так мала, што пачуццё голаду не міналася. У Ёнатана назапасілася ўжо дваццаць сем саломінак. Дваццаць сем дзён у турме!

— Ведаеш, сёння мой дзень нараджэння. Мне стукнула чатырнаццаць.

— Што ты кажаш!

Ёнатан адчуў у роце горкі смак пылу. Сёння хлопцу, які прыбыў у імперыю два гады таму, дзень народзінаў падаваўся нейкім далёкім дзіўным дзівам. Ёнатан імкліва пасталеў і заўчасна ператварыўся ў мужчыну. Мужчыну, можа, далікатнага, да канца не ўпэўненага ў сабе, але ўсё ж у мужчыну. Гэх, шкада, у яго ўжо не будзе магчымасці стаць сапраўдным мужчынам.

— Ты яўна забыў пра мае народзіны, — сказаў ён Пазузу.

Дэман прысеў і на сабачы манер пачухаў поўсць.

— Нічога я не забыўся, дарагі ты мой чалавек! Думаю пра цябе дзень і ноч. Нават падрыхтаваў табе супер-пупер сюр-прыз. Верх усіх вярхоў.

— Вяроўку з мылам?

— Жарты набок! Штосьці годнае і неверагоднае.

Дэман пакорпаўся ў расколіне сцяны і сапраўды дастаў невялікі загорнуты ў сурвэтку пакунак. Калі Ёнатан разгарнуў яго, то знайшоў унутры тлустага бляклага чарвяка, які падняў угору сваю пярэдняю частку, бы ва ўмольным жэсце.

— Смачна есці! Я прыхаваў яго адмыслова для цябе. Бачыш, не еў, трымаўся — хаця з радасцю адгрыз бы пару колцаў.

Ёнатан расчуліўся. Ён адчуў, як у горле збіраецца цёплы камяк. Цэлы непакусаны чарвяк — якая ахвярнасць з боку дэмана!

— Пазузу, ты сапраўдны сябар! Мы, можа, хутка памром, але я хачу, каб ты ведаў гэта.

— У мяне таксама ніколі не было такога сябра, як ты. Хоць ты і чалавек.

— Перш чым мы загінем, давай заключым паміж намі вечны саюз, пабратаемся.

— У сэнсе? Пракалупаць палец, перамяшаць кроў і да таго падобныя маніпуляцыі?

Пазузу ўжо ведаў усе гісторыі пра індыянаў, дэтэктываў і супергерояў, якія распавёў яму Ёнатан за гэтыя два гады знаёмства.

— Ну, кшталту таго.

— А гэта гігіенічна?

— Чаго ты раптам загаварыў пра чысціню?

— Ладна, саюз дык саюз.

Кавалачкам каменя з вострымі краямі, які адкалупалі са скалы, яны падрапалі пальцы і правялі цырымонію братання.

— Дэман і людзі заўжды пхалі насы ў справы адно аднаго, — сказаў Пазузу. — Яны выкарыстоўвалі адно аднаго ў карысных мэтах, запалохвалі, катавалі. Гэта першы раз у гісторыі, калі нехта з майго народа заключае братэрскі хаўрус з прадстаўніком чалавецтва.

Ёнатану падалося, што дэман таксама расчуліўся і нават засланіў рукой пысу, каб схаваць слёзы.

— Добра, калі мы ўжо заключылі непарушны кроўны звяз, то маё — гэта тваё. Таму я ўрачыста вяртаю твайго чарвяка — жуй на здароўечка.

Тады Ёнатан ведаў, што ён мусіць сустрэць твар да твару спадарыню архіварыус. Яна захоўвае ўсе запісы і мае ўсе адказы, датычныя яго лёсу і будучых падзей.

Можа, Бэле Глюк гэтая ідэя і не прыпадзе да сэрца, але ён не адступіцца ад звышнеабходнай сустрэчы — можа быць, самай важнай у яго жыцці.

Дзверы пакоя спадарыні архіварыус былі замкнутыя знутры. Адзіны ключ знаходзіўся ў Бэлы Глюк, уторкнуты ў пучок яе шэрых валасоў на патыліцы. Адзіная магчымасць скрасці яго — падчас сну. Праблема палягала ў тым, што спадарыня Глюк амаль што ніколі не спала. Векавуха-працаголік бавілася ў офісе ад рана да рана. Толькі пасля дбайнага сачэння яны яе падпільнавалі. У спадарыні Глюк выявілася прыватнае гняздзечка. Яно месцілася пад дахам адной з бібліятэчных веж.

Невялічкі пакойчык быў па пояс уславы шматкамі старых газет і выглядаў рыхтык мышыная нара.

У цэнтры пакоя стаяла салдацкая раскладанка, і на ёй, накрываючыся газетамі як коўдрай, спала сама спадарыня Глюк. На падаконні жыла старая сіпўха* з круглай галавой, якая круцілася вакол уласнай восі, свідруючы пакой позіркам, бы пражэктарам.

Ёнатан і Пазузу вырашылі палавіць рыбкі. Яны ўзброіліся даўгой палкай, а таксама вярхоўкай і сагнутым на дзевяноста градусаў цвіком. Паляванне адбывалася ў бязмесячную ночку. Адзінае святло ў пакоі спадарыні Глюк сыходзіла ад зіхоткіх вачэй старой сіпўхі.

Ёнатан закінуў вуду — і нешта пацягнуў.

“Ёсць!” — шапнуў ён Пазузу. Але выявілася — на кручок патрапіў каўнер спадарыні Глюк. Тая ўздыхнула ў сне і павярнулася на іншы бок. Пасля наступнай спробы яны сцягнулі акулеры сакратаркі. Толькі пасля серыі няўдалых спроб кручок упалаяваў у яе валасах ключ. Пакрысе, каб не спалохаць сіпўхі, сябры сталі той ключ выцягваць. Чуйная птушка залыпала крыламі. Калі яны прыпусцілі па сходах, то пачулі роспачны крык абуджанай сакратаркі. Але дзе ты іх дагоніш!

— Спыніцеся! — пачулі сябры ззаду. — Стойце!

Стаяць яны не сталі. Задыханыя, прыбеглі да офіса. Ёнатан адамкнуў першыя дзверы і потым з трымценнем падышоў да нутраных дзвярэй.

Прыгожыя залатыя літары на шыльдзе —

“сп-ня Бальтазарская
асабістыя апартаменты”

— спакушалі не менш за пазалочаныя абгорткі шакаладных цукерак.

* Драпежная птушка атрада совападобных.

Унутры гарэла святло, і сілуэт спадарыні архіварыус нахіліўся над пісьмовым сталом. Ёнatan з усяе змогі пастукаў у дзверы.

— Прашу адчыніць дзверы, спадарыня Бальтазарская! Нам трэба пагутарыць.

Аднак спадарыня архіварыус была надта занятая, каб адказаць.

— Просам прашу! Не хачу замінаць, але гэта пільная справа. Зоў нікага адказу.

— Давай, адмыкай сам, — сказаў Пазузу. — Бо чую — сакратарка ідзе.

Ёнatan дастаў ключ. Дрыготкімі рукамі адамкнуў дзверы ў пакой. І, каб сябар не перадумаў, Пазузу штурхнуў яго ўсярэдзіну. Яны з Пазузу закашляліся.

Пакой быў зусім не такі, як чакалася. Аблытаны павуціннем і тоўстым слоём пылу, ён служыў складам для старых непатрэбных рэчаў. Вакол грувасціліся паліцы. На іх — старызна і ламачча. Чайнікі, пажаваныя моллю кнігі, каганцы і парадныя цыліндры, якія даўно выйшлі з моды. Насупраць іх, пры чорным стале, сядзела занураная ў працу спадарыня архіварыус. Ёнatan зрабіў крок у яе бок. Але ягонае тулава засланіла промень святла, які ішоў з-за спіны, таму сілуэт спадарыні архіварыус знік.

Ёнatan са здзіўленнем развярнуўся. Хлопец адразу скеміў, дзе крыніца лёгкага рыпу. Над ім на нейкай паліцы стаяў стары кінапраектар. Ён праектаваў на сценку гэтага самага пакоя кінаверсію пакоя з лепшых часоў (калі той быў ахайны і чысты). У фільме пасярод пакоя сядзеў чорна-белы сілуэт жанчыны, якая грала спадарыню архіварыус. Выглядала жанчына рыхтык зорка нямых кінастужак. Надзвычай мілы, выбелены твар у форме сэрца. Невялічкі цёмна-вішнёвы раток і прыкрытыя густымі вейкамі вочы. Вопратка ж выглядала як танны маскарадны касцюм — старамодная сукня выканаўцы паркетных танцаў, клёшы, вышытыя шалі і вузкія

чэшкі. На галаве ў жанчыны сядзеў невялічкі каптурок, расшыты перламі і брошкамі. Жанчына манерна мачала пряо ў чарніліцу і засяроджана вадзіла ім па аркушы. Потым, бы ў одуме, падымала вочы ўгору. Падпірала зграбнае падбароддзе далонню ды слепа перылася ў сценку. Нічога ў гэтым сутонлівым памяшканні, здавалася, не магло парушыць яе пластмасавага спакою.

— Яна ўвогуле не Бальтазарская, — расчаравана прамовіў Ёнатан. — Гэта нейкая акторка.

У той жа момант у пакой уварвалася Бэла. У начной сарочцы, з кавалачкамі газетнай паперы ў валасах. Калі ўбачыла, што адбылося, то горка расплакалася.

— Спадарыня Мельхіёра! — заскавытала яна. — Прабач, о святая мудрасць. Якая ганьба!

— Табе б на гэтае балаганнае прадстаўленне квіткі прадаваць, — з'едліва заўважыў Пазузу.

Бэла шморгнула носам.

— Я не вінаватая! Клянуся, гэта не я. Я толькі рабіла тое, што лічыла слушным і пільным. Я заўжды імкнулася, каб спадарыня Бальтазарская сядзела тут і адказвала на ўсе пытанні публікі. Але ведаеце, наколькі яна занятая, свечач нашых вачэй? Яна мусіць займацца ўсімі душамаі, якія чакаюць сваёй чаргі ў Юдолі зданяў. Яна мусіць быць адначасова ў тысячы і адным месцы. Дык нашто ёй такія нязначныя людзі, як мы? Што яе можа зацікавіць тут, у богам забытай Ніневіі, сярод гор макулатуры?

— Яна ўвогуле была тут хоць раз? — запытаўся Ёнатан.

— Так-так, клянуся, была! Яна вельмі прыязная і надзвычай зычлівая жанчынка. І такая разумная... Ах... Ты ж мая Мельхіёрачка...

— Чаму ты працягваеш дурыць нам галаву?

Бэла Глюк выцерла слёзы.

— А што мне заставалася рабіць? Гэта офіс спадарыні архіварыус, так? А я яе сакратарка, так? Я ўсё яшчэ збіраю для яе пасведчанні аб нараджэнні і смерці, рэчы, якія могуць

яе зацікавіць. Некалі яна іх пабачыць, клянуся! Я проста ўпэўненая ў гэтым. І тады яна скажа мне дзякуй ад шчырага сэрца. Адноўчы яна сюды вернецца. Далібог, абавязкова! Але пакуль што... Калі б усе даведаліся, што яе няма, мяне б звольнілі, разумеце? І куды б я тады пайшла? Я ж “панаехала”. У мяне тут, у імперыі, бачыце, ні брата ні свата.

— Ты хлусіш людзям і ўводзіш іх у зман, — сурова сказаў Ёнатан.

— Я нікому не хлусіла! Я проста спрабавала залагодзіць гэтую сітуацыю. Офіса я не закрыла, але, з іншага боку, праўда, допуску да яго не было. Калі нехта прыходзіў — такія як вы, — дык я самастойна праводзіла даследаванне і навуковы пошук, каб задаволіць адказы на іх запыты. Каб вы ведалі — я ані разочку не дала памылковага адказу. Скажу без фальшывай сціпласці, мае адказы не горшыя за адказы, якія маглі б вам даць сама спадарыня Бальтазарская!

— Значыць, тут няма нікога, хто ведае больш за цябе? — запытаўся Ёнатан.

Ён адчуў у роце даўкі і кіславаты смак паразы. Амаль што два гады ён цешыўся надзеяй, што ў гэтым пакоі сядзіць тая, якая са снежных вяршынь сваёй мудрасці адгукнецца і адкажа на ўсе пытанні.

Замест таго каб даць сваім праблемам рады самому, ён змарнаваў час, чакаючы, што гэта зробіць нехта за яго. Нехта, каго там нават не было! Божа, як ён ненавідзеў сябе за дурноту і наіўнасць!

Бэла ўбачыла яго расчараванне і паклала сухенькую руку на плячо ў нязграбнай спробе суцешыць.

— Калі хочаш, можаш тут застацца і паглядзець усе яе фільмы.

Ёнатан пацепнуў плячыма.

— Навошта?

Яго не цікавілі чорна-белыя кінастужкі, недарэчныя і зашвечаныя. З акторкай, якая бяздарна грала Бальтазарскую. Што ў іх шукаць? Усё выглядала панурым і безгустоўным.

Ісці — няма куды. Ён атан пачуваўся прыгнечаным і змораным. Бэла з Пазузу выйшлі. У Ён атана не засталася змогі, каб да іх далучыцца. Ён блукаў паміж паліц, марна шукаючы хоць чаго каштоўнага. Але ўсё было паколатым, парэпаным і вартым жалю. Безуважна ён запхнуў у кішэню ўпадабаную нядбаліцу, нейкую чорна-попельную скамянеласць, губчаты карал памерам з кулак, які формай нагадваў закасцяненыя мазгі нейкага звера.

Праз хвіліну ён ужо забыўся на знаходку. Сеў у хісткі фатэль і абапёр галаву на далоні. Халоднае пыльнае паветра не давала спакою. Але пакрысе на хлопца навалілася дрымота.

Фатэль муляў. Ён атана адольвалі начныя жахі. Свядомасць вагалася паміж яваю і сном. Ён добра заснуў адно на досвітку.

Калі ўспароўся, то адчуў, што ў пакоі стаіць надзвычайная ціша. Падумаў, што кінапраектар вымкнуўся. Аднак той па-ранейшаму гарэў, а спадарыня архіварыус сядзела пры кіношным стале і пісала свае фальшывыя цыдулкі. Ён атан выпрастаў зацёклыя часткі цела. Захацелася ўстаць, каб выключыць праектар. Акурат тады спадарыня архіварыус і падняла вочы ад стала.

Ён атан знерухомеў. Ён мог паклясціся — спадарыня паглядзела на яго і ні на кога іншага! Яе вочы, вільготныя слівы, запоўнілі сабою цёмныя далікатныя зрэнкі і зазірнулі яму проста ў душу. Спадарыня архіварыус паднялася. Сунулася па пакоі ў ягоны бок пругкім нязмушаным крокам. Так, памылкі не было! Жанчына скіравала позірк менавіта на яго і на мігах паказала, каб падышоў.

Не надта цямячы, што да чаго, Ён атан падняўся і падышоў да экрана. Яго розум быў надта затуманены, каб ацэньваць уласную не зусім цямную рэакцыю. Нягледзячы на бязглуздыя строі, якія начапіла на сябе спадарыня архіварыус — а таксама нягледзячы на сваё неіснаванне, — жанчына мела нейкую магнетычную моц.

— Ты хто? — запытаўся без усякай надзеі на адказ Ёнатан (фільм жа быў нямы!).

Жанчына адно пасміхнулася і працягнула да яго руку. Ёнатан працягнуў насустрач сваю, проста ўнутр променя кінапраектара. На вялікае здзіўленне, ягоныя пальцы дакрануліся да ейных. Рука была цеплаватая і надзвычай прыемная на дотык і нагадвала матчыну. Ёнатан адчуў, што праз скуру нешта да яго перацякае, бы казытліва струменіцца цёплай электрычнасць.

Адначасова ён адчуў, як ад яго цела адасабляецца нешта туманнае. Калі павярнуў галаву, зразумеў — ягоны цень, адлучыўшыся ад цела, круціцца-віруе ўнутры променя кінапраектара.

Цень нагадваў яго самога, але, нягледзячы на празрыстасць, быў важкі, як бы зроблены са згарэлай і спрасаванай плоці. Праз кароткі час цень адарваўся ад апошняй ніткі, што трымала яго, і ўжо без чужой ласкі затанцаваў на самым пачатку светлавога променя. Хуткасць рухаў расла, цень ляцеў стрымгалоў, пакуль нарэшце яго не засмактала ў кінапраектар.

Рот Ёнатана ад здзіўлення шырока адкрыўся. Балюча дык не было. Ад відовішча яго напоўніла пачуццём неймавернай лёгкасці. Так адчуваеш, калі здолеў нарэшце развязаць складаную задачу па матэматыцы.

— Што ты зрабіла з маім ценем?

Жанчына палашчыла юнаку руку і ўсміхнулася вачыма. Ён адчуў моцную палёжку, нібыта з яго выйшаў увесь назапашаны смутак, вусціш і журба. Унутры жыла ружовая аблачынка. На месцы ў прасторы, дзе быў цень, вымалёўваўся толькі выцвілы абрыс. Абрыс нагадваў след, які пакідае вада на месцы высахлай калюгі.

Так Ёнатан стаўся Танцмайстрам ценяў.

ЖЫВЫ ЛАБІРЫНТ

Цяжкія жалезныя дзверы камеры зарыпаўшы адчыніліся. Няўжо па іх прыйшоў кат? Напляваўшы на ўласны гонар, Ёнатан з Пазузу ў страху скурчыліся ў куце.

У камеру завітаў фігурысты чалавек у чорным ядвабным плашчы, трымаючы ў руках ліхтар з саламандрамі.

— Да пабачэння, браце! — прамовіў Пазузу.

Але калі чалавек зняў капюшон з галавы, то долу апаў аксамітны вадаспад каштанавых кудзераў. Пара міндалепадобных вачэй зеленавата-цытрынавага колеру зіхацела ў святле ліхтара. Юначка, якую Ёнатан бачыў на плошчы! У галаве смальнула гідкая думка: “А можа, яна — іх кат?”

Але па позірку дзявочых вачэй зразумеў, што памыліўся. Ён выдыхнуў. Дзявочая прыгажосць асвятляла камеру лепш за святло ліхтара.

Зблізку Ёнатан разгледзеў, што дзяўчына мае далікатную і паўпразрыстую скуру колеру карычневых крышталікаў трысняговага цукру. Зрэнкі вачэй былі ўсеяныя дробнымі рабацінкамі, бы птушынае вока.

Нашто маніць сабе? У непрагляднай цемры, якая атачала іх з Пазузу, дзявочы вобраз з’яўляўся Ёнатану не раз. Калі б гэта не было гульнёй яго кволага розуму, ён бы зараз

падумаў пра ўвасабленне сваёй мроі. Ёнатан не мог адвесці вачэй ад дзяўчыны, у яго заняло мову. Нягледзячы на дзівосную далікатнасць, яе атачала нешта цвёрдае, як шкло. Гэтая цвёрдасць струменілася ў яе позірку, у рухах, у серабрыстым голасе, што вабіў і палохаў адначасова. Аднак, выдавала, дзяўчына — самая сапраўдная, паколькі ад смуроду, які ішоў ад Пазузу, яна зморшчыла носік.

— Прабач за няветлівасць, — сказала яна. Яе голас прагучаў гэтак прыемна, як словаспалучэнне “першы дзень канікул”. — Праз усе твая падзеі на плошчы я не паспела сказаць свайго імені. Я прынцэса Нін-Урмуз.

— Якое прыгожае імя...

— Але заві мяне проста Ніно.

— Ну культурная, здурнець можна! — прабурчаў Пазузу са свайго кута. — Прыперлася сюды, толькі каб прабачацца.

— Я прыйшла сюды не прабачацца.

Прынцэса ўсміхнулася сумнай усмешкай.

— Я прыйшла сюды каб... каб... Я сама не ведаю навошта.

— Малайчына! А то мы тут ужо пачалі нудзіцца. Дык, можа, застанешся з намі, прынцэса? У нас шмат часу, перш чым нашу вечарынку не разгоніць кат. Толькі не палохайся, калі ён зойдзе сюды. Ён крыху не такі ветлівы, як ты.

— Ты чаго такі гадкі? — прасычэў Ёнатан. — Ты што, не бачыш — яна за нас!

Збянтэжаная Ніно прамармытала:

— У мяне няма ключа ад вашай камеры. Зладзіць вам уцёкі таксама не магу. Каб сюды зайсці, я падкупіла вашых наглядчыкаў, але яны чакаюць мяне ў калідоры.

— Аблом, канечне, але не канец свету. У якасці кампенсацыі ты хоць прынесла нам дошку для нардаў?

— Пазузу, сціхні ты!

Ніно зніякавала і, падавалася, засмуцілася.

— Што ты рабіў людзям на плошчы? — запытала яна Ёнатана.

— Сам не ведаю.

— Яны выглядалі такімі шчаслівымі!

— Бачыў. Пасля ўсяго мне таксама робіцца добра. Так, нібыта яны пасяліліся ўва мне. Нібыта я поўны жыцця. Але што дакладна адбываецца, я не ведаю. Часам мяне яно палохае.

— Я таксама хачу палёгкі, — уздыхнула Ніно.

Ёнатан адчуў, што яго сэрца шырыцца і поўніцца тым смуткам, які струменіўся з лагоднага твару прынцэсы. Яны толькі сустрэліся, ды яму падалося, што ведае Ніно змалку. І хоць пакараць смерцю меліся яго, яму захацелася супакоіць яе, прытуліць да сябе і суцешыць.

— Што з табой? — запытаў.

— Доўгая гісторыя.

— Буду рады паслухаць.

Паколькі часу хапала, Ніно распавяла Ёнатану сваю гісторыю, якая пачалася ад дня, калі яе выклікалі ў Галоўную бажніцу, дзе прынцэса атрымала з рук Нсарадора першую таблетку. Ёнатан слухаў са здзіўленнем.

— Як выглядала таблетка?

— Яны былі ўнутры белага флакончыка з дзіўнага матэрыялу. Я такога ніколі раней не бачыла.

— На ім было нешта напісана?

— Слова на мове, якой няма ў імперыі. Але пазней я змагла прачытаць яго, бо выпадкова патрапіла ў свет, адкуль таблеткі прывезлі.

— Можаш прыгадаць?

Ніно зморшчыла лоб.

— Нешта там пара... парафін... парамол... ацэцэ... Можабыць, парацэтамол?

Ёнатан аж падскочыў.

— Ніякі гэта не парацэтамол! Гэтыя таблеткі скралі ў майго бацькі!

Ён хацеў закрычаць, скокнуць, замалаціць у жалезныя дзверы кулакамі. Нарэшце ён схпіў злодзея! Іронія

лёсу — менавіта цяперака, калі, відаць, запозна, ён разгадаў загадку.

— Навошта яны давалі табе лекі? — стаў дапытваць Ніно. — Што хочучь зрабіць з табой?

— Праз тры дні пачнецца Летні фэст на Пляцы Вярхоўнага Бога. Проста цяпер там будуць аграмадную сцэну, на якую мяне ўрачыста пакліча Нсарадор, і я мушу падняцца. На сцэну таксама прыцягнуць альматаскоп. Яго падключачь да вялізных усталяваных на пляцы экранаў. Сёння раніцай Нсарадор выхваляўся сваімі планамі. Ён пасадзіць мяне пад альматаскоп і стане праектаваць карцінкі маёй душы на экраны, каб кожны вавілонец убачыў яе.

Ёнатан прыгадаў медагляды ў доктара Некрасептуса і здрыгануўся.

— Паскудства!

— Мяне зняважаць і вываліць у брудзе. Праз тры дні ў Вавілоніі не застанецца ніводнага мужчыны, жанчыны або дзіцяці, якія не будуць ведаць усіх патаемных куточкаў маёй душы. Мае таямніцы выстаўяць на агляд, самыя інтымныя перажыванні ператворацца ў грамадскі набытак. І ўсё дзеля чаго? Каб разрэкламаваць жыхарам імперыі новыя лекі, астрэфікс.

— Нсарадора няма як спыніць?

— Калі б мая душа адхіліся ад бездакорна накрэсленага мне маршруту, калі б нешта ўва мне выбухнула і разладзіла створанае штучна суладдзе ўнутры, то тады я б, мусіць, згубіла каштоўнасць медыцынскага феномена. Але я цяпер надта млявая і кволая, каб са мной адбылося нешта нечаканае.

— Адкуль ведаеш?

Ніно апусціла вейкі.

— Я не ведаю... Шчыра? Я прыйшла сюды, бо маю надзею, што нешта са мной усё ж адбудзецца.

— То-бок... хочаш сказаць... Нешта, звязанае са мной?

— Так, звязанае з табой.

— Якім чынам?

— Калі я ўбачыла цябе на пляцы, то адчула... Не ведаю, як гэта сказаць. Адчула, што, калі ты паглядзіш мне ў вочы і вымавіш маё імя, гэта напоўніць мяне радасцю.

Ёнатан пачырванеў. А цемры ў камеры ён бязгучна сказаў дзякуй. Гады два назад ён са страху, мусіць, увогуле забіўся б у куток, і ніякай надзеі на працяг размовы не засталася б. Але сёння ён адчуваў нязведаную раней упэўненасць, якая дзівіла нават яго.

— Я ўсё яшчэ магу гэта зрабіць, — сказаў ён.

— Запозна. Астрофікс ужо пусціў у маім целе свае атрутныя шчупальцы. Ён бегае па маіх венах, сцюжыць кроў, як лімфа яшчаркі.

Ёнатан адчуў, што ён павінен, проста мусіць дапамагчы Ніно, якая з кожнай хвілінай рабілася яму даражэйшай.

— Мая мама таксама змагалася з лекамі, якія ёй давалі. У яе быў свой хітрык. Аднойчы яна пра яго расказала і ўзяла з мяне слова маўчаць. Яна думала, я надта малы, каб усё разумець. Яна казала, што ў яе крыві ёсць своеасаблівыя антыцелы, якая выпрацаваў арганізм.

Кволая іскарка надзеі аквеціла твар Ніно.

— Можа, твая мама зможа дапамагчы мне?

— Хочацца верыць. Але яна надта ўжо адсюль далёка. Яна нават не тут, а ў паралельным сусвеце.

Ёнатан распавёў Ніно ўсю гісторыю ад пачатку. Прынцэса вытарашчыла вочы ад здзіўлення, і ў такім выглядзе яе вочы нагадвалі донцы дзвюх шклянак гарбаты з мёдам і мятай.

— Дык ты прыйшоў з таго, іншага сусвету! Ты, дарэчы, можаш туды вярнуцца. Ясна, калі ў цябе будзе пад рукой сутонлівы акуляр адпаведнай магутнасці і вольны доступ да рэзервуара з вадой.

Ёнатан не паспеў запытаць яе, навошта тут да купы яшчэ вада і што такое увогуле сутонлівы акуляр, як знадворку

пачуліся цяжкія крокі і скрыгатанне нямазаных даспехаў на масіўным целе. Крокі сціхлі проста насупраць дзвярэй іхняй камеры. Нехта выцяў па дзвярах ломам. Рэха, раздзіраючы вушы, як гук звона, разнеслася па камеры.

— Па нас прыйшлі! — загаласіў Пазузу, страціўшы ўсе рэшткі сваёй дасціпнасці.

— О, як жа я хачу вам дапамагчы! — вымавіла прынцэса.

Ёнatan зразумеў — самы час ім развітацца. Сэрца зайшлося болем. Першы раз ён спаткаў дзяўчыну, якая спадабалася яму нагэтулькі, што ён быў гатовы прабыць з ёй рэшту жыцця. І такая нявыкрутка — таго жыцця акурат пазбаўляюць.

Кат цярпеннем не вылучаўся:

— Хутчэй давайце! — загрыкаў ён. — Мне што тут, начаваць з вамі?!

— Яшчэ хвілінку, — крыкнула Ніно.

— Ты мусіш адтуль выйсці, Ваша Высокасць. Тваіх сяброў зараз пададуць на абед чорным кракадзілам. Мае звяркі так выгаладаліся, што ім духі падцягнула.

На абед да кракадзілаў! Свае апошнія хвіліны Ёнatan уяўляў трохі весялейшымі. Прынцэса таксама пабляднела — карычневы цукар яе скуры ператварыўся ў белы рафінад. Ёнatanу захацелася сагрэць дзяўчыну, расмяшыць, першы і апошні раз абняць. Захацелася пакінуць па сабе памяць, чымсьці яе абдарыць. Нейкай дробяззю. Як на злосць, падарункаў — пустыя жмені. Залаты пярсцёнак ды іншыя прэзенты, якія яны атрымлівалі на пляцы ад людзей, прысабечылі турэмныя наглядчыкі. Губны гармонік расціснулі падчас затрымання.

Ёнatan распачна парыўся ў кішэнях. Адзіная рэч, якая засталася, — чорны запылены камень, які хлопец сцягнуў з офіса спадарыні архіварыус. Не зусім шыкоўны падарунак дзяўчыне, але выбару не засталася. Ёнatan дастаў камень з кішэні і працягнуў яго Ніно.

— Вазьмі.

Яе рот шырока адкрыўся. Яна з найвялікшым трымценнем узяла камень, абгледзела яго як след. І з гукам “а-а!” стала агаломшана хапаць паветра ротам.

— Што такое?

Ёнатан падазраваў, што Ніно ў адказ падзякуе, але такой расчуленай рэакцыі не чакаў.

Ніно плюнула на камень і стала выціраць яго крысом ядвабнага плашча. На здзіўленне Ёнатана, камень пачаў вібрыраваць і зіхацець прывідным бляскам так, нібыта па яго жылах пабегла кроў. Ніно з хваляваннем і пашанай трымала акамянеласць у руцэ.

— Чорны бурштын кашалотаў. Хто б мог падумаць! І дзе!

— Чорны бурштын?

Ёнатан быў збіты з панталыку.

— Дзе ты яго ўзяў?

— Я... яго... э-э-э... пазычыў.

— Ведаеш, што гэта такое? Гэты камень — ці не самы магутны сутонлівы акулляр, які толькі магчыма ўявіць. Дакладна, сярод наймацнейшых. Калі не наймацнейшы.

— Я думаў, гэта звычайны камень.

— Ён НЕзвычайны! Чорны бурштын вылучаецца з мазгоў старых і мудрых кашалотаў пасля іх смерці. Гэтыя кашалоты маюць гіганцкі розум, яны могуць даваць нырца вельмі глыбока ў мора, на глыбіню тысячу метраў. Кавалак, які ты трымаеш у руках, сплясканы і старажытны. Ён паходзіць з галавы кашалота, які быў стары, як прабацька Мафусаіл. Той кашалот быў такі разумны, ажно мог разлічваць зорныя арбіты і ведаць адметныя рысы кожнага немаўляці, якое мела нарадзіцца на зямлі праз сто гадоў пасля яго смерці. Гэты акулляр такі моцны, што не трэба асаблівых ведаў ці быць чараўніком, каб ім кіраваць. Калі падчас скокаў у ваду схопіш яго ў кулак і засяродзішся на ім, то зможаш хутка і лёгка патрапіць у свой свет.

— Але дзе мне зараз ваду знайсці?

— Ат, не пераймайся! — сказаў Пазузу. — Наколькі я ведаю, нас запрашаюць на вячэру ў басейне. У басейн з кракадзіламі!

...Хоць на кароткі час Пазузу з Ёнатанам акрыялі — з'явіўся шанц vyrатавацца, — аднак высветлілася: каб атрымаць права патрапіць у басейн з кракадзіламі жывымі, ім давядзецца як след папрацаваць. Кат звязаў ім рукі, накінуў скураныя мяхі на галовы і пацягнуў іх на плячах. Ён усё спускаўся і спускаўся па сходах долу, якія, здавалася, ніколі не скончацца. Цягнучы, распавядаў з сяброўскімі інтанацыямі, што да басейна з кракадзіламі вядзе жывы лабірынт. Сілы Прорвы, каб суцешыць вечны голад, патрабуюць ахвяр (таму трэба двойчы — ці лепей тройчы — падумаць, перш чым скрасці ў Вавілоніі яблык або нахаміць паліцыянту). Аднак Прорве, сказаў кат, адной крыві малавата. Каб наталіць смагу, ёй патрабуецца першасная, старажытная стыхія: страх. Таму цырымонія пакарання смерцю распрацоўвалася не толькі з мэтай здабыць кроў з вен прысуджаных да смерці, але яшчэ і каб выціснуць з іх жыл увесь да апошняй кропелькі жывёльны, злавесны, неўтаймаваны жах, які ператварае чалавечую душу ў жаданы ласунак для жыхароў глыбінь.

— Ат, набалбатаў я дастаткова, — весела кіўнуў кат. — Удачы вам і мірнага неба над галавой!

Ён скінуў сяброў з плеч на зямлю. Мяхоў з галавы не зняў. Пакінуў іх круціцца і пхаць адзін аднаго. Рэха яго крокаў аддалялася, а потым за ім з лёсавызначальным грукатам зачыніліся нейкія дзверы.

Ёнатан доўга ляжаў, ахінуты цемрай. У задушлівым меху ён адчуў пот і пару ад свайго дыхання. Намагаўся асцярожна паварушыцца, каб спраўдзіць, ці не зламаліся ў яго целе якія косткі.

— А што табе, уласна, тут не падабаецца? — загукаў ён у бок, дзе, меркавана, ляжаў Пазузу.

- Надта тут ціха, — пачуўся здушаны голас Пазузу з меха.
- Цішыня ў нашым свеце — гэта раскоша.
- Тут НАДТА ціха. Я чую, як у цябе буркоча живот.
- А я чую, як у цябе.

У той самы момант зямля пад імі задрыжала. Спярга — лёгкая дрыготка, не мацнейшая за вуркатанне дэманскага страўніка. Але потым стала гучнець і мацнець. Пакрысе ператварылася ў сцішаны рытмічны гул, які набліжаўся да іх павольна, але няўмольна.

- Ты гэта чуеш? — кінуў Ёнатан у бок Пазузу.
- Чую.
- Гэта падобна да... да...
- ...да гукаў жавання, да рыпення сківіц.
- Не падабаюцца мне гэтыя жаванні. Мне зусім не хочацца, каб зараз сюды прыперлася нейкая самаходная жавальня і знайшла нас у паставе перакуленай чарапахі.
- Той рэдкі выпадак, калі я цалкам з табой згодны.
- Колькі, ты думаеш, у нас засталася часу?
- Мала! — адказаў Пазузу, і абодва залямантавалі, калі сцішаны гул раптам узмацніўся, як гук цягніка, які вылецеў толькі што з тунэля.

— Хутчэй! — крыкнуў Ёнатан. — Залезь мне за спіну і развяжы вяроўкі.

— Але ты дзе?

Пытанне завісла ў паветры, бо сам дэман у гэтую хвіліну завіс над тулавам Ёнатанам і ледзьве яго не задушыў.

— Адсунься назад! — замычэў Ёнатан. — Працягни мне свой хвост.

Пры дапамозе спічастага кончыка хвоста ён пачаў пілаваць вяроўкі, якія звязвалі запясці.

— Асцярожна, прашу. Мой хвост — не напільнік.

Але на далікатнасці часу не заставалася. Пасля хвіліны высілкаў і намаганняў, якая падалася вечнасцю, Ёнатан разрэзаў вяроўкі. Ён сцягнуў мех з галавы і вызваліў таксама

Пазузу. Абодва ўскочылі на ногі і ўбачылі, што знаходзяцца ў нізенькім, выкапаным у зямлі тунэлі. У наступнае імгненне, убачыўшы, што на іх насоўваецца, яны здрыгануліся ў жаху. Ёнатан спачатку нават не паверыў вачам.

— Што-о гэ-э-та? — крыкнуў ён Пазузу.

— Што-што... Зубы велічынёй з дом, якія хочуць адхапіць ад нас кавалачак.

Дэман меў рацыю. Па калідоры, нязграбна валюхаючыся, на іх сунуліся аграмадныя сківіцы, якія прагавіта адкрываліся і закрываліся. Да іх заставалася метраў шэсць. Ёнатан бачыў жоўтыя іклы, з якіх капала сліна, гнілыя карэнныя зубы памерам з пісьмовы стол.

Зубкі нічога не цураліся — мімаходзь жавалі каменне і перамолвалі яго ў пыл. Глянуўшы на сценкі калідора, Ёнатан заўважыў выразныя драпіны ад укусаў. Выявілася, тунэль быў не справай рук чалавека, а зубоў кракадзіла. Цяпер жа навала сківіц мэтанакіравана сунулася ў бок Ёнатана і Пазузу.

— Дзёру! — гукнуў Ёнатан Пазузу.

Паўтараць дэману не спатрэбілася. Яны пабеглі. Збочвалі ў лабірынце, шукалі дзверы выхаду. Праўда, ніякіх дзвярэй не знайшлося. На кожным скрыжаванні сляды ад кракадзілавых зубоў крэслілі ім далейшы маршрут, паказвалі, куды бегчы далей. Сябры імчалі наперад.

Але так далёка не ўцячэш. А што, калі яны сутыкнуцца з перашкодай, якая перагародзіць ім дарогу?

Божа, ну навошта Ёнатан падумаў гэтую думку?! Пасля чарговага павароту за некалькі дзясяткаў метраў перад імі вымалеваўся тупік. Сябры з жахам набліжаліся да сценкі.

“Але гэтага не можа быць! — падумаў Ёнатан. — Не можа быць, што мы закончым наша жыццё проста ў падземных вантробах, у нейкім недарэчным тунэлі!”

Тут ён заўважыў, што каменная пячора ператварылася ў нешта вільготнае і жывое, падобнае да ружаватай скуры.

— Мы праваліліся ў кішкі нейкай істоты, — сказаў Пазузу.

Са сценак вакол іх звісала мноства скураных вырастаў, якія торгаліся, як пры глытальных руках. З'явілася адтуліна і пачала пакрысе іх усмоктаць.

— Фу-у!

Дыспазіцыя такая: яны захраслі між адтулінай, якая энергічна ўсмоктае іх у сябе, і кракадзілавымі сківіцамі, якія падбіраюцца да іх ног са страўнікавымі ўсхліпамі. Ёнатан ліхаманкава намагаўся нешта вымудраваць.

— За гэтай дзіркай мусіць знаходзіцца страўнік, а там шмат месца, — хутка прагаварыў ён.

Стаадсоткавай упэўненасці, што за адтулінай ёсць страўнік, не было, але належала хоць неяк падбадзёрыць Пазузу, ды і сябе таксама. Пакуль яны перакідваліся словамі, адтуліна пашырылася да такіх памераў, што ў яе можна было запаўці.

— Хутка! — сказаў Ёнатан. — Скоч унутр, пакуль яна не захліпнулася.

Пазузу кінуўся ў адтуліну, Ёнатан скокнуў за ім у самы апошні момант, бо сківіцы кракадзіла ўжо садралі з яго правай нагі чобат.

Перапаўзанне праз адтуліну брыдзіла неймаверна. Сценкі яе выявіліся цёплымі і вільготнымі. Яны змазвалі Ёнатана слінай і з моташнай настойліваасцю ліплі з усіх бакоў, нібыта намагаліся прапхнуць іх унутр сябе. Ёнатан рукой адкідаў столкі скуры, церабіў сабе шлях і ледзьве не задыхнуўся. У канцы тунэля ўбачыў нешта кшталту шырокай залы, чые чырванаватыя сценкі пульсавалі. Ён прымусіў сябе паўці далей, пакуль не трапіў на канец дзіркі — і з палёгкай выслізнуў вонкі. Закашляўся і выцер твар. У самы апошні момант паспеў ухапіцца за хвост Пазузу, які не даў яму саслізнуць у азярыну зеленаватай кіслай вадкасці, якая вуркатала, а з паверхні яе падымалася пара.

— Страўнікавыя сокі! — сказаў Ёнатан.

Пазузу стаяў на плоскім камені пасярод зеленаватага возера, уздымаючыся на дыбачках, каб страўнікавыя сокі не хлынулі на яго.

— Куды зараз? — спытаўся.

— Мусіць быць выхад.

Сапраўды выхад быў. З возера вытыркаўся шэраг гладкіх камянёў. Яны нагадвалі сцежку-масток з камячыкаў, калі пераходзіш ручаіну. Пазузу пакінуў іх камень і скокнуў на суседні.

— Давай, варушыся, — загадаў ён Ёнату. — Скачы за мной, пакуль гэты камень не схваўся ў бяздонні.

Гэтак яны скакалі з каменя на камень, а страўнікавыя сокі следам метадычна залівалі тыя камяні, на якіх сябры стаялі колькі секунд назад. Неўзабаве яны апынуліся на сярэдзіне возера. Ёнату гатовы быў прысягнуць, што чырванаватая столь, чые скляпенні вымалёўваліся ў вышыні ў форме рабрын, пульсуе над галовамі, як живот.

— Ну, не разумею я... Анатомія гэтай глыткі досыць дзіўная. Як мы патрапілі наўпрост у страўнік, цалкам абмінуўшы горла?

— Ну вось навошта гэта ўспамінаць? — выдыхнуў Пазузу. — Што, ніколі не чуў пра ўрокі? Нас сурочылі!

І сапраўды. Ёнату заўважыў, што сцежка з камянёў вядзе іх да месца, дзе столь залы змыкалася за быццам бы калонай. Гукі страўнікавых сокаў, якія падалі недзе там з вялікай вышыні, падказалі, што блізка ёсць вадаспад. Усё разам гэта нагадвала паднябенны язычок, абапал якога з горла звісаюць гланды.

— Не хадзі туды! — сказаў Ёнату Пазузу. — Нешта там не так.

— Дык куды мне ісці?

— У мяне адчуванне, што гэта нейкая хітрасць ці пастка.

— У мяне адчуванне, што ты маеш рацыю.

Але і назад яны павярнуць не маглі, паколькі камяні за спінай ужо заліла злёная вадкасць. Зараз у іх засталася

да вадаспада толькі тры камяні. Але Ёнатан па-ранейшаму быў азадачаны нелагічнай пабудовай месца, у якім яны зараз знаходзіліся. Такі звер, у жывот якога іх закінула, проста немажлівы!

— Маю ідэю, — сказаў ён Пазузу. — Але спярша трэба яе трохі распрацаваць.

— Ды не праблема, дружа. У нас вагон часу — распрацоўвай колькі табе трэба.

Засталася два камяні.

— Кат сказаў, што Прорва ўсмоктвае наш страх. Калі так, яна таксама ведае, чым можа нас напалохаць.

— Бліскачая і дзесьці нават філасофская ідэя. Ты не думаў напісаць, скарыстаўшы свае палявыя напрацоўкі, навуковы артыкул для бібліятэкі ў Ніневіі?

Адзін камень.

— Я думаю, што гэтае месца створанае згодна з нашымі думкамі. Калі ў нас на галовах былі мяхі, ты сказаў, што да нас набліжаецца нейкі шум, чый гук падобны да шчоўкання сківіц. Як толькі мы знялі з галоў мяхі, то вакол сапраўды зашчоўкалі сківіцы.

Палова каменя.

У Ёнатана застаўся толькі адзін чобат. Кроплі з вадаспада пырскалі на той чобат і сычэлі з атрутным шыпеннем. Ёнатан паспрабаваў стаць на левую нагу і адсунуць ад страўнікавага соку правую нагу ў адной шкарпэтцы. Ён пачуваўся знямоглым, рыхтык смоўж, якога выкалупалі з ягонага доміка. Але хлопец вырашыў дадумаць-дакруціць сваю думку да канца.

— Потым я ўявіў, што мы трапім у тупік. І бац — мы ў яго трапілі! Уваходзячы, мы казалі, што гэта ўваход у страўнік. Так яно і аказалася. І гэтак далей і да таго падобнае. Ты хіба не дапетрыў, Пазузу? Усё, чаго мы баімся і што ўяўляем у думках, адразу ж здзяйсняецца і ўвасабляецца ў рэчаіснасці!

— Разумны ты хлопец. Проста акадэмік. Я б цябе нават вылучыў на гэтую вашу прэмію, якой ты мне ўсю плешку

праеў. Як там яна называецца — бобелеўская прэмія ці як? Ну, добра, давай развітаемся перад смерцю...

Пазузу скочыў са свайго апошняга каменя, і ў гэты апошні скок перад вадаспадам завіс на паднябным язычку, які звісаў са скляпення глыткі. Ёнatan, чый апошні камень таксама злізала возера кіслаты, скокнуў за дэманам і схапіў яго за лядашчыя курыныя крылцы, якія ўпершыню ад часу свайго з'яўлення прынеслі карысьць.

— Алё, малпа! Балюча! — загаласіў дэман.

— Дык ты зразумеў? Гэты свет чытае нашы думкі! Усе дэталі ў ім ствараюцца-фарміруюцца адпаведна з нашымі ўявамі і думкамі. Мы зараз чакаем, што ўпадзём у вадаспад страўнікавых сокаў, у якіх распусцімся да стану вадкай кашы. Маўляў, мы патонем у гэтай брыдзе і знікнем навечна. Мы чакаем такога развіцця падзей, і таму яно зараз адбудзецца.

— Дык што, стаяць і чакаць, пакуль гэты зялёны вадаспад заліе мне ногі?!

Ёнatan адчуў, як яго рукі, што трымалі Пазузу за крылцы, сталі саслізгаваць.

— Проста ні аб чым не думай і нічога не чакай, Пазузу! Прашу, дастань з маёй кішэні той чорны камень, ад якога фанасца прынцэса, і пакажы яго мне.

Пазузу здрыгануўся, засоўгаўся і апусціў свой шматфункцыянальны хвост у кішэню Ёнатана.

— Спяшайся, я не такі дужы, як ты.

— Ды спяшаюся я... — адгукнуўся дэман.

— Асцярожна, Пазузу! Табе нельга яго губляць, інакш нам канец.

Пазузу нарэшце дастаў з кішэні кавалак чорнага бурштыну. Дэман памахаў ім перад тварам Ёнатана, у якога ад выпарэнняў кіслаты па шчоках каціліся слёзы.

Ёнatan засяродзіў позірк на сутонлівым акулеры, добра памятаючы словы прынцэсы, што акуляр здольны звесці яго

думкі ў адзін фокус. Хлопец паспрабаваў уявіць, што замест мора булькаючай кіслаты тут разаслаўся пяшчотна-зялёны лужок, які духмяніцца рамонкамі і стакроткамі, а над кветкавым дываном пырхаюць лёгкія матылькі. Як толькі будзе жаданне, дык яны з Пазузу змогуць проста расціснуць пальцы і на той лужок паваліцца.

Але як дазнацца, ці сутонлівы акуляр спрацуе? Як даведацца, ці слухная яго тэорыя? Сумненні ўзмацніліся, і ўяўленне пастаральнага лужка паблякла.

— Пазузу! — застагнаў ён. — Я губляю фокус.

— Значыцца, самы час для смелага навуковага эксперыменту. Скачам! — Пазузу паслабіў захоп і адпусціў паднябенны язычок Прорвы. Яны залуналі ў паветры і сталі доўгадоўга валіцца ў сэрца цемры.

Праз цэлую вечнасць падзення Ёнатан адчуў пад нагамі мулкі грунт. Бах! Яны прыямліліся. Можна быць, не на зусім той мройны лужок, аднак і не ў возера кіслаты страўнікавых сокаў. Яны апынуліся ў падземнай залі, цёмнай і смярдзючай.

— Вой, мама! — сказаў Пазузу. — Я даў маху. У момант скачка ўспомніў словы кáта пра тое, што нават калі мы выбавімся з лабірынта, то нас кінуць кракадзілам. Ад сваёй фантазіі не ўцячэш...

Сапраўды. За некалькі метраў ад іх разлёгся круглы басейн. Вялізныя чорныя кракадзілы ў ім з непрыхаванай радасцю лязгалі сківіцамі. Гейм овэр, так бы мовіць. Выглядалі кракадзілы галоднымі, як... кракадзілы. Іх шурпатыя спіны баразнілі ваду з хуткасцю тарпеднага катара.

— Ад аднаго страўнікавага соку да другога, — уздыхнуў дэман.

Калі адзін з паўзуноў — мусіць, самы пачварны і брыдкі — вылез з вады на невялічкі востраў, на штучным возеры ўсчаўся вэрхал. Паўзун захапіў той астравок пагрозлівым матляннем хваста і злавесным шчоўканнем сківіц. Ёнатану стала млосна, калі ён убачыў, што шэльма даўжынёй метраў

дзесяць і тоўстая, як невялікі аўтамабіль. Гэты кракадзілішча мог хутка і лёгка праглынуць цэлую групу Ёнатанаў і Пазузаў. На галаве ў кракадзіла красаваўся пазалочаны сімвал. Карона.

— Кароль кракадзілаў, — адзначыў Пазузу. — Я заўжды хацеў выйсці на пляц Кракадзіліі і сустрэць там знакамітасць каралеўскай крыві.

У галаве Ёнатан прамільгнуў забыты ўспамін. Дзе ён бачыў падобную пачвару? Кракадзіл адкрыў пашчу і зароў. Гук з нутра вывяргаўся такі, нібыта падземныя трубы разявілі свае шырачэзныя горлы. Ага, Ёнатан прыгадаў! Гэта быў кракадзіл-цмок, намаляваны на вокладцы кампакт-кружэлкі. Той дыск доктар Шапіра даў паслухаць ягонаму бацьку.

Прайдзівет Шапіра падкінуў ім у дом сілы Прорвы! Але часу рабіць далейшых высноў не засталася, бо кароль кракадзілаў праслізнуў на бруху штучны астравок і паплыў да іх прамой наводкай. Пачвара зласліва адштурхоўвала з дарогі меншых кракадзільчыкаў, якія з наіўным нахабствам спадзяваліся адкусіць шматок ад яго персанальнай пайкі.

— Хутка! — загукаў Ёнатан Пазузу. — Ты гатовы?

Ім зараз давядзецца даверыцца сутонліваму акуляру, які мусіць шпарка перанесці іх адсюль. Другога шанцу не будзе. Аднак, каб паспяхова скокнуць, трэба ўжыць падманны манеўр. Ёнатан зняў з левай нагі чобат — адзіны, які ў яго застаўся, — і схпіў яго. На школьных занятках па баскетболе ён не хадзіў у снайперах, таму цяпер маліўся аб удалым кідку. Кароль кракадзілаў прыпусціў у іх бок магутна, як эсмінец. Над вадой тырчаў адно ягоны нос-перыскоп. Ёнатан быў гатовы паклясціся, што з пашчы за кракадзілам цягнуліся нітачкі сліны. Яшчэ трохі і — ага...

— Зараз! — заверашчаў Пазузу.

Ёнатан шпурнуў чобат так, каб ён праляцеў над галавой кракадзіла. Сэрца, мусіць, выскачыла вонкі і цяпер дробна

калацілася недзе ў паветры. Але кідок удаўся. Дурны як варона паўзун падмануўся. Яго велічэзная туша вылецела з вады ракетай. Ёнатан пабачыў ніжняю частку тоўстай, абцягнутай рыхлай скурай моташна жаўтаватага адцення сківіцы. Тая шырока раскрылася, каб схопіць ахвяру. Зубы намертва сашчапіліся на гаротным чобаце.

Пакуль кракадзіл займаўся паветраным перахватам чобата, Ёнатан з Пазузу скокнулі ў ваду. Пазузу кіпцюрамі ўчапіўся за сябра і абдымаўся з чорным бурштынам, а Ёнатан хуткастрэльна галасіў:

— У сажалку медыцынскага пансіяната “Ліванскія кедры”, дзе ляжыць мая мама!

РАЗДЗЕЛ 15

ПАЦАЛУНАК І ГАЛОДНЫЯ КВЕТКІ

Ніно мусіла прайсці да краўчыхі на апошнюю прымерку сукні, якую ёй трэба надзець на цырымонію. Сукня прынцэсу брыдзіла. Ніно ўцякла ў сады і стаілася ў любімай хованцы. Прынамсі, расліны разумеюць яе. Вавілонская вярба спагадліва палашчыла плячо сваімі галінамі. Сарамлівыя амарылісы па-сяброўску кіўнулі ёй пялёсткамі. Ох, як яна зайздросціла кветкам і дрэвам! Іх ніхто не дапякае і не цягне з іх жыццёвых сокаў.

Астлік, бабуля, шчасліва жыла сярод раслін. Дарэчы, што б яна зрабіла ў гэтай сітуацыі?

Ніно сарвала атрутны абісінскі перац і сціснула яго ў кулаку. Адзін перчык пад язык — і кроў закіпіць. Яна памрэ ад гарачкі. Але, можа, лепш смерць, чым паслязаўтрашняя цырымонія?

З таго месца, дзе яна стаяла, адкрываўся воку амаль што ўвесь горад. Вакол Галоўнай бажніцы і на Пляцы Вярхоўнага Бога ішлі апошнія падрыхтоўкі. Сільфы лёталі быццам апаранія, закручвалі апошнія ніці ва ўсталяваным дзеля прынцэсы альматаскопе. Прыбор узносіўся над пляцам, як кола агляду. Ад яго выгляду Ніно стала млосна. Вочы б яго не бачылі! Прынцэса адварнула.

Яна спалохана войкнула, калі ўбачыла мужчыну з закрытым тварам, які ўзнік за яе спінай, бы нейкі гіганцкі садовы плод. Цяпер мужчына спрытна караскаўся па гладкім камлі бананавай пальмы. Ніно хацела закрычаць, аднак мужчына паклаў ёй далонь на рот.

— Не бойся, — сказаў ён.

— Х-х... хто тут?

— Толькі я.

Ніно паспрабавала супакоіць стук сэрца.

— Ты што тут робіш у белы дзень? Тут табе быць небяспечна.

— Прыйшоў дзеля цябе, — сказаў Гілель.

— Дзеля мяне?

— Хацеў цябе бачыць.

Недзе далёка-далёка нібыта з'явіліся аблачынкі ў смуге на далёкім гарызонце, Ніно адчула лёгкія цеплаватыя іголачкі, якія, здаецца, плаўна струменіліся па яе жылах. Гілель зняў чорны капюшон, які ахінаў галаву. Яе нанова ўразілі ягоньы рысы твару, на якія яна праз цэлы год пасля іх знаёмства не магла глядзець без унутранага трымцення.

— Няма ў нас часу, прынцэса! Цырымонія праз дзень. Нашы з табой адносіны могуць развівацца і развівацца бясконца, але калі ёсць у свеце хоць нейкі варыянт табе дапамагчы, яго трэба выпрабаваць зараз жа.

— Мабыць, ужо запозна. Здаецца, мне канец.

— Не здавайся. Ты сказала, што ты ў дачыненні да мяне яшчэ можаш нешта адчуваць?

Ніно апусціла вочы долу.

— Так, я не хлусіла.

— Калі гэта так, то дай я табе дапамагу. Мне трэба бачыць твой твар.

Яе цела працяла дрыготка, і Ніно з усяе змогі нацягнула на твар вуаль.

— Гілель, табе нельга! Ты ж ведаеш, што нельга.

— Я мушу.

— Чаму гэта так важна для цябе?

— Калі я цябе не пабачу, паміж намі нічога не адбудзецца, ты хіба не разумееш? Як я змагу, не ўбачыўшы твайго твару, перадаць табе сваю цеплыню і размарозіць цябе?

Ніно адчула, што прысутнасць Гілеля затуманіла яе свядомасць. Ёй давялося абаперціся на старую аліву.

— Але ты ж ведаеш, што кажуць аб праклёне? Ты не зможаш перамагчы Нсарадора і майго бацьку, а таксама забраць уладу, калі ты... калі ў цябе...

— Зараз мы мусім ацаліць цябе.

— Калі ласка, не рабі гэтага дзеля мяне.

— Баюся, я раблю гэта дзеля сябе. За апошні год ты стала мне дарагім чалавекам. Калі я знаходжуся далёка ад цябе, то не знаходжу сабе спакою. Калі я побач з табой, то ўстурбаваны яшчэ больш. Я б хацеў усё вырашыць як мага хутчэй. Калі ты сапраўды стаіш паміж мной і маёй уладай над імперыяй, дык, можа, я той улады не варты? І лепей я пра гэта даведаюся тут і цяпер?

Ніно падумала пра светлавалосага хлопца, якога сустрэла ў турме, пра тую чароўную хвіліну, калі ўпершыню ўбачыла яго на гарадскім пляцы. Што з ім? Калі там не здарылася якога цуду, то ён цяпер ляжыць у страўніку кракадзіла. Пачуццё нямогласці ўзмацнілася.

— Я не хачу, каб ты рызыкаваў сабой дзеля мяне, — сказала яна Гілелю. — Ты надта важны для будучыні краіны.

— Ты памыляешся. Ты важнейшая за мяне.

— З якой такой нагоды?

— Ты — душа сваёй дзяржавы. Калі я дам табе застыгнуць, мы ніколі нізавошта не вернем гэтую скамянелую краіну да жыцця.

Ніно выдыхнула. Прысутнасць Гілеля ўплывала на яе, як наяўнасць магнітнага полюса Зямлі на кампасную стрэлку. Яна ўзяла Гілеля за руку і адчула цяпло скурры.

— Я так баюся!

— Не бойся.

Гілель асцярожна зняў вуаль, якая пакрывала дзявочы твар. Ніно не супраціўлялася. Гілель глыбока ўздыхнуў, а яго шызыя вочы расшырыліся.

— Я ведаў, што ты прыгожая, але не мог падумаць, што настолькі.

Ён працягнуў руку да яе твару і крануўся шчакі. Ніно адчула яго дотык як лёгкае электрычнае паколванне.

— Мяккая, як футра лісяняці, — сказаў ён. — Ніколі я не дакранаўся да такой пяшчоты.

Не надта цямячы, што адбываецца, Ніно таксама працягнула руку, каб дакрануцца да твару юнака, і адчула прыемную на дотык шурпатасць скуры над гладкай палоскай косткі скулы.

Каб жа яна разумела выразней, што адчувае да яго. Можна, увесь гэты час яна сапраўды чакала Гілеля? Яна мройна заплюшчыла вочы.

Гілель, як чытаў думкі, наблізіў твар да ейнага. Яна адчула аблачынку цеплыні, якая сыходзіла ад хлапечых губ, што набліжаліся да ейных. Цераз цемру ўнутры яе быццам бліснула маланка, асвяціла, ажывіла, здаецца, яе душу. Але перш чым тая маланка запаліла сапраўдны пажар, заміравым хмызам пачуўся голас Мімозы.

— Нін-Урмуз, ты дзе?

Чары рассяліся. Ніно адплюшчыла вочы. Гілель знік, як цукар у вадзе, пакінуўшы пасля сябе шоргат лістоты і разгайданую галінку. Да Ніно па сцежцы бегла Мімоза і махала рукамі. Сівья валасы разбэрсаныя, а па глыбокіх зморшчынах цяклі слёзы.

— Ніно, дзетухна, Ніно!

Дабегшы, нянька павалілася задыханая.

— Мімоза, адпачні! Што здарылася?

Ніно не змагла спыніць Мімозінага плачу.

- Гэта нават горш, чым ты думаеш, мая ты высокасьць.
- Што здарылася?
- Твой бацька...
- Што з ім?
- Ён памёр, — плачучы выціснула з сябе Мімоза. — Гадзіну назад. Канаў у пакутах. Яго твар набрыняў і зрабіўся фіялетава, як баклажан. Тады ён заперхаў, стаў плявацца чорнай крывёй і задыхнуўся.
- Атрута... — прамовіла Ніно, і яе твар пазмрачнеў.
- Т-с-с... ціха! Не кажы такога.
- Яго атруцілі.
- Ён аддаў сваю душу на руках у Саркітаі.
- Хто б гэта мог быць?
- Якая розніца, мая прынцэса? Навошта беспадстаўна вінаваціць людзей? Замест таго каб злавацца, ты мусіш быць у жалобе. Ты цяперака сірацінка, мая маленькая гаротніца.
- Ніно выбавілася з абдымкаў Мімозы.
- Я зусім не маленькая гаротніца. Я кронпрынцэса! І цяпер, паводле законаў імперыі, мушу стаць імператаркай.
- Менавіта! — пачуўся голас з-за спіны.
- Нсарадор!
- Да тваіх паслуг, Ваша Імператарская Моц. Я акурат шукаю цябе, каб выказаць свае спачуванні.
- Дзякуй-дзякуй.

Ніно адмахнула ся манаршым жэстам, маўляў, знікні з вачэй. Аднак Нсарадор застаўся стаяць пасярод сцэжкі з перакрываваемымі перад сабой рукамі. Яго абрыс, чорная пляма, дрыжэў, падсвечаны ілюмінацыяй дзённага саду. Ніно падалося, што смуглы бліскучы твар Нсарадора расквеціўся злараднай усмешкай. Хоць, зразумела, асноўнай эмоцыяй Галоўнага Варажбіта было пачуццё глыбокай жалобы. За спінай у Нсарадора стаялі два абыякавыя целаахоўнікі. Ніно нават стала цікава, ці карыстаецца Нсарадор час ад часу

іхнімі сківіцамі, каб пакалоць фундук? Выдавала, ім па зубях быў нават какосавы арэх.

— Вэк адсюль, бабка! — загадаў Нсарадор Мімозе.

— Ты так з маёй нянькай не размаўляй!

Апошняга, чаго хацелася Ніно, — гэта застацца з Нсарадорам сам-насам. Аднак Мімоза напалохалася і, працягваючы дрыготкай, развіталася з паклонам:

— Мне трэба адпрасаваць табе ды іншым прынцам чорную вопратку. Барані Мардук, калі на пахаванні ў іх будуць брудныя вушы! А яшчэ раскласці прысмакі, якія трэба падаць на памінках...

Нсарадор моўчкі чакаў, пакуль Мімоза не знікла з вачэй. Калі тая сышла, то схапіў Ніно за руку і пацягнуў між раслін.

— Так шкада твайго бацькі!

— Праўда?

— Яго смерці прадухіліць мне не ўдалося, але, прынамсі, я парупіўся пра яго душу. Прамоўленыя ў яго прысутнасці падчас апошніх хвілін малітвы стануць абаронай і гарантыяй таго, што твой бацька народзіцца ў імператарскай дынастыі яшчэ раз.

Ніно адкрыла рот, каб выказаць сумненне.

— Як гэта зручна лічыць, што бацька зусім не памёр. А якая ж гэта палёгка для нячыстага сумлення...

Нічога не здрыганулася на твары Нсарадора. Ён аніякім чынам не паказаў, што прамыя намёкі Ніно яго абразілі. Нсарадор сарваў белую лілею і працягнуў дзяўчыне.

— Забойцу трэба матыў, — сказаў ён.

— Упэўненая, ты яго маеш.

— Твая ўпэўненасць — не доказ.

Ніно ўздыхнула. Калі ён сапраўды ўчыніў злачынства, дык, вядома ж, слядоў не пакінуў.

— Асабіста я сумняваюся ў гісторыі пра душу, якія пераўвасабляюцца і вяртаюцца на Зямлю. Бо за апошнія гады сярод вашых Варажбітаў не было аніводнага Усёвідучага,

які здольны быў пабачыць, што за душа стаіць перад ім і якое ў яе мінулае.

— Тут ты не маеш рацыі, даражэнькая! Гэта ты павінна была зразумець, калі сачыла за мной ля басейна з кракадзіламі і бачыла, як я кажу замовы. Мае здольнасці значна большыя, чым табе здаецца.

— У сэнсе?

— Я — Усёвідушчы, якога ты шукаеш. Я магу бачыць скрытыя рухі душы чалавека, які знаходзіцца перада мной.

Ніно не паверыла аніводнаму слову. Хлусня служыла Варажбітам больш, чым чары і замовы.

— Калі так, ці ведаеш ты, у цела якога немаўляці вернецца бацька?

— Так. Калі ён народзіцца, то даведаюся.

— А ці можаш сказаць, чыя душа адраділася ў маім целе?

Нсарадор спыніўся, і яна апынулася перад чорнымі вачыма. Як заўжды, адчуваючы глыбокія розум і развагу, якая праменілася з іх.

— Твой бацька, прынцэса, у параўнанні з табой — нікчэмны кіраўнік. У табе жыве найвялікшая душа. Душа самога Адмуэля.

Лілея выпала з пальцаў Ніно.

— З якой ласкі ты мне ўсё гэта кажаш?

— Бо гэта святая праўда.

— Ты хлусіш.

— Навошта мне хлусіць?

Яна адчула ў горле камяк. Заява Нсарадора злавала і лашчыла слых адначасова. А што, калі ён мае рацыю? Але ж за нашым часам ніхто не можа быць Усёвідушчым! Ну хіба ўнутры Нсарадора пасялілася душа Ашпербошэта. Ці магчыма гэта?

— Праз два дні ўсе вавілонцы збяруцца на Летні фэст, — сказаў Нсарадор. — І мы ўручым ім найвялікшы дар, які толькі магчымы. Пасля столькіх гадоў вернем ім душу іх легендарнага бацькі ў асобе новай імператаркі.

— А што будзе з Саркітаяй і яе сынам?

— Ат, яны — пешкі на шахматнай дошцы! Немаўля Бапу не прызначаны для кіравання краінай. Я скарыстаўся сыном і мамкай, адно каб пазлаваць і нагнаць на цябе журбу.

Чык! Ніно адчула, што звесткі і падзеі размяркоўваюцца ў яе свядомасці, і знянацку ўсё выбудавалася ў зграбную канструкцыю.

— Зараз я разумею. Ты прывёў Саркітаю да бацькі, каб я зажурылася, каб маю душу раніў сум і я пусціла ў яе хваробу Цёмных Плям. Зрабіў ты гэта, каб стала мажліва пхаць у мяне лекі і гэтак падпарадкаваць табе.

— Ну ты проста востры перчык! Вялікая душа Адмуэля не магла мроіць пра лепшую абалонку для сябе.

Ніна выслабанілася з цэпкіх рук Галоўнага Варажбіта і засланілася ад яго пад галінкамі з дзікай гароднінай. Вочы б яго не бачылі! Аднак Нсарадор наблізіўся да яе, ажно прынцэса адчула, як па скуры змяіцца вусціш.

— Пра добрыя навіны я табе яшчэ не распавёў, прынцэса. Шкада, што ты не прыйшла да краўчыхі. Там цябе чакаў сюрпрыз. На мой загад яна сшыла табе адметную сукню з тканіны, якую сплялі надзеленыя розумам шаўкапрады з нічыйных зямель на беразе Жоўтага мора. Я патраціў дзежку грошай на караван і яго канвой, яны перасеклі варварскія землі і прывезлі ў імперыю тую тканіну. Выглядаць будзеш асляпляльна. Сэрца растае, і вока праслязіцца.

— Аддай тую сукню якой служанцы. Мне строі без патрэбы.

— Ты памыляешся, мая прынцэса, сукня табе трэба ў гонар радаснай урачыстасці.

— Урачыстасць радаснай не будзе. Я ў жалобе па бацьку.

— Навіна пра вяселле развее жалобу.

— Ты пра якое вяселле чаўпеш?

— Як жа я люблю тваю наўнасьць! Ты праўда не здагадваешся?

— Здагадваюся? Аб чым?

— Ты станеш маёй нявестай.

Ніно адчула ў горле такую пякучасць, быццам там захрас горкі перац. Яна закашлялася.

— А чаго мы так здзівіліся? — пракурняўкаў Нсарадор пяхчотным галаском. Чорныя матавыя зрэнкі, гэтыя вузкія шайбачкі разумнай імглы, наблізілася да яе вачэй. — Ты хіба не маеш да мяне хоць крышачку сімпатыі?

— Наўрад.

— Але хто ведае, можа, у цябе няма пачуццяў ні да кога.

Ён больш не стрымліваўся, і з яго вуснаў вылецеў грэблівы смяшок.

— Тваё сэрца скамянела. Каму, як не мне, пра гэта ведаць? Ты, можа, хоць крыху прысвяціла б свайго часу, каб абдумаць магчымасць, што з усіх мужчын навокал менавіта я выклікаю ў цябе падсвядомую і магутную жарсць?

— Ніхалеры ты не выклікаеш!

Ніно адчула, як на лбе праступаюць кроплі поту. А што, калі ў словах Нсарадора ёсць рацыя? Але яна хутка выкінула з галавы гэтую агідную думку.

— Я цябе ненавіджу! — узрушана выгукнула яна.

— Шкада, ой шкада! Бо ты мне якраз даспадобы. Можа, пра бурапенныя пачуцці казаць не выпадае, але цярэць цябе побач у якасці жонкі я змог бы. У мяне — удалая жаніцьба, у цябе — карыснае замужжа. Падумай пра гэта. Напрыклад, адна з галоўных пераваг — я стану новым імператарам, кіраўніком імперыі.

— Толькі праз мой труп!

— Бачыце, жоначка ўжо ўхапілася ў рожкі з мужаньком. Далібог, твая душа — самы крэпкі арэшак, з якім мне даводзілася працаваць. Але ўжо хутка апошняя мая цукерачка ператворыць цябе ў памяркоўную і бездакорную жонку.

Ён дастаў з рукава белы флакончык і страсянуў змесціва. Ніно пачула, як усярэдзіне бомкнула апошняя таблетка.

Яна зрабіла намаганне выхапіць флакончык з рук, але Нсарадор спрытным рухам адхапіў руку.

— Не цяперака, каханенькая! Пацярпі да заўтра.

— Поскудзь!

— Ну-ну, маё цярпенне мае межы... Ох-ох, прынцэсачка, я з трымценнем чакаю нашай цырымоніі! Бо што такое нейкая там улада над імперыяй у параўнанні з сумесным жыццём поруч з табою, мая прыгажуня! Сэрца тахае ў захапленні і цешыцца нашым шчаслівым хвілінам наперад.

Ніно плюнула яму ў твар. Нсарадор абыякава выцер сліну. Схапіў яе за сцёгны. Ніно адчула, што яе цела спаралізаванае, нібыта ёй укалолі атруту. Ягоны смуглы твар наблізіўся да ейнага. Бяскроўныя цёмныя вусны працяла дрыготка пажалды. Яны растуліліся, як змяіная пашча, што прагне загнуць ахвяру. Ніно вырывалася і адштурхоўвала яго галаву ад сябе. Але ў той момант, калі падалося, што рады няма, калі чорны змей вось-вось гатовы быў прытуліць твар і ўджаліць яе, нешта выцяла Нсарадора ў патыліцу. Плясь! Інжыр, масіўны і гнілы, распляскаўся па голым чэрапе, а пякучы сок плода пырснуў Нсарадору ў вушы, нос і вочы.

— Халера-венера! — стаў лаяцца Галоўны Варажбіт. Ён паслабіў захоп і выцер вочы рукавом. — Асмадэй літасцівы! Святыя нячысцікі!

— Хопіць ужо размахваць рукамі і нецэнзурна лаяцца ў грамадскіх месцах, — пачуўся голас паміж галін бліжэйшага інжырнага дрэва.

— Клятвы дэман! Ты — труп.

Гігель саскочыў долу і выйшаў з лістоты на святло.

— Нас яшчэ афіцыйна не прадставілі. Прашу прабачэння за няветлівасць.

Ніно ўбачыла, як ашаломленасць накрэсліла расколінку на Нсарадоравай масцы ўпэўненасці.

— Ці магчыма, што гэта...

- ...Гілель бэн Шахар да вашых паслуг.
- Не! Не можа быць!
- Але гэта факт.
- Як гэты смярдзюк пратачыўся сюды?! Злавіць яго!

Целаахоўнікі, якія дагэтуль стаялі як глуханямыя балваны, выхапілі з похваў мячы і скокнулі ў бок інжырнага дрэва. Але Гілель выявіўся спрытнейшым. Ён разгайдаўся на павойнай ліяне, праляцеў паміж целаахоўнікаў і пераскочыў на іншае дрэва. Целаахоўнікам не пашчасціла — гэта было айвовае дрэва, старое і разлапістае, чые важкія, як каменне, плады сталіся для Гілеля цудоўнымі боепрыпасамі. Целаахоўнікі сталі набліжацца да яго пад дажджом садавінавага артабстрэлу. Гілель кідаў дужа трапна, пацэлліўшы ва ўсе ахілесавы пяты нападнікаў. Ніно ашчэрылася.

Адзін з целаахоўнікаў падставіў другому плячо, і той ускараскаўся на інжыравае дрэва. Залезшы туды, пачаў фехтаваць з Гілелем. Лёзы мячоў сталі прычынай цэлага лістападу з лістоты і галінак, які пакрыў зямлю. Ніно з неспакоем назірала за Гілелем, якога выціснулі да канца сука. Але ў момант, калі яна была ўпэўненая, што ён зараз зваліцца і паломіць косткі, ён скокнуў у пругкі гушчар духмянага гарошку, які спружыніў, як батут. Вісячы сад, які адчуў набліжэнне бойкі, хацеў дапамагчы Гілелю. Уражаная Ніно назірала за вялікім кустом шалёнага агурка, чые сакаўныя шчаціністыя плады выраслі да памераў дыні. Шалёныя гуркі пачалі адначасова аддзяляцца ад кветаножкі і выкідваць праз адтуліну моцны струмень пякучай, перамешанай з насеннем слізі проста ў вочы целаахоўнікаў. Калі тыя ачухаліся і паспрабавалі працягнуць пагоню, камель пальмы працяла дрыготка, і да ног пераследнікаў сыпануў залп пераспелых бананаў. Целаахоўнікі паслізнуліся і пападалі. Грыбы-порхаўкі выбухнулі атрутным сляпучым дымам, які канчаткова абясшкодзіў пераследнікаў.

- Ах ты мартышка, не ўцячэш! — загукаў Нсарадор.

Ён узяў руку і вымавіў заклён, які прагучаў для Ніно як кропля атруты, што пераплавілася ў слова. Усе дрэвы ў радысе дзесяці метраў вокамгненна ссохлі і пачарнелі, быццам заражаныя чумкай. Гілель, што хаваўся сярод іх, стаў навідавоку. Але гэтае дзеянне раз'юшыла флору саду. Дрэвы імгненна выгадавалі густую лістоту, ігліца і ліяны сталі дыбарам, як звярыная поўсць. Травяністы кавун з неймаверным спрытам ускараскаўся сваім павоем па камлі інжыравага дрэва і выгнуўся дугой па-над галавой Нсарадора. У момант вока напампаваў аб'ёмам плод і без далейшых ваганняў кінуў важкую кавуновую бомбу проста на галаву Галоўнага Варажбіта. Ад удару Нсарадор захадзіў у бакі.

Кавун запляміў галаву і плашч чырвоным сокам, але паваліць Нсарадора не здолеў. Каб вярнуць раўнавагу, Галоўны Варажбіт ухапіўся за хмыз бугенвіліі і моцна ўкалоўся яе іголкамі. Зграя вераб'ёў выпырхнула з хмызу, асыпаючы Галоўнага Варажбіта крыўдным ціўканнем і агідным памётам.

Аднак Нсарадор выгукнуў супраць іх замову-праклён, і верабі мёртва паваліліся на зямлю, як градзіны. Варажбіт спрытна пасунуўся ў кірунку Гілеля. На хаду выхапіўшы кінжал, шпурнуў яго.

Ніно заверашчала. Гілеля параніла ў плячо. Ніно малілася, каб кінжал не быў атручаным. Гілель пахіснуўся і схапіўся за галіну. Нсарадор падышоў да яго і дастаў кароткі меч.

— Канец, — сказаў ён.

Гілель абліваўся крывёю. Ніно бачыла, як чырвоная пляма расплываецца па адзежыне. Яна хацела была пабегчы на дапамогу, але Гілель спыніў яе позіркам, маўляў, не варта. З апошніх сіл запоўз і схаваўся ў зялёным гушчары гіганцкай цмок-травы, чые пурпуровыя мясістыя кветкі паказвалі вострыя зубкі за капрызнымі губкамі. Цмок-трава сілкавалася маленькімі звяркамі, якіх ёй скормлівалі садоўнікі. Ніно

бачыла — пашчы кветак адкрыліся, бо ўнюхалі свежую кроў параненага. Ніно закалацілася.

Нсарадор царабіў сабе шлях да верхавода паўстанцаў пад скляпеннем хмызу.

— Ляжы-ляжы... — прамовіў Галоўны Варажбіт аксамітным голасам. — Не трэба ўставаць у мой гонар.

Ён узнёс халодную зброю над галавой Гілеля, але працяць яго не паспеў. Дзясяткі маленькіх і галодных раткоў накінуліся на Нсарадора, упіўшыся зубкамі ў яго плоць. Яны на шматкі падралі вопратку Варажбіта, падрапалі твар і павырывалі яму валасоў. Ніно ўбачыла сляды ўкусаў, што сталі з'яўляцца ў Нсарадора на руках, шыі і твары. Ах, які пажар! Такое ўражанне, што кветкі вырашылі паквітацца за яе — надавалі Нсарадору крывавых пацалункаў у аддзяку за тое, што ён хацеў пацалаваць Ніно сілком.

Адна з кветак залезла ў нос, другая адшчыкнула ладны шматок ад вуха Нсарадора. Ён раз'ятрана царабіўся з абдымкаў хмызняку. Тым часам Гілель акрыяў. Пругкая галіна гліцыніі спусцілася і абвіла яго за пояс. З яе дапамогай Гілель змог падняцца, пералезці праз сцяну і знікнуць, пакідаючы пасля сябе крывавую сцежку.

— Ты чаго стаіш там і зерышся! Зрабі хоць нешта! — закрычаў Нсарадор у бок Ніно.

Але прынцэса разрагаталася.

— Будучы імператар мусіць умець уціхамірыць свае кветкавыя рэвалюцыі, — сказала яна і з асалодай панюхала лілею.

РАЗДЗЕЛ 16

ДЗЯДЗЬКА НОАХ

Ённатан з Пазузу высунулі насы з гушчару вадзяных гіяцынтаў, якімі была ўсеяная дэкаратыўная сажалка. Яны хаваліся ў ёй ужо некалькі гадзін і дашчэнту спруцянелі. Але выйсці дагэтуль не маглі.

Ённатан паглядзеў на цяжкі глухі будынак медычнай установы “Ліванскія кедры”. Чым больш ён пазіраў на выцвілы бетон, тым больш той падаваўся змрочным і злавесным*. Спроба ажывіць яго прысадамі і прысядзібнымі градамі выклікалі адно смех.

Пазузу закашляўся.

— І колькі нам сядзець у гэтай лужыне?

— Цярпенне, мой махнаты сябра.

— У мяне набрынялі вадой нават косткі.

— Я ведаю дзённы расклад. Калі сцямнее, то хворыя, якія бадзяюцца па садзе, збяруцца разам. Ім у сталюўцы пададуць чай з варэннем.

— Чай з варэннем? Мая любімая камбінацыя...

Ённатан палічыў за лепшае не зважаць на кепікі дэмана. Ён засяродзіў позірк на акне, у якім жыла яго маці, і пастараўся

* Стыль баўгауз — спалучэнне, награвашчанне кубічных форм.

злавіць за зашморгнутымі шторами палаты найменшы рух. Але — от хоць ты што — нічога не ўбачыў. Каб жа з мамай нічога не здарылася!

Пакідаць яе ў “Ліванскіх кедрах” было вялікай памылкай. Бацька, не дабраўшы розуму, аддаў яе сюды. Бо надта ж ён забавіўся вынаходствамі сваіх лекаў, якія ў сваю чаргу мусілі ацаліць Тамі. Ох! За гэтую памылку ім усім давядзецца дорага заплаціць. Апошнія два гады ягонаў сям’ёй быў па вялікім рахунку адзін Пазузу. Але Ёнатан увесь гэты час верыў, што прыйдзе дзень — і ён, Эля і яго бацькі будуць разам, як у даўнія часы. Маргулісы будуць валяцца на канапе ў гасцёўні свайго дома, трушчыць спалены бацькам папкорн і глядзець розныя глупствы па целіку. Ёнатан хацеў забыць усе клопаты і цяжкасці, катаванні і расчараванні. Забыць цудоўны падарунак, які атрымаў у Ніневіі, каб зрабіцца бесклапотным хлопчыкам у бацькоўскім доме. Але ж гэта недасягальна. У апошнія два гады ён добра засвоіў, што жаданыя рэчы пры дапамозе цуду, лёсу або шанцавання не атрымаеш. Калі не знойдзеш дзейснага спосабу, яны самі на цябе не звалюцца.

— Ты што, акунуў твар у ваду? — запытаў яго Пазузу. — У цябе вочы вільготныя.

— Так, нічога.

Ёнатан нават думаць не хацеў пра магчымасць, што яго план праваліцца. Абавязкова трэба знайсці спосаб выцягнуць маці адсюль. Яны давядуць яе да прахода ля жалезнай брамы і недзе схавуюць. Яна напэўна чакае яго. Яны не бачыліся ўжо два гады. І яна ўжо, пэўна, месца не знаходзіць ад смутку і трылогі. Проста зараз, мабыць, ляжыць мама ў ложку і думае пра яго і Элю — дзе яны?

І маці быццам прачытала яго думкі, бо ў палаце Тамі запалілася святло.

— Ну бачыш, — сказаў ён з пераможнай паблажлівасцю. — Яна там! Мы забяром яе з гэтага дома, а яна пакажа нам, як дапамагчы прынцэсе.

— Яна табе падабаецца, гэтая Ніно, так? Каханні-ўздыханні, і валасы колеру спаленага госту.

— Яна нас выратавала. Без яе мы б ляжалі зараз у страўніку кракадзіла.

— І за гэта трэба выпінаць жылы, каб яе выратаваць?

— У дэманаў хіба няма хоць кроплі годнасці?

— Годнасць прысутнічае толькі ў жывых істотах.

— Мы ацалеем, абяцаю. І вернемся ў Вавілон.

Упоцёмку яны вылезлі з басейна і крадком падбеглі да акна Тамі. Ёнатан кінуў некалькі буйных жвірынак — тыя зашкрабалі па шыбе. Адказу — няма.

— Чаму яна не расчыняе акно?

— Можа, спіць, — адказаў Пазузу. — Ці яе прывязалі да ложка.

— Што ты вярзеш? Навошта яе да ложка прывязваць?

Аднак у сэрцы сам Ёнатан жажнуўся.

— Ты зможаш ускараскацца на трэці паверх?

Пазузу зачачіўся кіпцюрамі за сценку і паціху-патроху стаў падцягвацца ўгору. Яго чорны абрыс з дзвюма парамі лядашчых крыльцаў на спіне нагадалі Ёнатану вялізнага прусака. Дэман здолеў ускараскацца да ўзроўню акна на другім паверсе, пакідаючы на сценцы брудна-вільготны шлейф. Пакрысе дэман дапоўз да акна Тамі і пхнуў яго. Ёнатан пачуў прыглушанае “плясь”, якое сыходзіла ад цела, што павалілася на падлогу палаты. Ёнатан азірнуўся і стаў ціхенька маліцца, каб ніхто гэтага не пачуў. Праз імгненне, якое падалося вечнасцю, з белых штор вытыркнулася галава дэмана.

— Яна ў парадку? — шэптам запытаўся Ёнатан.

— Яна спіць.

Пазузу звязаў некалькі штор і спусціў іх долу.

— Перавяжы гэта вакол пояса, і я цябе падыму.

У прыгодніцкіх фільмах, якія глядзеў Ёнатан, такія аперацыі героі праварочвалі спрытна і элегантна. А вось наш крылаты альпініст, які залез на трэці паверх, рабіў тое цяжка

і няўкладна. Не раз падчас пад'ёму Ёнатан адчуваў, што вузел вось-вось развязацца і ён са шторай у руках бразнецца долу.

— Ты тлусты, як пальцам пханая каўбаска! — скардзіўся зверху дэман.

Але нарэшце яму ўдалося падцягнуць Ёнатана да падаконня. Хлопец паваліўся на падлогу палаты, як мех з бульбай. На ложку ляжала занураная ў глыбокі сон жанчына. Яе цела скруцілася, а твар схаваўся ў далонях. Ёнатан убачыў, што ў мамы ўскудлаціліся валасы і яна набрала багата вагі.

— Твая мама храпе, — заўважыў дэман.

— Гэта ўсё таблеткі.

Ён баяўся груба яе разбудзіць, каб мама не закрычала, таму дастаў з падушкі пёрка і паказытаў згін руці. Жанчына прамармытала нешта і зварухнулася, але не павярнулася на другі бок.

— Дай я! — нецярпліва ўлез Пазузу.

Перш чым Ёнатан паспеў яго спыніць, дэман укусіў жанчыну за вялікі палец нагі.

Маці ў нейкім тумане паднялася з ложка, доўгія валасы засланялі яе твар.

— Апік, абрыдлівае камар'ё! — кволым голасам сказала яна і пачухала ўкушаны палец. Пасля лягла на спіну, і валасы рассыпаліся абাপал твару веерам.

Гэта была не мама.

Ёнатан не здолеў схаваць выгуку расчаравання. Калі мама не ў палаце, дзе ж яна? Можа, з ёй здарылася нешта кепскае?

— Што будзем рабіць? — запытаў дэман.

— Пашукаем спадара Шапіру. Ён пэўна ў курсе.

Ёнатан добра ведаў дарогу да кабінета дырэктара “Ліванскіх кедраў”. З калідора, у якім яны хаваліся, сябры паглядзілі на асветлены кабінет. На шчасце, сакратарка сышла з прыёмнага перадпакоя, і праз гіганцкі акварыум

на ўваходзе яны маглі бачыць твар дырэктара, які схіліўся над паперамі.

— Схавайся за акварыумам і пачакай мяне, — сказаў ён Пазузу.

— Чаму?

— Ён можа страціць прытомнасць. У маім свеце людзі не гатовыя бачыць дэманаў.

— Дзікуны, — абурыўся Пазузу. Аднак зрабіў так, як сказаў Ёнатан, — застаўся за акварыумам, прагавіта пазіраючы на залатых рыбак. Ёнатан прычасаўся пяцярнёю, дастаў з-за вуха сцябло вадзянога гіяцынта і смела зрабіў крок у кабінет Шапіры.

— Добры вечар, Ішаягу! — сказаў ён упэўненым голасам, які здзівіў нават яго самога.

Шапіра здзіўлена падняў галаву і заміргаў па-за шкельцамі акулераў. Сваімі кароткімі ножкамі і ручкамі ён нагадваў тлустую і падслепаватую таксу.

Шапіра павёў носам:

— Хвілінку, я цябе ведаю...

— Ёнатан Маргуліс.

— Божа ж мой, Божа! Сыноч Імануэля і Тамі. Як ты змяніўся! Ты стаў... стаў...

У Ёнатана не было жаданне слухаць, кім ён стаў. Ён усеўся насупраць Шапіры ў крэсла, на якім зазвычай сядзеў бацька.

— Я па-ранейшаму я.

— Ты адкуль такі выскачыў? Вы з сястрой зніклі два гады таму. Газеты разнеслі гэта па ўсім свеце. Вас шукалі. Казалі, што вас выкралі.

— Няважна, дзе мы былі. Галоўнае — зараз я шукаю маму.

— Тамі...

Шапіра зняў акулера, і яго голас памякчэў.

— Наша прыгажуня і разумнічка Тамі. У мяне было прадчуванне, што ты па яе вернешся. У вас з ёй заўжды былі

асаблівыя адносіны. Аднойчы ты парэзаў дома пальчык — а тут у яе цэлы дзень ліліся слёзкі.

Ёнatan адчуў камяк у горле і хутка зглынуў. Толькі не ставала тут расплакацца. Ён ведаў: зараз Шапіра пачне выкручваць з яго вільгаць, маніпуліраваць пачуццямі, намагаючыся ператварыць яго зноў у малога хлопчыка, каб вярнуць кантроль над сітуацыяй. Але Ёнatan вырашыў не даць сябе абязволіць.

— Дзе яна? Апошні раз, памятаецца, была тут.

— Я добра разумею тваю страту.

Шапіра працягваў свае здзекі з аголеных пачуццяў хлопца.

— Я прыйшоў сюды не гаварыць пра мае пачуцці. Я прыйшоў, каб знайсці яе.

— Ёнatanчык, — вымавіў Шапіра, — я на тваім баку.

Каб падкрэсліць словы, ён тэатральным жэстам прыціснуў далонь да кашулі крыху вышэй сэрца.

— Можна, спярша возьмеш таблетачку, супакоішся?

— Не! — выгукнуў Ёнatan і адчуў, што злосць запаўняе яго. — Мне трэба факты.

Шапіра ўздыхнуў.

— Ах, гэтая сённяшняя моладзь. Гарачая і бурлівая, як лава. Замест псіхушкі я мусіў быць адкрыць калонію для непаўналетніх.

— Хопіць! Дзе мая маці?

— Мне прыкра паведаміць табе так вось, але ж ты сам напрошваешся. Такое не проста асэнсаваць. Дык вось, яе больш няма. Памерла год назад.

Ёнатана ўсяго скаланула. Не можа быць! Калі б з ёй нешта здарылася, ён адчуў бы гэта фізічна. Ён убачыў, як левае вока доктара торгаецца. У яго цік. Кожнай клеткай сваіх мазгоў Ёнatan адчуваў, што загадчык клінікі не кажа яму праўды.

— Хлус!

Ён ускочыў з месца і нахіліўся да Шапіры.

Ёнатан сам не ўсведамляў, што яго ўзмужнелае і падужэлае цела ператварылася ў сур'ёзную пагрозу. Але Шапіра быў добра падрыхтаваны да такіх выпадкаў. Яго рука саслізнула пад стол і пачала там шнарыць. Краёчкам вока Ёнатан той рух заўважыў і адразу ж зразумеў памер небяспекі: гэта ж установа для разумова хворых! Ясна, што ў кабінцеце загадчыка ўсталяваная трывожная кнопка. Як жа ён не падумаў пра гэта раней?!

Ёнатан даў нырца пад стол, намагаючыся адпіхнуць руку Шапіры. На жаль, рука доктара апярэдзіла ягоную і з сілай націснула на званок.

Ёнатан сцяўся. Ён чакаў пачуць аглушальную сірэну, якая магутнай хваляй пракоціцца па калідорах. Тады па іх пабягуць дзясяткі мажных санітараў, якія нацягнуць на яго ўтаймавальную кашулю і запратораць у палату. Але, на сваё здзіўленне, ніякае сірэны не пачуў. У будынку, як і раней, панавала ціша і спакой. Знерваваны Шапіра націснуў на кнопку другі раз. І яшчэ раз.

— Шукаеш гэта? — на парозе стаяў Пазузу, і ў пашчы ў яго была маленькая пластыкавая скрыня. Скрыня была разгрызеная, а з яе вытыркаліся надкусаныя драты.

Вочкі загадчыка клінікі забегалі з кута ў кут, а на лбе праступіў пот.

— Ты што са мной зрабіў? Накачаў наркотыкамі? Я зараз чую, як твой сабака размаўляе са мной!

— Я не сабака, — абразіўся Пазузу. Ён ганарліва памахаў сваімі лядашчымі крыльцамі. Гэтае дзеянне зрабіла на доктара яшчэ больш гнятлівае ўражанне — ён пашарэў.

— У мяне стойкае адчуванне, што ты ведаеш больш, чым кажаш, Шапіра, — сказаў Ёнатан.

— Нічога я не ведаю, — заенчыў Шапіра.

— Што наконт музыкі, “Мелодый Чорнага Кракадзіла”? Два гады назад ты даў майму бацьку тую кружэлку. Яна стала прычынай усялякіх вычварэнняў і прыкрых падзей.

— Ты ўвогуле пра што? Я нічога такога не памятаю.

— Зноў хлусіш!

У гэты самы момант праз акно паказаліся дзве медсястры, якія рабілі свой штодзённы абход. Яны ішлі ў дальнім куце калідора і аб нечым гаманілі. Шапіра ўскочыў з крэсла ў бок прыёмнага пакоя, махаючы рукамі, намагаючыся прыцягнуць увагу. Але Пазузу выявіўся больш спрытным. Ён скочыў і з гырканнем павіс у загадчыка на пахвіне. Шапіра паваліўся на падлогу. Ён ужо гатовы быў залямантаваць, але ж Ёнатан прадбачліва запхнуў яму ў рот папяровы камяк, які выхапіў са сметніцы. Медсёстры набліжаліся. Іх галасы ўжо даносіліся праз шкляное акенца. Шапіра стаў адчайна качацца і выкручвацца. Пазузу, які не адпусціў стратэгічнага захопу паміж доктаравых ног, загыркаў, як драпежнік-людажэр.

Толькі пасля таго як сёстры пайшлі далей, Ёнатан дастаў кляп.

— Закрычыш — і табе капец.

— Ар-р-р... гр-р-р... Прыбярэ з мяне свайго ратвейлера.

— Хто даў табе кружэлку “Мелодыі Чорнага Кракадзіла”?

— Злігуйцеся, не забівайце! У мяне дома жонка і дзеткі.

Я нічога кепскага не хацеў. Яна проста прыйшла і дала яго мне. Сказала, што дапаможа твайму бацьку “з настроем на працу”. Прычын ёй не давяраць у мяне не было.

— Яна — гэта хто?

— Такая ўся самавітая і аўтарытэтная, выйшла з бээмвухі, таніраванья шыбы, увесь камплект. Ты яе не бачыў, таму не ведаеш, якая яна бывае ў гневе. З рудымі валасамі і тварам, які нібыта створаны, каб быць мілым, але нічорта ён не мілы! Сара Ліспектар... Нават яе імя і прозвішча — сама бездакорнасць, нібыта іх сшылі ў нейкім буціку.

Ёнатан быў пэўны, што нядаўна ўжо чуў пра гэтую жанчыну.

— Хто яе паслаў?

— Прашу, цішэй! Яны раз’юшыліся — у іх жа скралі распрацоўку. Ды й бацькі твайго ўжо няма, каб абараніць Тамі... Зразумей, я не мог ім пярэчыць і супраціўляцца. Надта яны моцныя. Вельмі ўплывовыя, у іх сувязі паўсюль. Нават гэтая клініка — нібыта дзяржаўная ўстанова, але цалкам залежыць ад іх фінансавання. Калі б я адмовіўся запаўняць паперы аб смерці Тамі, яны б тузанулі за нітачкі ў міністэрстве аховы здароўя, і мяне б выкінулі з кабінета на тры-пятнаццаць.

— Але, ліха іх мацеры, хто яны такія?

Шапіра сарамліва апусціў вочы.

— Яны з фармакалагічнай фірмы, дзе працаваў твой бацька. “Гіпакрыком”.

“Гіпакрыком”, значыцца. Вялізная фірма, якая апекавалася яго сям’ёй і дбала пра ўсё неабходнае. Змалку цьмянай плямкай яе назва мільгала на краі Ёнатанавай свядомасці. Як ён змога з такой аграмадзінай змагацца? Хацелася напоўніцу аддацца распачы. Аднак ён адужаў адчай. Першым імем, якое разлілося па сэрцы промнямі святання пасля злавеснай ночы, было імя дзядзькі Ноаха. Доктар Ноах Зіпель, таварыш бацькі. Ён жа таксама працаваў у лабараторыях “Гіпакрыкома” і ведаў кампанію знутры. Ноах павінны ведаць, дзе знаходзіцца мама!

Ёнатан успомніў тую зімовую суботу, калі Ноаха запрасілі на абед у іх дом. Ён пастукаў у іх дзверы, трымаючы ў руцэ гаршчок з фіялетавымі першынцамі вясны. Галантна нахіліўся, каб пацалаваць маміну руку. Тамі стаяла на парозе ў фартуху і спартовых трэніках, сарамліва хіхікаючы і сілячыся схваць распараныя рукі за спінай. Ёнатан з Эляй падазравалі, што Ноах таемна закаханы ў маму, і здзекаваліся з яго напоўніцу. Але дзядзькавы пачуцці да мамы — калі такія былі ў наяўнасці — у гэтай сітуацыі сыграюць Ёнатану на руку.

Ноч навывлёт яны з Пазузу лавілі спадарожную машыну на поўдзень краіны.

Ёнатану стукнула дзевяць, калі ён упершыню пабываў у Ноаха дома. Успамін маляваў шумны цэнтр вялікага горада. Аўтобусы, шапікі, кавярні. Там выгодна разляглася зацішная алея з двума шэрагамі сікамораў абапал, на якой і стаяла камяніца Ноаха. Ёнатан памятаў, як дзядзька павёў яго на дах і з гонарам паведаміў, што яго дом — “у стылі баўгауз ды з’яўляецца помнікам архітэктуры і сведкам гістарычных падзей”. Потым дадаў, што “не можа даўмецца, як людзі селяцца ў каструбаватых і вульгарных мікраараёнах”.

Як на Ёнатана — дом як дом, мудрагелістыя тытулы нічога яму не казалі. Тады ён, помніцца, зрабіў выснову, што гаворка ідзе пра яшчэ адзін пункцік старэйшага пакалення, нейкія бессэнсоўныя цацкі-пецкі, якія раптам залічылі ў самы цымус. Дзядзьку Ноаху, якога так торкала ад уласнай халабуды, Ёнатан тады не сказаў нічога. Але цяпер, у гэтай утульнай кватэрыцы, у тоўстых шкарпэтках, хлопцу зрабілася ўтульна і цёпла. Значна лепш, чым стаяць прамоклым да мазгоў костак без абутку на ўзбочыне халоднай і мокрай шашы.

Лавіць аўтаспын у кампаніі дэмана — той яшчэ атракцыён. Кіроўцы, якія і запавольвалі хуткасць, убачыўшы валасатую сутнасць, што трапіла ў святло іх фар, зноў ціснулі педаль газу. Дэман пераконваў Ёнатана скарыстацца сутонлівым акулерам і скокнуць праз ваду яшчэ раз. Хлопец быў катэгарычна супраць. Воднае падарожжа азначала новую рызыку. Апрача таго, нельга сказаць, што падарожнічаць праз ваду адна асалода. Пакуль магчыма, яны мусяць ехаць звыклымі шляхамі. Ёнатан загадаў Пазузу схвацца ў канаве на ўзбочыне. Гэткім парадкам яны здолелі спыніць малакавоз, які ехаў з паўночных кібуцаў у бок гарадскіх малаказаводаў. У кіроўцы не засталася выбару — ён мусіў цярпець смурод дэмана да святання.

— Спадзяюся, гэта не маё малако пракісла, — хмыкнуў кіроўца, калі яны прыехалі да брамы малаказавода. Ёнатан

з Пазузу саскочылі з прыступкі грузавіка і хуценька згубіліся сярод вулачак прыгараднай прамзоны, паміж гаражамі і майстэрнямі. Дарогі па-ранейшаму былі пустыя. Хіба што яны сустрэлі парачку службоўцаў-жаўранкаў, а таксама заспаных дворнікаў, якія нават не парупіліся працерці вочы, каб прыгледзіцца да дэмана.

Знайсці алею сікамораў і камяніцу сярод дрэў цяжкасцей не склала. Сябры падняліся па сходах і натрапілі на дызайнерскія дзверы з кіслотнай шыльдай: “Тут жыве і багет жуе Ноах Зіпель”.

Аднак, калі яны пазванілі ў званок, адказу не было. Натан прыгадаў, як Ноах выхваляўся, што падымаецца додніцай і адразу ж шыбуе ў кавярню, каб перад працай пацешыцца філіжанкай эспрэса і пачытаць кніжны агляд. Узлом імі не разглядаўся, бо дзядзька Ноах заўжды асцерагаўся зладзеяў, судовых выканаўцаў і супрацоўнікаў падаткавай паліцыі, таму яго кватэрку пільнаваў цэлы арсенал найноўшых сістэм бяспекі. Не ставала ім лішняй увагі. Нічога не паробіш, засталася чакаць.

Яны прабавілі доўгі і цёплы дзень на лаўцы ў гарадскім парку. Дэман, як сапраўдны жабрак-бесхацінец, захінуўся ў газеты. Пагулялі ў хованкі з патрульным паліцыянтам, які кружляў вакол з кіслай мінай. Пазузу прыйшліся да душы бляшанкі з напоямі. І Ённатан цяпер мусіў цягаць яму са сметніка пустыя бляшанкі, каб дэман рэлаксаваў, ліжучы іх.

— Твой свет мне падабаецца, — сказаў дэман. — Смачна пахне.

— Я нічога не адчуваю, акрамя смогу.

— “Смог”? Якая рамантычная назва для вытанчанай парфумы! Ведаеш, гэты водар ажыўляе ўспаміны з бацькоўскага дома ў печле.

Чым больш цямнела, тым больш Ённатан падазраваў, што дзядзька Ноах, мусіць, пацягнуўся весці начное жыццё замест таго, каб вярнуцца дахаты. Ён успомніў гутаркі паміж

дзядзькам і бацькам, у якіх першы даводзіў, што гарадскі халасцяк мае маральны абавязак перад рэштай чалавецтва весці бесклапотны лад жыцця: “З працы ты даеш нырца ў бар на раёне, братка, там — кувель піва, пабалакаў з выпадкова сустрэтымі прыгажунямі і панаднымі кельнеркамі, адтуль — у любімы музычны клуб, там — яшчэ чарачку, пакурыць і паслухаць жывую музыку да другой паловы ночы”. Аднак у Ёнатана чакаць канца такога багатага на падзеі дня змогі і часу не ставала. Ён успомніў, як Ноах выхваляўся, што купляе “о-ля-ля які свежы багет у гастронамічным буціку”. Хлопец вырашыў: каб не прапусціць дзядзьку, яны паедуць туды.

На ўваходзе іх сустрэў адпрасавана-наваксаваны ахоўнік. Апынуўшыся на ўзроўні жывата, металашукальнік падазрона задзынкаў. Ёнатан нервова адкінуў пустую бляшанку, якая заставалася ў руцэ. Зрэшты, з трохі крывым тварам, але ахоўнік дазволіў ім зайсці. Ёнатан загрузіў Пазузу на драцяны вазок для пакупак і спрытна засыпаў яго горкай гародніны і свежымі лістамі салаты. Ён стаў кружляць у праходах, шукаючы Ноаха. Ёнатан ніяк не мог пазбыцца дзіўнага адчування, нібыта вазок нейкім дзівосным чынам вядзе ў бок паліц з кілбасна-мясной прадукцыяй і што ў яго драцяное нутро нейкім няўцямным чынам усмоктваюцца даўгія сасісачныя ланцугі. Справы ўскладніліся, калі Пазузу паспрабаваў праглынуць яшчэ і кансерваванага тунца. Каб выбіць з дэманскага стрававода квадратную пушку, Ёнатан мусіў пляснуць дэмана па спіне. Ёнатан маліўся, каб дзядзька Ноах яму на вока трапіў да таго, пакуль камеры відэаназірання зафіксуюць іх феерычныя закупы. Хлопец выдыхнуў з палёгкай, калі ля прылаўкаў пякарні згледзеў мужчыну сярэдняга росту з жвавым тварам і цікаўнымі вачыма, з рэдкаватымі, але ладна напамаджанымі гелем валасамі. Стан мужчыны абляпіла чорная баваўняная цішотка, якая падкрэслівала натрэніраваную ў трэнажорцы

мускулатуру. На нагах у мужчыны красаваліся стракатыя красачы, “вінтажныя адзідаські”, якімі дзядзька Ноах страшэнна ганарыўся. Ад дзядзькі элітна тхнула дольчэгабанай пасля галення. Цяпер ён распачаў муцы-пуцы і цюхці-мухці з юнымі пекаркамі.

— Дзядзька Ноах! — Ёнатан прыпусціў у бок мужчыны, махаючы рукамі.

— Чаго? Гэта хто? Божа ты мой, які сюрпрыз! — Ноах парывіста абняў яго, абдаўшы парфумнай хваляй і пакінуўшы багет у руках ужо расталай пекаркі.

— Што ты тут робіш? І ў шкарпэтках! Што за выгляд? Дзе ты знік? Мы жудасна хваляваліся!

— Усё раскажу, дзядзечка. Але не тут.

...Як на тынэйджара, кватэра Ноаха Зіпеля была верхам усіх вярхоў. Камп’ютарных гульняў, дэтэктываў, эксклюзіўных кружэлак — ад падлогі да столі. Плакатаў усіх фільмаў пра Кінг-Конга і афішныя радаводы ўсіх “Зорных войнаў” — хоць сценкі ў кінатэатрах клей. У цэнтры гасцёўні, на першым паверсе, блішчэла джакузі, па паверхні якога плаваў цэлы флот гумовых качак, а таксама натуралістычныя мадэлі “Залатой лані” сэра Фрэнсіса Дрэйка і калумбавай “Санта-Мары”. Мініяцюрная электрычная чыгунка ганяла па рэйках уздоўж усёй кватэры цягнічок. Падчас асаблівых урачыстасцей той цягнічок перавозіў у спальню ахалоджаную бутэльку шампані і парачку келіхаў. Ноах прыгатаваў сябрам вялізныя буцеры эментальскага сыру з пепероні і рукалай (рукалай?! Ёнатан ніколі яшчэ не каштаваў нікай там рукалы ці ногалы). Пакуль яны елі, дзядзька правяраў свае мэйлы, якія прынесла яму пакаёўка-французанка ў белым фартушку. Яна ступала на абцасах па дыване перад экранам камп’ютара, як па подыуме, і звярталася да дзядзькі “месье Зіпель”.

Калі Ноах завяршыў калупацца з мэйламі, то даў Ёнатану пару красовак замест загубленых у жывым лабірынце

чобатаў. Потым дзядзька дастаў са скрынкі цыгару і прапанаваў хлопцу:

— Курыш?

— Не давялося, — збянтэжыўся Ёнatan.

Ноах паціснуў плячамі.

— Твой бацька заўжды курыў са мной.

Ноах запаліў цыгару пазалочанай, з выгравіраванай ігуанай на баку запальніцай “Зіпа” і зрабіў кароткую духмяную зацяжку.

— Ну, папілі-паелі і хвостом накрыліся. Давайце, раскажыце ўсё ад дошчачкі да дошчачкі.

Ёнatan пачаў сваю доўгую і нават зацягнутую сагу. Чым больш мінала часу, тым больш змрочным рабіўся твар Ноаха. Ва ўзбураных пачуццях ён соўгаўся па дыване туды-сюды.

— Здурнець можна! — мармытаў ён раз за разам.

Ёнatan паўтарыў, пра што Ніно распавяла ў турме, і апісаў, што яна чула, калі пракралася ў будынак “Гіпакрыкома” ў Парку высокіх тэхналогій. Гэта цалкам вывела Ноаха з раўнавагі.

— Хто б мог падумаць! Я чуў пра даўнейшыя эксперыменты “Гіпакрыкома”, але не ведаў, што іх яшчэ праводзяць.

— Якія яшчэ эксперыменты?

— Лепей я зараз нічога не буду казаць, бо, можа, памыляюся. Вельмі спадзяюся, што памыляюся. Аднак, калі я ўсё ж маю рацыю, цалкам верагодна, што яны сілком трымаюць Тамі ў падземным крыле.

Ён пакутліва скурчыў твар.

— Жах нейкі! Толькі падумаўшы пра гэта, мне робіцца моташна.

Ноах працаваў у лабараторыях “Гіпакрыкома” ў цэнтры горада (чым больш Ёнatan дазнаваўся пра гэты вялізны канцэрн, тым больш дзівіўся размаху яго крылаў). Дзядзька Ноах займаў высокую навуковую пасаду і таму мог лёгка здабыць

дазвол на ўваход ва ўсе аддзелы і дэпартаменты, уключна з Паркам высокіх тэхналогій. Ноах выйшаў у іншы пакой, дзе пазваніў у пару месцаў і пагаварыў прыглушаным голасам. Потым вярнуўся ў гасцёўню з рашучым тварам.

— Спакуха, Ёнатан! Мы дадзім рады ўсяму. Але да заўтра мы туды так проста не трапім. Больш за тое, лепш пойдзем туды заўтра ўвечары, калі закончыцца дзённая змена і персанал ужо сыдзе.

— Ты ўпэўнены? Часу ж няма.

— Я разумею і спяшаюся гэтак, як і вы.

— Паслязаўтра ў імперыі адбудзецца Летні фэст. Ніно праглыне апошнюю таблетку. Яна выратавала нам з Пазузу жыцці, мы мусім хутчэй вярнуцца і дапамагчы ёй.

— Я вельмі хачу, каб мы знайшлі гаротную Тамі як мага хутчэй, але да заўтра — аніяк. Да таго ж вам трэба адпачыць.

Ноахпасаў на канапе белую прасціну, і Ёнатан разваліўся на мяккіх падушках (вох, ужо два гады ён не спаў у чыстай пасцельцы!). Пазузу скруціўся на дыване побач. Стома вярнулася, адолела сяброў, разняволіла іх целы. Ноах паставіў кружэлку з пявучым джазам Джона Калтрэйна. Каб у выпадку прабуджэння сярод ночы сябры не перапалохаліся, дзядзька ўключыў начнік. Накінуў хатні халат. Ён ужо збіраўся быў падняцца на другі паверх у спальню і нават паставіў нагу на першую прыступку сходаў. Але тут Ёнатан дастаў нос з-пад коўдры.

— Слухай, дзядзька Ноах...

— Так?

— Мой тата яшчэ жывы?

— Я баяўся гэтага пытання. Мой адказ: можна сказаць, што так.

— У сэнсе “можна сказаць, што так”?

— Ты за яго не пераймайся, Ёнатан. Ён проста зараз не можа выйсці з бальніцы. Не думай цяпер пра яго, бо сёння ты нічога зрабіць для яго не здолееш.

— Навошта ён распрацаваў лекі, якія могуць нашкодзіць людзям?

— Ты задаеш пытанні, на якія ў мяне няма адказаў. Твой бацька не дзяліўся са мной прафесійнымі таямніцамі і ваганнямі. Ён быў выбітным чалавекам і даследчыкам, але пра яго навуковыя задумы я не ў курсе.

Ёнатан адчуў, што выцягнуць больш звестак з Ноаха не ўдасца. Хлопец заплюшчыў вочы і хутка нырнуў у тоўшчу цяжкага і глыбокага, як Прорва, сну.

РАЗДЕЛ 17

КІНЖАЛ ЭЛЬ-НАМІРА

Ачуньвала Эля ад сільфійскай стралы доўга і пакутліва. Дзяўчыну транспартавалі ў горы. Рана крывавіла некалькі дзён. Эля губляла прытомнасць, на некаторы час ачуньвала, і ў прамежках паміж прасвятленнем і бяспамяцтвам перад ёй мільгалі твары шаманаў, якія схіляліся над ёю, а таксама цьмяны абрыс дэманіцы Агурміяны, якая не адыходзіла ад ложка і раз-пораз прымушала дзяўчыну зрабіць пару глыткоў вады. Рана на сцягне была не надта вялікая, але сільфійская атрута віравала ў крыві, паразіўшы лёгкія, пячонку і сэрца.

Нават падняўшыся на ногі, Эля адчувала, як па венах плывуць шклянныя іголки. Аднак яна настойліва запэўнівала таварышаў, што ўжо ачомалася. І ў стане вярнуцца ў Вавілон. Яна мусіць паехаць туды як мага хутчэй, бо Гілель там адзін, як вока на лбе.

Эля асядлала шэрага каня і спусцілася з гор, падсцёбваючы яго, каб саслабеламу целу не цяляпацца доўга ў сядле. Калі яна прыехала ў горад, паспяшалася ў хованку ля рэчкі. Але там нікога не знайшла. Ніякіх слядоў Гілеля. Эля западозрыла, што з ім здарылася нешта кепскае. Яна проста адчувала гэта ўсёй сваёй скурай.

Сэрца вярэдзілі благія думкі. Можа, застацца тут і пачакаць яго? Думка спакушала — Эля, прынамсі, адпачне ад падарожжа. Але — не! Яна мусіць дзейнічаць!

Ад дня выбуху на электрастанцыі колькасць імперскай варты падвоілася. Напярэдадні фэсту на вуліцы горада выпусцілі процьму ахоўнікаў. Яны патрулявалі тэрыторыю перад святочнай цырымоніяй, затрымлівалі падазроных і шукалі выбуховыя прыстасаванні. Хай там што, але ёй нельга было затрымлівацца. Эля надзела старую камізэльку і начапіла брыль, які напалову заслانیў яе твар і надаваў выгляд беднай стажоркі з рэгіёнаў. Яе веданне гарадскіх завулкаў і завуголляў цяпер прыдалося. Эля прабралася да палаца. Патрапіўшы на вузкі завулак ля мура, які апаясваў вісячыя сады, яна пайшла ўздоўж яго.

Сэрца цягнула яе да вісячых садоў. Яна нутром чула — Гілель мае пільную патрэбу сустрэцца з Ніно. Эля з горыччу падумала, што ў хлопца ўзбудзіліся цяга і цікаўнасць да прынцэсы менавіта таму, што ўсё жыццё яго паслядоўна адасаблялі ад дзяўчат. Калі б Гілель рос у жаночай кампаніі, ён бы так прынцэсай не зачараваўся. Бо кожны цямны чалавек бачыць, што прынцэса ў яго ні кропелькі не закаханая. Эля ўздыхнула.

Як жа яна хацела даць свайму войску сігнал да атакі на гэты кляты горад! Горад, які заглынуў Гілеля. Толькі б Гілель развязаў ёй рукі і дазволіў дзейнічаць.

Пачуўшы галасы за мурам, яна страпянулася. Застыла і ўся ператварылася ў слых. З садоў даносіліся гукі бойкі, але нейкай такой дзіўнай. Каб жа глянуць, што там дзеецца! Але муры сягалі да неба. Усё, што яна атрымала, — чырвоная, як увосень, лістота пасыпалася зверху на брыль і плечукі. Эля падняла адзін з лістоў. Ён быў заплямлены крывёю.

Эля адчула, як жалезныя абцугі сціснулі ёй горла. Яна выцяла нагой мур і зрабіла намаганне на яго ўскараскацца. Мур выявіўся гладкім, без шчарбін і выламак, — яна адно

бразнулася долу з падрапанымі пальцамі. Кожная цягліца і жыла яе цела смылелі — так ёй хацелася прыйсці хлопцу на дапамогу. Што ж там дзеецца, што?!

З-за рага выйшла пара жаўнераў. Яны рабілі дзяжурны абход вакол муроў. Хоць Элю спапяляла жаданне трапіць як мага бліжэй да садоў, галавой яна зразумела — лепей з жаўнерамі не сутыкацца. Калі Эля ўжо збіралася адскочыць у нейкі завулак, каб перачакаць, то пачула, як з боку мура даносіцца ледзьве чутнае шаргаценне. Галінка гліцыніі з фіялетавымі гронкамі кветак напялася, разгайдалася і апусцілася долу, пшчотна пакінуўшы на вулічнай брукаванцы сваю найвялікшую гронку ў выглядзе параненага чалавека.

— Гілень! — выдыхнула Эля з палёгкай, у якую мяшалася жуда. Што з ім зрабілі?!

Твар у яго быў бяскроўны і змучаны.

— Стаяць! Хто тут? — закрычаў адзін з жаўнераў. Яго напарнік падняў стрэльбу і зарадзіў яе.

Эля, не губляючы ані хвіліны, прыпусціла да Гілея і павалакла яго ў суплёт завулкаў. Яны ляцелі як маглі хутка. Была б адна, уцякла б ад жаўнераў, чый цяжкі поступ несла рэхам між мурамі. Аднак Гілень выявіўся кволым. Яго плячо сачылася крывёй. Эля запаволіла крок і павярнулася да хлопца тварам.

— Пачакай мяне тут! — шапнула яна і запхнула яго за купу смецця.

Эля счакала, пакуль жаўнеры не завярнулі за рог і не ўбачылі яе. Тады ўжо яна прыпусціла ў іх навідавоку, завабліваючы. Яна пераскоквала праз платы, бегла пад вяроўкамі з мытай бялізнай, куляла тазы, спуджвала галубоў і жахала жанчын. Аднаго разу ёй нават падалося, што яна трапіла ў тупік, але тут перад ёй знянацку адчынілася незнаёмыя дзверы. Яна адным духам заляцела на гарышча і пераскокнула на сумежны дах. Адтуль з'ехала па вадасцёку назад

на вуліцу. Ля ракі — калі, ужо змахнуўшы пот з ілба, думала, што пазбавілася ад пераследнікаў, — яе насціглі.

За спінай — шкляны мур. Эля ведала, што ёй застаецца адно змагацца за сваё жыццё. Яна добра памятала словы Эль-Наміра. Па-першае, у нападніка заўсёды перавага. Па-другое, калі ёсць некалькі ворагаў, спярша трэба ліквідаваць самага небяспечнага.

Яна крутнулася і скокнула на жаўнера, які трымаў стрэльбу. Выхапіла кароткі меч, які трымала за пазухай, і выцяла нападніка кудысьці ў грудзі. Яна бачыла, як зброя жаўнера па дузе вылятае з рук і падае на зямлю, а таксама ягоны агаломшаны выраз твару, калі яго рукі пасунуліся да скрываўленых грудзей.

Жаўнер уклечыў. Потым паваліўся тварам у пыл.

Эля застыла. Хваля агіды і млосці паднялася з глыбіні жывата. Яна верыла ў паўстанне ад шчырага сэрца і разу-мела, што без праліцця крыві яно не атрымаецца. Але яна забіла чалавека ўпершыню. Эля гатовай да гэтага не была. Яе здушвалі прыступы плачу. Як зачараваная, яна глядзела і глядзела на жаўнера, які ляжаў у пыле. Нават калі другі жаўнер адбег убок, схпіў зброю і стаў страляць, Эля бы здранцвела.

— Уніз! — крыкнуў нехта за спінай і пхнуў Элю за вулічны ліхтар.

Яна сагнулася, схпіўшыся рукамі за галаву пад свістам рыкашэтаў.

Постаць знікла за будынкамі, толькі каб выскачыць зноў і накінуцца са спіны на жаўнера-стралка. Постаць усадзіла ў яго свой меч і кінула на зямлю.

— Я, можа, паранены, але не мёртвы, — вымавіла постаць. Гэта быў Гілель.

Праз імгненне ён страціў прытомнасць у Элі на руках.

З гэтага моманту для Элі пачалася сапраўдная вайна. Дагэтуль яна адно рыхтавала вылазкі і нават цэлыя вайсковыя

аперацыі, натхняла ваяроў дзейнічаць хітра і вынаходліва, але паўстанне стала для яе рэальнасцю толькі ў той момант, калі яна ўласнаручна забіла чалавека. Эля ніколі не забудзе выраз твару таго невядомага жаўнера. Калі ёсць імгненне, як старэюць у адначасе, — дык гэта яно. Але ў Элі не заставалася выбару. Яе жыццё, а таксама Гілелева, было ў небяспецы. Яна раскайвалася аб учынку, але яе цела працяў люты няўцямны боль упартага наканавання. Яна цяперака як ніхто іншы ведала, што жыцці яе любых людзей — крохкія і знаходзяцца ў небяспецы. У той жа самы момант ёй адкрылася ўсё выродлівае аблічча вайны.

Абломак нажа Нсарадора па-ранейшаму тырчаў з пляча Гілеля.

Эля скеміла, што не зможа ў гэтых руінах, у якіх яны хаваліся, займацца ранами. Ёй патрэбныя лекі, бінты, сродкі дэзынфекцыі, але самае важнае — месца для адпачынку. Яна мусіць неадкладна вывезці Гілеля з горада.

Эля сяк-так дайшла да жывёльнага рынку, і там ёй удалося скрасці маладую вярблюдзіцу. На спіне ў вярблюдзіцы яны выехалі за межы Вавілона, у кірунку фермы надзейных сялян. На падлозе хацінкі для вартаўніка вінаградніку сяляне паслалі для ўцекачоў цыноўкі і сеннікі. Далі Элі місу з цёплай вадой і чыстыя бінты.

Яна зняла Гілелю кашулю і выцягнула з пляча абломак нажа. Гілель пабляднеў яшчэ больш, але з ягоных вуснаў не вырвалася аніводнай скаргі.

— Рана загаіцца. На тваё шчасце, ніводнай важнай артэрыі ці вены не кранута. Інакш ты бы сцёк крывёю.

— Ты зноў выратаваў мне жыццё, Эляш.

— А ты выратаваў мяне там, ля рэчкі.

— Выдае на тое, нам трэба трымацца бліжэй адзін да аднаго, — квола ўсміхнуўся Гілель.

— Твайму ратаванню я гатовы прысвяціць усё сваё жыццё. Праўда, ад цябе клопату па вушы.

— Я напэўна, паводзіў сябе безадказна...

Гілель расправёў Элі ўсё, што здарылася ў вісячых садах.

Калі ён ужо скончыў аповед, то наступілі прыцемкі. Сонца завісла, як залацістая мушмула* між галін фруктовага саду. Твар Элі пашарэў. Ну, вядома — ва ўсім вінаватая прынцэса!

— Калі цябе нельга аддаліць ад бед, дык, можа, можна аддаліць беды ад цябе? — сказала яна Гілелю.

— У сэнсе?

— Ды нічога асаблівага, проста выраз такі.

Сялянка прынесла ім на падносе некалькі праснакоў і сухіх фінікаў на вячэру. На невялічкім цяпельцы Эля запарыла мятнай гарбаты. Яна накрыла Гілеля коўдрай і паклала яму на ляжанку падушак.

— Каб акрыяць, трэба паспаць.

Упрошваць яго не спатрэбілася, бо ён быў млявы і кволы. Неўзабаве заснуў. Месяц ахутаў ціхмяны сад серабрыстым ядвабам. Усё ператварылася ў начны рай. Аднак Эля не магла ў ім заставацца. Яна накінула плашч на плечы, спраўдзіла, ці ляжыць у боце кінжал Эль-Наміра, і рушыла ў кірунку Вавілона.

Яе хованкі ад імперскай варты нагадвалі складаны танец. Але Эля вывучыла яго рухі як належыць. Гэтым разам чакаць дапамогі з боку садоў не выпадала. Ніякіх сяброўскіх галін больш не будзе. Эля мела ў арсенале вярхоўку з круком на канцы, якую і шпурнула за мур. Спрытна ўскараскалася і ўжо зведанымі сцэжкамi, якія маглі мяняць кірункі, пайшла праз сады. Пакуль караскалася на мур, высалапіла язык. Не дзіва — працавалі ўсе цягліцы яе цела. Яна бязгучна падзякавала старадаўнім дойлідам, што аснасцілі пабудову каменнымі сфінксамі з чалавечымі галовамі, якія, у сваю чаргу, паслужылі цудоўным выступам для крука яе вярхоўкі.

* Пладовае дрэва з памяранцавымі пладамі.

Старалася долу не глядзець. Часам нараджалася адчуванне, што карасканне па мурах працягнецца цэлы дзень. Але ўрэшце спрацаваныя рукі падцягнулі знямоглае цела на балкон пакоя Ніно.

Дзверы на балкон стаялі адчыненыя. Ядвабныя шторы ахіналі ўваход, злёгка гайдаліся ў начным паветры. З пакоя пачуўся сцішаны ўздых. Эля знерухомела. Потым схавалася, гатовая накінуцца і пляжыць кожнага, хто перасячэ ёй дарогу.

Дробныя крокі набліжаліся, і між штор выслізнуў Кір, сабака Ніно. Губы яго прыліплі да зубоў, ён ашчэрыў іклы, з яго пашчы пацякла сліна. Але ўбачыўшы Элю, сабака засцябаў хвостом і падышоў, каб палізаць рукі. Эля яму заўжды падабалася. Яна пачухала сабаку за вушкам, роўна так, як ён любіў, і злёгка паляпала па плячах.

— Добры сабачка. Ідзі назад спаць.

Кір скруціўся ў сваім кутку, Эля зайшла ўсярэдзіну. Ёй заняло мову, калі яна ўбачыла багата аздоблены пакой Ніно. Тут можна было прабавіць усё жыццё, ухутанай персідскімі кілімамі, мяккімі і стракатымі, а таксама насценнымі дыванамі, на якіх былі вытканы сцэны палявання. Пакой поўніўся выкшталцонамі заваднымі цацкамі (Эля з пагардай узяла брыво, убачыўшы калекцыю лялек з парцалянавымі тварамі). У цэнтры памяшкання, на аграмадным ложку, абкружаным балдахінам і залітым месяцовым святлом, спала прынцэса, якая сама нагадвала адну са сваіх лялек. Абранутая ў начны халацік, які падкрэсліваў яе зграбную прыгажосць, у сне Ніно выглядала ці не самым рахманым і ціхмяным чалавекам у свеце.

Вось ты дзе, душа імперыі! Усе за цябе змагаюцца і гатовыя пакласці жыццё, каб атрымаць цябе. А ты ўся такая бестурботная і нерухомая, недаступная. Бо аніхто не можа да цябе дацягнуцца.

Ніно ўздыхнула праз сон, а Эля прыкусіла губу. Яна да стала кінжал Эль-Наміра і паднесла яго да горла прынцэсы.

Лязо кінжала было тонкае і гнуткае. Элі падалося, што тое лязо ўвабрала святло зорак, усё роўна як крывая коска цемры.

“Не даставайся ж ты нікому! — падумала Эля. — Гэта слушны і справядлівы ўчынак. Я магу гэта зрабіць. Раніцай я забіла чалавека, мая рука не здрыганецца і зараз”.

Яна пабачыла ў думках цёплую кроў, што цурчыць з шыі Ніно, і яе ахінула пачуццё асалоды і палёгкі.

Аднак Эля ўсё яшчэ вагалася. Пальцы мімаволі сціснуліся вакол дзяржальна кінжала, і рука бы скамянела.

“Чаго ты чакаеш?! — роў голас усярэдзіне галавы. — Штохвіліны прынцэса можа прачнуцца! Або цябе ўбачаць ахоўнікі. Гэта твой шанц выбавіць Гілеля ад заглыблення ў вар’яцтва, а разам з ім — уратаваць імперыю”.

Аднак рука адмаўлялася падпарадкавацца. Лёгкае дыханне Ніно варушыла кончыкі валасоў, якія спускаліся ёй на шчокі. Эля адчувала, што, калі яна паспрабуе паварушыць кінжалам, усё скончыцца.

“Што са мной такое? — запытала яна самую сябе. — Я зашмат думаю. Я хіба забылася, чаму мяне вучыў Эль-Намір?”

Яна разумела — яе асабістыя пачуцці тут таксама замешаныя, і гэта яе непакоіла.

“Я не пачвара! — урэшце сказала яна сабе. — Я таго толькі дзеля самой сабе рабіць не буду! Я заўжды адмаўлялася ад сваіх жаданняў і адчувала гэта. Я ніколі не дзейнічала на карысць свайму эгаізму. Калі я заб’ю Ніно, Гілель зноў будзе мой, і толькі мой. Я раўную да прынцэсы — гэта праўда. Мне будзе лепш, калі яе не стане, але забіваць яе адно праз рэўнасць — не буду! Гэта ператворыць мяне ў крыважэрную звяругу. А што, калі паглядзець на гэта з гледзішча карысці? Нельга, каб пачуцці забыталі мяне. Я мушу прыгадаць, што, нягледзячы на тое, што ўчынак будзе карысны мне асабіста, гэта яшчэ неабходна для паўстання. Ці так гэта?..”

Ад наплыву думак галава забалела, і Эля вырашыла падыхаць свежым паветрам і крыху ачуняць. Яна пару хвілінак пастаіць, адпачне на балконе, набярэцца адвагі, тады вернецца ў пакой завяршыць пачатае.

Эля ціхенька выйшла на балкон. Падышла да парэнчаў глянуць на начное неба над горадам, якое ўжо пакінуў месяц. За спінай пачуўся шоргат, аднак Эля не паспела павярнуцца. Магутная і цёмная постаць саскочыла з даху і атакавала яе ззаду.

Эля абаранялася ва ўсю моц сваіх здольнасцей. Праз дождж удараў, які сыпаўся на яе, яна згледзела, што нападнік — мужчына, апрануты ў чорны плашч. Яны зладзілі бліскавічны ручны бой. Эля кусалася і брыкалася, ужывала самыя брудныя прыёмчыкі, якія толькі ведала. Яна намагалася дабрацца да шыйнай артэрыі саперніка. Але нападнік выявіўся дужэйшы і вышэйшы за яе на цэлую галаву, а таксама меў падвойную перавагу ў вазе. Таму не пакідаў ёй ані найменшага шанцу. Ён выдраў з Эліных рукі кінжал і выцяў яе каменным кулаком у твар.

Эля аслепла. Перад вачыма забліскалі зорачкі. Паветра са свістам вырвалася з лёгкіх. Дзяўчыну адкінула, і яна павалілася на поручні. Аднак, на яе здзіўленне, нападнік не скарыстаўся хвілінай яе слабасці, каб скінуць дзяўчыну долу. Адно працягнуў руку і дапамог падняцца на ногі.

— Цьфу! Ты дзікі, як памыйны кот! — сказаў незнаёмец і выплюнуў выбіты чорны зуб.

Нападнік выявіўся дарослым мужчынам з серабрыстымі валасамі. Са сцёгнаў у яго звісалаі столкі тлушчу, што надавалі цэлу выгляд камічна-геданістычны (дадатковых доказаў не патрабавалася). Ён меў і мясістыя вусны, і алеістыя чырвоныя вочы.

— Ты хто? — запыталася Эля, аддыхаўшыся.

— Той, хто хоча, каб прынцэса заставалася на бліжэйшы час у жыцці.

— Ты не выглядаеш як яе целаахоўнік.

— “Целаахоўнік”?! — ашчэрыўся мужчына, паказваючы свае гнілыя дзясны і чорныя як смала зубы. — Думаеш, які целаахоўнік здзейсніў бы для прынцэсы тое, што зараз зрабіў я?

— Адкуль ты ўзяўся?

— Хадзем са мной, і я пакажу табе.

— А спачатку ты не хочаш забіць мяне?

— З якой такой нагоды?!

Караван кантрабандыстаў атабарыўся ў заняпалай беднай слабодцы на ўскраіне горада. Бочкападобныя, ахінутыя брызентам кібіткі стаялі вялікім колам вакол вогнішча, якое шугала вялікім полымем. А паміж імі пасвіліся лахматыя і надзіва выдрэсіраваныя поні.

Самі, які за апошнія два гады добра падрас, нагуляў сала і цягліц ды ператварыўся ў самавітага мужчыну, цяпер гатаваў на агні прыпраўленую кардамонам чорную каву і разліваў яе па парцалянавых філіжанках.

— Перапрашаю, заўтра на воку ў цябе будзе “ліхтар”. Але выцягнуць з тваёй рукі нож больш далікатным спосабам не атрымалася.

— Я таксама перапрашаю за зуб, — сказала Эля.

— Мой стаматолаг і без таго ў шоку.

Эля глытнула вострай кавы. Яна па-ранейшаму была ў ступары. Дзяўчына, вядома, чула пра кантрабандыстаў, але ніколі не сустракалася твар да твару. Яна касавурыла вочы на хеўру курцоў і выпівох, фарсістых паўлінаў у стракатых лахманах, на няўрымслівых жанчын, абвешаных завушніцамі і ўпрыгожанымі колцамі ў носе, чыя далоні, ступакі і лоб стракацелі малюнкамі, зробленымі барвовай фарбай, здабытай з малюска. Ва ўсіх — смуглявая скура, вялікія і мясістыя насы, усмешка ад вуха да вуха, зіхоткія вочы і чорныя разбэрсаныя валасы. Увесь час іх сківіцы мерна працавалі.

— Як ты сачыў за палацам? — запыталася Эля.

Яе збянтэжанасць Самі забаўляла.

— Ад нас, кантрабандыстаў, нічога не схаваеш. У нас вочы і вушы — паўсюль. Мы заўжды рупімся падкупіць інфарматараў, якія частуюць нас самымі гарачымі навінамі.

— Навошта?

— Такія, як мы, мусім заўжды трымаць нос па ветры ды настаўляць вушы то ў адзін, то ў другі бок. Іначай нас бы ўжо даўно пералавілі і скармілі кракадзілам.

— Я ні разу не бачыў, як вы за намі сочыце!

— Але мы бачылі цябе. Ты памятаеш дзверы, якія адчыніліся і выратавалі цябе сёння раніцай, калі за табой гналіся жаўнеры? Так-так, гэта не выпадкова! За тымі дзвярыма стаяў я.

— Мяркую, трэба сказаць табе дзякуй. Але з якое прычыны ты не даў мне забіць прынцэсу?

— От, як недальнабачна з твайго боку.

— Калі ты сочыш за намі, то, мусіць, ведаеш — Гілель сустракаўся з прынцэсай. Калі б яны працягвалі свае стасункі, гэта б нас знішчыла.

Самі шырока пасміхнуўся (відовішча не з прыемных, трэба заўважыць):

— Асабіста я ніколі не лічыў, што жанчына можа яго знішчыць. Сапраўдны мужчына ў падобных сітуацыях мусіць даць рады. Вось спытай любога, хто сядзіць тут укруг вогнішча. Так, ён — ваш павадыр, але, далібог, дайце яму трохі асабістай прасторы! Апрача таго, прынцэса важная для нас, бо яна дапамагае аднаму нашаму сябру.

— Каму гэта?

— Хлопцу, які водзіцца з адным дэманам і робіць калатушы. Гады два таму мы сустрэлі іх, калі яны ўцяклі ад дурнога лекара-святара ў Ніпуры. Стуль гэты хлопец выбіўся ў людзі. Апошнім разам, калі я сядзеў на нейкім вавілонскім даху, то бачыў, як да яго ідуць людзі, бо ён зрабіўся тутэйшай славатасцю. Нешта накшталт прарока. Людзі клічуць

яго Танцмайстрам ценяў. Праблема палягае ў тым, што Варажбіты яго не надта любяць і не шануюць. Я выратаваў яго ад паветранага шара паліцыі. Такі кайф — я той шар узарваў, але яны хлопца ўсё роўна злавілі. Але тут умяшалася прынцэса. Мае інфарматыры ў турме кажуць, што яна выратавала яго ад пакарання смерцю.

Эля з усё большай увагай слухала Самі, і ў яе кроў пачалі праточвацца адрэналінавыя мурашы.

— Як той хлопец выглядае? Гадоў чатырнаццаць, са светлымі валасамі і прыдуркаватымі ідэямі?

— У яго акурат добрая рука, а яго ідэі — нарасхват. На сёння ён — самы папулярны чалавек у горадзе.

— Яго клічуць Ёнатанам?

— У самае вока!

— Дык гэта мой брат!

— Праўда? — Самі з павагай зірнуў на Элю. — От вы сямейка!

Адрэналінавыя мурашы атакавалі Эліна сэрца, не раўнуючы кавалак хлеба.

— Ты ўпэўнены, што ён абмінуў пакаранне смерцю?

— Учора яны з дэманам мусілі стацца вячэрай кракадзілам. Мае інфарматыры паведамлілі мне, што паўзуны засталіся такімі галоднымі, што разгрызлі кату шчыкалатку.

— Дык дзе Ёнатан цяпер?

— Адною прынцэсе вядома. І магчыма, яна адзіная, хто можа яго выбавіць адтуль.

Эля ўдыхнула паветра на поўныя грудзі. Якое шчасце, што яна не працяла кінжалам Ніно!

— Паўстанне мусіць пачацца! — сказала яна. — Яго больш нельга адкладаць. Усе нашы легіёны гатовыя выступіць. Хутка развіднее, у нас засталася трохі больш за паўтара сутак да пачатку Летняга фэсту. Мы мусім атакаваць Пляц Вярхоўнага Бога перад Галоўнай бажніцай роўна ў той час, калі пачнецца цырымонія.

— План самагубцаў. Але з пярчынкай.

— Вы з намі?

Позірк Самі злізнуў на людзей, якія сядзелі вакол вогнішча.

— Так, мы будзем біцца з вамі поплич. Мы ўжо гэтую тэму абмеркавалі на нашым сходзе. Мы думалі, што нам не давядзецца ўмешвацца ў паўстанне, але выявілася, мы памыляліся. У такую часіну нельга заставацца наўзбоч ад гульні. У вайне супраць Варажбітаў вам спатрэбіцца любая пара рук. Інакш давядзецца трываць гэтых п'явак да скону.

— Рады чучь.

— Мы перадамо вестку паміж караванамі кантрабандыстаў, якія перасякаюць імперыю. Спадзяемся, яны на сваіх землях зрабяць усё, што змогуць зрабіць. Але ты мусіш ведаць, што вайна будзе доўгая і цяжкая. Першы бой мусіць скончыцца нашай перамогай. Генерал Арытрава перакінула ў горад вельмі вялікія сілы, і бажніца Мардука будзе абароненая не раўнуючы жалезным мурам. Мае інфарматыры кажуць, што генерал уласнаручна кіруе войскамі, а яна яшчэ ніколі не зазнала ніводнай паразы.

— Значыць, яе чакае новы цікавы досвед.

Эля ўсхапілася на ногі. Нельга ані хвілі марнаваць. На дачляглядзе зара-зараніца, і сённа будзе самы загрузаны дзень у яе жыцці.

ПАДЗЕМНАЕ КРЫЛО

Пасля вячэры з какавай і амлетам, да якіх ніхто не змог толкам дакрануцца, Ноах загрузіў усіх на свой мотаролер, і яны выехалі ў бок офіснага комплексу “Гіпакрыкома” ў Парку высокіх тэхналогій. Халаднаваты ветрык біўся Ёнатуану ў каску, і хоць ён сядзеў паміж Ноахам і Пазузу, але пачуваўся самотна і адчужана. Яго турботы за маму і за Ніно, пераплятаючыся, чмурылі галаву. Да прыгоды не чакаць і году. Але што можа здарыцца? Ён адчуваў, як цьмяны страх струменіцца ў лёгкія і займае месца паветра.

Штобылоб, калі быны з Эляй не пагналіся за скарадальнікам лекаў? Працягнулі б звыклую жытку на Фіялкавай вуліцы? А можа, пражылі б звычайныя два гады, напоўненыя школьнымі заняткамі, вакацыямі, відосікамі, кніжкамі і сяброўскімі кампаніямі? Можа быць. Але Ёнатан ні аб чым не шкадаваў. Дзеці ў яго класе (што цяпер ператварыліся ў юнакоў), мусіць, цяпер займаюцца спортам, слухаюць новыя рок-гурты, дзеляцца плёткамі, абмяркоўваюць дзяўчат, тады як ён павінен ацаліць пры дапамозе дару, які атрымаў у Ніневіі, шмат каго. Ні за якія грошы на свеце ён бы не памяняўся з іншым хлопцам. Нягледзячы на небяспеку, якая паўсюль яго падпільноўвала. Хіба ён быў бы весялейшы, калі б

цяпер бавіўся на пагулянцы, курыў сваю першую цыгарэту і адзіным ягоным клопатам была б дзівочая ўсмешка, падораная ягонаму сябру, а не яму?

Верхам на мотаролеры, які нясецца ў цемры — Ноах перад ім, а Пазузу прыляпіўся ззаду — ах, ён на сваім месцы!

— Прыехалі! — сказаў Ноах, затармазіўшы ля асветленага пражэктарамі плота. Ля шлагбаума ён упэўнена памахаў бэйджам-пропускам пад носам у вартаўніка. Яны зайшлі ўсярэдзіну.

Будынкі “Гіпакрыкома” асвятляліся знізу схаванымі пад шкельцамі ў бетоннай падлозе пляцу лямпачкамі, і гэта святло рабіла іх падобнымі да нейкай злавеснай кампазіцыі манументальных абеліскаў. Аднак Ноаха пагрозлівая ілюмінацыя не ўразіла. Паглядаючы ў люстэрка мотаролера, ён паправіў фрызуру, якая змялася пад каскай.

— За мной!

Яны зайшлі ў прасторны вестыбюль, заліты флуарэсцэнтным бляскам. У далёкім куце, аточаная маніторамі з камер унутранага назірання, сядзела змучаная сумам ахоўніца. Яна жавала жуйку і пазірала на дзядзьку Ноаха, які гнаў свой невялічкі статак у бок рэцэпцыі.

— Мужчына, вам куды?..

— Прывітанне, Сіван! — голас Ноах пацяплеў. — Які сюрпрыз! Як маешся? Рады, рады цябе тут бачыць.

Вейкі жанчыны затрымцелі.

— Ноах, ці ты гэта? Напраўду не пазнала. Гэтая твая сарочка — адпад, чэл, таму не заўважыла.

— Колькі часу прайшло? — растаяў Ноах. — Паўгода, год?

— Паўтара года ад часу, як мяне сюды перавялі, чэл. Але тут круць, лепш, чым сядзець ля ўвахода ў лабараторыю. Тут ніхто не дурыць галаву. Усю ноч сядзіш сабе, адпачываеш, робіш каву, чытаеш газету, крыжаванку разгадваеш. “Сшыты з чалавечых органаў”, на “фэ” пачынаецца, дванаццаць літар, хто гэта?

— Франкенштайн, — выверг Ноах з грудзей.

— Нішчак, сячэш фішку. Як там у вас, на начальніцкім паверсе?

— Як як як! Выжыльваемся з усёй моцы, з апошніх сіл. Вось, прывёў сваіх племяшоў. У сэнсе, аднаго пляменніка і яго сабаку. Паказаць ім, дзе працуе гераічны дзядзька.

— Міла, міла... Шкада, праўда, што староннім за турнікет нельга.

— Як нельга?!

— Прабач, выключна персанал.

Дзядзька Ноах умольна сціснуў губы.

— Ну, Сіван, прашу цябе! Хлопчык прыехаў з іншага горада. Дзве з паловай гадзіны трасучкі ў аўтобусе. Што ён будзе думаць — яго дзядзька перакладае паперкі з месца на месца, як нейкі канцылярскі пацук?

— Чо я магу зрабіць? Інструкцыі ёсць інструкцыі.

Пакуль Сіван не глядзела, Ноах злёгка націснуў Ёнатану на нагу. Той намёк зразумеў.

— Але, Ноах! — заенчыў Ёнатан дзіцячым, распешчаным голасам. — Ты абяцаў! Я ўсім ужо ў класе расказаў, што вы робіце ўлетны дэвэлапмент, які ты мне пакажаш. А цяпер яны скажуць, што я — гоншчык і афэлак.

— Нельга! — сурова сказаў Ноах. — Ты чуў Сіван? Паехалі дахаты.

З дрыготкай у нагах яны сталі ўдаваць, што разварочваюцца, але тут вагі зрушыліся. Сківіца Сіван абмякла.

— Ну добра, няхай ужо! Твой пляменнік не выглядае на пагрозу бяспекі. Усё роўна тут нікога няма. Толькі адным духам!

Першы чым Сіван перадумае, Ноах стаў порстка пхаць Ёнатана з Пазузу ў шкляны ліфт.

— Нам пашанцавала, што ты яе ведаеш, — шапнуў Ёнатан. — Калі б не яна, засталіся б мы па той бок турнікета.

— Пашанцавала? — хмыкнуў і перадражніў Ноах. — Шанцаванне да гэтага справы не мае. Сёння зранку я ўзламаў

сайт ахоўнай кампаніі і праверыў працоўны расклад на тыдзень. А Сіван заўжды да мяне няроўна дыхала.

Дзядзька Ноах націснуў на кнопку падвальнага паверха, і яны спусціліся. У мужчынскай прыбіральні, дзе не было камер відэаназірання, Ноах выцягнуў з запlechніка тэчку, разгарнуў.

— Я падрыхтаваў усе карты і планы гэтага будынка. Мы не зможам пратачыцца ў падземнае крыло праз звычайныя дзверы, бо ўначы іх замыкаюць. Таму давядзецца скарыстацца вентыляцыяй і яе прадухамі.

Ён дастаў з запlechніка адкрутку. На заглушцы, якая закрывала вентыляцыйную шахту, дзядзька адкруціў ніты.

— Хутчэй, хутчэй! Першы — Пазузу, ён бачыць у цемры.

Ёнатан прапхнуўся ў вузкі металічны лаз услед за дэманам.

Яны спусціліся па драбінах, якія знікалі недзе глыбока ўнізе. Далей доўга-доўга паўзлі на каленках пры дрыготкім і кволым святле ліхтарыкаў. Церабілі шлях у лабірынце шахт і тунэляў вентыляцыі, што сыходзіліся і разбягаліся.

Паветра тут было беднае кіслародам: задушлівае, гарачае, поўніла рот металічным смакам. З твараў ліў пот. Ад доўгага поўзання ў Ёнатана здранцвелі ногі і калені. Яму падавалася, што ён на векі вечныя застанецца ў скручаным стане, мроілася, што ён паўзе за Пазузу ад самага свайго нараджэння і будзе паўзці тут да самое смерці. Нарэшце Ноах шапнуў ім: “Стоп!”

Ён папляскаў па левай сценцы тунэля.

— Мы цяпер — акурат ля сценкі сакрэтнага крыла.

Ноах раскруціў заглушку адной з вентыляцыйных прадах. Высунуў ногі вонкі і скокнуў у цемру.

Ёнатан пачуў удар аб металічную паверхню. Праз імгненне з цемры даляцеў жудасны енк, напоўнены болем і пазбаўлены чалавечых нот. Кроў застыла ў жылах.

— Дзядзька Ноах, ты ў парадку?

— Я ў парадку.

Пасля гэтай фразы праследаваў праклён па-французску*, які сведчыў, што Ноах трымае марку ў любой сітуацыі.

— Гэта крычаў не я. Я, праўда, крыху памыліўся ў выліках вышыні, але мы трапілі даволі блізка да дарожкі.

Ёнатан з Пазузу, скокнуўшы за дзядзькам, прыямліліся на металічны масток. Промні святла ад ліхтарыкаў асвятлілі месца, якое нагадвала падводную абсерваторыю, акеанарыум. Кругом у паветры віселі ланцугом квадратныя акварыумы. У кожным плавала цьмяная даўгаватая істота памерам з маленькую акулку або вялікага цюленя. Тулавы істот расплывіста вымалёўваліся ў нязыркім святле. Акварыумы віселі на рознай вышыні: над імі і пад імі. Нечым нагадвалі гіганцкіх падвесных “павукоў”. Ёнатан падумаў, што калі гэтую залу асвятляюць, то відовішча, мусіць, уражвае. Але адкуль данёсся крык?

— Дзе тут святло?

— Планы пра выключальнікі нічога не кажучь. Баюся, тут увогуле няма асвятлення, бо святло толькі замінае, — сказаў Ноах.

— Каму замінае?

Ёнатан стараўся асвятліць ліхтаром істоту ў акварыуме, якая апынулася да яго найбліжэй. Аднак прамень зеленаватую тоўшчу вады перамагчы цалкам не здолеў. Усё, што згледзеў хлопец, — адлюстраванне ўласнага твару на шкле.

— Знайшоў! — крыкнуў за іх спінамі Пазузу. Яны пачулі шчоўканне выключальніка. Залу затапіла пяшчотнае,

* У ізраільцаў — асабліва ў першага пакалення рэпатрыянтаў — у дадатак да ўсюдыснага іўрыту частку яшчэ адна-дзве родныя мовы. У прыліве пачуццяў ці ў самы адказны момант жыцця яны пачынаюць на тых мовах галёкаць. Найбольш эфектныя тэя выгукі — асабліва пракляцці і трапныя эпітэты — робяцца грамадскім набыткам і нават фактам іўрыту, а іх з задавальненнем потым цытуюць носьбіты іншых моў.

бэзава-зеленаватае святло. З вуснаў Ёнатана, які прыціснуў нос да шыбы, вырваўся крык. Хлопец ледзьве ўстаяў на нагах, калі ўбачыў — лічаныя сантыметры ад яго носа ўнутры акварыума гайдаецца галава жывога чалавека з зацягнутымі плёнкай вачыма. Чалавек, падлучаны да нейкіх тонкіх тру-бачак, лунаў-песціўся ў воднай тоўшчы, усё роўна як чалавечы зародак у каляплодных водах.

— Гэта ж людзі! — загукаў Ёнатан. — Жывыя, між іншым.

— Так, — пагадзіўся Ноах. — На вялікі жаль, праўда, жывыя.

У той жа момант твар чалавека ў акварыуме жудасна скрывіўся. Усё роўна як праз сон, той усім цела пацягнуўся ўверх, дастаў галаву з вады і на поўныя грудзі загаласіў. Здавалася, яго лямант вырываўся з самага дна апраметнай.

Ёнатан агаломшана адхіснуўся.

— Што з ім?

Хлопец стаў праходзіць паміж акварыумамі, асвятляючы ў вадзе ліхтаром твары жывых мерцвякоў. Тыя рэагавалі на прысутнасць чужога чалавека вельмі млява, быццам занураныя ў глыбокі сон самнамбулы.

Тут што, і мама яго таксама?

— Ноах, я яе не знаходжу!

— Баюся, твая мама не тут, Ёнатан.

— Дзе яна?

— У вялікай зале.

— А што там, у вялікай зале?

Ноах адмаўчаўся. Яны пайшлі па мастку, які бег паміж акварыумамі, пакуль урэшце не спыніліся ля масіўных жалезных дзвярэй. Авальных, як у падводным чоўне, у цэнтры якіх месціўся запор, які нагадваў кола. Ёнатан кінуўся адкручваць кола, але Ноах паклаў руку хлопцу на плячо.

— Перш чым мы туды зойдзем, давай наперад я распавяду табе ўсю гісторыю, каб ты быў гатовы да таго, што ўбачыш.

— Мая мама мёртвая?

— Яна не мёртвая. Як ты бачыш, людзі ў акварыумах не мёртвыя. Дазволь пачаць ад часоў задоўга да твайго нараджэння. Ад года, калі я пазнаёміўся з тваёй мамай.

Ёнатан кіўнуў, Ноах пачаў расказаць.

— У пяцідзясятыя гады дваццатага стагоддзя “Гіпакрыком LTD”, які быў тады маленькай, але вельмі дзёрзкай кампаніяй, ладзіў эксперыменты з прэпаратамі, якія мянялі свядомасць. Тыя гады былі эпохай халоднай вайны паміж камуністычным блокам і заходнімі краінамі. Навукоўцы дзянькі церлі і жылы дзерлі, каб найлаўчэй пашпіёніць за сваім ворагам. Сярод іншага яны таксама выпрабавалі парапсіхалагічныя тэхнікі. У той час панавала думка, маўляў, людзі з развітым тэлепатычнымі здольнасцямі могуць пратачыцца ў мазгавую дзейнасць іншага чалавека. У “Гіпакрыкоме” ладзілі схаваныя ад грамадства эксперыменты са злачынцамі, асуджанымі да пажыццёвага зняволення, або з тымі, каго чакала смяротнае пакаранне. Ідэя палягала ў тым, каб змяніць свядомасць паддоследных “трусікаў” і тэлепатычным спосабам перанесці яе на чужую частату. На частату ворага.

— Атрымалася?

— Не. Але, як ты зараз убачыш, у іх атрымаліся іншыя рэчы, значна больш цікавыя. Навукоўцы здолелі сінтэзаваць з арганічных малекул кактусаў і грыбоў адно рэчыва, якое дазволіла паддоследным патрапляць у адметныя сусветы. Сусветы, з якіх тыя ніколі не вярнуліся. У “Гіпакрыкоме” думалі, што людзі, гэтыя паддоследныя “трусікі”, страцілі розум. Кампанія заснавала сядзібу-вар’янтню, па тэрыторыі якой швэндаліся сотні самнамбул, занураных у розныя станы свядомасці і дзіўныя сусветы, збітыя з ладу, пакутуючы на згрызоты душы і начныя жахі. Пералом настаў, калі да ўсеагульнага здзіўлення высветлілася: некаторыя людзі могуць разам “жыць” у адным сусвеце, дзяліць яго між сабой. Іншымі словамі, стала ясна, што некаторыя сусветы не ёсць

суб'ектыўнымі, асабістымі перажываннямі, а з'яўляюцца аб'ектыўнай рэчаіснасцю, яваю.

— Дзе гэтыя сусветы знаходзяцца?

— Нідзе. Паддоследныя людзі засталіся там, дзе былі, у сваіх целах — прывязаныя да ложкаў або згубленыя на паркавых сцэжках вар'ятні. Аднак іх святдомасць перасялілася ў іншы сусвет. З цягам часу пры дапамозе даследавання сотняў (калі не тысяч) паддоследных навукоўцы “Гіпакрыкома” здолелі класіфікаваць усе тыя сусветы, якія насамрэч з'яўляліся станамі святдомасці. “Цялесна” зайсці туды нельга, але ўсе яны былі наяўныя і адчувальныя на допыт не менш, чым гэтая зала.

Ёнатан падумаў пра сусвет, у якім прабавіўся апошнія два гады.

— Вавілонская імперыя была стонам святдомасці?

— І так, і не. Мне падаецца, ты не ставішся сур'ёзна да святдомасці. Святдомасць не менш сапраўдная за жалезны масток, на якім ты стаіш цяперака. Матэрыя святдомасці і фізічная матэрыя — розныя частоты адной і той жа энергіі. Навукоўцы “Гіпакрыкома” зразумелі гэта. Яны шукалі спосабы перанесці целы паддоследных людзей у месцы, куды даходзіла іх святдомасць. Існуе безліч сусветаў, але даследчыкі ўскладалі асаблівыя спадзевы на адзін сусвет, чыя частата найбліжэйшая да нашага сусвету, гэтаксама як Марс — найбліжэйшая да Зямлі планета. Гэта сусвет, у які вы патрапілі з Эляй. Сусвет Вавілоніі.

— У іх атрымалася туды пратачыцца?

— Так. Але гэта было няпроста. У шасцідзясятых гады дваццатага стагоддзя адкрылі аптымальны спосаб памянцць частату фізічнага цела. Яно мусіць знаходзіцца ў разняволеным стане і плаваць у ёмістасці, адасобленай ад усіх навакольных уплываў. Сядзіба-вар'ятня ператварылася ў падводны акварыум — тое, што ты бачыш тут. Потым, ясна, дадалі

ўсялякіх удасканаленняў і прыстасаванняў. А таксама музыку. У музыкі — магутны ўплыў на свядомасць і цела.

— Я расказваў табе, што тата атрымаў у падарунак кружэлку з запісам жажлівай музыкі і чорным кракадзілам на вокладцы?

— Мусіць, тая музыка робіць уваход у партал гладкім і хуткім. Нехта хацеў схадзіць у госці да твайго бацькі або выправіць да яго пасланца. Ці наадварот. Можа быць, яны хацелі, каб твой тата — чалавек, трэба заўважыць, упарты і звышрацыянальны — забыўся, адышоўся ад памяці і прачнуўся ўжо ў Вавілоніі.

— Мой тата ведаў пра Вавілонію?

— Не факт. Ён, можа, і быў вядучым навукоўцам у “Гіпакрыкоме”, але, як ты ведаеш, працаваў незалежна. Ён распрацоўваў лекі і канцэнтраваньні толькі на сваіх навуковых тэмах.

— А якое дачыненне да гэтага мае мая мама?

Ноах уздыхнуў.

— Акурат збіраюся цябе распавесці. Упершыню я сустраў тваю маму дваццаць пяць гадоў назад, на лужку ўніверсітэцкага гарадка. Стаялі васьмідзясятыя, на ёй была міні-спадніца, на нагах — красоўкі, а таксама стракатыя вязаныя з воўны легінсы (ну такая тады была мода). Тамі лізала цытрынавае марозіва і была самым мілым стварэннем, якое я толькі бачыў у сваім жыцці. Вочы — разумныя і ззяючыя, даўгія валасы. Тамі шыра верыла, што свет можна памяняць да лепшага і наблізіць да справядлівасці. Была яна студэнткай-лінгвісткай, выдатніцай і разумніцай. Можа, крыху крывілася ад выгляду сваіх прафесараў-сухароў, але ж — цікаўная аптымістка. Тамі пачула, што ў “Гіпакрыкоме” шукаюць паддоследных для эксперыментаў са свядомасцю. Эксперыментатары трохі нават плацілі, а яна была студэнткай немажливой, таму вырашала ўзяць удзел.

— Чаму ты яе не спыніў?

— Тамі спыніць немажліва. Акрамя таго, тады я не ведаў усяго, што ведаю сёння. Урэшце, я быў пыхлівым студэнтам-батанам, які вагаецца, узяць спецыялізацыю па псіхафармакалогіі ці па нейрафармакалогіі, і мроіць, што некалі ў яго будзе тлуствае месцейка ў гіганцкім фармакалагічным канцэрне.

— Што яны ёй зрабілі?

— Яна мне ніколі дакладна не казалася. Мяркую, ёй укалолі гэты прэпарат і пакінулі плаваць у адным са сваіх акварыумаў. Аднак выявілася непрадбачанае: у тваёй мамы была празмерная чуллівасць, што перавышала адпаведныя паказнікі ўсіх іншых паддоследных у сотні разоў. У сваёй свядомасці яна здолела пратачыцца не толькі ў сусвет Вавілоніі, але яшчэ ў адно месца, пра існаванне якога тады толькі пачалі здагадвацца. Тое месца было на такой далікатнай частаце свядомасці, ажно аніхто да Тамі туды не патрапляў. Гэта не быў нейкі адасоблены сусвет, а пэўная прастора, якая знаходзіцца паміж усімі іншымі сусветамі, абвалаквае іх, злучае іх, усё роўна як жывая тканка. Не маючы пад рукой належнага адпаведнага тэрміна, яму прыдумалі назву “Міжсусветныя воды”.

— Міжсусветныя воды?

— Так.

Ноах нервова скрывіўся, нібыта акрэсленне яму было не даспадобы.

— Высветлілася, у кожным іншым сусвеце ёсць або навукоўцы, або празорцы, або сакрэтныя службы, які ведаюць пра існаванне гэтага месца. У кожным сусвеце яго называюць па-рознаму. У сусвеце Вавілоніі, напрыклад, яго імянуюць “Прорвай”.

— Прорвай?

Пазузу навастрыў вушы, а яго хвост стаў тырчма.

— Прорва — не самае прыдатнае месца для тваёй мамы. Лепей туды не трапляць, — заўважыў ён.

— На жаль, гэта сапраўды выявілася дрэнным для Тамі месцам. Яна стала пакутаваць на фобіі і апакаліптычныя фантазіі, — згадзіўся Ноах. — Выявілася, што Міжсусветныя воды — тое месца, дзе выяўляюцца прарочыя здольнасці, але таксама і начныя жахі. Нават калі эксперыменты завяршыліся, твая мама была настолькі ўразлівая і ўражаная, ажно частка яе засталася знітаваная з Прорвай так, нібыта той сусвет застаўся ў ёй.

Ноах зрабіў паўзу і працягнуў:

— Тым часам яна пазнаёмілася з тваім татам, які быў маім аднагрупнікам і сябрам. Я яму трохі зайздросціў, бо ён быў адзіным маім аднакурснікам, ад якога чакалі больш, чым ад мяне. З іншага боку, ён быў моцна засяроджаны на навучы, таму ў іншых сферах жыцця паводзіў сябе як дзіця. Нічога не кеміў у палітыцы і ўнутранай кухні вялікіх канцэрнаў і кампаній, такіх як “Гіпакрыком”, якія прагнуць дасягненняў і ўлады ды гатовыя раздушыць кожнага, хто пераступіць ім дарогу. Імануэль і Тамі сустрэліся на прыёме, што ладзіў “Гіпакрыком” для маладых навукоўцаў, якія уступілі ў шэрагі кампаніі. На вечарынку прывёў Тамі я сам. Імануэля яна проста зачаравала. Калі яна зайшла ў залу, то ён паклаў нейкую археалагічную акамянеласць, якую трымаў у руках, проста ў свой келіх з марціні — нейкі модны тады кактэйль. А калі Тамі падышла да яго блізка і пачала гутарку, то Імануэль тую акамянеласць дастаў з келіха і, не міргнуўшы вокам, стаў яе грызці. Гэта было каханне з першага позірку. Імануэль траціў усе сілы, каб вылекаваць Тамі ад душэўных згрызот, якія былі змрочным бокам яе ўзнёслай натхнёнасці і мудрасці. Яна была для яго цэлым сусветам. Некалькі гадоў яны здолелі жыць нармальна. Але тая катастрофа сталася для яе надта моцны ўдарам.

— Ты пра якую катастрофу? — спытаў Ёнатан.

— З’яўленне на гарызонце новай сілы. Ніхто не ведае, з якой прычыны яна з’явілася на сцэне, аднак, кажуць,

што гэта здарылася з ласкі “Гіпакрыкома”. Да кампаніі нарэшце дайшло, што Міжсусветныя воды — вельмі важнае і ўрадлівае месца. Яны прынялі рашэнне даследаваць іх. Яны ўжо пачалі падазраваць, што гэтая частата будзе парталам у іншыя сусветы.

У кампаніі пастанавілі запусціць у Міжсусветныя воды цэлую атамную субмарыну. Яе аснасцілі адметнымі прыборамі. Поўным тэмпам распрацоўваліся тэхналогіі пераносу. Але стала ясна — такі эксперымент немагчыма зладзіць у тутаўшым падземным крыле. Кампанія выйшла на Паўночнае мора, ля Берынгава праліва. Падводная лодка здолела вырвацца з частаты нашага сусвету, але праз некаторы час знікла з санарных экранаў. Яна патрапіла ў Міжсусветныя воды і там узарвалася. Адзіны аскабалак, які застаўся ад яе, знаходзіцца ў адміністрацыйным офісе “Гіпакрыкома” (Ніно распавяла табе, што бачыла яго). Ядзерны выбух у тым месцы стаў прычынай жудасных падзей. Лічыцца, што ён зрабіў уплыў на ўсе наяўныя сусветы. Выбух стварыў нешта-нейкае. Згенерыраваў істоту, магутнасць і планы якой мы дагэтуль не можам ацаніць. У сусвеце Вавілоніі яго клічуць Левіятанам.

— Левіятан!

— Так, Левіятан. Ён прыйшоў у гэты свет у год твайго нараджэння, роўна чатырнаццаць гадоў назад. Яго з’яўленне сталася прычынай рэзкага пагаршэння мамінага стану. Навукоўцы ў “Гіпакрыкоме” — і я тым часам стаў адным з іх — маюць усе падставы лічыць, што Тамі падлучаная да Левіятана і можа адчуваць яго рухі проста ў сваім целе. Твая мама — прыродны медыум-праваднік, які валодае дарам прароцтва. Я памятаю, што прыйшоў адведаць вас на Фіялкавую вуліцу і заспеў, як яна сядзела ў гушкалцы, калі ты быў малым зморшчаным немаўлём. І ты быў заціснуты ў яе абдымках, а яе твар перакрывіла ад жаху. Нават яе любоў да цябе не ратавала яе ад навалы жуды.

— Што Левіятан можа ёй зрабіць?

— Мы не ведаем. Як я казаў раней, расшыфраваць, хто ён такі і якія ў яго сілы, мы не можам. Мы адно ведаем, што ў кожным сусвеце ён прымае іншае аблічча і паводзіць сябе на розны манер. Што агульнае для ўсіх абліччаў, якія прымае Левіятан, гэта тое, што ён мае магутны ўплыў на душу і затапляе яе пачуццём нікчэмнасці, марнасці і згубнасці. Левіятан — гэта свядомасць пустаты. Ён робіць так, каб душа адчула сваю канечнасць і гэтак занурылася ў прыгнечаны стан і журбу. І гэты стан робіцца прычынай таго, што людзі рэшту жыцця гібеюць у цені непазбыўнага пачуцця няўмольнай смерці.

— У Вавілоніі гэта называюць Хваробай Цёмных Плям, — сказаў Ёнатан. — Я вывучаў яе з кніг Ваала-Маркода. Там ішло пра тое, што гэта не хвароба.

— Усё залежыць, што мы разумеем пра хваробу. Слушна, у пэўным сэнсе ты маеш рацыю. Левіятан нам не хлусіць. Ён проста выстаўляе нам на вочы тыя з’явы, якія звычайна мы выціскаем са свядомасці і ад якіх пад яго ўздзеяннем не адкаснуцца, не адкараскацца. Левіятан руйнуе імунны механізм душы і ўпускае ў яе любую змрочную думку і кожную сумную падзею, якія б мы ў звычайным стане проста адпрэчылі, праігнаравалі. Пад уплывам Левіятана людзі могуць рэагаваць на навалу экстрэмальнымі ўчынкамі, дэпрэсіяй, самагубнымі думкамі і ўспышкамі гвалту. Таму Цёмныя Плямы, канешне, хвароба! Астрофікс, распрацоўцы якога твой бацька прысвяціў усё жыццё, — відавочны прагрэс у лячэнні гэтай хваробы. Астрофікс называюць “панцырам душы”, які можа загартаваць і абараніць яе ад шкоднай навалы.

Краёчкам вока Ёнатан глянуў на круглы гадзіннік на сценцы. Была трэцяя ночы.

— Мы тут надта забавіліся, Ноах. Дзе мая мама?

— Яна тут. За тыя суткі, што ты быў у мяне, я правёў сур’ёзнае следства. Я задзейнічаў усіх сваіх знаёмых

у кампаніі і па-за яе межамі. Перакінуўся словам з патрэбнымі людзьмі. Тут язык камусьці развязаў, там факты звязаў. Зрабіў вывад, што год таму ў “Гіпакрыкоме” прыйшлі да высновы, што ім да зарэзу трэба твая мама. Яны занепакоіліся з нагоды Левіятана. Твая мама — іх найлепшая крыніца звестак аб ім. Бо яна можа адчуваць у сваім целе кожны ягоны рух.

— Адчыняй дзверы! — загадаў Ёнатан.

Ноах павярнуў у авальных дзвярах адпор у форме кола. Яны зайшлі ў вялікую залу і запалілі святло. У папярэдняй зале было шмат малых акварыумаў, а тут амаль усю прастору займаў адзін аграмадны — аб’ёмам дзясяткі тысяч кубоў вады. Металічная рампа са шкляным тунэлем уваходзіла ў акварыум, усё роўна як саломінка ў шклянку вады. У акварыуме плавала шмат цел у адвольных паставах. Вочы ўсіх іх былі расплюшчаныя, але пакрытыя плеўкай, якая надавала тварам выраз дзіўнаватай летуценнасці. Калі Ёнатан падышоў, то ўбачыў, што ўсе целы, якія плаваюць у акварыуме, злучаныя між сабой пухкім павуціннем залатых дратоў.

Драцяная павута пульсавала так, нібыта была сатканая з тонкіх капіляраў, якія ганялі арганічнае рэчыва. У цэнтры павуцы з раскінутымі ўшыркі рукамі і распушчанымі валасамі гойдалася Тамі.

— Мама! — паклікаў Ёнатан. Яго сэрца затапіла хваля болю і суму. Аднак мама ніяк не адгукнулася.

Ну, прынамсі, жывая! Вена на яе шыі пульсавала, і далоні, нібы ў сне, крыху сціскаліся і выпростваліся. Вочы глядзелі некуды ў далёкае і невідочнае месца.

— Яна нас не чуе, — сказаў Ноах.

— Ёй баліць?

— Цалкам верагодна, што яе тузаюць пакуты душы, — адказаў Ноах. — Чалавечая сетка прызначаная стабілізаваць яе свядомасць у тым месцы, дзе яна цяпер знаходзіцца, тобок на частаце Міжсусветных вод. Частаце Прорвы. Іншыя людзі — не такія ўражлівыя. Яны не могуць адчуць Прорву,

як адчувае Тамі. Але паколькі яны могуць адчуваць нешта часткова, то яны ўзмацняюць яе ўпэўненасць у існаванні гэтай прасторы і не даюць яе свядомасці выскачыць з Прорвы вонкі.

— Мы павінны зараз жа выбавіць яе адтуль!

— Спадзяюся, яна розуму не страціла, — змрочна вымавіў Ноах. — Гэта ўсё не так проста. Калі раптоўна разарваць залатую павуту, мы маму толькі шакіруем. Апроч таго, абудзім сігналізацыю, і тады праз хвіліну тут будуць дзясяткі ахоўнікаў.

— Што можна зрабіць?

— Ёсць толькі адно рашэнне.

Ноах з Ёнатанам падняліся па лесвіцы, якая вялі на броўку акварыума. Там раздзеліся. Ноах дапамог Ёнатану наचाпіць падводную маску. Закінуў яму на спіну два балоны з кіслародам, тое самае начапіў на сябе. Яны скокнулі ў ваду, чыя тэмпература набліжалася да тэмпературы цела.

Нага Ёнатана датыкнулася да залатой павуты і страянула яе.

“Асцярожна!” — жэстам паказаў Ноах.

Ім — от хоць ты што — нельга раптоўным чынам абсякаць гэтыя артэрыі жыццядзейнасці, інакш уключыцца сігналізацыя. Яны далі нырца, асцярожна цярэбячы шлях у кірунку Тамі сярод суплёту чалавечых цел, якія гайдаліся ў тоўшчы вод.

Першы да мамы падплыў Ёнатан. Ён дакрануўся да яе рукі. Здрыгануўся, адчуўшы кволае цяпло і пульс. Яна, напэўна, адчула дотык.

“Мы вызвалім цябе з гэтага паскуднага месца, — прамовіў Ёнатан у думках. — Абяцаю табе, мама. Ты вернешся да жыцця. Хутка будзеш з намі гуляць. Вольная, гаваркая, усмешлівая”.

Ноах падплыў да Тамі з другога боку. Спалохаў Ёнатан — усё роўна як акула ў каламутна-зялёных водах. Ноах паказаў — пачынаць. Ёх заданне было надзвычай далікатнае

і скрупулёзнае. Яны меліся асцярожна адлучыць залатыя нервовыя канчаткі ад цела Тамі, нітачка за нітачкай, і адразу ж падлучыць іх да цела Ёнатана. Палец замест пальца, нага замест нагі, орган замест органа. Ноах патлумачыў, што гэта адзіны шлях не разбудзіць сігналацыі. Пакідаць адлучаны нерв больш чым на тры секунды нельга.

Ёнатан адчуў, што ўзмакрэў, калі такое ўвогуле магчыма — пацець на глыбіні дзесяці метраў. Да яго скуры датыкнуліся драты. Далей і далей, яны пратачыліся яму пад скуру, жывячы яго кіслародам і сілкуючы яго шпаркімі паведамленнямі, якія лёталі па павуце. Ён адчуў, што група людзей нечым усхваляваная, нейкімі падзеямі. Аднак свядомасць пагружаных у ваду цел знаходзілася ў іншым сусвеце. Прычыны, якая перашкаджае іх спакою, яны выявіць былі не ў стане. Каб не ўсчаць прыпалаху ў павуце, Ёнатан намагаўся думаць ціха. Яму вельмі не хацелася, каб нехта з ланцуга прыспаных людзей прачнуўся і ўключыў сігналацыю.

План быў такі. Ноах выцягне маму з акварыума. Дапамога ёй агойтацца і вярнуцца да памяці. Гэта можа заняць гадзіну ці нават болей. Ясна, мама будзе замаруджаная і агаломшаная. Яе трэба будзе ўзрушыць, скажам, кубачкам кавы. Потым, калі да мамы вернецца арыентацыя ў часе і прасторы і яна зможа стаць на ногі, Ноах павядзе маму да выхаду. Калі яны прыбудуць на першы паверх, Ноах узломіць галоўны ў гэтым будынку электрашчыт. У цемры Ёнатан адлучыць сябе ад залатой павуты і выскачыць з акварыума. Пасля яны з Пазузу паспяшаюцца ўслед за Ноахам і мамай.

План — не ідэальны, але рэалістычны. Чаго Ёнатан не ўлічыў, дык гэта таго дзіўнага адчування, якое штохвіліны ў ім мацнела — чым больш залатых дратоў упівалася яму ў скуру. Ён не падумаў, што яму давядзецца замяніць сваю маці ў павуце не толькі фізічна, але яшчэ свядомасна і пачуццёва. Цяпер ён пачынаў усведамляць, чаму раз-пораз з акварыума даносіліся пакутлівыя энкі.

Частка яго свядомасці працягвала глядзець на спрытныя пальцы і насупленую пысу Пазузу, які сачыў за кожным іх рухам па той бок акварыума. А вось другую частку зацягвала ўсярэдзіну павуты.

Тое быў вельмі змрочны свет. Ёнatan раптам ясна адчуў, што гэты свет, які ён бачыць перад вачыма, — усяго толькі жалю годная аблуда, ілюзія, танная ілюмінацыя. Сапраўдны рэчаісны сусвет — гэта сусвет Прорвы. Кожная далучаная да яго цела залатая нітачка толькі даказвала існаванне таго сусвету. У гэтым сусвеце не было літасці, спагады, шчодрасці і любові. Гэтыя найўныя паняцці рассыпаліся, як пясок паміж пальцаў. Гэтая рэчаіснасць была як чорная дзірка, якая засмоктвала любое каліўца надзеі. На Ёнатана абрынулася адкрыццё: жыццё бессэнсоўнае. Яго самога ніхто не любіць, усе аптымiстычныя думкі, якія цягам жыцця напаўнялі яго, выявіліся ўсяго толькі паламанымі, жалю годнымі цацкамі, у якія ён гуляўся, каб стрэсці з сябе абгрунтаваныя сумненні і відавочную пагрозу.

Ён сіліўся змагацца з цемрай-навалай, затрымаць у галаве матчын вобраз, на які глядзеў у вадзе, — яна ўжо была вызвалена ад большасці дратоў, а яе вусны склаліся ў падабенства ўсмешкі.

“Гэта ўсяго толькі Цёмныя Плямы, — прымусіў сябе думаць юнак. — Я ведаю, што яны няісныя і шкоды ад іх няма. Яны ўсяго толькі частка маёй свядомасці, якая зараз мной апанавала. Мне не трэба супраціўляцца. Я магу дазволіць ёй рабіць тое, што ёй захочацца, адно варта памятаць, што яна не больш сапраўдная, чым іншая мая палавіна, вясёлая, поўная любові і веры”.

Цяпер усе драты падлучыліся да яго цела, і мама зрабілася вольная. Ноах паказаў паднятым угору пальцам, маўляў, усё атрымалася. Са спіны Ёнатана Ноах зняў балоны з кіслародам і ўставіў трубку ў рот Тамі, якая цяпер ужо не атрымлівала кіслароду і харчавання праз павуту наўпрост.

Ёнатан бачыў, як Ноах падымае маму на паверхню і дастае з вады, а яе млявае цела падрыгвае. Як Ноах выцірае яе ручніком, ухутвае ў коўдру. Потым выціраецца сам і апрагнаецца. Мама выглядала вельмі зморанай. Аднак, прынамсі, яна ачнулася ад сну, і гэта давала Ёнату ў густой цямрэчы сіл і запалу.

Ноах спрытна спусціў маму па лесвіцы на жалезны масток. Дзядзька выпрастаўся. Дастаў з кішэні сарочкі цыгару, адкусіў дзюбку і запаліў яе сваёй “Зіпай”. Ёнатан з тоўшчы акварыума назіраў за дзядзькавымі рухамі. Вада была ўсё роўна як павелічальнае шкло, і вочы Ёнатана сфакусіраваліся на ўлюбёнай запальніцы дзядзькі з выгравіраванай на баку пазалочанай ігуанай. Праз ваду можна было пабачыць, што гэта ніякая не ігуана... Авохці — кракадзіл!

Халера-венера! Вочы Ёнатана ад здзіўлення і хвалявання пашырыліся. Ноах злавіў гэты ашаломлены позірк. Паволі пакруціў запальніцу пальцамі. Потым падсунуў яе бліжэй да шкляной сценкі, нібыта прачытаў думкі Ёнатана.

— Так, Ёні, ты здагадаўся. Маеш рацыю. Ат, зрэшты, ведаў ты пра гэта ад пачатку. Але хаваў веданне ад самога сябе, бо табе так хацелася мне давяраць! Ты мусіў здагадацца, што я перастаў займацца навукай. Я пакінуў гэты непрыбытковы занятак для больш адораных людзей, як, напрыклад, твой бацька. Цяпер я сябар Адміністрацыйнай Рады кампаніі “Гіпакрыком”. Я — намеснік генеральнага дырэктара па даследчай працы і навуковых распрацоўках. Калі Ніно зазірнула ў акно, я быў чацвёртым чалавекам у канферэнц-зале з Нсарадорам, генеральным дырэктарам Гаўрыелем Аргаманам і Сарай Ліспектар, намесніцай генеральнага дырэктара па маркетынгу і продажу.

Голас Ноаха прашыўся праз ваду і сягнуў вушэй Ёнатана ўжо прыглушаным і запаволеным. Хлопец убачыў, як у Пазузу ад гневу поўсьць стае дыбарам, а сам ён падаўся назад, каб схвацацца. Як мама трэ вочы, не цямячы, што адбываецца.

— Табе пашанцавала, што ты не можаш мне адказаць, Ёнатан, бо я заўжды ненавідзеў твае досціпы. Добра, што рот твой поўніцца вадзіцай. Ты, ясна, пытаеш сябе: “Чаму гэта ён дапамог мне і зайшоў са мной так далёка і не выдаў мяне адразу?” Адказ просты. Я дапамагаў не табе, а Тамі. Мне падаецца, пра мае пачуцці да яе ты ўжо ў курсе. Так, нават у мяне ёсць пачуцці, і Тамі мне дарагая. Вы з сястрычкай строілі кпіны з маёй закаханасці. Але, вуаля: выходзіць на тое, акурат я той герой, які ратуе тваю маму. Я, а не ты, і, ясна, не твой бацька.

Ноах спыніўся, каб напоўніць лёгкія дымам цыгары, выдыхнуў блакітна-шэрую аблачынку на шкляную сценку акварыума.

— Ты нічога новага мне не распавёў, калі сказаў, што Тамі забралі людзі з “Гіпакрыкома”. Я ад пачатку ведаў — яна тут. Але нічога зрабіць не мог. Цэлы год я ведаў і быў у роспачы. Даўно я шукаў магчымасці выратаваць маю Тамі ад наканаванай ёй долі. Але рызыкаваць сваім статусам у кампаніі я не мог. Рызыкаваць, каб мяне злавілі на гарачым учынку? Я б разбурыў сваю кар’еру, жыццё і будучыню. І тут прыходзіш ты і даеш мне магчымасць замыліць усім вочы. Я зараз выйду вонкі з будынка разам з тваёймай, як мной планавалася. Я хіба не буду ўзломваць электрашчыт. У цябе не атрымаецца адсюль уцячы ў цемры падчас кароткага замыкання. Калі рэзка паварушышся і парвеш драты, вокамгненна спрацуе сігналізацыя, і ахоўнікі схопяць цябе, перш чым ты паспееш вылезці з вады. Але ты так не зробіш. Прынамсі, не раней, чым мы выйдзем з будынка. Бо калі ты вылезеш — тваю маму зловяць і адразу ж вернуць у акварыум. А ты так яе любіш — таму дазволіш ёй сысці. Што будзе потым — вырашай сам. Заўтра зранку, як найпазней, прыйдуць работнікі і знойдуць цябе, як рыбку ў нераце. Цябе дапытаюць. Калі будзеш разумна адказаць на іх пытанні, то ты сябе не выдасі. Бо калі яны дойдучь да маёй

кватэры, то знойдуць тваю маму. Словам, канцы ў вадзі. Ва ўсім вінаваціць будуць толькі цябе.

Ёнатан адчуў, што цемра над ім згусцілася. Яшчэ хвіліну назад ён спрабаваў пераканаць сябе, што Прорва — усяго толькі стан свядомасці, а свет лепшы, чым здаецца, а цяпер ягоныя жакі атрымалі неабвержны доказ і абгрунтаванне. Ява — горшая, чым падавалася.

— Дабранач, — сказаў Ноах. — Цешся цемрай!

Ён паклаў руку на плячо Тамі і, выдыхнуўшы ў апошні раз дым, знік у калідоры, пакідаючы Ёнатана ў вадзі, прыкутага да павуцы, якая злучала яго з сэрцам цемры.

ГЕНЕРАЛ АРЫТРАВА

Эля саскочыла са спіны шэрага каня. Забегла па знешніх сходах у дом з абпаленай глінянай цэглы ў паўночна-ўсходнім квартале Вавілона. На пляскатым даху, паміж вяроўчынамі для сушэння бялізны і горкамі падсохлых абрыкосаў і фінікаў, яе ўжо чакаў Эль-Намір, пазіраючы на раённы храм. Храм — да якога можна было дакінуць каменем — быў значна меншы за Галоўную бажніцу. Крылатыя быкі, выразаныя з простага вапняку, вызіралі пасярод дахаў.

— Усё гатова? — запытала яна.

— Так. Вуліцы пустыя. Усе выйшлі на цырымонію ў цэнтр горада.

Эля паглядзела ў бінокль і ўбачыла, што яе людзі, пераапранутыя ў цывільную вопратку, ужо занялі пазіцыі на дахах.

— Калі так, то варта пачынаць.

— Вясёлага свята! — вымавіў Эль-Намір і на скрыні, якую трымаў у руках, націснуў на маленькі рычаг.

Бажніца Мардука ў паўночна-ўсходнім квартале ўзнялася на некалькі сантыметраў над зямлёй і склалася ў аблачыне агню, пылу і дыму.

Выбуховая хваля была нагэтулькі моцная, што ажно ўдарыла ў іх з такой вялікай адлегласці, а на іх вопратку пасыпаў дождж са шматкоў пылу і прыску. Эль-Намір засмяўся.

— Прыгожы салют, так?

— Пабачыш, яны праглынуць прынаду. Праз хвіліну прыбягуць сюды.

Сёння быў вырашальны дзень. Дзень вялікай цырымоніі. План быў скрупулёзна распрацаваны.

Эля з Эль-Намірам і яшчэ колькі дзясяткаў адданных ваяроў пракраліся да гарадскіх аколіц. Яны ўсчалі вэрхал у паўночнаўсходнім квартале і стварылі ўражанне, нібыта паўстанцае войска напала на Вавілон з гэтага напрамку. Зараз сюды сцягнуца імперскія войскі на чале з генералам Арытравай.

Тым часам у прысутнасці ста тысяч чалавек пачалася цырымонія, прывечаная вярхоўнаму богу. Гілель, які хаваўся побач з пляцам разам з адборнай ротай сваіх людзей і кантрабандыстаў Самі, меўся ўварвацца на сцэну і выхапіць прынцэсу з лап Нсарадора. Аперацыю па вызваленні прыкрывае капітан Ісар, які з рэштай сіл паўстанцаў чакаў на пагорках на поўнач ад горада.

Колькі гадзін да таго, калі сонца дасылала свае першыя промні і падсвечвала пяшчотнай чырванню вавілонскі смог, Эля, Гілель і Самі стаялі на адным з балконаў над пляцам і глядзелі на людскі натоўп, які сцякаўся сюды. Паміж двума волатамі Эля пачувалася дробнай, але сапраўднай ваяркай. Плячо Гілея было перавязанае, ды хлопец цудоўным чынам агойтаўся. Так цешыцца і ўвіхацца пасля такой цяжкай раны мог толькі Гілель. Ён зноў стаў тым Гілелем, якога яна ведала, імпатным і разумным, чалавекам, якому тысячы людзей даверылі свой лёс і лёс сваёй краіны.

— Прыспеў час! — сказаў ён. — Ты меў рацыю, Элляш. Больш адтэрміноўваць пачатак вайны немажліва. Будзем спадзявацца, што калі мы распалім вогнішча паўстання, то агонь пашырыцца на ўсе рэгіёны і да нас далучацца мільёны чалавек.

Світанак асвятліў яго шызыя вочы. Эля скіравала позірк да асветленага далягляду і ўбачыла ранішнюю зорку, што зіхцела паміж цемрай і святлом.

— Шкада, што нас так мала, — сказала яна. — Каб жа мы пачулі весткі ад групы выведкі капітана Тамджаліля.

— Калі б Ірам знайшоў мясцовых бажкоў у рэгіёнах, гэта магло бусё памяняць і прынесці нам перамогу. Але разлічваць на цуд нельга. На нашым баку — эфект нечаканасці. Так што сякія-такія шанцы маем. Наша мэта — вызваліць прынцэсу, запалохаць Варажбітаў, ужыць падманны манеўр супраць імператарскага войска і давесці да ведама кожнага грамадзяніна, што вялікая вайна пачалася, а на рэштках старой паўстане лепшая новая дзяржава.

— Якая прамова! — сказаў Самі. Смуглы, у промнях сонца, ён выглядаў як гладкая камлюкаватая скала. — Гэтым незабыўным ранкам я маю гонар стаяць з табою попlech. У Радзе кланаў мы аднагалосна пастанавілі падтрымаць вас. Усе сем'і кантрабандыстаў будуць біцца разам з вамі. Клянуся хвастом дзікага тура, мы не супраць праткнуць на шашлык парачку святош!

Усе трое моўчкі паціснулі рукі і паспяшаліся да сваіх людзей. Эля зразумела таксама недагаворанае. Кожны пераймаўся за лёс брата па зброі, спадзяваючыся, што сённяшнім вечарам убачыць яго цэлым і жывым.

Эль-Намір перарваў яе развагі, пляснуўшы яе рукой па рабрынах.

— Глянь туды, Элляш! Як мы і прадбачылі, яны ідуць проста ў пастку.

Паміж дахамі дамоў яна ўбачыла серабрысты струмень святла, што пятляў паміж гарадскіх вулак у іх бок. Гэта былі даспехі імператарскіх жаўнераў.

— Хадзем, Эль-Намір, час прыспеў.

Яны хуценька спусціліся з даху. Ускочылі на коней і паімчалі да берага ручая, які падзяляў паўночна-ўсходні квартал і цэнтр горада. Гэты ручай, як усе невялічкія рэчкі ў імперыі, быў узяты ў шкляны тунэль. Над ім быў пабудаваны мост.

Імператарскія жаўнеры акурат пачалі пераходзіць той мост. Ён веў да рынку тканін і злучаў цэнтр горада з кварталам. Цяжкая пяхота, абароненая чорна-серабрыстай сталлю, цягнула кулямёты. Авангард уважліва абгледзеў мост. На процілеглым беразе, назіраючы за пераходам, узвышалася постаць. Не чалавек, а статуя-гігант. Верхам на пачварным чорным коні, ногі і грудзі якога ашчэрыліся смертаноснымі пікамі. Конскія вочы наліліся крывёю. Велізарная жывёліна нервова грызла цуглі. Але вершнік, а дакладней, вершніца жалезнай рукою стрымлівала яе.

— Генерал Арытрава, — сказаў Эль-Намір і сплюнуў. — Кажуць, яна ўласнаручна звяла са свету сотні людзей. Лічыцца, што яе душа — гэта рэінкарнацыя душы ваяводы Нуспірата, другога сына Адмуэля, які ўгаварыў бацьку пабудаваць зікурат-хмарачос. Дзікая душа Арытравай заўжды шукае прыгод. Эх, мае стрэлы не ў стане працяць яе брані! А так хочацца, каб генерал паспяхова пакінула сваю цяперашнюю рэінкарнацыю.

— Зараз не да Арытравай, прашу! У нас ёсць важнейшыя заданні.

— Твая праўда.

Яны спусціліся ў выкапаную загадзя і абароненую мяхамі пяску траншэю.

— Да пабачэння, імператарскае войска! — сказала Эля.

Эль-Намір завёў механізм, які быў схаваны ў траншэі, і палі моста заходзілі ходырам. Адзін, два, тры, чатыры, пяць, шэсць, сем. Схаваныя пад апорамі моста прыстасаванні выбухалі адно за адным. Падвесны мост грывнуўся, разбіўшы ў друз шклянны футарал над рэчкай і захапіўшы разам з сабой кулямёты, зброю і жаўнераў, якія ўсім кагалам абрынуліся ў ваду.

— Няблага, — сказаў Эль-Намір.

У імператарскім войску ўсчаўся вэрхал. Эля бачыла, як жаўнеры гойсаюць, не раўнуючы мурашы на берагах ручая,

намагаючыся выратаваць аднапалчан. Тым жа часам яе напоўніла ўчарашняе пачуццё засмучэння, калі яна забіла жаўнера, які праследаваў яе. Эль-Намір заўважыў яе рэакцыю. Ён страсянуў яе плячо і зазірнуў у вочы.

— Не думай пра гэта, Элляш.

— Вайна — жудасная рэч.

— Я таксама адчуў гэта ў тую раніцу, падчас свайго першага бою. Але часта бывае, што скласці рукі і не ваяваць — горш.

— Мабыць, ты маеш рацыю. Але пасля такога цяжка заставацца абьякавым.

— Гэта проста даказвае, што ты чалавечны. Некалі станеш цудоўным камандзірам. Спадзяюся, войска на чале з табой здабудзе мір і справядлівасць.

Эля вельмі хацела яму верыць. Тон яго голасу, прынамсі, суцяшаў. Эль-Намір заўжды быў каменным мурам. Вакол яго шалелі стыхіі, а з таго часу як ён перастаў яе падазраваць і прыняў яе прысутнасць ля Гілея, сімпатыя да яго расла, і яна ведала, што ён таксама, нейкім сваім пакручастым спосабам, адданы ёй і гатовы абараняць яе гэтаксама, як любяга камандзіра.

Вэрхал на процілеглым беразе досыць хутка спыніўся. Арытрава ў імгненне вока вярнула ў жаўнерскія шэрагі парадак і лад. Інжынерная рота высунулася ў бок прытока і пачала ўзводзіць над ім пантонны мост, адначасова абараняючыся ад дажджу стрэл і куль, якімі асыпалі яе паўстанцкія снайперы з балконаў і дахаў.

— Чорта мы іх спынім! — сказаў Эль-Намір. — Яны мацнейшыя за нас і аснашчаныя лепш.

— Іх не трэба спыняць! Наадварот. Мы адно мусім забавіць іх як мага глыбей у прадмесці, каб яны апынуліся як мага далей ад пляца.

У той жа час Пляц Вярхоўнага Бога тросся ад воплескаў, выкрыкаў і захопленнага свісту, якія заглушалі выбухі

ў прадмесцях. Калі кавалькада, якая везла кронпрынцасу, церабіла шлях сярод натоўпу ў бок пабудаванай ля падножжа Галоўнай бажніцы сцэны, сотні тысяч кветак узляцелі ў паветра.

— Няхай жыве новая імператарка! — гукалі людзі.

Гілель, ухутаны ў плашч, які хаваў яго твар, глядзеў на цырымонію з натоўпу.

Каляровыя сцягі луналі па-над дахамі і дадавалі да атмасферы ўрачыстасці. Увесь фасад бажніцы стаяў адчынены — усцешаны натоўп мог ясна бачыць алтар Мардука і дзве аграмадныя калоны перамогі, у якіх былі зняволеныя муміфікаваныя дэманьы. На сцэне, высунуты да самага краю, высіўся абкружаны пільнымі сільфамі альматаскоп велічынёй з трохпавярховы дом.

Тое, што імператар-нябожчык Белшацар не надта любіў свой народ, сакрэтам не было. У часы яго кіравання ішло бязлітаснае змаганне з хваробай Цёмных Плям, і сотні тысяч людзей выслалі ў аздараўленчыя лагеры. Натоўп ані кропелькі не смуткаваў аб яго смерці. Хутчэй наадварот.

Гэта была не дэманстрацыя і безумоўнай любові да Ніно, а толькі праява народнай надзеі на перамены да лепшага. Надзеі, што жыццё зробіцца вольным, чалавечным і лягчэйшым.

“Нсарадор цудоўна ведаў, што ён робіць, калі гэта ўсё заварыў, — падумаў Гілель. — Падчас цырымоніі ён збіраўся выціснуць з народа ўсю яго любоў да Ніно да апошняй кропелькі і выкарыстаць яе на сваю карысць”.

— Глядзіце, яна выходзіць з паланкіна! — пачуліся выгукі навокал. — Вось яна! Яна падымаецца на сцэну.

Тым часам бой у паўночна-ўсходнім квартале вёўся за кожны дом. Паўстанцкія снайперы апанавалі дахі і стрымлівалі роты, якія перапраўляліся праз усталяваныя пераносныя масты. Жаўнеры, са свайго боку, намагаліся атачыць эпіцэнтры супраціву і знішчыць іх. Яны без ваганняў кідалі

Ў падазроныя дамы тэрмабарычныя бомбы, якія ўсмоктвалі паветра і рабіліся прычынай татальнага разбурэння ў радыусе дзясятка метраў. Але работка ім дасталася яшчэ тая, паколькі на забудаванай тэрыторыі, у цесных завулках беднага прадмесця, перавага была на баку мабільных і лёгкіх атрадаў. Эля з Эль-Намірам змагаліся поплич — бегалі і пераскоквалі з даху на дах. Стары падрыўнік кідаў булавы-гранаты ў жаўнерскія шэрагі ўнізе, а Эля прыкрывала яго стральбой з лука.

— От, я надта стары для такіх кардэбалетаў, — наракаў Эль-Намір і сціраў пот з пакарабачанага носа рукой з рудымі валасамі. — Мне трэба сядзець у гарах на сваёй верандзе, каб усю працу рабілі маладыя.

— Ты сапраўды дыхаеш, як стары сабака. Але пакуль наша бярэ. Глянь на пагоркі за спінай. Ідзе капітан Ісар і яго батальён!

Сапраўды, на схілах паўночных грудой паявіліся вершнікі Ісара. Яны паднялі штандары паўстання, чакаючы знаку далучыцца да бітвы.

— Арытрава будзе радая зноў сустрэцца са сваім згубленым афіцэрам, — прамовіў Эль-Намір. — Ісару няма патрэбы пускацца на партызанскія хітрыкі. Ён можа біцца з імператарскім войскам твар у твар.

— О дзе неспадзяванка для Арытравай! — адгукнулася Эля.

Але ў той жа самы момант яны абое заціхлі і наструнілі вушы. Нешта адбылося. Зямля і ўсе сумежныя дамы затрэсліся, з іх сцен пасыпалася атынкоўка і плітка. Усе не разбітыя на той момант шыбы — разбіліся.

— Што адбываецца? — запытала Эля. — Можа быць, гэта землятрус?

— Не, гэта не землятрус.

З-за рага вуліцы вырушыла аграмадная махіна, якую валачыў цягач. Велічынёй з паравоз, яна рухалася на ланцугах, вывяргаючы з гіганцкага коміна чорны дым.

— Мардук літасцівы, што гэта такое?

— Тое, чаго я баяўся. Танк.

Танк быў пакрыты жалезнымі планкамі, па якіх бегла электрасільфіднае напружанне. Усе пушчаныя ў яго бок стрэлы, кулі і булавы-гранаты скочваліся, усё роўна як пясчынкі са скуры слана. Шырыня яго перасягала шырыню завулка, і ён па ходзе руху выдзіраў з каранем муры дамоў. Эля не магла не прызнаць — танк сапраўды зрабіў на яе людзей моцнае ўражанне.

— Як яны змаглі перанесці такую пачвару праз плаваючы мост? — выкрыкнула яна пытанне.

— Арытравя можа ўсё. Калі б спатрэбілася, яна б ужыла гэты танк супраць вераб'ёў.

Эля ўбачыла, як Ратыф і яшчэ адзін хлопец з яе аддзела, што стаялі на дахах прымежных дамоў, прыступілі да справы. Ратыф ускінуў на плячо ручны гранатамёт, а другі паўстанец наладаваў рулю ракетай. Ратыф скіраваў тоўстую трубу ў бок танка і націснуў на курок. Напоўненая дэманскім парашком ракета выскачыла з агнёвым шлейфам і патрапіла роўненька ў цэнтр танка. Выбухнула, ахутаўшы корпус палымяным, утвораным з сініх струменяў грыбам.

Эля выдыхнула.

— Наша ўзяла! Добра, што знішчылі.

Аднак, калі полымя аціхла, усе ўбачылі — на танку ані драпіны! Электрасільфідная абалонка засталася непашкоджаная. Вежа танка павярнулася ў бок будынка, з якога запусцілі ракету. Руля апусцілася і паднялася, усё роўна як сляпы хобат, які шныпарыць наўкола.

— Уцякайце! — закрычала Эля Ратыфу.

Той не прымусіў сябе чакаць. Разам з папличнікам прыпусціў у бок краю даху. Яны скокнулі на бліжэйшую пальму. Прыціснуліся да яе камля, кленучы драпіны ад калючак. У самы апошні момант абсыпаліся, як пераспелыя фінікі, на балкон суседняга дома. Танк выстраліў у будынак,

на якім яны стаялі імгненне таму. Будынак у момант вока ператварыўся ў воблака куродыму і языкоў полымя.

Гэты выбух ашаламіў Элю. Але тое, што яна ўбачыла потым, ашаламіла яшчэ больш.

— Ён хоча стрэліць прамой наводкай па пагорку, дзе хаваецца батальён капітана Ісара!

— Ліха на яго!

— Ён сатрэ іх у пыл. Яго трэба спыніць.

Эля і падрыўнік паспяшаліся на вуліцу, схаваліся ў сенцах дома. Танк з натугай рушыў у іх кірунку. Цяпер ён быў ад іх на адлегласці двух дамоў.

— У мяне засталася адзіная булава-граната, — сказаў Эль-Намір. — Адзіны наш шанц — закінуць яе проста ў вадзіцельскую шчыліну танка, пад вежай. Але дзеля гэтага трэба да яго падабрацца ўсутыч.

— Трэба адцягнуць іх увагу, — сказала Эля.

За лічання метры перад танкам скакала генерал Арытрава, якая вяла махіну, як вядуць сабачаня на ланцужку. Са сваёй хованкі Эля бачыла ўсё выразна. Каламутная пена на зуббах каня, заквэцаныя ў кроў шпоры, вялізныя рукі-лапішчы, закутыя ў жалезныя рукавіцы, якія без найменшага дрыгання трымаюць лейцы.

— Конік не надта зычлівы, як на мой погляд.

— Адзін чорт маляваў.

— Я не здзіўлюся, калі на сняданак ён жуе людзей.

— Цалкам верагодна.

— Ты гатовы?

— Ёсць! — адказаў Эль-Намір. — Гатовы.

Эля дастала меч, пільнуючы, калі Арытрава параўняецца з іх хованкай.

У момант, калі ўбачыла, як паўз яе мінаюць пярэднія капыты каня, сабрала ўсе свае сілы і моц усіх сваіх цягліц і скочыла з месца. Яна схапіла каня генерала Арытравай за лейцы і ўваткнула меч проста ў кропку пераходу паміж сківіцай

і горлам жывёліны, у адтуліну паміж панцырнымі пласцінамі. Пакуль конь, брыкаючыся, уставаў на дыбкі і руля танка паварочвалася ў яе бок, Эля краем вока бачыла, як Эль-Намір скокнуў у бок танка і запхнуў булаву-гранату ў шчыліну пад вежай. Чакаць вынікаў яна не стала. З усяе змогі прыпусціла ў бок завулка і дала нырца, пачуўшы за спінай гук магутнага выбуху, які звеставаў, што падрыўнік выканаў місію і танк разляцеўся на друзачкі.

“У нас атрымалася!” — радавалася Эля.

Аднак клопаты не скончыліся, а хутчэй наадварот. Бо генерал Арытрава, да немагчымасці разгневаная, прыпусціла ў пагоню. Эля чула перарывісты хрып скрываўленага каня, які імчаў за ёй. Вершніца нецярпліва яго падсцёбвала. Калі ваярка пераканалася, што ў каня закончыліся сілы, то саскочыла са спіны паўжывой істоты. Нягледзячы на цяжар даспехаў, пабегла хутка. Эля намацала запэцканы ў конскую кроў кінжал, што вісеў на поясе. У думках узважыла, ці будзе ў яе хоць якая перавага падчас двубою з Арытравай. Не, лепей пра гэта нават не думаць. Гары гарам той гонар! Ногі на плечы — і гайда! Можа, гэтак яна зморыць значна цяжэйшую за сябе Арытраву.

Падчас бегу Арытрава сцягнула з шыі лук. Той выглядаў нібыта выразаны з біўня дагістарычнага маманта. У Элі стрэльна думка, што выглядае той лук падазрона і яго варта сцерагчыся. Арытрава нацягнула цеціву. Эля стала кружляць зігзагамі. Недарэмна: у тое самае месца, дзе яна толькі што была, смальнула маланка.

Электрычны выбух напоўніў лёгкія зімовым пахам навальніцы, спаленым дрэвам і дажджом. Лук Арытравай страляў бліскавіцамі, чый пах быў да болю знаёмы. Божа літасцівы! Той пах напоўніў іх дом у ноч, калі былі скрадзены лекі!

Але часу на развагі ў Элі не засталася. Яна згледзела выдзеўбанья ў стромым пагорку нягеглыя сходы.

Спадзяваючыся, што да зубоў узброеная пераследніца адстане, Эля стала караскацца ўгору. Аднак крокі Арытравай толькі наблізіліся.

— Ах ты паганенькі паўстанчык! — нізкім голасам кляла Арытрава. — Ад страху, мусіць, ужо напусціў у порткі?

Яна наблізілася да Элінай спіны, і той ужо можна было адчуць рэзкі пах генеральскага поту. Эля акурат ускараскалася на вершаліну пагорка, з якога адкрываўся від на Вавілон. Над ёй ззяла блакітнае неба. У даўнія часы гэтае горнае плато служыла месцам прынясення ахвяр Мардуку. У цэнтры плато стаяў прымітыўны алтар, метр вышынёй. За ахвярнікам плато заканчвалася стромай безданню, ля падножжа якой абаранкам скруціўся Вавілон, бы нейкая свойская галодная жывёлка. Адзіны шлях спусціцца з пагорка — сходамі, па якіх яны падняліся. Гэта таксама заўважыла і зразумела генерал. Яна адклала лук і засланіла сабой дарогу назад.

— Мне ўсё падабаецца, — прамовіла яна. — Нават ахвярнік для ахвяры падрыхтаваны.

Яна расставіла ўшыркі мускулістыя ногі і павольна зняла шалом. Эля ўбачыла густую капну рудых валасоў, якія выбіліся на волю. А таксама дагледжаны, пыхлівы і добра вядомы ёй твар. Дыханне Элі перарвалася.

— Цётка Рыта?!

Дзябёлая жанчына ў панцыры з цікаўнасцю і доляй здзіўлення глянула Элі ў вочы.

Эля адчула, як цела працялі дрыжыкі гневу.

— Не, гэтага не можа быць!

— Яшчэ як можа! — адгукнулася цётка.

— Цяпер я пачынаю разумець. Насамрэч ніхто не быў нашымі ні цёткай, ні дзядзькам! Ты заўжды была прыблудай. Цяпер высвятляецца, што ты ўвогуле прыбыла з іншага сусвету. Ты — памагатая Нсарадора! Яго галаварэзка. Ты скрала лекі і хацела забіць тату!

Здзіўленне на твары Арытравай ператварылася ў застыг-
лую лютасць — яна пазнала Элю.

— Гэта праўда, мая ты салодзенькая сінічка! Мяне распа-
ляе ўсхваляванасць! Прабач цётку, што не разгледзела цябе
ў першы ж момант. Гэтая кароткая фрызура не надта табе
пасуе.

— Я не твая салодзенькая сінічка! Мяне клічуць Эля.

— Вы заўжды былі косткай у горле, ты і твой брацік-
акрабацік. Тады амаль пераканалі свайго тату не ўключаць
музыку. Балазе ён вас не паслухаў. Музыка адкрыла пар-
тал у Прорву і дапамагла мне пераскочыць у ваш свет.
Гэта заўжды было для мяне цяжкай працай. Ох! Мы, вая-
ры, нашчадкі Нуспірата, маем цяжэйшую і больш груваст-
кую душу, чым нашчадкі Ашбербошэта-чараўніка. Усе гэ-
тыя піруэты праз сусветы — не на нашы зубы. Але ў мяне ўсё
ж атрымалася. Я прабралася ў лабараторыю праз вялікую
чарупіну. А потым, у канцы, калі мне спатрэбілася вярнуцца
дахаты, я скокнула ў ванну. У мяне было адчуванне, што нех-
та трымаецца за шлейф маіх чар. Высвятляецца, гэта былі вы!

— Прыспеў табе час адказаць за свае злачынствы!

Рыта выбухнула густым смехам, які, здавалася, яна ўзбіла
вялікімі пальцамі сваіх мясістых ног.

— Ты мяне прыцягваеш да крымінальнай адказнасці, сініч-
ка?! Слухай, тут трохі не па дзеўцы шапка. Ты да трох не пас-
пееш далічыць, як я цябе размажу, як масла па бутэрбродзе.

— Давай праверым, цётка!

— Трэба прызнаць, твайго бацьку я ніколі не любіла.
Мой зводны брат заўжды мяне раздражняў. І гэта спадчын-
ная рыса перайшла да цябе, мая ты маленькая чароўная
пляменніца.

Рыта выцягнула свой доўгі меч, і Эля спрытна схавалася
за каменным ахвярнікам.

— Каб ты ведала, твае каляровыя стрынгі — тое яшчэ пас-
кудства! — закрычала Эля.

Рыта ўзняла меч над галавой, і калі ў лязе бліснуў сонечны зайчык, яна стала выглядаць рыхтык старадаўня багіня помсты.

— А капучына, якое ты мне запарвала, было памыямі!

— А твае падарункі смярдзелі дохлымі мышамі!

Рыта гіганцкім скачком скокнула да ахвярніка. Эля выхапіла свой кароткі меч. Калі іх зброя скрыжавалася, то з лёзаў саскочылі іскры. Эля і Рыта біліся вакол ахвярніка. Эля пакрысе адступала, адчуваючы ў спрактыкаваных руках саперніцы моц і гарт.

— Пляменніцы павінны вучыцца быць удзячнымі за падарункі, якія ад шчырага сэрца дораць ім іхнія цёткі! — выкрыкнула Арытрава.

Жудасным ударам яна выбіла меч з рук Элы. Зброя ўторкнулася ў палена, якое ляжала на зямлі. Эля ўпала. Генерал паклала ступак ёй на грудзі. Але тут Эля скарысталася метахронным прыёмам.

Яна скочыла на долю секунды назад і выхапіла меч з-пад Рыціных ног. Ногі Арытравай захісталася, яна забалансавала ў паветры і не ўтрымалася, грымнулася.

— Бачу, ты навучылася метахроніцы, — прамовіла Арытрава, спешна падымаючыся на ногі і прымаючы абарончую пазіцыю. — Няблага, няблага... Але ці зможаш ты адскочыць пасля таго, як я схалплю тваю галаву і адсяку?

Эля палічыла, што цяпер — не найлепшы момант развязаць гэтую філасофскую дылему. Але апошнія кроплі страху перад цёткай выпарыліся. Здзівіўшы і сябе, і цётку, Эля з усяе змогі зноў накінулася на саперніцу. Іх мячы з металічным звонам скрыжаваліся яшчэ раз.

— Шкада, што я не забіла твайго татуні, — выдыхнула Арытрава. — Я ж адмыслова прасіла ў іх дазвол на гэтую дадатковую аперацыю, але ж мне забаранілі. Ім усё яшчэ трэба гэты разумненькі доктар Маргуліс. Але прыйдзе дзень — і ён ім больш не спатрэбіцца. І тады... Ох я тады!

— Табе не ўдасца выйсці адсюль, не заплаціўшы, — прамовіла Эля. Яна зрабіла супраць Арытравай выпад і нават змагла падрапаць ёй пальцы.

— Ну ўсё, досыць! — гукнула цётка Рыта і грэбліва зняла жалезную рукавіцу. — Ты ж ведаеш, як я даглядаю свае далонькі.

Рыта перанесла ўсю вагу ў бок Элі, пхаючы яе з усяе змогі ў бок ахвярніка і прыціскаючы ёй да горла меч. Эля адчула, як кожная цягліца звініць і трымціць у адчайнай спробе стрэсі з сябе нападніцу.

— Скажы: “Заставайся здаровай, дарагая цётхна!” — выгукнула Рыта. — Я не забудуся перадаць прывет твайму брату, калі злаўлю яго. Ён, пэўна, будзе рады пачуць вестачку ад цябе перад тым, як я запхну яму ў кішкі той жа меч, які заб’е зараз цябе.

Эля закрычала ў роспачы. Ніхто не прыйдзе ёй на дапамогу на гэтым ахвярным пагорку. Яна разумела гэта. Ніякага цудадзейнага ратунку — ні ад Гілея, ні ад Эль-Наміра, ні ад брата і ні ад бацькоў — ніхто сюды па яе не прыйдзе. Яе жыццё залежыць толькі ад яе. Эля сабрала ўсе свае сілы, выхапіла кінжал Эль-Наміра з бота і ўдарыла ім проста ў твар цёткі Рыты.

Агаломшаная жанчына здолела зрэагаваць. Мячом сяктак адбіла асноўны ўдар. Аднак вастрыве крывого кінжала ўторкнулася ёй проста ў левае вока.

Эля ўсё роўна як на заповолених кадрах бачыла, як кінжал ірве брыво, раздзірае празрыстую тканку і ўваходзіць проста ў зрэнку, чыё змесціва распырскалася на шчокі.

— Ты што зрабіла, злыдня?! — быццам не верачы, прастагнала цётка. Гарачы струмень крыві пырснуў на твар Элі і асляпіў таксама яе.

РАЗДЗЕЛ 20

КРОЎ ПРОРВЫ

З сярэдзіны акварыума Ёнатан убачыў прыціснуты да шыбы твар Пазузу. Дэман пазіраў на яго з трывогай. Калі Ноах раскрыў карты, дэман палічыў за лепшае схавацца. А цяпер, калі дзядзька з залы сышоў, Пазузу выскачыў з хованкі, як Піліп з канпель. Ёнатан хацеў нешта сказаць дэману, але з яго рота вырвалася парачка жаласлівых бурбалак. Цяпер, калі ноздры нячысціка прыціскаліся да шыбы, пыса Пазузу выглядала надзвычай выродліва. Гэтая пачварнасць працягла Ёнатана ў самае сэрца. Вены запульсавалі адчаем. Свет пабляк, думкі заблыталіся. Ёнатан адчуў сябе як злоўленая ў акварыуме рыбка. Хлопцу падалося, маўляў, падобны да расамахі Пазузу глядзіць на яго нейкім дзіўным позіркам, бо насамрэч хоча накінуцца і раздзерці. Нават дзіўна, чаму нячысцік не зрабіў гэтага раней? Ён жа дэман з Прорвы! Сяброўства паміж імі было проста замываннем вачэй — прыспаць і прытупіць яго пільнасць. Цяпер, калі Ёнатан нямоглы плавае ў акварыуме, дэман вылавіць яго і згрызе мяса з костак.

— Ты як? — запытаўся Пазузу.

— Буль!

- Бо выглядаеш ты нармальна.
- Буль, буль!
- Не падабаецца мне гэты акварыум.
- Буль! Што ты вярзеш!
- Дзядзька твой — гад печаны.
- Буль, ён увогуле не мой дзядзька!
- Слухай, я, напэўна, пайду і выгрызу той электрашчыт.
- Буль, буль, буль! Не рабі гэтага! Гэтак ты ўключыш сіг-
налізацыю, і яны зловяць маю маму.

На шчасце, Пазузу заўважыў заклапочанасць на твары Ёнатана.

— Добра-добра, супакойся. Мы дамо ім адысці яшчэ далей. Але час працуе супраць нас. Бо ты робішся шэры і твае вочы зацягваюцца недарэчнай плеўкай, якая ва ўсіх гэтых чалавекагалавасцікаў. Калі будзем надта доўга чакаць, то ты, барані божа, яшчэ ператворышся ў жабу!

Ёнатан паглядзеў на стрэлкі насценнага гадзінніка. Яшчэ ніколі час не цягнуўся так марудна! Кожная секунда — квіток у адзін бок да невядомых краёў. Ці зможа ён вылезці жывым з гэтай вады? Калі так, ці застанецца ён у цвярозым розуме і пры здаровай памяці?

Пазузу нервова пахаджваў па шкляным калідоры.

— Хвілінку! Чаму мы паводзім сябе як доўбні? Нам ніякага электрашчыта не трэба! Ёсць лепшая ідэя.

Ёнатан сачыў за дэманам. Той падняўся па лесвіцы на верхнюю пляцоўку над акварыумам. Ёнатан не ўбачыў, што дакладна робіць Пазузу. Яму падалося, што дэман шныпарыць па рэчах, якія ён пакінуў на краю акварыума. Шабулдых! Калі важнае цела дала нырца, то вада пайшла бурбалкамі. Дэман апынуўся ў акварыуме.

Ён даў нырца галавой уніз і стаў плыць у кірунку Ёнатана з распрастанымі перапонкамі паміж пальцамі. Ёнатан упершыню бачыў Пазузу ў вадкасці. Выдавала на тое, што дэман тут як рыба ў вадзе. Мільёны драбнюток бурбалак

прыляпіліся да поўсці і шчэці на вусах, якая прыцягвала кісларод на манер жабраў.

Пазузу падплыў да Ёнатана, даў нырца і стаў плаваць дагары нагамі, ягоная пыса лунала на ўзроўні твару хлопца. Трымаўся Пазузу на месцы пры дапамозе рухаў маленькіх крылаў, якія, відавочна, былі больш карысныя не як сродак паветраплавання, а сродак вадаплавання.

Дэман працягнуў руку. Ёнатан убачыў, што той трымае ў лапе сутонлівы акуляр — чорны бурштын, які толькі што выцягнуў з кішэні штаноў.

Вада напоўніла акуляр жыццём. Вадкасць яму падабалася. Бурштын пашырыўся і запульсаваў, як мініяцюрныя мазгі, заззяў вугальным бляскам.

Ёнатан адчуў моц, што сыходзіла ад бурштыну, — яна ахувала ягоную галаву і збірала ў купку аскалёпкі раструшчаных думак. Пазузу адкрыў пашчу, і з яе вылецела вялізная бурбалка.

— Гр-р-р! — вымавіў ён.

Ёнатан зразумеў. Каб выбавіцца адсюль, трэба скарыстацца акулерам.

— Буль, — прамовіў Ёнатан. — Куды?

— Гр-р-р, — адказаў Пазузу. — Паварушы мазгамі!

— Ратуй, я тану, — падумаў Ёнатан. — Не магу засяродзіцца, вакол мяне ўсё расплываецца.

Пазузу працягнуў руку і без лішніх дырымоній націснуў сваім кіпцем на шнар, які застаўся на пальцы хлопца з тых часоў, калі яны заключылі кроўны саюз.

Фізічны боль вярнуў Ёнатану кантроль над сабой і сваім целам. Ён паглядзеў Пазузу ў вочы і ўбачыў там тое самае месца, куды яны мусілі патрапіць.

— Гр-р-р, — вымавіў Пазузу, — засяродзься на мне і думай пра яго з усяе змогі.

— Буль, — сказаў Ёнатан, — я не магу. Мы патрапім у самае сэрца Прорвы і там навекі згубімся.

— Гр-р-р, — адрэагаваў Пазузу. — Хопіць вярзці лухту!

— Буль, не магу.

— Гр-р-р, можаш! Зараз жа!

...Залатая павута ў аграмадным акварыуме закалыхалася. Яна сціснулася і задрыгацела, як ашаломленая нервовая сістэма, ад якой адным рыўком адлучылі самы важны элемент, галаўныя мазгі. Куды чалавек знік? Адключаныя кончыкі залатых нітак луналі вакол галоўкамі здзіўленых змей. Усе магчымыя сірэны і сігналізацыі раздзіралі вушы. Аднак ахоўнікі, якія ляцелі ў бок падземнага крыла, былі збітыя з панталыку. Падземнае крыло аказалася пустым. Ніякага ўзломшчыка ці слядоў уварвання выяўлена не было. Адно парваная павута калыхалася ў вадзе, як рэшткі неразгаданай таямніцы.

У той жа самы час вада джакузі ў кватэры Ноаха Зіпеля бурліла і кіпела.

Здзіўленыя гумовыя качкі калыхаліся на ўзбураных хвалях, а калумбавая “Санта-Марыя” кармой прыняла дзявяты вал і другім разам у гісторыі пайшла на дно. З джакузі выскачылі дзве задыханыя і запыханыя галавы. Першая — чарнявая, падвышанай валасатасці, другая — бялявая і аблавухая. Пазузу выцягнуў Ёнатана вонкі на дыван і стаў націскаць на грудзіну, як бы робячы штучнае дыханне.

— Ты жывы?

Замест адказу з рота Ёнатана пырснуў вадзяны фантанчык.

— Хвала споднікам бабулькі Ліліт! Я ўжо не надта верыў, што выцягну цябе адтуль.

Ёнатан закашляўся і, каб ужо выкарыстаць усе магчымыя магчымасці, выштурхнуў ваду таксама праз нос.

— У мяне такое ўражанне, што я выпіў цэлы акварыум.

— Не зусім, але палову дакладна.

Мінулася колькі імгненняў, перш чым Ёнатан цалкам ачомаўся. Тым часам Пазузу абследаваў пакой.

— Яны пакуль што не вярнуліся дахаты. Гэты афэлак, Ноах, пляцецца на сваім мотаролеры, як чарапаха. Калі ён гэтак хоча зрабіць уражанне на тваю маці, дык яму трэба прыкладаць больш намаганняў.

— Трэба схавацца. Вытры дыван! Нельга, каб яны ведалі, што мы тут.

Пакуль яны размаўлялі, да іх на паверх стаў падымацца рыпучы ліфт. У самы апошні момант яны скокнулі ў першую-лепшую хованку — прасторны гардэробны пакой. Стаіліся паміж шэрагамі плечыкаў з сарочкамі “Армані” і скурчыліся над парадным шэрагам італьянскіх туфляў. Праз шчыліну ссоўных дзвярэй бачылі, як уваходныя дзверы адчыняюцца і ў кватэру ўваходзіць мама з разбэрсанымі валасамі, апіраючыся на плячо Ноаха. Яна хісталася, як п’яная, і ўрэшце ўпала на рыпучую канапу.

— Якая доўгая-доўгая пагулянка! — вымавіла яна. — Можа быць, самая доўгая ў маім жыцці.

— Ты ж заўжды любіла танцы-шманцы, — лагодна адгукнуўся Ноах і паклаў ёй пад галаву падушку.

— Я нават не помню, як выйшла з дому.

— Гэта было сапраўды даўно.

— Ужо ранак. Якая гадзіна?

— Палова на восьмую.

— Я шмат выпіла?

— Ой, Тамі, ты выпіла больш, чым можаш сабе ўявіць.

Ён прынёс ёй ручнік выцерці валасы.

— Але нават у такім выглядзе ты самая прыгожая жанчына ў свеце.

Ён нахіліўся і палашчыў ёй ногі.

— Як міла з твайго боку. Нагадай мне, як цябе завуць?

Ноах зморшчыўся, і Ёнатан убачыў, да свайго здзіўлення, як з дзядзькавых вачэй цякуць слёзы.

— Я не хацеў, каб яны рабілі табе гэта, Тамі! Павер мне. Я ў гэтым не вінаваты.

Яна паклала руку яму на галаву.

— Хопіць, хопіць, дарагі, не плач!

Ноах схаваў твар паміж яе калень, прыціскаючы далоні да лба.

— Ты нешта згубіў? — запытала яна.

— Усё!

— Не шкадуй, дзетачка, купім табе новае.

Мінуў каторы час, перш чым Ноах акрыяў і высмаркаўся.

— Ты яшчэ млявая. У тваёй галаве, пэўна, блытаніна. Табе трэба адпачыць і паспаць, каб змагла ачуныць цалкам. Ты кладзіся, а я пакуль што схаджу ў пякарню, куплю свежыя круасаны.

Ноах узяў Тамі за руку і дапамог ёй падняцца ў спальню на другім паверсе. Пасля спусціўся і пшыкнуў на сябе трохі дольчэгабанай. Панюхаў сябе пад пахамі і, завагаўшыся, кінуў позірк на гардэробны пакой. Настрашаныя Ёнатан і Пазузу адхіснуліся да сценак пакойчыка. Тут не засталося дзе схавацца. Але Ноах уздыхнуў.

— Ну, далібог... Кропля поту — не злачынства.

Да радасці сяброў, ён выйшаў з кватэры і зачыніў за сабой дзверы.

Яны чулі гул крокаў, якія збягалі ўніз па сходах. Калі ўсё сціхла, сябры паспяшаліся ў спальню. Тамі ляжала на ложку пад аграмадным старым плакатам з зоркалётам “Энтэрпрайз”, які ганарліва рассякаў прасторы далёкага космасу.

Тамі глядзела ў акно.

— Што здарылася з маім кіпарысам? — запытала яна.

— Мама, ты мяне пазнаеш?

— У гэтым акне поўна галін сікамораў. Я заўжды ненавідзела сікамору. Яе галіны выглядаюць так, нібыта плятуць змову.

— Мама, гэта я, твой сын, Ёнатан. Паглядзі мне ў вочы.

— Ёнатан?

Яна стала вадзіць далонню ў паветры так, нібыта наслепа чытае шрыфт Брайля.

— Ёнатан?

— Так, гэта я. Ты не помніш?

— Ясна, помню. Я яшчэ не такая старая і дурная.

Яна палашчыла яго галаву і дробненька засмяялася.

— Які ты вырас! Валасы сталі даўгія. І гэтыя плечы. У нашай сям'і з'явіўся маленькі мужчынка.

Ёнатан хацеў, каб гэтыя ласкі працягваліся. Ён усім целям убіраў у сябе цеплыню матчыных рук. Пасля таго, што ён зазнаў у акварыуме, Ёнатан адчуў да мамы яшчэ большую пяшчотную блізкасць. Цяпер ён мог асягнуць розумам той адасоблены свет, частка душы якога цяпер знаходзілася таксама ў ім. Выявілася, што амаль тэлепатычная сувязь паміж імі за апошнія два гады не знікла, а толькі ўзмацнілася. Розніца палягала толькі ў тым, што цяпер ён не быў малым хлопчыкам, які мае патрэбу ў маме, а наадварот — мама мела патрэбу ў ім. Больш за тое — яго мацавала жалезная ўпэўненасць, што ён можа ёй дапамагчы. Але часу абдымацца не засталася.

— Ты мусіш устаць, мама! Нам трэба адсюль уцякаць зараз жа!

— Але ложка такі мяккі! Той прыязны мужчына сказаў, што прынясе ласункаў на сняданак.

— Ніякі ён не прыязны, мама. Хадзем, паспяшайся.

Яны з Пазузу ўзяліся аберуч і ўзвалілі маміна цела на сябе. Тамі па-ранейшаму не была гатовая да энергічных рухаў, таму яны выцягнулі яе на вуліцу. Згледзеўшы, як Ноах, чые рукі поўніліся шаргатлівымі пакуначкамі з паперы, крочыць у бок будынка, яны ледзьве паспелі схвацца за прыпаркаванай машынай.

У левай руцэ Ноах трымаў кардонны падносік, на якім стаялі два кубкі з кавай.

— Пакуль ён вернецца сюды, у нас максімум пяць хвілін, — прамовіў Ёнатан.

— Куды ідзём? — запыталася Тамі.

— Дахаты.

Яны працягнулі бегчы па вуліцы, падтрымліваючы Тамі, апранутую ў хатні халат Ноаха і абутую ў яго вялікія пантофлі. Людзі, якія сядзелі ў кавярнях, са здзіўленнем на іх пазіралі. Дзяўчына, якая падмятала вуліцу насупраць крамы “Торты”, сутыкнулася з Ёнатанам і паслала яму ўслед абразлівы праклён. Той абярнуўся, каб выбачыцца на бягу. Аднак, зачапіўшыся за шворку нервовага пінчэра, які адразу ж выбухнуў брэхам, ледзьве не паваліўся. Калі яны прыбылі на скрыжаванне дзвюх вялікіх вулак, дык за спінай пачулася тарашценне мотаролера.

— Направа! — скамандаваў Ёнатан. — Хутка!

— Як мы патрапім у твой дом? — закрычаў Пазузу. — Мне падавалася, што ён на ўскраіне горада.

— На цягніку!

Яны прашыліся праз групу бізнесоўцаў у адпрасаваных кашулях. Потым перабеглі дарогу, праціскаючыся паміж машын на чырвоным святле. Мотаролер Ноаха быў вымушаны стаяць, а ім услед неслія яго абрыдлівыя вокрыкі.

— Тамі, пачакай, я іду!

На іх шчасце, Тамі не звяртала на воклічы ніякай увагі.

Яны апынуліся непадалёк ад хмарачосаў, ля падножжа якіх стаяла чыгуначная станцыя. Задыханыя, дабеглі да найбліжэйшага хмарачоса. Але ахоўнік на ўваходзе загадаў спыніцца. Ён настойваў на праверцы металашукальнікам.

— Зброя? Колючыя, рэжучыя прадметы?

— Усё добра, добра ўсё... — утрапёна паўтараў Ёнатан. — Усё ў парадку, нічога няма.

Ахоўнік нарэшце прапусціў іх, і яны кінуліся праз шклянныя дзверы на эскалатар, які бег угору.

— Гэта яго спыніць, — сказаў Ёнатан.

Аднак гэта Ноаха не спыніла. Мотаролер з хуткасцю абмінуў ахоўніка і заехаў на эскалатар, скачучы з прыступкі на прыступку. Ёнатан бачыў пачырванелы раз'юшаны твар Ноаха, які ў тую хвіліну зусім не выглядаў як разняволены хіпстар.

Яны беглі паўз крамы, якія, нягледзячы на раннюю гадзіну, кішма кішэлі пакупнікамі, а мотаролер імчаў за імі, кружляючы паміж латарэйнымі і кандытарскімі кабінкамі, а таксама стойкамі прадаўцоў мабільных тэлефонаў. Нарэшце яны саскочылі з апошняй прыступкі на перон і ўбачылі свой цягнік, які чакаў на прыпынку.

— Хутчэй, у вагон! — крыкнуў Ёнатан.

Яны змаглі прапхнуцца ў салон вагона за імгненне да таго, як зачыніліся дзверы. І праводзілі позіркам мотаролер, які распачна скакаў з прыступкі на прыступку. Потым паваліўся на падлогу перона, урэзаўся ў стойку з блінамі і гранічна безгустоўна распляскаў на ўсе чатыры бакі гарчыцу і кетчуп.

...Як ім пашанцавала, што запасны ключ па-ранейшаму ляжаў на месцы! Калі Ёнатан знайшоў яго пад кадкай з настуркамі, якія за гэты час шалёна разрасліся, то ўздыхнуў з палёгкай.

У апошнія два гады ў доме на Фіялкавай вуліцы ніхто не жыў. Ёнатан баяўся, што калі яны прыйдуць сюды, то выявіцца, што іх дом прадалі або зруйнавалі. Але дом па-ранейшаму стаяў на месцы. Вокны закалацілі дошкамі. Прагавітымі павоямі іпамеі зацягнулі ўсе сценкі. А сам дом ахутала адметная аўра заняпаду пакінутых без нагляду і ўжытку рэчаў.

Ключ, крыху заіржавелы, захрас у замочнай адтуліне, але ўрэшце павярнуўся. Яны зайшлі ўсярэдзіну. Ёнатан на поўныя грудзі ўдыхнуў пах заняпаду. Адчуў, як скуру

халодзіць пячорная сцюжа памяшкання, якое больш не тры-
мала цяпло сваіх жывых жыхароў.

— Цемнавата тут, — вымавіў Пазузу.

— Электрычнасць адлучылі.

— Калі я правільна памятаю, то ў навясной шафцы на
кухні ляжаць свечкі з дня нараджэння, — вымавіла Тамі.

Пагоня дзіўным чынам перамяніла яе. Ад бегу ў мамы
запунсавелі шчокі. Памяць пакрысе стала да яе вяртацца.

Яны запалілі свечкі. Селі вакол кухоннага стала, галовы
іх амаль датыкаліся адна да другой. Калі б у гэты момант
завітаў чужы чалавек, дык, пэўна, падумаў бы, што яны тут
святкуюць народзіны ці ладзяць спірытычны сеанс.

Ёнатан паспрабаваў распавесці маме толькі самае важ-
нае, каб не заблытаць. Самым пільным на сёння клопатам
заставалася Ніно. Ёнатан распавёў маме, што прынцэсу зму-
сілі праглынуць лекі, якія для яе распрацаваў Імануэль.

— Я ёй не зайздросчу, — сказала Тамі. — Я спрабавала
патлумачыць Імануэлю, што таблеткі астрафікса мяне не ле-
куюць. А ён напіраў, што я ў дэпрэсіі і што гэта ўва мне пра-
маўляе хвароба.

— Не разумею. Чаму гэта ён не разумеў, што лекі табе
шкодзяць?

— Не маю паняцця. Твой бацька вельмі ўпарты. Калі ў га-
лаве захрасла нешта, то гэта і абцугамі не дастанеш.

— Тата — навуковец, — паспрабаваў абараніць бацькаў го-
нар Ёнатан.

— Трэба знайсці яго, калі мы хочам спытаць, што ён сабе
думаў.

“Так, — падумаў Ёнатан. — Трэба як найхутчэй знайсці
бацьку! Але спярша заняцца Ніно”.

— Ты думаеш, мама, ёй можна дапамагчы?

Тамі адкінулася назад, святло свечак пакінула вакол яе
вачэй змрочныя колы ценю.

— Ты сапраўды хочаш ёй дапамагчы?

— Больш за ўсё на свеце!

— Але ты яе амаль што не ведаеш!

— Там, у турме, яна выратавала нас ад смерці. Без яе мы б сталі абедам кракадзілаў. Але справа не толькі ў гэтым. Ёсць, ёсць у прынцэсе нешта важнае, нешта адрознае. Я выразна бачу, як яна садзіцца на імператарскі трон і прыносіць усім сваім падданым мір і справядлівасць. Яе не проста так клічуць “душой імперыі”. Побач з ёй ажываюць мроі.

“Апрача таго, — падумаў Ёнатан, — у яе цудоўны пах і голас, ад якога па скуры мурашкі. А таксама самыя прывабныя ў свеце вочы, у сярэдзіне якіх ёсць радзімка, як у вачах маленькай птушачкі”.

Тамі ўздыхнула.

— Відаць, яна вельмі моцна табе падабаецца.

— Пры чым тут гэта?

— Бо працэс цяжкі. У мяне ёсць імунітэт супраць лекаў. Але можа так стацца, што гэта ў выніку прынясе больш шкоды, чым карысці.

— Калі ёсць шанц на поспех — нават найменшы, — мяркую, Ніно будзе толькі “за”.

— Калі так, то хадзем у лабараторыю.

Яны спуціліся ў бацькаву лабараторыю, трымаючы ў руках свечкі.

У сутарэнні нічога не памянялася з той разбуральнай ночы два гады назад. Аскепкі шкла, разбітыя слоікі і плямы засохлых сумесяў па-ранейшаму пакрывалі падлогу. Адзіным адрозненнем быў пыл, які лёг на ўсіх паверхнях тоўстым слоём. Палахлівы павучок глянуў на Тамі, якая ў адной з шафак знайшла запакаваны шпрыц. Яна абвязала кавалак тканіны вакол левай рукі і ўваткнула іголку ў вену. Ёнатан як зачараваны глядзеў за пунсовай мамінай крывёй, якая напаўняла шпрыц. Пасля таго як шпрыц цалкам запоўніўся, Тамі пераліла гарачую вадкасць у флакон і дадала туды некалькі кропель празрыстай сумесі.

— Гэта распушчальнік. Ён не дасць крыві згуснуць, захавае яе ў вадкім стане.

— Мама, што ты робіш?

— Табе трэба актыўная абарона супраць аastroфікса. Мая кроў — самае эфектыўнае антыцела, якое існуе. Цягам некалькіх гадоў мяне намагаліся апрацаваць сваімі прэпаратамі, але нічога ў іх не атрымалася.

— Але навошта? Што там такога ў тваёй крыві?

— Што ў маёй крыві?

Тамі квола засмяялася, і цёмныя колы пад яе вачыма паглыбіліся.

— Я б сказала, што ў маіх жылах струменіць Прорва. Мая кроў змяшчае Прорву, і ніякія чалавечыя лекі нічога з гэтым зрабіць не ў стане.

РАЗДЗЕЛ 21

ПАЛЁТ ДЭМАНАЎ

Прыйшла чарга падняцца на сцэну славутаму ансамблю танцоўшчыц з Каркеміша. Ніно сядзела ў ложы, пад паветкай балдахіна, які ўсталявалі адмыслова дзеля гэтага. Сярод усёй мітусні і гармідару яна страшэнна нудзілася. Да таго дзве гадзіны гучалі віншавальныя прамовы. Прафесары са Школы красамоўства і мыслярства, старшыні Вярхоўнага Кансіліуму Варажбітаў, а таксама бурмістр Вавілона падымаліся на сцэну, каб выказаць новай імператарцы пачуцці вернасці і адданасці. У сваіх узрушаных, размазаных на дзясяткі старонак прамовах прамоўцы зычылі імперыі дабрабыту і росквіту. Публіка, якая чакала на пляцы ад світанку (некаторыя нават тут начавалі), падаставала з кошыкаў ссабойкі і бутэлькі з напоямі. Цэлыя сем'і елі пад промнямі пякельнага сонца.

Потым пачалася мастацкая частка. Пульхная вусатая спявачка з Сідона выводзіла трэлі магутным голасам, які ставіў пад пагрозу цэласнасць аконных шыб у блізкіх дамах. Пасля гэтага давялося вытрымаць дзіцячы хор з Люльгабада, які ціўкаў хвалебныя, прысвечаныя Мардуку гімны. Цяпер во на сцэне танцоркі з Каркеміша. У фальклорных строях

яны прадставілі пашыраную тэатральную версію, доўгую і нудную патрыятычную гісторыю старажытнай бітвы паміж Мардукам і ўладарыняй бездані Тыямат.

Ніно адчула, як яе агортвае санлівасць. Краем вока яна бачыла Нсарадора, ён стаяў за кулісамі. Галоўны Варажбіт злавіў яе позірк.

— Трохі цярпення, Ваша Імператарская Мосць! Пасля гэтага танца — твая чарга.

Хутчэй бы ўсё скончылася. Пасля дваццаць чацвёртай таблеткі, прынамсі, не будзе пакут. Новая Ніно загартуецца і будзе нячулая да болю і мулкага неспакою. Ёй так абяцалі. Яна падперла падбароддзе далонню, чакаючы, калі скончыцца крыклівая музыка. Адна з танцораў у масцы цмока, пэўна, выконвала ролю Тыямат і рабіла ў паветры піруэты. Другая — у кальчуге і з накладной барадой — наблізілася да цмока і стала ганарліва махаць драўлянай дзідай і пазалочаным кардонным шчытом — дзіва што, гэта вялікі і жахлівы бог Мардук! Ніно спытала сябе, ці ж сам той бой быў такі ж нудны? Танцорка ў ролі Мардука ўжо збіралася была закалоць ударам дзіды цмока, а цмок падрыхтаваўся пусціць свой апошні ўздых у драматычных уздрыгваннях. Але ў момант, калі танцорка падняла драўляную дзідку, паветра працяў рэзкі і востры пошвіст. Танцорка падалася назад.

Здзіўленая, яна правярыла свой шчыт. У ім тырчала страла. Сапраўдная страла.

Цяпер публіку было за вушы не адцягнуць ад відовішча на сцэне. Людзі адпрэчылі яйкі ўкрутую, агуркі і кілбаскі. Іх сківіцы спынілі жаванне. Людзі сталі напружана глядзець за падзеямі.

— Паглядзі туды! — сказала нейкая маці свайго соннаму нашчадку. — Прадстаўленне паляпшаецца.

Паляпшэнні — у студыю! Спярга прыцэльным кідком у паветры прасвістала бліскучая стальная сякера. Яна абмінула пазалочаную драўляную дзідку Мардука

і ўторкнулася ў цэнтр сцэны, ля падпорака альматаскопа. Публіка ў першых шэрагах паўскоквала на ногі і палымяна загукала: “Брава! Анкор! Просім паўтарыць!”

Нават на галёрцы пачалі прачынацца.

— Які прагрэс драматычнага мастацтва! — голасам знаўцы сказаў прафесар Ксерксес, які сядзеў леваруч ад Ніно.

— У Садоме і Гаморы нанялі новага харэографа, маладога, таленавітага!

— Праўда?

— Клянуся мамкай і таткам.

Ксерксес паказаў пальцам на постаць у плашчы, якая з’явілася на адным з балконаў суседняга дома.

— Гэта ён, вунь дзе!

Але тое не быў новы харэограф. Ніно пазнала яго і ўсхвалявана падскочыла. Чалавек падняў лук і пакіраваў яго ў бок прынцэсы. Наступная страла, усё роўна як недвухсэнсоўнае пасланне, збіла цыліндр на галаве прафесара Ксерксеса і агаліла яго бліскучую лысіну. Гэта мог зрабіць толькі адзін чалавек. Гілель бэн Шахар.

Нуда бяследна растала. Праз імгненне на балконах з’явіліся яшчэ постаці, а на сцэну паліўся дождж са стрэл. Танцоркі з Каркеміша разбегліся ўроссып, пакідаючы шлейф з кавалкаў муляжных даспехаў, а таксама зброю з фарбаванай бляхі.

Гілель задзьмуў у рог — з дахаў зазмяліся вяроўкі. У натоўп саслізнулі ўзброеныя паўстанцы і кантрабандысты, якія ўвязаліся ў бой з жаўнерамі аховы і церабілі шлях у бок сцэны. Натоўп на пляцы ўзрушана загудзеў. Людзі хапалі сваіх дзяцей у адну руку, а сандалі — у другую і беглі шукаць сховішча.

— Вам нельга ўцякаць! — закрычаў Нсарадор. — Галоўная частка прадстаўлення яшчэ не пачалася!

Але натоўп яго не слухаў. Ніно нервова засмяялася. Яна не ведала, што так лёгка ўцячы з гэтага пляца людзям не дадуць.

Непадалёк, на паўночны ўсход ад пляца, на даху паліцэйскага хмарачоса, за падзеямі сачыла генерал Арытрава. Шэф вавілонскай паліцыі, капітан Карджаболь, са страхам пазіраў на яе. Сёння яна, далібог, не ў найлепшай форме. Даспехі — запыленыя і завэдзаныя так, нібыта яна качалася па зямлі. Левае вока завязанае акрываўленай анучай. Арытрава ўсё яшчэ цяжка дыхала ад шпаркай хады з паўночнаўсходняга квартала. Карджаболь, каржакаваты мужчына, цяжкі, але спрытны жыгучы brunet, чые валасы выглядалі як поўсць цюленя, аздоблены медалямі за адвагу, ужо быў наслуханы, што каня генерала зарэзаў дзёрзкі паўстанец. Сюды яна прыехала на звычайным кані, якога забрала ў аднаго афіцэра. Гаротная жывёлка цяпер канала, лежачы ля ўвахода ў хмарачос, смяротна змораная галопам, які яму навязала Арытрава. У яго рэбрах зеўралі глыбокія раны ад шпор вершніцы.

— Ты ўпэўненая, што табе не трэба выклікаць сюды санітара, які перавяжа табе вока? — запытаў Карджаболь у трэці раз.

— Ты глухі ці што? Я ж сказала, гэта цяпер няважна, — адказала Арытрава глыбокім халодным голасам. — Ты выканаў усё, што я загадала табе ўранні?

— Так, так! Усё гатова, як ты і сказала.

Арытрава ніяк не паказала, што адказ яе задавальняе, але Карджаболь даўно звикся да спадарыні камандзіра і не чакаў кампліментаў. Хіба яго грызла цікаўнасць — ажно ён насмеліўся пераступіць свой багавейны страх перад Арытравай.

— Дык як гэта здарылася? Ты праследавала таго гідкага паўстанца? Што ты з ім зрабіла? Пасекла на кавалачкі?

Арытрава ўздыхнула. Яна ні на грам не задаволіла цікаўнасць свайго шэфа паліцыі.

— Хто мяне знявечыў, дорага за гэта заплаціць, — адно сказала яна, і Карджаболь адчуў, што яго медалі дрыгаюць

на грудзях лісцікамі на ветры. А пра сябе падумаў, што нізавошта не хацеў бы памяншацца з чалавекам, якому Арытрава паабяцала адпомсціць.

Аднак увага Арытравай знаходзілася ў іншым месцы.

— Паўстанцы думаюць, што заспелі нас знянацку, — прамовіла яна. — Яны пакуль што не ў курсе, што я таксама падрыхтавала ім невялічкі сюрпрыз.

Са свайго месца на ўзвышэнні Ніно ўбачыла, што ўсе, хто пабег у бок завулкаў, апантаня жахам, вяртаюцца. У паветры насіўся грывотны гук, і брукаванка Пляца Вярхоўнага Бога стала хадзіць ходырам і дыбіцца. З вулак, якія вядуць на пляц, выпаўзала калона прыцягнутых цягачамі танкаў — генеральскі сюрпрыз. Густы дым, які вывяргалі коміны, сцяной чорнага ліпучага смуроду ахутаў пляц. Кожны з танкаў быў удвая большы за тую махіну, якую падарваў Эль-Намір у паўночна-ўсходнім квартале. Танкі абкружылі пляц, а іх рулі накіраваліся наўпрост на людзей.

Паміж танкамі пахаджвалі ўзброеныя людзі, якія лавілі кожнага, хто хацеў з пляца ўцячы. Людзі з нявыкруткі вярталіся на месца.

Нсарадор таксама назіраў за ўсім.

— Генерал Арытрава зноў уразіла. Праўду кажуць — яна непераможная.

Ён павярнуўся да свайго атачэння:

— Працягваем цырымонію! Вядзіце прынцэсу да альматаскопа.

Шэсць маладых святароў з паголенымі галавамі падышлі да балдахіна прынцэсы.

— Хадзем з намі, Ваша Імператарская Мосць.

Яны навязалі яе папругамі да клеткі, якая вытыркалася з махіны. Сільфы паднялі Ніно над галавой. Ніно адчула, як у валасах забытаўся прыблудны ветрык. Яе пухкая цырыманіяльная сукенка, сшытая з ядвабу разумных чарвякоў, выглядала так, нібыта яе скроілі з лапікаў зорнай

ночы. У гэтай вопратцы яна пачувалася як тыя празрыстыя на прасвет стракозы з мазаікі — першасныя душы, якія спуціліся з зорак у працягнутыя рукі Адмуэля.

Ніно заўважыла тысячы людзей, якія пазіралі на яе як зачараваныя. Унізе, сярод натоўпу, яна згледзела Гілея і яго людзей, якія біліся з жаўнерамі. Гілель скрыжаваў свой меч адначасова з трыма вайскоўцамі ды змог іх усіх адолець. Аднак імператарскіх жаўнераў выйшла на бой у дзесяць разоў больш за паўстанцаў. Таму, нягледзячы на зацятае змаганне, яны прасунуліся наперад мала.

Гілель загадаў расцерабіць шлях, каб адбіць прынцэсу. Ніно ведала гэта. Празрыстая сцюдзёная слёзка з'явілася ў краёчку вока. Божа, Гілель! Як ёй хочацца, каб яе выбавілі, каб нехта яе аслабаніў ад яе халоднай і шэрай будучыні. Аднак прынцэса разумела, што Гілель не паспее да яе дабрацца. Ён не паспее ўзяць яе за руку і злавіць яе. Яна ўпадзе-паваліцца, паляціць, як лісцік на подыху ветру, далей і ніжэй, бясконца!

Нсарадор падняў руку, і сільфы спынілі колы альматаскопа, пакідаючы Ніно вісець паміж небам і зямлёю. Галоўны Варажбіт падняўся на трыбуну.

— Дарагія грамадзяне, сёння скончылася старая эпоха і пачалася новая. Закаціўся век страху перад сутоннем, і настае век парадку і міру.

Ён падняў руку ў паветра, чакаючы бурлівых апладыс-ментаў, але з настрашанага натоўпу пачуліся адно кволяе воплескі. Калі рулі танкаў накіравалі на цябе, цяжка дэман-страваць сапраўдную радасць.

Нсарадор апусціў руку, ніяк не выказаўшы расчаравання.

— Дарагія вавілонцы, перад вамі цуд над цудамі, дзіва над дзівамі — ваша новая імператарка!

Гэтым разам воплескі сталі мацнейшымі. Але гонару і прыемнасці ў гэтым было мала.

“Ну што я за імператарка? — падумала Ніно. — Чаму яны любяць мяне? І як жа яны змогуць і далей любіць мяне, калі

бачаць мяне падвешанай у паветры? Усё роўна як нейкая лялька на нітачках, за якія тузае Нсарадор.

Тым жа часам Галоўны Варажбіт працягваў:

— Праз некалькі хвілін вы зможаце ўбачыць наскрозь дасканалую душу той, якая будзе кіраваць вамі наступныя дзесяцігоддзі. Гэта дасканаласць дасягаецца пры дапамозе аднаго прэпарату — астрофікса, новых лекаў. Яго вы таксама зможаце атрымаць ад сваіх участковых святароў-лекараў ужо заўтра зранку. Вам страшна пашэнціла, вавілонцы! Яшчэ пры вашым жыцці вынайздзены канчатковыя лекі, панацэя, якая ператворыць ваша жыццё ў спакойнае, трывалае і абсалютна бяспечнае!

Гэтым разам натоўп выбухнуў сапраўднай бурай воплескаў. Ніно ўбачыла, як людзі на пляцы забываюць пра танкі і цалкам засяроджваюцца на добрых вестках. Ёй хацелася біць нагамі і махаць рукамі, але яна заставалася скутай і апутанай.

Нсарадор падняў руку. Промні сонца ўвабраліся ў яго смуглую скуру — а яна нават не заззяла і не пакрылася потам.

— Зараз адбудзецца афіцыйная каранацыя прынцэсы, а адразу пасля яе адбудзецца цырымонія шлюбу. Яна выйдзе за мяне замуж! Так, я самы шчаслівы чалавек на свеце. Прынцэса ўганаравала мяне і абрала сваім мужам.

Ніно адчула, што яна не ў стане гэтага больш трываць, і заплюшчыла вочы. Ёй хацелася быць за тысячу кіламетраў ад гэтага пляца. Скакаць басанож з распушчанымі валасамі па ціхамірных гарах разам з неўтаймаванай бабуляй Астлік. Голас Нсарадора згубіўся ў скавытанні горнага ветру, а роў натоўпу ператварыўся ў ціхі шэпт. Шэпт рабіўся ўсё цішэйшым і ішоў як бы з сярэдзіны. Ёй падалося, што ён даносіцца з самых глыбінь. Яна пачула ў галаве голас. Яе нехта клікаў па імені ласкавым голасам. Нехта глядзеў на яе клапатлівымі вачыма і намагаўся падаць руку.

— Ніно... — казаў голас. — Не забывай мяне.

- Хто ты?
- Светлы вершнік у цемры. Не здавайся. Трымайся за мяне.

Ёнатан стаяў у цэнтры бацькавай лабараторыі ў падвале, трымаючы ў руцэ флакончык з матчынай крывёй.

— Мы павінны як мага хутчэй вярнуцца ў Вавілон, — паведаміў ён Пазузу.

— Дзеля гэтага нам патрэбны адкрыты вадаём. Нешта мне варыянт басейна з кракадзіламі ў бажніцы не падабаецца.

— Згодны, такі сабе варыянт.

— Трэба іншы збор вод.

— Часу шукаць няма!

— Пакладзёмся на Прорву, каб дала нам вынырнуць у найлепшым месцы.

— Ты здурнеў? Калі не дамо ёй дакладных інструкцый, яна выкіне нас дзе ёй заманецца, нават у Эрэду. А адтуль да Вавілона цяляпацца некалькі дзён!

Пазузу паказаў на кавалак чорнага бурштыну, які адной рукой трымаў Ёнатан, і на флакончык крыві ў другой.

— Ты трымаеш два першарадныя прадметы магічнай сілы. Дык карытайся імі, геній!

— Як?!

Дэман як добры знаўца абнюхаў бурштын і флакончык.

— Максімальна ветліва папрасі ў бабулькі-Прорвы дапамогі. З гэтымі дзвюма штукамі яна проста абавязана нас выслухаць!

Прапанова гучала сумнеўна і небяспечна. Ёнатан хацеў быў адмовіцца. Але што яны маюць наўзамен?

— Ну, ладна, паспытаем шчасця. Хуценька, хадзі са мной.

Яны забеглі на другі паверх і запоўнілі ванну іржавай і кіславатай вадой, якую, на шчасце, яшчэ не адключылі. Але брыдзіцца і гідзіцца часу не засталося. Ёнатан акунуў

бурштынавы акуляр у ваду. Той запульсаваў і задрыжаў, як шчаслівае дзіцятка. Пасля гэтага хлопец адкаркаваў флакон і выліў у ванну адну кроплю матчынай крыві.

Вынік сяброў уразіў. Вада ўмомант зрабілася празрыстай, чароўнага ружова-крыштальнага адцення з залацінкай.

— Добры знак, — сказаў Пазузу.

— Ну каб жа ўсё добра...

Ёнатан схапіў дэмана за лапу, і яны разам скокнулі ў ванну.

— У Вавілон! — крыкнуў хлопец. — Любое месца ў горадзе, акрамя басейна з кракадзіламі!

Сяржант Мандэр Босуль з імператарскіх інжынерных войскаў стаяў на беразе рэчкі і са смуткам глядзеў на руіны моста, які вёў у паўночна-ўсходні квартал. Вайсковец даўнавата не бачыў такога жудаснага гармідару. Па доўгу службы будаўніка ў баявых умовах у сяржанта Мандэра была алергія на гармідар. Перамога або паразы ў вайне залежаць ад кантролю над полем бою. Але як ты будзеш кантраляваць яго, калі ўсё вакол — суцэльны вэрхал і развал?!

Сяржант Мандэр інспектаваў вынік працы сваёй роты, якая збудавала пантонныя масты замест разбуранага паўстанцамі падвеснага. Дзякуючы надзіва эфектыўнай і хуткай працы імператарскія жаўнеры зноў змаглі пераходзіць рэчку. Тут, няма чаго, поспех. Праблема палягала ў разбуранай дазвання шкляной паветцы над водамі ручая. Цэлы квартал стаў уразлівым для пачварнай пошасці, якая ў любую хвіліну магла вылезці з вады.

Ад гэтай думкі ў сяржанта Мандэра дыбарам уставалі валасы на скуры. Ён абняў стрэльбу мацней. Сяржант маліўся, каб працы па аднаўленні шклянога кажуха над рэчкай завяршыліся раней, чым здарыцца новая аварыя.

Бурбалкі па паверхні каламутнай вады ўсутыч да яго ног ушчэнт разбілі апошнія надзеі. У сяржанцкім жываце непрыемна закруціла.

Мандэр убачыў дзве галавы, якія высунуліся з вады. Праз твань і бруд, якія наліплі да іх, было цяжка высветліць, хто гэта, але Мандэр быў пэўны, што гаворка ідзе пра двух пякельных выпаўзняў, жahlівых і небяспечных. Ён паспрабаваў падняць стрэльбу ў іх бок, але рукі працяла дрыготка. А што, калі ён прамахнецца і выпаўзні ўзвядуць на яго смяротныя чары? Мандэр вырашыў не рызыкаваць (каму будзе добра, калі ён загіне і не паведаміць начальству пра парушальнікаў?). Трэба выклікаць на месца роту варты на чале з капітанам Антарыелем, падцягнутым маладым афіцэрам, зоркай, якая ўзыходзіць, фаварытам генерала Арытравай. Мандэр палез па стромым беразе ў бок месца, дзе апошні раз бачыў Антарыеля на дагледжаным кані каштанавай масці. Сяржант зіркнуў праз плячо і, да свайго жаху, убачыў, што два выпаўзні зусім ужо вылезлі з вады і падбіраюцца да яго.

Гэта так ці яму падалося? Але выдавала на тое, што выпаўзні былі самі збітыя з панталыку. Дык як жа гэтакія два злыдні з пекла родам могуць збянтэжыцца?!

— Прывітанне! — крыкнуў яму адзін злыдзень цалкам сабе чалавечым голасам. — Як тут напразткі дайсці да пляца з бажніцай?

Мандэр закрычаў. Ён клікаў далёкага капітана на кані.

— Анта-ры-ель!

Але не паспеў Мандэр прыцягнуць увагі афіцэра, як нехта даў сяржанту важкага выспятка. Хлопец залунаў у паветры, гопнуўся ў гразюку і распластаўся жыватам уніз на зямлі.

Ці ж гэта чароўныя сілы пякельных выпаўзняў пераадолелі адлегласць паміж пераследнікамі і далі сяржанту магчнага выспятка? Мандэр вырашыў (разумны ход, дарэчы), што ў хвіліну ўсеагульнай няпэўнасці лепей не вагацца. Ён заплюшчыў вочы і прыкінуўся венікам.

...Эля адчула, што яе цела перакруціла праз мясарэзку. Яна была падрапаная і збітая на горкі яблык, на яе цэле

не было лапіка, які не пульсаваў бы ад болю. Пасля таго як уваткнула кінжал цётцы Рыце ў вока, яна не губляла ані хвілі. Яна проста спіхнула з сябе вялікае параненае цела ашаломленай Рыты і з усяе моцы прыпусціла ўніз з пагорка, выціраючы на хаду з твару кроў няроднай цёткі.

— Думаеш, каб мяне перамагчы, дастаткова выкалаць мне вока? — пачуўся за яе спінай сцюдзёны Рыцін голас. — Мая ты сінічка, калі я злаўлю цябе, то ты пашкадуеш, што нарадзілася!

Эля закрыла вушы рукамі. Хай Рыта грозіць. Самае важнае — дабегчы да пляца ля бажніцы і далучыцца да Гілея.

Але на подступах да паўночна-ўсходняга квартала панаваў хаос, вуліцы поўніліся патрулямі імперцаў, якія прымусілі яе змяніць маршрут, ад чаго Эля згубіла шмат каштоўнага часу. Калі яна ўрэшце дасягнула прытока, пераправіўшыся праз які можна трапіць у цэнтр Вавілона, прайсці яго не было як, хіба па часовых усталяваных інжынернымі войскамі мастках, а тыя ахоўвала варта. Яна паблукала ўздоўж берага, абглядаючы прыбярэжныя лапікі, пакуль нарэшце не знайшла вайсковую гумовую лодку. Даць рады жаўнеру-ахоўніку было лёгка, і яна пераплыла прыток.

Пакуль яна караскалася па другім беразе, то ўбачыла неймавернае відовішча. Дзве забруджаныя ў твань істоты вылезлі з вады і сталі паляваць на спалоханага жаўнерыка. Істоты падаліся ёй знаёмымі. Асабліва адна з іх, якая пад слоем гразюкі, выдае на тое, была кашлатым дэманам з чатырма крыльцамі і змяніным хвостом. Пазузу! Калі так, то другая постаць мусіць быць яе братам. Эліна сэрца затахкала што шалёнае. Яна прыпусціла ў бок постацей, а падчас бегу дала жаўнерыку выспятка.

— Ёнatan? — закрычала яна.

— Эля, ты?! Я знайшоў цябе! Бачыш, я ж табе абяцаў.

Яны абняліся, не надта зважаючы на гразюку і загуслую кроў.

- Страшэнна па табе сумавала, — сказала Эля.
- Я таксама, — прызнаўся Ённатан.
- Ты яшчэ больш гідкі, чым захаваўся ў памяці.
- Ну не больш гідкі за цябе, дарагая карова.

Але часу на далейшыя сямейныя кампліменты не засталася. Эля знайшла на бліжэйшай вуліцы пакінутую брычку, запрэжаную ў пару дзікіх жаўтавата-шэрых аслоў. Даўгавухія аслы пад шумок жавалі кабачкі з базарнага латка, які часткова разбурыла абстрэлам. Была гэта лёгкая брычка, прызначаная для аднаго чалавека, але ўплішчыліся ў яе ўсе трое.

— Усе гісторыі — па дарозе! — закрычала Эля, трымаючы ў руках лейцы і падсцёбваючы нервовую скаціну ў бок бажніцы.

Капітан Антарыель пачуў заклік сяржанта Мандэра Босуля, але мінула хвіліна ці дзве, пакуль ён павярнуў каня. Бо што ўжо такога важнага можа паведаміць Мандэр? Таму капітан пакуль што цешыўся тым, што з асалодай і самалюбаваннем пацягваўся, камандзёрскім позіркам лашчачы сваіх падначаленых і назіраючы за рэчкай. Калі ён нарэшце развярнуўся, то са здзіўленнем убачыў распластанага на зямлі тварам у гразь Босуля, а таксама тры постаці, якія давалі драпака ў бок вуліцы і заскоквалі ў нейкую брычку.

— Паўстанцы! — крыкнуў ён сваім людзям.

Ён дастаў меч і паскакаў галопам. Каштанавая грыўка яго каня зіхцела на сонцы. Лёгкая брычка ўцекачоў скакала на гарадскіх вуліцах што шалёная. Антарыель ляў дурных аслоў, якім пляваць на любыя перашкоды і якія не думаючы ляцелі праз цесныя завулкі, у той жа час як ягоны конік баяўся бегчы, вагаючыся, ці абмінаць жывых і трупы, ці іх пераскоккаць. Антарыель адстаў і быў страшэнна раз'юшаны.

— Хутчэй! — роў ён сваім падначаленым, якія скакалі за ім.

Дзе гэта хто бачыў, каб шчуплая жменька абадранных паўстанцаў здолела ўцячы ад кадравага афіцэра?! Ён павінны

перарэзаць ім усім горлы, перш чым генерал Арытрава згледзіць ягоны прафесійны недагляд.

Цяпер яны імчалі па шырокім праспекце. Удалечыні віднеўся Пляч Вярхоўнага Бога, аточаны танкамі і генеральскімі жаўнерамі. “Толькі не туды!” — маліўся Антарыель. Нельга, каб ЯНА ўбачыла яго хібу!

З уздыхам палёгкі Антарыель заўважыў, як уцекачы ў брычцы, заўважыўшы перад сабой шлагбаум, рэзка павярнулі ўлева. Фурман, відавочна, знаўся ў гарадскіх завулках, якія вялі да бажніцы. Што паўстанцы будуць рабіць? Тут Антарыеля апякла маланка.

“Ось нахабы! Яны хочучь трапіць да задняй брамы бажніцы! Заехаць у будынак да сцэны, на якой сядзіць новая імператарка!”

Афіцэр падсцёбнуў каня і даў нырца ў вузкі завулак, нацянькі да бажніцы. Ён ім пакажа! Падпільнуе іх ля бажніцы і справай дакажа Арытравай, што ён годны даверу (і павышэння ў званні!) афіцэр.

Антарыель прыбыў да задніх веснічак роўна калі трэба. Маленькая брычка наблізілася, шалёна падскокваючы. У брычцы афіцэр убачыў бялявую галаву юнака і пазнаў у ім Танцмайстра ценяў — небяспечнага злачынцу, які знаходзіўся ў крымінальным росшуку, бо ўцёк з турмы ў дзень пакарання смерцю. Няма сумневу — ён тут верхавод. Юнак і будзе яго мішэнню.

Антарыель з прыемнасцю намацаў цяжкі адпаліраваны тронак свайго мяча. Афіцэр загнаў свайго каня назад і схваў між калонамі бажніцы. Ён збіраўся раптоўна накінуцца на паўстанцаў. Як і прадбачыў, брычка, скалануўшыся і здрыгануўшыся, прыпынілася ля веснічак, і тры пасажыры выкуліліся вонкі.

Антарыель аблізаў вусны і ўявіў гук ад удару — калі галованька юнака, адрэзаная, скоціцца долу і чвякнецца аб брук. Афіцэр вызірнуў з-за калоны, а ягоны конь стаў на дыбкі,

бы тая зіхатлівая бронзавая статуя. Меч падняўся над галавой. Вось-вось ён апусціцца на няўзброенага юнака, які падые вочы ўгору і ўбачыць, што яго хвіліны злічаныя.

Але тут капітан адчуў удар у грудзі. У той жа час пачуўся свіст. Капітан падумаў, што нейкі хуліган шпурнуў у яго камень, і паспрабаваў на ўсё гэта не зважаць. Ён ужо збіраўся ўдарыць юнака мячом, але застаўся сядзеццэ у сядле скарчанелы. Вось яго галава закруцілася. Ён увачавідкі слабеў. У роце адчуўся іржавы смак крыві. Перш чым капітан паспеў зразумець, што здарылася, ён паваліўся з сядла. Працягнуўшы руку, намацаў у грудзях стралу. Праз імгненне ён памёр.

Ёнатан убачыў лучніка, які выратаваў яму жыццё. Той падбег да яго, а з ім — маленькі аддзел ваяроў кожнага роду і пароды. Сярод іх быў Самі, які ўвогуле не выглядаў як колішні Самі, але меў тыя самыя з даўгімі вейкамі карыя вочы, у якіх нават у такую мінуту гарэў радасны агеньчык.

— Гілель! — закрычала Эля лучніку. — А ты што тут робіш?

— Мы не змаглі прабіцца з боку пляца. Зашмат жаўнераў. Адзіная дарога пратачыцца — адсюль. За мной! Хутчэй.

Яны выламалі веснічкі. Паўстанцы заняліся асобнымі святарамі, якія выказалі супраціўленне, і праз унутраныя залы пабеглі ў бок пярэдняй часткі бажніцы, якая заканчвалася сцэнай.

— Дзякуй! — выдыхнуў Ёнатан падчас бегу ў бок маладзёна, які, як высветлілася цяпер, быў павадыром паўстанцаў. — Ты мне выратаваў жыццё.

— Ды на здароўе.

— Гэта мой брат, — сказала Эля (няўжо ў яе голасе чуўся гонар?). — Я табе пра яго казала. Я шукала яго два гады.

Эля казала пра сябе як пра жанчыну, але ў гарачцы Гілель не заўважыў гэтага.

Калі атрадам ззаду зайшлі на сцэну, адчутая радасць і ўсхваляванасць у імгненне вока расталі. Ёнатан убачыў,

як па мастку, што вядзе на верхатуру альматаскопа, ідзе сам Нсарадор. Там, высока-высока, ля сістэмы аграмадных, скіраваных у яе вочы лінз і луп, ужо гайдалася Ніно, нямоглая, быццам ублытаная ў павуту мушка. Нсарадор дастаў з рукава скрадзены з бацькавай лабараторыі флакон з лекамі і выцягнуў адтуль апошнюю таблетку.

— Астрофікс! — выгукнуў ён і памахаў таблеткай перад вачыма публікі на пляцы.

Па натоўпе пракацілася хваля ўзрушанасці. Людзі з павагай схілілі галовы.

Ёнатан пачуў, як Нсарадор ціха кажа Ніно:

— Адкрыў рот. Выбару ў цябе няма. Усё скончана.

Ніно паслухмяна адкрыла рот, і Нсарадор паклаў ёй на язык таблетку. Вавілонцы са стоемым дыханнем сачылі за таблеткай, якая паволі апускалася ў горла.

Гілель не дазволіў гэтаму прыкраму відовішчу працягвацца.

— На сцэну!

Група ваяроў уварвалася на сцэну і накінулася на ахоўнікаў. Ёнатан чуў, як наўкола з металічным бразгатам сутыкаюцца мячы. А таксама бачыў сваю сястру, якая білася з невядомым яму датуль націскам і спрытам. Пазузу знайшоў пукаты шчыт, які вываліўся з рук аднаго з ваяроў, і схваўся пад ім, пакуль не міне бойка. Вонкі тырчаў толькі яго нос.

Сам Ёнатан быў трохі збіты з панталыку, намагаючыся не пацярпець ад лёзаў, які адскоквалі тут і там.

Тым жа часам яго заўважылі ўнізе. Па натоўпе прабегла хваля ўзрушанасці і радасці.

— Танцмайстар ценяў! Глядзіце, ён да нас вярнуўся! Яго не могуць забраць у нас. Няхай жыве Танцмайстар ценяў!

Ёнатан адчуў, як яго затапляе распач. Апошніх двух гадоў усё роўна як не было. На момант яму падалося, што ўсе гэтыя людзі, якія чакаюць нечага звыш ягоных сіл, насамрэч глядзяць на спуджанага хлопчыка, які не можа дапамагчы нават

самому сабе. Але як толькі ён дакрануўся да флакона, які ляжаў у кішэні, упэўненасць да яго вярнулася. Ёнтан прыгадаў, што яму належыць зрабіць. Ён пабег да альматаскопа.

— Дапамажы мне! — закрычаў ён Гілелю.

Ён не заўважыў Нсарадора, які скіраваў на яго позірк. Твар Нсарадора ненатуральна пабялеў. Нягледзячы на навакольны вэрхал, Галоўны Варажбіт стараўся засяродзіць позірк на Ёнтане. Ніводзін са ста тысяч на пляцы не заўважыў змен на твары аднаго-адзінага ў імперыі Празорцы, унікума, які здольны бачыць корань душы, што знаходзіцца перад ім.

Кропля поту з'явілася на макаўцы Нсарадора і пакацілася па высокіх скронях, так, нібыта цела нарэшце капітулявала і дазволіла ўнутранай вадкасці пратачыцца вонкі. Адзінай, хто мог заўважыць такое, была звышчуйная Ніно. Але яна ў той момант займалася сваімі клопатамі.

Нсарадор не збіраўся страціць над цырымоніяй кантролю. Ён дастаў з рукава хустачку і працёр ёй кроплю поту.

— Зараз жа, пачынайце! — загадаў ён сільфам, і яны ўключылі прыбор. Аграмадная махіна затрэслася ад электрасільфіднага тока і тым прыхавала дрыготку, якой працяла Галоўнага Варажбіта. Зубчатыя колы закруціліся хутчэй, крышталі і лінзы скіраваліся ў бок знясіленай Ніно. Гіганцкія экраны, якія віселі на сценах навакольных дамоў, загарэліся святлом. Альматаскоп спраектаваў на іх павялічаныя да пачварных кіношных памераў карціны з душы Ніно. Дзясяткі кіношных экранаў. Эля не стрымалася і зазірнула ў гэтыя карцінкі душы прынцэсы, якія стракацелі на экране.

Яна ўбачыла чысты і строгі калейдаскоп акварэльных фарбаў, нечалавечых фантастычных адценняў. Недзе ззаду па скуры сталі бегаць мурашы. Ёнтан таксама падняў вочы і ўбачыў тое, што і сястра.

— Яшчэ не позна. Я магу ёй дапамагчы. Але трэба хутка дабрацца да яе.

— Залазь туды, я цябе прыкрыю, — сказаў Гілель.

Ёнатан пачаў караскацца ўгору, па сходах і мастках, якія вялі на верхнюю пляцоўку альматаскопа. Эля ішла паперадзе і церабіла яму дарогу наверх, а Гілель з мячом у руцэ прыкрываў са спіны. Самі са сваімі людзьмі стаяў знізу і пускаў адтуль газавыя стрэлы ў сільф. Сільфы валіліся з верхняй пляцоўкі альматаскопа і падалі на сцэну, якая калыхалася і хадзіла ходырам.

Нарэшце яны змаглі трапіць на масток, што вёў да прывязанай Ніно, якая пабялела як снег. Вейкі яе вялікіх вачэй былі падобныя на два чорныя пёркі. Выглядала, што Ніно страціла прытомнасць. Ёнатан дастаў з кішэні флакон з пунсвай вадкасцю і, нягледзячы на інстынктыўную агіду, выліў змесціва ёй у горла. Што ён нарабіў! Але тут прынцэсу прасякнула дрыготка, і яна закашлялася. З рота вырвалася ружаватая пена. Павешаныя вакол пляца экраны, якія ўсё яшчэ былі далучаныя да яе душы, агрэсіўна застракацелі. Струмень прыемных колераў зрабіўся каламутны, цёмны і дзікі. Вельмі хутка ў трансляцыю сталі трапляць нейкія рухомыя тулавы, якія нагадалі Ёнатану першабытнае жыццё, якое хоча вылезці на сушу з сусветнага акіяна. З душы Ніно чалавекападобныя гразевыя тулавы паднялі рукі ва ўмольным жэсце просьбы і малітвы да нябёсаў.

У гэтай выяве не было ані найменшай сувязі з ціхамірным і прыгожым тварам непрытомнай прынцэсы. Праз імгненне, гнятлівае і поўнае напружання, чорныя пёркі затрымцелі, і Ніно адплюшчыла вочы.

— Яна ачуньвае, — сказаў Ёнатан.

— Не ведаю, што ты зрабіў, але гэта спрацавала, — сказаў Гілель.

— Як мы адсюль спустымся? — спытала практычная Эля.

Унізе, пад імі, у бок сцэны валам валілі імператарскія жаўнеры і аблажылі яе калючай сцяной, якая ашчэрылася дзідамі і мячамі.

— Паглядзіце туды! — закрычаў Гілель.

Усе чацвёра паднялі вочы, куды паказаў Гілель. З верхатуры альматаскопа яны ўбачылі, што пагоркі вакол Вавілона сталі шавяліцца, як жывыя, чорныя ад ваяроў. Тысячы іх марской хваляй цяклі ў бок горада і заходзілі на пляц, уступаючы ў бой з імператарскімі войскамі і паралізуючы танкі Арытравай.

— Гэта хто? — запытала Эля. — Яны за нас?

— Яны паднялі вашы сцягі, — сказаў Ёнатан.

— Гэта не полк капітана Ісара. Іх значна больш.

— Пасланцы Тамджмаліля, — сказаў Гілель. — Ён паспеў вярнуцца з аддаленых рэгіёнаў і прывесці іх. Гэта ўсё мясцовыя бажкі і боствы.

— Ура!

Эля змагла ўбачыць у войску, якое набліжалася, высокіх тытанаў, людзей толькі напалову, у якіх з тулава тырчалі розныя дзіўныя канцавіны, якія нагадвалі ліяны трапічных плюшчоў, а таксама крылы, сківіцы дагістарычных звяроў і неймаверныя гронкі мінеральных крышталёў.

У Ніно вырваўся нейкі ўрачысты сіп.

— Астлік! — вымавіла яна. — Мая бабуля, мама маёй мамы. Яна прыйшла, каб дапамагчы нам.

— Перамога! — сказаў Гілель. — Мы перамагаем.

Ніно была ўсё яшчэ прыкутая да альматаскопа, таму аграмадныя экраны, развешаныя на пляцы, расквеціліся фарбамі з яе душы. Кожны з прысутных на пляцы мог бачыць карціну мажнай шасцірукай Астлік з грудзьмі-вулканамі, якая ляцела (у сэнсе, у паветры) на баявой калясніцы і знішчала кожнага, хто пераступаў ёй дарогу. Паколькі ў глыбінях душы Ніно можна было бачыць не толькі то, што цяперака адбывалася на полі бою, але таксама схаваныя страхі і надзеі — а ў дадатак, магчыма, і веды пра тое, што будзе потым, у будучыні, — вялікія экраны запоўніліся жудаснымі карцінамі спаленых гарадоў, натоўпамі ўцекачоў, грандыёзнымі баталіямі, што адбываліся на заснежаных перавалах і неведомых

кантынентах, парадамі перамогі, за якімі валачыліся вазы з трафеямі і палоннымі.

Шматлікі народ на пляцы глядзеў на гэтыя карціны са спалоханымі тварамі і думаў, што чакае іх у наступныя гады. Гілель таксама глядзеў туды.

— Ці мы пераможам? Ці зможам мы заснаваць лепшую імперыю?

Але Ніно толькі ўздыхнула і пацепнула плячамі. Нягледзячы на відзежы, якія вырываліся з яе душы, яна сама не ведала адказу.

— У нас усё атрымаецца, — з надзеяй сказала яна.

— Зробім усё, што ў нашай змозе, — адгукнуўся Гілель.

— Разам! — прамовіў Ёнатан. — Я таксама дапамагу.

Але ў тое самае імгненне Ніно перавяла позірк на двух маладых хлопцаў, якія стаялі поруч. Няўцяямная бура пачуццяў завіравала ў ёй.

Насуперак жаданню, колы альматаскопа закруцілася зноў, і аграмадныя экраны на пляцы засвяціліся. Эля не паверыла сваім вачам.

Экраны паказалі неймаверную карціну. Гілель і Ёнатан, абодва старэйшыя за сябе цяперашніх, параненыя, разбэрсаныя і неахайныя, вопытныя і апантаныя злобай ваяры, змагаюцца не на жыццё, а на смерць, качаюцца па горным схіле ў чорнай невядомай краіне.

— Што гэта такое?! — закрычала Эля на Ніно. — Клятая вядзьмарка! Зараз жа спыні гэта!

Але Ніно была не ў стане. Яна не ведала, як спыніць струмень вобразаў, які выцякаў з глыбінь яе душы, і са страхам узіралася ў экран.

Вавілонцы таксама ўбачылі ўсё. Па натоўпе пракацілася хваля спалоху.

— Гілель бэн Шахар і Танцмайстар ценяў! Глядзіце, яны б'юцца.

Эля была вымушана глядзець, як Гілель і Ёнатан качаюцца і качаюцца па доўгім схіле, пабітыя і падрапаныя,

з выдзертымі валасамі. Прага забойства ўсё ніяк іх не адпускала. Гілель стаў душыць Ёнатана, твар хлопца пасінеў. Язык высалапіўся. Зрэшты Ёнатан уваткнуў Гілелю нож у сцягну і пакроў і яго да самай косткі.

— Хопіць! — закрычала Эля. — Хопіць, годзе!

Ніно адчула, як праглынутая кроў Прорвы мяшаецца і праточваецца ў кожную ейную клетачку. Празрыстая абалонка лека рассыпалася, і яе душа ў старажытнай і самай прымітыўнай форме прасілася на волю. Дык тое, што трансліравалася на экранах, — карціна бітвы, якая варочаецца ў ейных пачуццях? Ці гэта была апісанне яе самых цёмных страхаў, ці, барані божа, гэта прадбачанне будучыні?! Яна сама й не ведала. Але брыдкае відовішча вусцішнай бойкі паміж двума мужчынамі, кожны з якіх мог выявіцца тым бялявым вершнікам, якога яна чакала, было звыш яе змогі. Яна павінна выбавіцца з гэтага праклятушчага альматаскопа! Яна стала соўгацца ў сваіх пугах, адчуваючы, як Прорва налівае яе вены магутнай старажытнай сілай.

— Вызвалі маю руку, парэж вяроўкі нажом! — загадала яна Гілелю, усё яшчэ намагаючыся выслабніцца з жалезных кайданоў, якімі прыкулі яе да крэсла. Потым папрасіла Ёнатана, каб даў ёй сутонлівы акуляр.

Той даў ёй акуляр, і Ніно сканцэнтравалася на чорным бурштыне, факусіруючы на ім пякучы струмень, які вырываўся ў яе проста з душы. Уся яе сутнасць, кожная кропелька жыцця засяродзілася, каб разбіць і разбурыць альматаскоп. Да самотнай мелодыі яе душы дадаўся магутны аркестр Прорвы, узмацняючы яе чары шматкроць, з нязведаным раней Ніно памкненнем зруйнаваць усё. Нібыта Прорва хацела ўжыць чары нават больш за самую Ніно, выцягваючы іх на паверхню рэчаіснасці пры дапамозе цёмнай хвалі падземных сіл, якія прагнуліся і рваліся вонкі, а дзяўчыну выкарыстоўвалі як своеасаблівую трубу.

Альматаскоп пад гэтым ціскам енчыў. Электрасільфідны рухавік выбухнуў залпам аскепкаў, з апошнім выдыхам вывальваючы грыб белага дыму. Зубчатыя колы, крышталі і лінзы разляцеліся ва ўсе бакі, і сільфы бязладна гоісалі ва ўсе бакі, намагаючыся іх сабраць. Экраны на пляцы заміргалі і патухлі.

Ніякіх больш відзежаў, жахаў і прароцтваў.

Эля ўздыхнула напоўніцу.

— Дзякуй богу, спынілася.

— Што ты нарабіла? — закрычаў знізу Нсарадор. — Ты ўсё сапсавала!

Але чары на альматаскопе не скончыліся. Яны мелі глыбейшы ўплыў. Сама Ніно стала адчуваць гэта, калі бажніца Мардука затрэслася. Тоўстыя муры працяла дрыготка, быццам праз іх падзьмуў нябачны вецер. Гэта заўважылі таксама людзі на пляцы.

— Бажніца зараз абрынецца! — загаласілі людзі і памкнуліся прэч. Святары ў бажніцы выскачылі вонкі, як перапуджаныя пацукі з карабля, што стаў тануць, і далі дзёру. Бажніца ад сутарэнняў да самых упрыгожаных лепкай карнізаў трэслася як у ліхаманцы.

“Што я нарабіла!” — падумала Ніно.

Яна ўбачыла расколіну, якая раскрылася проста пад яе нагамі, у месцы, дзе стаяў знішчаны альматаскоп. Расколіна хутка бегла па бажніцы, наўпрост на алтар Мардука. Што яна нарабіла! За некалькі метраў ад алтара расколіна разбеглася надвое. Кожная з дзвюх новых расколін пашырылася на вастрыі, якое стала падобна да галавы раззлаванай змяі, і абедзве гэтыя галавы ўдарылі ў слупы з дэманамі.

— Не! — завершчаў Нсарадор. — Генерал Арытрава, спыні іх!

Але верашчанні не дапамаглі. Бы ў заповоленай стужцы, усе бачылі, як старажытныя шклянныя калоны запалалі. Абодва зняволеныя ў слупах дэманы выдыхнулі і расплюшчылі

чырвоныя палымяныя вочы. Перапалоханяныя крыкі з плошчы раздзіралі вушы. Расколіны люта трэснулі. Дэманы здрыганулі крыламі і з палёгкай распрасталі ногі.

Браніраванае шкло за іх спінамі з грывотным шумам лопнула.

— Нахініцеся! — закрычаў Гілель.

Чацвёрка нахілілася і прыкрылася рукамі ад дажджу шкляных аскепкаў. Калі яны паднялі галовы, то ўбачылі дэманаў, якія асцярожна выпроствалі крылы. Рухі іх былі няцвёрдыя, як у дзяцей, якія вучацца хадзіць. Ды яны захлопалі крыламі і з цяжкасцю ўзняліся ў паветра па-над пляцам. Ёнатан, Эля, Гілель і Ніно адчулі парыў моцнага ветру ад дэманскіх крылаў. Размах быў такі вялікі, што крылы тыя засланілі ўвесь пляц, на якім сотні тысяч людзей замёрлі ад жудасці ўбачанага.

У раптоўнай цемры раптам засвяціў месяц, і кожны чалавек на пляцы мог бачыць, што Нібіру, падобная да крывога мяча камета, якая вісела па-над месяцам апошнія тысячу гадоў, зрушылася са свайго звыклага месца. Яе ільдзяніста-смарагдавая галава ўзнялася, пацягнуўшы за сабой зеленавата-пухкі хвост, і нарэшце стала аддаляцца ў бок халодных старадаўніх надхмар'яў, з якіх колісь выйшла, пакідаючы за сабой кволы безабаронны мясячык, які меў твар здзіўленага немаўляткі.

Ніно з жахам сачыла за гэтым відовішчам. Яна баялася, каб, барані божа, дэмані, якіх яна выпусціла, не захацелі імгненнай помсты і не спалілі ўвесь Вавілон і безабаронных вавілонцаў. Але дэмані гэтага не зрабілі. Яны тройчы абляцелі пляц, а потым узляцелі вышэй і скіраваліся на поўдзень, праз суплёт рэчак, у кірунку Армузскай пратокі, чыя брама замыкае паўднёвы акіян. За імгненне да таго адзін з іх павярнуў у бок Вавілона твар і даў паветраны пацалунак.

Ніно ведала, што пацалунак прызначаўся ёй.

Паўстанне пачалося.

...А далёка-далёка адтуль, у іншым сусвеце, ля Берынгава праліва, на капітанскім мастку вайсковай субмарыны, якая ціхенька ішла ў тоўшчы вод са шпіёнскай місіяй, пачуўся раптоўны пранізлівы сігнал. На санарным экране з'явіўся чорны цень.

Камандзіра субмарыны, які нядаўна скончыў змену і гуляў у карты, паклікалі на капітанскі масток. Там ён пачуў ад свайго матроса-тэхніка, што прадмет, які цяпер на экране, выскачыў проста з марскоў тоўшчы, быццам з ніадкуль.

— Халера-венера! — вылаяўся капітан. — Аграмадны гмах.

— Яго тут быць не павінна, — заўважыў матрос.

— Што гэта можа быць?

— Паводле велічыні гэта мог быць “Тытанік”, калі б ён у гэтых водах патануў, — паспрабаваў пажартаваць матрос.

— Але мне падаецца, што гэта жывая істота? — выгукнуў капітан. — Жывёла такіх памераў можа быць?

— Ніякім чынам. Не можа.

— Які-небудзь кіт-акселерат ці нейкі левіятан?

— Навука такога не ведае.

Капітан наблізіў твар да санарнага экрана і задумліва паляпаў па ім пальцам.

— Калі ён працягне плыць у наш бок, то ўрэжацца і размажа нас. Або проста праглыне, як шакаладны батончык.

Тут да гутаркі далучыўся яшчэ адзін матрос, адказны за мікрафоны, які сядзеў з навушнікамі ў іх за спінамі:

— Паслухайце! Гэта проста неймаверна.

Капітан начапіў навушнікі і з уважлівым тварам стаў слухаць.

— Халера-венера, ён у гуморы. Ён святкуе! Мамай і таткам клянуся, што ад радасці ён сам сабе спявае...

ГАГАР ЯНАЙ

Прыемна пазнаёміцца!

Беларускіх каранёў у мяне, на жаль, няма. Светлай памяці мама нарадзілася ў маленькай вёсцы пад Львовам. На пачатку Другой сусветнай маме было трынаццаць. Нацысты забілі яе бацькоў, а яна хавалася з сястрой у кароўніку тамтэйшага селяніна. У 1944 годзе дзяўчаты мусілі ўцячы — пераагрануліся ў польскіх сялянак і сталі працаваць у Нямеччыне на ферме фашысцкага афіцэра, які быў на фронце. Там мама з сястрой працавалі да канца вайны, таму і ацалелі.

Сама я нарадзілася ў кібуцы Баркай. Гэта невялічкая сельскагаспадарчая паселішча на поўначы Ізраіля. Гадалася я ў старой кібуцнай сістэме камуністычнай скіраванасці. У нас не было асабістай маёмасці ці грошай, я расла са сваімі аднагодкамі ў такім сабе дзіцячым інтэрнаце. Там мы разам вучыліся, елі і спалі. Бацькоў

мы бачылі толькі пасля абеду, тры гадзіны на дзень. Мне моцна бракавала чалавечых стасункаў і асабістага абыходжання. На шчасце, у мяне быў маленькі чорны сабачка, які дарыў цеплыню і любоў, а таксама дзіцячая бібліятэка, дзе я прабавіла найлепшыя гадзіны дзяцінства.

Кнігі сталі любоўю жыцця. Напісала я сем раманаў і кніг у жанры фэнтэзі, апублікаваных выдавецтвамі “Кэ-тэр”, “Змора-Бітан” і “Мадан”. Сярод іх — кніга “Жанчына ў святле”, заснаваная на досведзе сталага жыцця ў Японіі, а таксама раман “Вечны рухавік Алекса”, заснаваны на вайсковым досведзе (я служыла афіцэркай аддзела кадрў на Галанскіх вышынях).

Кнігі трылогіі “Левітан з Вавілоніі” атрымалі “Прэмію Гэфэна” за найлепшае ізраільскае фэнтэзі і былі перакладзеныя на розныя мовы. Акрамя таго, я атрымала “Прэмію Дэборы Омер” у галіне маладзёжнай літаратуры за кнігі “Міла і лаўцы сноў” у 2019 годзе.

Пару гадоў таму я заснавала пры выдавецтве “Ам Авэд” пісьменніцкую школу і выпусціла дапаможнік па творчым пісьме і кнігавыданні — “Пісаць і публікаваць”, — які змяшчае дзясяткі інтэрв’ю з ізраільскімі пісьменнікамі.

У мяне ёсць ступень бакалаўра ў галіне сцэнарыстыкі ў тэль-авіўскай Школе мастацтваў “Камера-абскурра” і ступень магістра ў галіне творчага пісьма ад універсітэта імя Бэн-Гурыёна (горад Бээр-Шэва).

Я замужам за сцэнарыстам і рэжысёрам Эранам Б. І., маці трох дачок і цешуся кампаніяй з сабакам Фібі.

З М Е С Т

РАЗДЗЕЛ 1. МЕЛОДЫІ ЧОРНАГА КРАКАДЗІЛА	6
РАЗДЗЕЛ 2. РЫНАК НЯВОЛЬНІКАЎ У ЭРЭДУ.....	31
РАЗДЗЕЛ 3. ДОКТАР НЕКРАСЕПТУС	57
РАЗДЗЕЛ 4. ВІР, НЕЗАКОННАЕ ЧАРАЎНІЦТВА І МЕЛАНХОЛІЯ.....	73
РАЗДЗЕЛ 5. ТЫЯМАТ І ГІЛЕЛЬ	89
РАЗДЗЕЛ 6. РАЧНЫ ВУГАР І ПІРОГ З ВЯРШКАМІ.....	105
РАЗДЗЕЛ 7. ГІЛЕЛЬ БЭН ШАХАР	139
РАЗДЗЕЛ 8. АДВАКАТ	165
РАЗДЗЕЛ 9. СПАДАРЫНЯ АРХІВАРЫУС.....	182
РАЗДЗЕЛ 10. ПАДАРОЖЖА ПРАЗ МОРА	209
РАЗДЗЕЛ 11. “ГНЯЗДО КАЛІБРЫ”.....	230
РАЗДЗЕЛ 12. ЭЛЕКТРАСТАНЦЫЯ Ў УРЫ	246
РАЗДЗЕЛ 13. ТАНЦМАЙСТАР ЦЕНЯЎ	257
РАЗДЗЕЛ 14. ЖЫВЫ ЛАБЫРНТ	276
РАЗДЗЕЛ 15. ПАЦАЛУНАК І ГАЛОДНЫЯ КВЕТКІ.....	293
РАЗДЗЕЛ 16. ДЗЯДЗЬКА НОАХ.....	306
РАЗДЗЕЛ 17. КІНЖАЛ ЭЛЬ-НАМІРА	322
РАЗДЗЕЛ 18. ПАДЗЕМНАЕ КРЫЛО.....	335
РАЗДЗЕЛ 19. ГЕНЕРАЛ АРЫТРАВА.....	355
РАЗДЗЕЛ 20. КРОЎ ПРОРВЫ	369
РАЗДЗЕЛ 21. ПАЛЁТ ДЭМАНАЎ.....	381

Гутаркі ля швейнай машынкі

пра ізраільскую культуру
з першых вуснаў

Седзячы ля швейнай машыны,
мы вядзём сяброўскія гутаркі
пра ізраільскую культуру
і іўрыцкую літаратуру.
Размаўляем, чаму так
атрымалася, як яно ёсць,
як стварыўся Ізраіль,
з якое прычыны яўрэі
размаўляюць там на іўрышце,
і шырэй — абмяркоўваем цяперашні культурны
кантэкст і творчую атмасферу гэтай далёкай,
але насамрэч блізкай для беларусаў,
Беларусі краіны, у якой нарадзілася больш
ізраільскіх прэзідэнтаў, чым у самім Ізраілі.

Мы — гэта публіцыст і перакладчык беларускай
літаратуры, дыпламат, прадстаўнік Ізраіля
ў Беларусі Цві Міркін,
а таксама перакладчык іўрыцкай
літаратуры Павал Касцюкевіч.

Глядзіце нас на hutarki.by
і канале ў ютубе

12+

ГАГАР ЯНАЙ

Трылогія

«ЛЕВІЯТАН З ВАВІЛОНІІ»

КНИГА ПЕРШАЯ

СКРАДАЛЬНІК ЛЕКАЎ

Пераклаў з іўрыту ПАВАЛ КАСЦЮКЕВІЧ

*Перакладчык выказвае падзяку доктару тэалогіі,
даследчыцы сакральнай філасофіі
Ірыне Дубянецкай за знаёмства з магічным светам
старажытнагабрэйскай, ханаанскай,
сумерскай і вавілонскай міфалогіі.*

Рэдактар Валер Гапееў

Карэктарка Ніка Арлова

Дызайн вокладкі Андрэя Каравянскага

Біблейныя цытаты ў перакладзе Антонія Бокуна

Здымак Тамар Караван

Lohvinau Publishing House

Daugeliskio 11-124, Vilnius, Lithuania

www.lohvinau.by

Друкарня ТДА «Новапрынт».

Пасведчанне аб дзяржаўнай рэгістрацыі выдаўца, вытворцы,
распаўсюджвальніка друкаваных выданняў № 2/54 ад 25.02.2014.

Вул. Купрэвіча, 1/3-6, п. 6-127, 6-107, 220141, г. Мінск.

Замова 3133

Эля і Ёнатан, звычайныя ізраільскія школьнікі,
трапляюць у залюстроўе, у паралельную
з нашым сусветам цывілізацыю Вавілонскай
імперыі, дзе, суладна пераплятаючыся,
уладараць магія і навуковыя тэхналогіі.
Падлеткі павінны вырваць бацьку з цэпкіх лап
злачынных падарожнікаў між сусветамі і іх
фармакалагічнага кодла, а таксама выцягнуць
маму з бяздоннай прорвы душэўнай хваробы.

У Вавілоніі герояў падпільноўваюць цмокі-
кракадзілы, утрапёныя служкі змрочных
культуў, небяспечныя паўстанцы, зухаватыя
кантрабандысты, а самі героі паспытаюць
здраду, расчараванне, сяброўства і каханне.

Створаны аўтаркай сусвет шмат у чым
грунтуецца на міфалогіі і культурных кодах
цывілізацый Старажытнага Усходу: сумерскай,
акада-вавілонскай і ханаанскай.

Пераклаў з іўрыту
ПАВАЛ КАСЦЮКЕВІЧ

ГАГАР
ЯНАЙ

СҚҚР
РАДА
АМБ
НИК
МЕ
ҚАҰ